

MACEDO-ROMANI

DE LA CRONICĂ

DE M. G. GORDENARI

EDITAT DE PROF. DR. G. G. GORDENARI

CU UN CUVINȚAR ALFABETIC

TEXTE

MACEDO-ROMÂNÈ

EDITAT ÎN COLABORARE CU

BUCUREȘTI

EDITURA ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ

1968

**BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI**

No. Curent 6721 Format II
No. Inventar 10076 Anul
Secția Raftul

4165 B

Inv. 1920

Inv. 6721

1891

TEXTE

MACEDO-ROMÂNE

BASME ȘI POESII POPORALE

DE LA CRUȘOVA

CULESE DE

Dr. M. G. OBEDENARU

PUBLICATE DUPĂ MANUSCRISELE ORIGINALE

CU UN GLOSAR COMPLET

DE

Prof. I. BIANU

MEMBRU CORESPONDENT ȘI BIBLIOTECARUL ACADEMIEI ROMÂNE

EDIȚIUNEA ACADEMIEI ROMANE

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII
BUCUREȘTI

BUCURESCI

LITO-TIPOGRAFIA CAROL GÖBL

16, STRADA DÔMNEI, 16

1891

10036

459.0

30060000

CONTROL 1957

1961

CONTROL 195

MACEDO-ROMĂNE

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITĂȚII
 BUCUREȘTI
 Data 6721
 Inventar 10036

DR. M. G. ORBENARIU

PUBLICATIE DUPA MANUSCRISUL ORIGINAL

CU UN GLOSAR COMPLET

PROF. I. BIANU

MANUSCRISUL ÎN DEPOSEZIȚIA BIBLIOTECAI CENTRALE UNIVERSITĂȚII BUCUREȘTI

B.C.U. Bucuresti

 C10036

BUCUREȘTI

LITO-TIPOGRAFIA CAROL GOBI

1894

1894

PREFAȚA

În cele din urmă trei decenii deșteptarea conștiinței naționale a Românilor din Macedonia a luat un avânt atât de puternic, în cât din ce în ce mai mult aș atras asupra lor atențiunea învățaților și a ome-
nilor politici ai Europei. Știința mai întâi, doritoare de a pătrunde și
de a lumina, s'a ocupat și se ocupă cu studiarea originii și a obi-
ceiurilor, cu examinarea producțiunei literare și a limbei acestui popor
românesc, despre a căru existență de abia se bănuia înainte cu
40—50 de ani.

Armânii, împrăștiați în grupuri și insule unele mai mari altele
mai mici prin Macedonia, Albania, Rumelia, erau cu totul lipsiți de
orice lucrare culturală proprie națională; erau cu totul absorbiți în
biserica și școala grecească. Carte românească la dinșii nu există.

Acuma s'a deschis prin orașe și prin sate multe școli primare
și secundare în care se învață carte în limba românească (1), s'aș ti-
părit cărți de școlă și bisericesci în dialectul lor, ba în timpii din urmă
se vorbește cu stăruință despre fundarea unei biserici naționale prin
crearea unei episcopii românești în Macedonia.

Dialectul românesc pre care îl vorbește Românii Macedonenii are
o deosebită însemnătate atât pentru studiul dezvoltării istorice a limbei
române cât și a limbilor romanice în general. Acest dialect este

(1) A se vedé : *Th. T. Burada*, Cercetări despre școalele românești din Tur-
cia. Bucuresci 1890.

un ram, un membru al limbei române despărțit de dinsa de mult — la o epocă încă neprecisată — și dezvoltat independent de ea în timp de mulți secolii; din această cauză s'aŭ produs și aŭ crescut deosebiri însemnate în întreg organismul său față cu limba noastră de la Carpați.

Dialectul macedo-român a fost, până în secolul present, cu totul lipsit de o literatură proprie scrisă. Pre la începutul secolului doi bărbați macedo-români, G. C. Roja și M. G. Boiagi, trăiau la Pesta și la Viena și aŭ învățat carte românească sub influența ideilor marelui școli transilvănene reprezentată pre atunci prin Samoil Micu, Șincai și Petru Maior; dinșii s'aŭ ocupat de dialectul lor și aŭ publicat asupra lui câte o lucrare gramaticală, cuprinzând fie-care câte un sistem ortografic pentru scrierea dialectului cu litere latine (1).

(1) Scrierea lui G. C. Roja, publicată românească și grecescă, este: **Măestria grămorii românești cu Litere Latinești, care sânt Literele Românilor cele vechi, Spre polire a toată Ghinta Românească cei din coace și cei din cold de Dumdre.** Lucrată de **Gheorghie Constantin Roja Cetățeanul Academicesc, și Candidatul Clinicesc Doftor în Spitalul Universității Ungurești din Peșta.** — Τέχνη τῆς Ῥωμανικῆς ἀναγνώσεως με Λατινικὰ γράμματα, τὰ ὅποια εἶναι τὰ παλαιὰ γράμματα τῶν Ῥωμάνων, πρὸς κλιλωπιστὸν παντὸς τοῦ ἐπὶ τάδε, καὶ ἀντιπέραν τοῦ Δουνάθεως κατοικοῦτος Ῥωμανικοῦ Γένους πεπονημένη παρὰ Γεωργίου Κωνσταντίνου Ῥώζα Πολίτου Ἀκαδημικοῦ, καὶ Φιλιατροῦ Κληρικῆς ἐν τῷ Νοσοκομείῳ τοῦ ἐν Πέστη τῆς Ὀγγαρίας κεκρένου Πανδιδακτῆριου. În Buda, la Craiasea Tipografie a Universității Ungurești. Anul 1809.

Volumul este in-8° mic, de 56 pagine. — Paginile 1—23 sunt ocupate cu titlu, dedicațiune (lui «Gheorghie Șuliovski... Românilui Iubitorului de Ghintă, și pre învățătului spre polirea Românilor») și «Cuvânt către Români». — Pag. 24—39 sunt ocupate cu expunerea sistemului ortografic. — Pe pag. 40—56 se află «sentenții», «vorbe isquosite», «glume», «fabule» în dialectul macedo-român cu ortografia latină a autorului. — Textul românesc al primelor două părți este tipărit cu cirilice.

Mult mai voluminosă și mai însemnată este scrierea lui Boiagi tipărită cu 4 ani mai târziu. Titlul ei este:

Γραμματικὴ Ῥωμανικῆ, ἢτοι Μακεδονοβλαχικῆ. Σχεδιασθεῖσα καὶ πρωτον εἰς φωνὰς ἀχθεῖσα ὑπο Μιχαήλ Γ. Μποιάτζη, διδασκαλοῦ τῆς ἐνταῦθα ἀπλοελληνικῆς σχολῆς. — Romanische, oder Macedonowlachische Sprachlehre. Verfasst und zum ersten Mahle herausgegeben von Michael G. Bojadschi, öffentlichen griechischen Lehrer der hiesigen National-Schule. — Ἐν Βιεννῇ τῆς Αὐστρίας, ἐν τῇ τοπογραφίᾳ τοῦ Ἰωάννου Σνορερ. 1813.

Volum in-8°, de 16 (16) și 228 pagine, și 2 foi nepaginate. — Paginile 145—228 sunt ocupate cu texte macedo-române: 10 dialoguri cu traduceri grecești și germană, «Fabule, ică Paramithe și Istorie alepte» fără traduceri. — Tóte cuvintele din tractarea gramaticală și textele dela fine sunt scrise cu ortografia latină a autorului.

Aceste încercări au rămas fără rezultate practice pentru scrierea dialectului macedo-român.

În anii din urmă învățați linguiști străini au început a studia cu o deosebită atențiune acest dialect:

Dr. Franz Miklosich, ilustrul slavist și inițiator al studiilor balcanice, pre care știința a avut durerea a-l perde în zilele trecute (+ 7 Martie 1891 st. n.), a întocmit un forțe prețios memoriu (publicat la 1882) asupra elementelor lexice macedo-române culese din două cărți grecesci: *Πρωτοπειρία* de Th. A. Kavalliotis de la 1770 și *Εισαγωγική διδασκαλία* de Daniel «τοῦ ἐκ Μοχαπόλεως» dela 1802, — cărți cari sunt cele mai vechi monumente până acum cunoscute pentru acest dialect (1). Un tîner lingvist german Dr. Gustav Weigand a călătorit, în vară anulul 1887, printre Români din regiunea Olimpului, și din notele culese asupra populațiunei de acolo și a limbei sale a întocmit o frumôsă scriere publicată în 1888 (2).

Îndată ce mai mulți Români macedoneni au învățat carte românească în România saă de la Români, precum pe la începutul secolului au învățat la Pesta și la Viena, ei au început a publica cărți de scôlă și bisericesci, poesii poporale și basme în dialectul macedo-român. Roja și Boiagi au avut urmași. De la ei trebuie să așteptăm o descriere completă a poporului și a obiceiurilor sale și o expunere asupra dialectului cu particularitățile lui. Un bun început s'a făcut de *St. Michăilenu* în scrierea sa *Studiu asupra dialectului Românilor din Macedonia* (Bucuresci 1889).

Din acéstă categorie de lucrări fac parte și textele cuprinse în acest volum. Iacă istoria lor:

Răposatul Dr. M. G. Obedenaru nu era macedo-român, nu a călătorit între Români macedoneni, nici studiile lingvistice nu erau specialitatea sa.

Find secretar în legațiunea țerei la Constantinopol, a venit în

(1) *Dr. Franz Miklosich*, Rumunische Untersuchungen. I. Istro- und Macedo-rumunische Sprachdenkmähler. Zweite Abtheilung. Wien 1882.

(2) *Dr. Gustav Weigand*, Die Sprache der Olympo-Walachen nebst einer Einleitung über Land und Leute. Leipzig 1888.

atingere cu uniî Români macedonenî; curiositatea și dorința de a cunoște limba lor l'a îndemnat a începe îndată să o studieze. A luat în casa sa pe un tânăr macedonean, Tașcu Iliescu din Crușova, l'a învățat singur carte și cu ajutorul său a început a studia limba maternă a acestuia. După spusa și sub dictarea lui, Obedenaru a început a scrie basme și poezii populare, a face ore-carî micî traduceri în dialect, a culege forme gramaticale și cuvinte. Acastă lucrare a continuat apoi mai mulți ani la Roma, unde fusese mutat Obedenaru și unde a dus cu sine și pe Tașcu Iliescu.

Din acastă colaborare a eșit mai întâi traducerea macedo-română a poeziei populare provențale *L'Escriveta*, publicată la 1882 în două edițiuni; a doua (1) este însoțită de note filologice în cari se arată sistemul de ortografie adoptat de Obedenaru pentru scrierea dialectului macedo-român, ortografie întrebuințată și în textele cuprinse în acest volum.

Obedenaru a început și lucrarea unui dicționar al dialectului macedo-român; mórtea l'a împedecat însă de a termina lucrarea începută, care cuprinde totuși un material prețios.

La mórtea sa (8 Iulie 1885) Obedenaru a lăsat Academiei, dimpreună cu averea, și tóte manuscriptele sale. Singurele manuscripte cu totul complete și gata erau două volume, dintre cari unul cuprinde cele 2 basme și 30 poezii populare macedo-române însoțite de traduceri română și francesă, cari s'au tipărit în volumul de față la pag. 1—224; cel-alalt cuprinde paradigmele de conjugare dela 12 verbe și dela verbele în *-escu* și *-edă*, tipărite la pag. 227—336.

Academia, în ședința dela 14 Martie 1887, a decis a publica aceste două manuscripte.

Fiind însărcinat cu facerea acestei publicațiuni, scriitorul acestor rînduri s'a creșut dator a tipări textele cu cea mai scrupuloasă esac-

(1) *L'Escriveta, poésie populaire languedocienne traduite en dialecte macédo-roumain par Tașcu Iliescu de Crușova (Macédoine). Deuxième édition revue, corrigée et augmentée de notes philologiques. Munnellie tipografia D-lui Grollie și fiu-su. M DCCC LXXXII. — Cfr. Alphonse Roque-Ferrier, La poésie populaire de l'Escriveta en provençal, en languedocien et en macédo-roumain. Montpellier 1883.*

titate și a întocmi un *Glosar* complet al cuvintelor cuprinse într'însele. În *glosar* însemnarea cuvintelor aprópe totdeauna este indicată în amîndouă limbile în cari textele sunt traduse; mai la fie-care cuvînt s'aú reproduc exemple de propozițiuni în cari cuvîntul se află în legătură cu altele.

Ortografia întrebuiñată de Obedenaru în scrierea acestor texte este — în trásurile ei generale — cea obicînită în scrierea románescă, adecă ortografia fonetică cu o parte mare făcută considerațiunilor etimologice.

Vocala obscură *ă* este însemnată cu *ä*, *ë*, *ö*: *fridă*, *ligătură*, *astăđi*; *arëu*, *nësse*, *së*, *sburëscu*; *föră*, *cö*; — *ă* accentuat final la a 3-a persónă sing. a perfectului verbelor în *-äre* este însemnat cu *ö*: *luö*, *sculö*.

Vocala obscură *â*, *î* este însemnată cu *â*, *ê*, *î*, *ú*: *ahât*, *câți*, *câmpu*; *vêr'nă*, *anvêrligară*, *đicênda-luî*; *điüă*, *đic*; *sântu*, *vârvié*.

Sunetele deschise ale lui *o* și *e* accentuate sunt însemnate cu *ó*, *é*, nu cu *oa*, *ea*.

i și *u* scurte (semivocale) la finele și în mijlocul cuvintelor sunt însemnate cu *ï*, *ü*: *îlli*, *luï* *allăgai*; *ieü*, *mieü*; *arücaï*, *haraüă*.

Sibilanta *ț* — cu *ț* și *ç*: *pățîră*, *jiliț*; *çi*, *așice*.

z și *đ* represintă sunetele *z* și *dz*: *zahare*, *zăvon*; *đisse*, *veđi*; *đine*, *điüă*.

j represintă sunetul lui *j* frances.

ll urmat de *i* represintă sunetul lui *l* muiat, aprópiat de *gl* italian.

ñ, *ñ* represintă sunetul lui *gn* frances și italian: *ñică*, *ñieü*, *ñiati-le*.

h represintă pe aspirata surdă χ : *hóra*, *hăbare*, *licî*.

vh represintă aspirata sonoră reprezentată în gréca modernă prin γ : *vhîn*, *vhînghiți*, *vhis*.

Tendințele etimologice ale acestei ortografii sunt fără îndoială un defect al textelor pre cari le publicăm; valórea lor este micșorată printr'însa mai ales pentru studiul particularităților fonetice ale dialectului. Textele rămân cu tóte acestea un prețios material pentru cunoșcerea dialectului macedo-român.

I. AMIRÖŪ-LU CU ȚINA AMIRÖŊIĂ A ȚINI-LOR.

(Récit en dialecte roumain macédonien, sous-dialecte de Crușova).

1. Ți 'șî erà, Ți nu 'șî erà, erà un amirö tiner, hillü di amirö, care avea mare dor ti duçere avinare.

2. Ună Țiüă, se sculö de diminéță și își luö vizir-lu și alți trei soçi îmbistemeñî d'a luî, și se dussiră l'avinare.

3. Ajiungênda-luî în pădure, se dispărțiră, cathe un pi de ună parte. Amiröŭ-lu își luö ună calle prin mesea a păduri-llieî, și muntrinda-luî pi d'anvêrliga, viđü cö d'avhunanghia a luî erà ună çerbă ahât mușată cât cu spunêrea nu se spune.

I. ÎMPËRATU CU ȚINA ÎMPËRĂTESSĂ A ȚINI-LOR.

(Version en dialecte roumain danubien, sous-dialecte de l'arrondissement de Sabar, une vingtaine de kilomètres au sud de Bucarest).

1. Ce ierà, ce nu ierà, ierà un împërat tîner, fiü d'empërat, care avea mare dor sê se ducă la vinătore.

2. Într'o Ți, se sculö d'eminéță și luö [pě] ministru și [pě] alți trei tovarășî credincioși d'al luî, și se dusseră la vinătore.

3. Ajiungênd în pădure, se despărțiră, fie-care [apucând] în câte o parte. Împëratu luö drumu pin mijlocu păduri, și ultându-se d'jur împrejur, v'êđü cö 'n dreptu luî ierà o ciută frumösă cât nu se pöte spune cu vorba.

I. LE ROI ET LA FÉE REINE DES FÉES.

1. Ce qu'il y avait, ce qu'il n'y avait pas, il y avait un jeune roi, fils de roi, qui avait [un] grand désir d'aller à la chasse.

2. Un jour, il se leva de [grand] matin, et il prit son ministre (*littér.* il se prit le ministre) et trois autres de ses compagnons fidèles, et ils s'en allèrent à la chasse.

3. Arrivés dans la forêt, ils se séparèrent, chacun de son côté (*littér.* d'un côté). Le roi prit son chemin au milieu de la forêt, et regardant tout autour, il vit qu'en face de lui il y avait une biche si belle qu'on ne peut l'exprimer par la parole.

4. Cërba ațea avea de gușe un baer de mărgăritarī mārī ca ōŭă de pârumbu; tu patur-le ciciōre, de ginuelli în sus ișī avea cāti ună bizilică di malamă lucrată sirmatirō.

5. Amirŏŭ-lu vițunda-luī ună price ahât mușată, illī fu mīlī se tragă arcu tea sē uă agudescă, și așice vru sē uă acață vhie. Ișī băgō tōtă virtutea, allăgō în sus, ampăturō în ghios, dēde de aŭațe, dēde de acloțe tea sē uă acață vhie, ma tōtă cilăstisirea illī fu vā-nētă (matea).

6. Cu tot ți nu eră trop ca sē uă acață vhie, iel tot allăgō ni-păpsit după urma a llieī. Cërba, vețenda-luī cō amirŏŭ-lu tot-ună allagă după nēsă, se dipuse din pădure și ișī luō padea a câmpu-luī. Amirŏŭ-lu vețenda-luī aistă, ellimō soțī-lli a luī, și închisiră toțī dipre-ună cu scopō sē acață cërba vhie. Și așice, cërba funda-luī tu mesea a câmpu-luī, uă anvêrligară toțī de tōte părți-le. Cërba

4. Ciuta aia avea dē gūt o salbă dē margaritare marī ca ou dē porumbiță; la cāteșī-patru piciōri-le maī sus dē genuchī avea cāte o brăcară dē aur lucrată cu fir dē aur.

5. Împēratu, vețēnd un dobitoc așeă dē frumos, il fu milă sē tragă arcu [în ciută] ca s'ō lovescă, și așeă vru sē o prință vie. Ișī puse tōtă puterea, allergō în sus, allergō [cāl-lare] în jos, dette pē icī, dette pē colo ca sē o prință vie, da tōtă stă-ruința il fu în dēsertū.

6. Cu tōte cō nu ieră [cu] putință sē o prință vie, iel tot allergō ne-n-cetat (*adică* într-una) după urma iel. Ciuta, vețēndū cō 'mpēratu allergă mereū după dīnsa, se dette dēvalle, [ișī] din pădure, și luō drumu pē câmpie. Împēratu vețēnd asta, ișī chemō tovarăși, și plecară toțī împre-ună cu gāndu sē prință ciuta [dē] vie. Și așeă, ciuta fiind în mijlocu câmpu-luī, o înconjură toțī dē tōte

4. Cette biche avait au cou un collier de perles grosses comme l'œuf d'[un] pigeon. À [chacune de] ses quatre jambes, audessus du genou, elle avait un bracelet en or travaillé en filigrane.

5. Le roi, voyant un si bel animal, saisi de pitié, ne la frappa pas de sa flèche (*littér.* il lui fut pitié de tirer l'arc pour la frapper) et ainsi il voulut l'attraper vivante. Il y mit toute sa force (*littér.* il se mit toute la force), courut en montant [les collines], galopa en descendant, alla (*littér.* donna) de ci, alla de là, pour l'attraper vivante, mais tous ses efforts furent vains.

6. Bien qu'il ne fût pas possible de l'attraper vivante, il courut tout [de même] sans cesse sur ses traces. La biche, voyant que le roi court, toujours après elle, descendit de la forêt et courut dans la plaine. Le roi, voyant cela, appela ses compagnons et ils partirent tous ensemble dans le but d'attraper la biche vivante. Et ainsi, la biche étant au milieu de la plaine, ils l'entourèrent

aflându-se tu strimtură, se aricö tu ună ghiole (baltă) çi eră anamesa d'açel câmpu.

7. AmiröŪ-lu și soçi-lli a lui s'appruchiară ningă baltă, și muntrinda-lui tot-ună, așteptă cu ni-arăvdare sē iéssă çerba dit baltă; de cât, tötă Ȕiüa așteptară, și niçi çerba se viȔü, niçi böçea a liei s'avdi.

8. İntunicö, căȔü murgiși-lu, și amiröŪ-lu nu'și adduce a minte tea sē fugă. Vizir-lu ne putēnda-lui sē'și ascundă frica și asparisma çi l'avea acălată (apucată) cö İntunicară tu un loc depărtos și apărwhisit, ahurhi sē illi Ȕică a amiröŪ-lui: «Mărite amirö, lipsésce sē nē sculămü pină iēste cama İn vhie tea sē fugimü de ningă balta aistă și ditu aistu loc apărwhisit, cö aistu lucru mine nu me arisésce! Mărite amirö, mintea a mea İmī Ȕice cö çerba çi viȔumü nu va sē hibă çerbă d'alihiosă, ma va sē hibă vēr-'nă fandasmă, care pöte

părți-le. Ciuta aflându-se la strintöre, se aruncö İnr'o baltă care ieră İn mijlocu ällu câmpu.

7. İmpēratu și tovarăși lui se apropiară dē baltă, și ütându-se mereü, așteptă cu ne-răvdare sē iéssă ciuta dīn baltă; dē cât, tötă Ȕiüa așteptară, și niçi ciuta [nu] se vȔü, niçi glasu iei [nu] s'auȔi.

8. İntunecö, murgi, și İmpēratu nu'și adduce a minte sē plece. Ministru ne putēndü sē'și ascundă frica și spaİma ce l'apucasse cö İnoptasseră İnr'un loc depărtat și părăsit, İncepü sē Ȕică İmpēratu-lui: «Mărite İmpērate, cată sē ne sculămü maİ curēndü ca sē plecămü dē lüngă balta asta și dīn locu ästa părăsİtu, cö lucru ästa mie nu'mī place! Mărite 'mpērate, mintea mea İmī spune cö ciuta ce vȔurămü n'o sē fie ciută adevērată, ci o fi fr'o năluca, care pöte sē ne facă fr'o mare

tous de tous les côtés. La biche, se trouvant à l'étroit, se jeta dans une mare qui était au milieu de cette plaine.

7. Le roi et ses compagnons s'approchèrent de la mare, et en [y] regardant toujours, ils attendaient avec impatience que la biche sortit de la mare; mais ils attendirent toute la journée, et ne virent ni n'entendirent la biche (*littér.* ni la biche fut vue, ni sa voix fut entendue).

8. Le jour baissa, le crépuscule arriva, et le roi ne pensa pas à s'en aller. Le ministre ne pouvant cacher la peur et la frayeur (*sic*) qui l'avaient saisi [parce] qu'ils avaient été surpris par la nuit dans un endroit éloigné et désert, commença à dire au roi: «Grand (*littér.* agrandi) roi, il faut que nous nous levions au plus tôt pour nous en aller des bords de cette mare et de cet endroit désert. car cette chose ne me plait guère! Grand (*littér.* agrandi) roi, mon esprit me dit que la biche que nous vimes ne doit pas être une biche véritable, mais ce doit être (*littér.* mais ce sera) quelque fantôme qui pourrait nous

4. Cérba ațea avea de gușe un baer de mărgăritari mări ca oŭă de părumbu; tu patur-le cicióre, de ginuccli în sus își avea câti ună bizilică di malamă lucrată sirmatirò.

5. Amiröŭ-lu vițunda-luĭ ună price ahât mușată, illĭ fu ĩlĭ sē tragă arcu tea sē uă agudescă, și așice vru sē uă acăță vhie. Īși băgò tótă virtutea, allăgò în sus, ampăturò în ghios, déde de aŭațe, déde de acloțe tea sē uă acăță vhie, ma tótă cilăstisirea illĭ fu vā-nětă (matea).

6. Cu tot ți nu eră trop ca sē uă acăță vhie, iel tot allăgò ni-păpsit după urma a llieĭ. Cérba, veđenda-luĭ cò amiröŭ-lu tot-ună allagă după nēsă, se dipuse din pădure și își luò padea a câmpu-luĭ. Amiröŭ-lu *veđenda-luĭ aistă, ellimò soțĭ-lli a luĭ, și închisiră toĭĭ dipre-ună cu scopò sē acăță cérba vhie. Și așice, cérba funda-luĭ tu mesea a câmpu-luĭ, uă anvêrligară toĭĭ de tôte părți-le. Cérba

4. Ciuta aia avea dē gŭt o salbă dē margaritare mari ca ou dē porumbiță; la câteșĭ-patru piciori-le maĭ sus dē genuchi avea câte o brăcară dē aur lucrată cu fir dē aur.

5. Īmpėratu, veđend un dobitoc așea dē frumos, ĩl fu milă sē tragă arcu [în ciută] ca s'o lovescă, și așea vru sē o prinďă vie. Īși puse tótă puterea, allergò în sus, allergò [căl-lare] în jos, dette pē icĭ, dette pē colo ca sē o prinďă vie, da tótă stă-ruința ĩl fu în dēșertŭ.

6. Cu tôte cò nu ieră [cu] putință sē o prinďă vie, iel tot allergò ne-n-cetat (*adică* într'una) după urma iel. Ciuta, veđendŭ cò ĩmpėratu allergă mereŭ după dĭnsa, se dette dēvalle, [iși] din pădure, și luò drumu pē câmpie. Īmpėratu veđend asta, își chemò tovarăși, și plecară toĭĭ ĩmpre-ună cu gându sē prinďă ciuta [dē] vie. Și așea, ciuta fiind în mijlocu câmpu-luĭ, o înconjură toĭĭ dē tôte

4. Cette biche avait au cou un collier de perles grosses comme l'œuf d'[un] pigeon. À [chacune de] ses quatre jambes, audessus du genou, elle avait un bracelet en or travaillé en filigrane.

5. Le roi, voyant un si bel animal, saisi de pitié, ne la frappa pas de sa flèche (*littér.* il lui fut pitié de tirer l'arc pour la frapper) et ainsi il voulut l'attraper vivante. Il y mit toute sa force (*littér.* il se mit toute la force), courut en montant [les collines], galopa en descendant, alla (*littér.* donna) de ci, alla de là, pour l'attraper vivante, mais tous ses efforts furent vains.

6. Bien qu'il ne fût pas possible de l'attraper vivante, il courut tout [de même] sans cesse sur ses traces. La biche, voyant que le roi court, toujours après elle, descendit de la forêt et courut dans la plaine. Le roi, voyant cela, appela ses compagnons et ils partirent tous ensemble dans le but d'attraper la biche vivante. Et ainsi, la biche étant au milieu de la plaine, ils l'entourèrent

aflându-se tu strimtură, se arucö tu ună ghiole (baltă) çi eră anamesa d'açel câmpu.

7. AmiröŪ-lu și soçi-lli a lui s'appruchiară ningă baltă, și muntrinda-lui tot-ună, așteptă cu ni-arăvdare sē iēssă çerba dit baltă; de cât, tötă ȔiŪa așteptară, și niçi çerba se viȔü, niçi böçea a lliēi s'avdi.

8. İntunicö, cādü murgiși-lu, și amiröŪ-lu nu'și adduce a minte tea sē fugă. Vizir-lu ne putēnda-lui sē'și ascundă frica și asparisma çi l'avea acățată (apucată) cö İntunicară tu un loc depärtos și apär-vhisit, ahurhi sē illi Ȕică a amiröŪ-lui: «Mărite amirö, lipsēsce sē nē sculămü pină iēste cama İn vhie tea sē fugimü de ningă balta aistă și ditu aistu loc apärvhisit, cö aistu lucru mine nu me arisēsce! Mărite amirö, mintea a mea İmī Ȕiçe cö çerba çi viȔumü nu va sē hibă çerbă d'alihiösă, ma va sē hibă vēr-nă fandasmă, care pöte

părți-le. Ciuta aflându-se la strinotöre, se aruncö İntr'o baltă care İeră İn mijlocu älluİ câmpu.

7. İmpēratu și tovarăși lui se apropiară dē baltă, și uİtându-se mereü, așteptă cu ne-răbdare sē iēssă ciuta dīn baltă; dē cât, tötă ȔiŪa așteptară, și niçi ciuta [nu] se vȔü, niçi glasu İēİ [nu] s'auȔi.

8. İntunecö, murgi, și İmpēratu nu'și adduce a minte sē plece. Ministru ne putēndü sē'și ascundă frica și spaİma ce l'apucasse cö İnnoptasseră İntr'un loc depärtat și päräsit, İncepü sē Ȕică İmpēratu-lui: «Mărite İmpērate, cată sē ne sculămü măİ curēndü ca sē plecămü dē lüngă balta asta și dīn locu ästa päräsitu, cö lucru ästa mie nu'mİ place! Mărite 'mpērate, mintea mea İmī spune cö ciuta ce vȔurămü n'o sē fie ciută adevērată, ci o fi fr'o năluçă, care pöte sē ne facă fr'o mare

tous de tous les côtés. La biche, se trouvant à l'étroit, se jeta dans une mare qui était au milieu de cette plaine.

7. Le roi et ses compagnons s'approchèrent de la mare, et en [y] regardant toujours, ils attendaient avec impatience que la biche sortit de la mare; mais ils attendirent toute la journée, et ne virent ni n'entendirent la biche (*littér.* ni la biche fut vue, ni sa voix fut entendue).

8. Le jour baissa, le crépuscule arriva, et le roi ne pensa pas à s'en aller. Le ministre ne pouvant cacher la peur et la frayeur (*sic*) qui l'avaient saisi [parce] qu'ils avaient été surpris par la nuit dans un endroit éloigné et désert, commença à dire au roi: «Grand (*littér.* agrandi) roi, il faut que nous nous levions au plus tôt pour nous en aller des bords de cette mare et de cet endroit désert. car cette chose ne me plaît guère! Grand (*littér.* agrandi) roi, mon esprit me dit que la biche que nous vimes ne doit pas être une biche véritable, mais ce doit être (*littér.* mais ce sera) quelque fantôme qui pourrait nous

să nă facă vēr-'nă mare urutēță. Ti ațea ti pālăcārseseu, mărite a-mirō, ursē sē fugimū pină iēste mai curundu, cō tunusirea de mai de-pre-apoia nu iēste ahārzită.»

9. Amirōu-lu avđinda-luī graie-le a vizir-luī, illi đisse : «Ațel ți'lli u frică de fandasmate și de priciurī avhre, nu se duțe la avinare. Erā ma'ghine sē nu uā ved cērba ațea, ma tora ți uā andāmusiī și ți uā viquī cō s'arucă tu baltă, nu pot sē fug pină sē nu ved marginea aiștūi lucru.»

10. Și așițe, đicēnda-luī aiste graie amirōu-lu, vizir-lu cu toți a-lanți plecară capete-le și tăcură. Și așițe, se apofāsiră cō tōtā nōpțea ațea sē ședă pi di marginea de baltă tea sē adastă cērba.

11. Amirōu-lu și șoçi-lli a luī nu'și mută ocli ditu baltă sē nu ți-va de iēsse cērba și nu uā vedū. Așteptară pină la miedă-nōpțea

rētate. D'aia te rog, mărite 'mpērate, hai sē plecămū (*littér.* poftimū sē plecămū) mai curēndū, cō cāința dē apoī nu ieste dē folos.»

9. Impēratu auđindū vorbe-le ministru-luī, ū đisse : «Cui 'i e frică dē nālucă și dē fiere sēlbatice, nu se duce la vinătore. Ierā mai bine sē n'o fi vėđut [ieū] ciuta aia, dar acuma cō o 'ntēlni și cō o vėđui cō se a-runcō în baltă, nu pos' sē plec pină sē nu vėđū sfirșitu lucru-luī āstui.»

10. Și așea, đicēnd impēratu vorbe-le astea, ministru și toți ai-lalți plecară capeti-le și tăcură. Și așea, iși puseră 'n minte sē ședă tōtā nōpțea aia pē marginea bālți ca sē adaste ciuta.

11. Impēratu și tovarāși luī nu'și mișcă ochi dē la baltă, ca nu cum-va sē iēssă ciuta și sē n'o vađă. Așteptară pin la miedu nopti, și nu vėđură

faire un très-vilain tour (*littér.* quelque grande vilénie). C'est pourquoi grand roi, veuille [consentir à ce] que nous fuyions du plus tōt, car le repentir tardif n'a pas d'utilité (*littér.* n'est pas utile).»

9. Le roi ayant entendu les paroles du ministre, lui dit : «Celui qui a peur (*littér.* lui est peur) de fantōmes et de bētes sauvages, ne va pas à la chasse. C'eūt été mieux (*littér.* il était mieux) si je n'avais pas vu cette biche-là, mais maintenant que je l'ai rencontrée et que je l'ai vue se jeter dans la mare, je ne puis m'en aller avant d'avoir vu la fin de cette aventure (*littér.* de cette chose).»

10. Et ainsi, le roi ayant dit ces paroles, le ministre et tous les autres courbèrent la tēte (*littér.* plièrent les tētes) et se turent. Et ainsi, ils se décidèrent ¹⁾ à rester toute cette nuit-là aux bords de la mare pour attendre la biche.

11. Le roi et ses compagnons ne levèrent pas les yeux de la mare [de peur] que la biche n'en sortit sans qu'ils la vissent. Ils attendirent jusqu'à minuit, et ils ne virent ni biche

1) *En danubien* : il se mirent dans l'esprit.

și nu vedură nici ȕerba ni ȕi-va. Funda-luı curmaȕi de totÄ ȕiıa, illı acÄȕ somnul un cÄti un, șiși durmırÄ.

12. CÄndu se diȕteptarÄ dupÄ multÄ i puȕinÄ örÄ, ȕi sÄ vedÄ? UnÄ pälate lumınosÄ ȕi luȕea ca söre-le de diminȕeȕa. Amiröü-lu cÄndu uÄ vedü, puȕin fu ca sÄși chiérdÄ mintea de ciudia ȕi 'lli vhinea.

13. Vizir-lu vedÄnda-lui unÄ ahtare luvhurie, de cÄt erÄ aspÄriat prota, ahÄt se cama aspÄriÄ și se cama înfricuȕe. Și di de-alihia cö erÄ ti aspÄriare și ti înfricuȕare de unÄ ahtare vedere ne-apÄndip-sitÄ. Ma amiröü-lu niȕi fricÄ illı tricü tu minte, niȕi asparismÄ illı intrö tu inimÄ; se sculö cu mare bärbÄtÄȕÄ și închisi sÄ se ducÄ tea sÄ vedÄ ȕi pälate iÄste și ȕi ömeñi ședü 'näuntru; și approachin-du-se de pälate, vedü cö töte porȕi-le erÄ deșclise. Intrö 'näuntru förÄ fricÄ, muntri în sus, muntri în ghios, viȕü cö nu erÄ vÄr-'nu om. Se

nici ciutÄ nici nimic. Fiind osteniȕi dÄ totÄ ȕiıa, îi apucö somnu unu cÄte unu, și adormırÄ.

12. CÄndü se dÄșteptarÄ dupÄ mäi multÄ or mäi puȕinÄ vreme, ce se vaȕÄ? Un palat luminos care lucea ca söre-le dÄ diminȕeȕÄ. ÎmpÄratu cÄnd il vedü, fu cÄt p'aci sÄși piÄrdÄ minȕi-le dÄ mirarea cÄ'l venea.

13. Ministru vedÄnd as-fel dÄ lucru, pÄ cÄt ierÄ dÄ speriat mäi ÄntÄi, atÄt mäi multü se mäi sperie și se mäi înfricoșe. Și adÄvÄrat cö ierÄ dÄ speriat și dÄ înfricoșat d'o as-fel dÄ vedere ne-ÄșteptatÄ. Dar împÄratu-luı nici frica nu'l trecü prin minte, nici sperieturÄ nu'l intrö în inimÄ; se sculö cu mare bärbÄȕiÄ și plecö sÄ se ducÄ sÄ vaȕÄ ce palat ieste și ce ömeñi șede 'näuntru; și apropiindu-se dÄ palat, vedü cö töte porȕi-le ierÄ dÄșchise. Intrö 'näuntru förÄ fricÄ, se uftö 'n sus, se uftö 'n jos, vedü cö nu ierÄ nici-un om. Se sui în Ä-laltÄ

ni rien. Étant fatigués d'[avoir marché] toute la journée, le sommeil les surprit l'un après l'autre, et ils s'endormirent.

12. Lorsqu'ils se réveillèrent après un temps plus ou moins long (*littér.* après beaucoup ou peu d'heure), que virent-ils? Un palais lumineux qui resplendissait comme le soleil du matin. Le roi quand il vit le [palais], peu s'en fallut qu'il ne perdit la raison [à cause] de l'étonnement qui lui venait.

13. Le ministre, voyant une chose pareille, si effrayé qu'il l'était avant, il s'effraya encore plus et il eut peur (*sic*). Et en vérité, il y avait de [quoi] s'effrayer et avoir peur de cette apparition inattendue. Quant au roi, il ne perdit ni sa présence d'esprit ni sa fermeté d'âme (*littér.* ni la peur lui passa par l'esprit, ni la frayeur ne lui entra au coeur); il se leva avec courage (*littér.* avec virilité), et il partit pour aller voir quel était ce palais et quels hommes s'y trouvaient; et s'approchant du palais, il vit que toutes les portes étaient ouvertes. Il y entra sans peur, regarda en haut, regarda en bas; il vit qu'il n'y avait personne (*littér.* aucun homme). Il

alinö tu alantă cerdache și viđu cö erä ună odă mare stulisită cu töte bune-le și cu luvhurii și nu se spunü cu spunërea.

14. AmiröŪ-lu intrö tu oda așea. Cändu muntri 'năuntru, și sê vedă? Un scammu amirărescu; pi scamnul așel și dea ună fêta ca de vâr-'nă șes-sprë-đece d'anñ; d'anvêrliga de nêssă și de scamnul a liei, și dea vâr-'nă douë-sprë-đece de fete, töte împröste, și cu mâni-le de'nainte.

15. AmiröŪ-lu, de ciudia și illi vlinea, arēmase ca mut; și tu loc sê se'nfricoședă și sê se aspară de ună fandsmă ahtare, iel 'și arucö ună muntrită di vrere pi fêta și și dea pi scamnul așel și și dis-simü. Uă muntrea adillios și cu mare dor, ahät cät se părea cä ditu oelli a lui, tu loc de lăcrēmī, illi cură sangi!

16. Fêta și și dea pi scammu, vedunda-lui ahäte adilliöse sēmne de vrere pi amiröŪ-lu, illi și se: «Gione tinere! Și mi muntresci

sală și vedü cö ierä uă odaie mare împodobită cu töte [lucruri-le] bune și cu lucruri ce nu se póte spune cu vorba.

14. Împëratu intrö în odaia aia Cändü se uftö 'năuntru, ce sê vađă? Un scaun împărătesc; pe scaunu alla ședea o fată ca de fr'o șes-spre-đece anñ; împrejuru iei și scaunu-lui iei, ședea fr'o doo-spre-đece fete, töte în piciorë, și cu mâni-le la pieptü (*litter.* dinainte).

15. Împëratu, de mirarea ce'i venea, rēmase ca [un] mut; și în loc sê se 'nfricoșede și sê se sperie de o as-fel de nălucă, iel arucö o ochire duiösă pe fata care ședea pe scaunu alla de care vorbirămü. Se uftă la dinsa cu drag și cu mare dor, așea cö se părea cö din ochi lui, în loc de lăcrēmī, îi curgea sânge!

16. Fata care ședea pe scaun, vëndend atâtea sēmne de iubire duiöse pe împëratu, îi și se: «Voinicu-le tiner! De ce te ufti la mine așea

monta à l'autre étage et il vit qu'il y avait une grande chambre ornée de toutes les bonnes [choses] et des objets que l'on ne [peut] dire avec la parole.

14. Le roi entra dans cette chambre. Lorsqu'il y regarda, que vit-il? Un trône royal; sur ce trône était assise une fille d'environ seize ans; autour d'elle et du trône, se trouvaient quelques (*sic*) douze filles, toutes debout et les mains sur le devant de la poitrine.]

15. Le roi, [à cause] de l'étonnement qui lui venait, resta comme muet; et au lieu d'avoir peur et de s'effrayer d'une telle apparition, il jeta un regard d'amour sur la fille qui était assise sur le trône que nous avons dit. Il la regardait haletant et avec grand désir, à tel point qu'il semblait que de ses yeux, au lieu de larmes, il lui coulait du sang!

16. La fille qui était assise sur le trône, voyant tant de marques d'amour et de passion (*littér.* marques dolentes d'amour) chez le roi, lui dit: «Jeune homme! pourquoi me re-

ahât adillios ? Nu me cunoscî ? Ieŭ escu ȇrba d'aierî ȇi me avinașî tŃtă ȇiŭa, și ȇi me arŭcaî maî di-pre-apoia tu baltă, și chiruî de'năntea a ocli-lor a tēi. De cāt, iȇi n'ascumse Dumniȇŭ, nu lipsesce s'ascundemŭ și noî.

17. «Ia opprŃhii-te di mine tea sēȇȇ ȇic în daŭē graere. Ved cŃ mi muntresci cu mare dor di vrere ; ma sē scii cŃ cum cȃdușî tu grip-lu a vreri-llei tine ti mine, așice am cȃduță și mine ti tine ! Tora cŃ te voîu ca cum me vreî, lipsesce sēȇȇ spun cae escu și ȇi escu, și cum me aflaî aŭaȇ.

18. «Mine escu ȇină și amirŃniă a ȇini-lor ; sŭntu șesce meșî de cȃndu fugii ditu patridha a mea ; allȃgai tŃtă lumea, vȇȇuî multe turlii de gionŭ, tineri și musaȇȇ ; ma de vȇr-'nu inima nu îmî se'n-gȃlȇi. Trecȇnda-luî și pi aiste locuri, te andȃmusii tine ; și cu ună

duios ? Nu mȇ cunoscî ? Ieŭ sŭnt ciuta dȇ ieri dȇ mȇ vinașî tŃtă ȇiŭa, și care me aruncaî maî apoî în lac, și pieriî dîn 'naintea ochi-lor tēi. Dȇ cāt, ce n'ascunse Dumneȇŭ, nu trebue s'ascundemŭ noî.

17. «Ia appropii-te dȇ mine ca sēȇȇ spuî fr'o doo vorbe. Vȇȇŭ cŃ te ulȇi la mine cu mare dor dȇ iubire, da sē scii cŃ cum cȃdușî în cursa (*litter.* plasa) doru-luî tu pentru mine; așeȃ am cȃduț și ieŭ pentru tine ! Acuma cŃ te iubescŭ cum mȇ iubescî, trebue sēȇȇ spuî cine sŭnt, și ce sŭnt, și cum [dȇ] mȇ aflaî aicea.

18. «Jeŭ sŭnt ȇină împȇrȃtȇsă a ȇini-lor ; sŭntŭ șesce lunî dȇ cȃndŭ plecaî dîn țarra mea ; allȇgai tŃtă lumea, vȇȇuî multe feluri dȇ flȃcȃi, tineri și frumoși, da dȇ nicî-unu nu mi se 'ncȃlȇi inima. Trecȇndŭ și pin locuri-le astea, te 'ntȇlnii [pȇ] tine; și dîntr'o dată ce te vȇȇuî (*litter.* cu

gardes-tu si haletant ? Tu ne me reconnais pas ? [C'est] moi [qui] suis la biche d'hier, [c'est] moi que tu poursuivis toute la journée, et [c'est moi] qui me jetai après dans la mare, et je disparus de [devant] tes yeux. Mais ce que ne cache pas [le] Seigneur Dieu, nous [autres non plus nous] ne devons pas [le] cacher.

17. «Eh, approche-toi de moi pour que je te dise quelques mots (*littér.* en deux mots). Je vois que tu me regardes avec grande affection d'amour; mais sache que de même que tu es tombé dans le filet de l'amour, toi pour moi, j'[y] suis tombé moi aussi pour toi ! Maintenant que je t'aime comme tu m'aimes, il faut que je te dise qui je suis, [ce] que je suis, et comment je me trouve ici.

18. «Je suis fée et reine des fées; il y a six mois que je quittai ma patrie; je parcourus le monde entier, je vis des jeunes gens de toute sorte, jeunes et beaux; mais pour aucun [d'eux] mon coeur ne s'enflamma (*littér.* ne se chauffa). En passant aussi par ces lieux, je te rencontrai; et pour une seule fois que je t'ai vu

vedere ȕi te veȕui, îmi turbö mintea din cap, ſi nu sciam ȕi se fac de foc-lu ȕi îmi se appreſe tu inima a mea.

19. «Me prifeciu ȕerbă ca se pot se te arid tea s'allagă după mine. Aſiȕe, vȕdunda-lui cö allăgai cu mare merache după mine, m'arü-cai tu baltă, ſi ca se te fac se'ſi creſcă merachea, me feciu ni-vedută. Duchinda-lui cö apofäſiſi se apiri pi di marginea a baltă-lliei pînă durmiiăi voi, ieü cu sclave-le a melle adărai aistă pălate ca se te fac se vhiini se'ſi ȕic aiste graie.»

20. Căt bitisi ȕina aiste sböră, ia cö ună altă ȕină 'llı addusse ună carte, ſi inclînându-se la neſſă, illı dȕde cartea. Amiröſia a ȕini-lor ghiuvăſinda-lui cartea, ahurhi se plângă cu lacrămi-le ca plöia. Amiröſ-lu ne-sciindu etia a plangu-lui, se ciudisea.

21. Tu margine, amiröſia a ȕini-lor, după ȕi iſi aſterse läcre-

o vedere ce te vȕur), mi [se] turburö minti-le din cap, ſi nu sciam ce se fac dȕ focu ce mi se aprinse în inima mea.

19. «Mȕ prefăcuı în ciută ca se pos' se te 'nſel ca s'allergă după mine. Aſeă, vȕdendü cö allergai cu mare dorință după mine, mȕ aruncaı în baltă, ſi ca se te fac se'ſi creſcă dorința, mȕ făcuı ne-vȕdută. Pricependü cö 'ſi ai pus în minte se aſteptă pînă 'n ȕori pȕ marginea bălți, pînă dormirăſi voi, ieü cu röbe-le melle rȕdicaı palatu äſta ca se te fac se viſ se'ſi spuı vorbe le astea.»

20. Căt isprăvi ȕina vorbe-le astea, ulte cö altă ȕină il addusse o carte, ſi făcendü plecăciune (*littér.* închinându-se) naintea ieı, il dȕtte cartea. İmpȕrätȕſſa ȕini-lor citindü cartea, începu se plângă cu läcrȕmi-le ca plöia. İmpȕratu ne-sciindü pricina plănsu-lui, se miră.

21. La urmă (*littér.* în margine), împȕrätȕſſa ȕini-lor după ce 'ſi ſterse

(*littér.* avec une vue que je te vis), la raison de ma tête s'est troublée, et je ne savais que faire [à cause] du feu qui s'alluma dans mon coeur.

19. «Je me changeai en biche pour que je puisse te tromper et pour que tu courusses après moi. Ainsi, voyant que tu courais avec grand désir après moi, je me jetai dans la mare, et pour faire [en sorte] que ton désir augmentât, je devins invisible. Comprenant que tu t'étais décidé à attendre le point du jour sur les bords de la mare, pendant que vous dormiez, moi avec mes esclaves je construisis ce palais pour te faire venir et [pour] te dire ces paroles.»

20. Dès que la fée eut prononcé ces paroles, voilà qu'une autre fée lui apporta une lettre et s'inclinant devant elle, lui remit la lettre. La reine des fées lisant la lettre, se mit à pleurer à chaudes larmes (*littér.* commença à pleurer avec les larmes comme la pluie). Le roi ne sachant pas la cause des pleurs, était étonné.

21. A la fin (*littér.* en marge), la reine des fées, après s'être essuyé

Ȕi-le ditu oelli, illȔi Ȕisse a amirŭ-luȔi : «Gione tinere, aistă carte Ȕi spune cŭ ȔȔȔi muri dada (mama); Ńi aŃiȔe, me elliamă tŃte Ȕini-le tea sȔ me alin pi scamnul amirărescu. Nu ȔȔȔi pare ahăt arȔȔ cŭ ȔȔȔi muri dadă mea, căt ȔȔȔi pare arȔȔ cŭ va sȔ me dispartu de tine. De căt, vrut-lu a ȔieȔȔ, lipsȔsce sȔ scȔȔ cŭ cara sȔ te afllu virtos embistemen cŃtră mine, ună ȔiȔȔ iȔȔ va sȔ ti lliȔȔ tine ti bărbat.»

22. Ńi ȔicȔnda-luȔ amirŃnia aiste graie, se feȔce ni-veȔută. Amirŭ-lu cu toȔȔi soȔȔi-lli a luȔi, de iu eră tu pălate luȔinŃsă, se aflară pi ningă baltă, tu vulŃgă ȔntunericŃsă, fŃră de om, fŃră de pullȔȔ.

23. Apirinda-luȔ ghine, amirŭ-lu cu toȔȔi soȔȔi-lli a luȔi veȔură cŭ ni pălate eră, ni semnu de pălate avea. AŃiȔe, de ciudie Ȕi lȔ vhi-nea, lȔ se părea cŭ se ȔvhisȔȔă, Ńi cŭ nu sȔntu ca de-alihia. Se sculară d'ăȔia Ńi se dusseră a casă.

lăcremi-le dȔ pe ¹⁾ ochȔi, Ȕisse împȔratu-luȔi : «VoȔnicu-le tȔnȔr, cartea asta ȔȔȔi spune cŭ ȔȔȔi muri mama; Ńi aŃeă, mȔ chiamă tŃte Ȕini-le ca sȔ mȔ sui pȔ scaunu împȔrătescȔ. Nu ȔȔȔi pare rȔȔ atăta cŭ ȔȔȔi muri mama, căt ȔȔȔi pare rȔȔ cŭ o sȔ mȔ dȔsparȔȔ dȔ tine. DȔ căt, iubitu mieȔȔ, trebue sȔ scȔȔ cŭ daca te oȔ află (*adică* daca ȔȔ fi tu) fŃrte credincios cŃtre mine, Ȕntro Ȕi o sȔ te iȔȔȔ [pȔ] tine dȔ bărbat.»

22. Ńi ȔicȔnd împȔrătȔssa vorbe-le astea, se făcȔ ne-veȔută. ÎmpȔratu cu toȔȔi tovarăŃi luȔi, dȔ unde ieră Ȕn palat luminos, se aflară lȔngă baltă, Ȕntro livede mică ȔntunecŃsă, fŃră dȔ om, fŃră dȔ passȔre.

23. FăcȔndu-se ȔiȔȔă bine, împȔratu cu toȔȔi tovarăŃi luȔi veȔură cŭ [nu maȔ] ieră nicȔ palat, nicȔ semnȔ dȔ palat. AŃeă, dȔ mirarea ce le venea, li se părea cŭ visă, Ńi cŭ nu sȔntȔ aievea. Se sculară d'acilea Ńi se dusseră acasă.

les yeux (*littér.* les larmes des yeux), dit au roi : «Jeune homme, cette lettre m'annonce que ma mère est morte; et ainsi toutes les fées m'appellent pour que je monte sur le trône royal. Je ne regrette pas autant que ma mère soit morte comme je regrette de me séparer de toi. Mais, mon bien aimé, il faut que tu saches que si je te trouve fermement fidèle envers moi, un jour je te prendrai pour époux.»

22. Et en disant ces mots, la reine devint invisible. Le roi et ses compagnons, du palais lumineux où ils étaient, se retrouvèrent auprès de la mare, dans un petit pré obscur, sans homme, sans oiseau.

23. Une fois qu'il fit grand jour (*littér.* s'ouvrant bien, *c'est-à-dire* : le jour s'étant ouvert), le roi et tous ses compagnons virent qu'il n'y avait ni palais ni trace de palais. Ainsi, il leur vint un tel étonnement, qu'il leur semblait qu'ils rêvaient et que ce n'était pas [chose] réelle. Ils se levèrent de là, et ils s'en allèrent à la maison.

1) *On dit aussi* după.

24. AmirŌŭ-lu, de ōra aȕea lu ancălicŃ ună merache Ńi ună minuire ahăt căt de ȕi-va altu nu illi eră dor tu lumea aistă. Ȕiŭă Ńi nŃpte, mintea a luŭ de la amirŃnia a Ȕini-lor nu illi fugea.

25. Ńi aŃiȕe, tŃte lucrŃ-le a lumi-llei eră denăntea a ocelli-lor a luŭ vānēte (matea). Trapse mână Ńi di amirărilla Ńi di tŃte. Ȕi-va nu'l efaristisea altu de căt duȕirea l'avinare.

26. Tricură treŭ aŃi, Ńi amirŃ-lu nu fu trop tea sēŃi alăxēsă idea aȕea fāndăxita. Cu tut ȕi ŃmeŃi-lli a luŭ illi ȕicea Ńi'l părăchinisea tea sē tragă mână de aȕea 'nvhisare, iel vēr-'nu n'ascultă, ma iȕi illi ȕicea mintea a luŭ, aȕea făȕea.

27. După treŭ-lli aŃi, ună ȕiŭă, amirŃ-lu s'affŃ chirut di tu measa a palati-llei fŃră sē scibă cāni-va cŃ ȕi se fēȕe Ńi iu se dusse.

24. Împēratu, d'atuncea il apucŃ (*litter.* încălicŃ) Ń dorinȕă Ńi nisea gānduri as-fel cŃ dē nimic alta nu ŭ ieră dor pē lumea asta. Ȕi Ńi nŃpte, mintea luŭ dē la împērătēssa ȕini-lor nu ŭ [ma] fugea.

25. Ńi așeă, tŃte lucruri-le lumŭ ieră dŭnaintea ochi-lor luŭ dēsērte. ŐŃi trasse mână Ńi dē la 'mpērăȕie Ńi dē la tŃte (*adică* : nu vru sē maŭ scie dē nimic d'alle împērăȕii). Nimit alta nu'l mulȕumea dē căt ducerea la vinat.

26. Trecură treŭ aŃi, Ńi împēratu nu fu cŃ putinȕă sēŃi schimbe gānduri-le allea dē pē ¹⁾ altă lume. Cu tŃte cŃ Ńmeni luŭ ŭ ȕicea Ńi'l povăȕiă sē [Ńi] tragă mână dē la visuri-le allea (*adică* : sē lasse la Ń parte visuri-le), iel n'ascultă pē nimenŭ, ci ce ŭ ȕicea mintea luŭ, aia făȕea.

27. După āi treŭ aŃi, într'Ń ȕi, împēratu pieri dŭn mijlocu palatu-luŭ, fŃră sē scie nimenŭ ce se făȕu Ńi 'n-

24. Le roi, à partir de ce moment, fut pris (*littér.* chevauché) d'une vive passion et d'une préoccupation d'esprit si forte qu'il n'eut plus d'autre désir en ce monde. Ni jour ni nuit, son esprit ne s'éloignait de la reine des fées.

25. Et ainsi, toutes les choses de [ce] monde étaient vaines à ses yeux. Il renonça à l'empire et à tout (*littér.* il retira [sa] main de l'empire et des toutes ¹⁾). Rien autre [chose] ne le contentait que d'aller à la chasse.

26. Trois ans se passèrent, et il fut impossible au roi de se débarrasser de cette fantaisie (*littér.* il ne fut pas moyen qu'il changeât cette idée fantaisiste ²⁾). Bien que ses hommes lui eussent dit et conseillé de renoncer à ce rêve (*littér.* de retirer [sa] main de ce rêve ³⁾), il n'écoutait personne, mais il faisait ce que lui dictait son esprit.

27. Après les trois ans, un jour, le roi disparut (*littér.* se trouva perdu) du milieu de son palais, sans que personne sût ce qu'il était devenu,

1) *En dial. dansub. littér.* il ne voulut plus savoir de rien de celles de l'empire. — 2) *Id.* ses pensées de l'autre monde. — 3) *Id.* de laisser d'un côté les rêves.

1) *On dit aussi* după.

Tu Ȕra Ȕi Ȕmeņi-lli amirăresci căvtă ti amirŭ-lu pitu tȔte părti-le, iel s'afllă ningă ginucliul a amirŏni-lliei a Ȕini-lor.

28. Amirŏnia a Ȕini-lor muntrinda-luŭ pi amirŭ-lu cu mare dor, illi Ȕicea : «Vrut-lu a mĭeuŭ Ńi muŃat-lu a mĭeuŭ, ieŭ nu pistipseam ca sĕ se află ahăta sănĕtȔsă Ńi ahăta virtȔsă vrere la hiŭ-lli al Adam cȔtră mullieri-le a lor. Vrut-lu a mĭeuŭ, veŭŭ Ńi multu ghine cunnoscuŭ cȔ treŭ aņŭ de Ȕille nu me agrŭŃiŃi ni Ȕiŭă ni nȔpte; treŭ aņŭ de Ȕille fuŃi lipisit, jilit Ńi mĕrănghisit ca pom-lu Ȕi illi mĕrănghisĕse frĭnȔa tu cap-lu a veră-lliei; de căte ori te videam cu mastea mĕrănghisită Ńi dugurită de pira a vrere-lliei, pistipsĕ-me cȔ hica-te-le mĭ se diņică; ma Ńi alliuņtrĕ nu puteam sĕ fac, cȔ a nȔstre nomurĭ aŃiȔe sĕntu.

29. «Tora aggiumse Ȕra ca sĕ nĕ faȔimŭ păreellie, ma lipsĕsce sĕ mĭ daŭ graŭ-lu de tiņie cȔ iȔi-do Ȕi va sĕ veŭŭ cu ocli a tĕi, i

contro se dusse. Pe cănd Ȕmeni impĕrătesci căută pĕ 'mpĕratu pĕtutindinea, iel se află lăngă genuchi impĕrătesci Ȕini-lor.

28. Impĕrătĕssa Ȕini-lor utăndu-se la 'mpĕratu cu mare dor, Ńi Ȕicea : «Iubitu mĭeuŭ Ńi frumosu mĭeuŭ, ieŭ nu credeam ca sĕ se afle iubire atăt dĕ tare Ńi atăt dĕ virtȔsă la fiu luŭ Adam cȔtre muieri-le lor. Iubitu mĭeuŭ, veŭŭ Ńi prĕ bine cunnoscuŭ cȔ treŭ aņŭ dĕ Ȕille nu mĕ utăŃi nicĭ Ȕiŭă nicĭ nȔpte; treŭ aņŭ dĕ Ȕille fuŃi intristat, jelit Ńi gălbejit ca pomu care i se 'ngălbenesce frunȔa [Ȕhiar dĕ] la 'nceputu veri; dĕ căte ori te vedeam cu faȔa gălbejită Ńi dogorită dĕ flacăra doru-lui, crede-mĕ cȔ ficaȔi mi se dumică (*adică* se fărimă); da Ńi aminterea nu puteam sĕ fac, [pentru] cȔ datini-le nȔstre aseă sĕntŭ.

29. «Acuma a venit vremea sĕ ne facemŭ perechie, da trebue sĕ mĭ daŭ vorba dĕ omenie (*adică* sĕ mĭ spuŭ pĕ omenia ta) cȔ or ce Ȕi vedĕ cu ochi

ni oŭ il ĕtait allĕ. Du temps que les hommes du royaume cherchaient aprĕs le roi, celui-ci se trouvait prĕs du genou de la reine des fĕes.

28. La reine des fĕes, regardant le roi avec grand amour, lui disait : «Mon chĕri et mon beau, je ne croyais pas qu'il se trouverait un amour si durable et si fort chez les fils d'Adam envers leurs femmes. Mon chĕri, je vois et je reconnais trĕs-bien que [pendant] trois ans (*littĕr.* trois annĕes de jours) tu ne m'as oubliĕe ni [de] jour ni [de] nuit; [pendant] trois ans tu fus triste, ĕplorĕ et dĕcolorĕ comme l'arbre dont la feuille jaunit au commencement [mĕme] de l'ĕtĕ; toutes les fois que je te voyais la figure jaunie et dĕssĕchĕe par la flamme de l'amour, crois-moi, mon coeur se dĕchirait (*littĕr.* mes foies, *c'est-à-dire* mes viscĕres, se brisaient en petits morceaux); mais je ne pouvais faire autrement, car nos lois sont ainsi.

29. «Maintenant l'heure est arrivĕe pour que nous fassions un couple; mais il faut que tu me donnes [ta] parole d'honneur que quoi que ce soit que tu verras de tes yeux, ou bon

bun, i arëu, vër-'nă óră nu va sã indreptatea tea sã 'ntreghĩ çi ie, çi nu ie; niçi va sã indreptatea sã giudiçi d'açelle çi va sã veđi cu ocli a tãĩ, bune i arëlle; ma tot-ună sã te prefaçi cõ n'avdiși și nu veđuși, cara sã vrei sã bãnãmũ tot de-adun.

30. «Cõ cara sã nu façi de ca cum iĩ dișiũ, atunçea lipsesce sã bãnãmũ despãrțiți și ne-veđuți un cu alantu. De cãt, lipsesce sã scii cõ țini-le vër-'nă óră lucru urut nu facũ.»

31. Amiröũ-lu, tôte dimãndãri-le și tôte graie-le çilli diše amirónia a țini-lor, le stirxi cu haraũ mare, și dëde sbor tiñisit cõ içi sã vedã, i bune i arëlle, sã nu pregiudicã niçi sã'ntrëbã vër-'nă órã.

32. Și așice, bãgarã sã facã numta. Unã 'ntrëgã siptëmãnã ținũ haraũa a numtã-llei. Amiröũ-lu treçea unã banã mușatã cu nivësta'lli, çi nu se spune cu gura.

tãĩ, or bun, or rëu, sã n'ai dreptu sã 'ntrebi ce ie, ce nu ie; nicĩ sã ai dreptu sã judeci lucruri-le ce ẽi vedë cu ochi tãĩ, bune or relle; ci tot-d'una sã te prefaçi cõ n'audiși și nu veđuși, daca vrei sã trãimũ tot ãmpre-unã.

30. «Cõ daca nu ẽi face cum iĩ dișisei, atuncea trebue sã trãimũ dëspãrțiți și ne-veđuți unu dë altu. Dë cãt, trebue sã scii cõ țini-le nicĩ-uã datã nu facũ lucru urit.»

31. Æmpëratu, tôte cereri-le și tôte vorbe-le ce'i dișise ãmpëratëssa ținilor le priimi cu bucurie mare, și dette vorba lui dë omenie cõ or-ce o vedë, fie bune, fie relle, sã nu judece nicĩ sã 'ntrebe fr'o datã

32. Și așea, [se] puserã sã facã nunta. O sãptëmãnã 'ntrëgã ținurã pe-treceri-le nunți. Æmpëratu trãiã (*littér.* trecea) o viëtã frumõsã cu nevastã-sa, cum nu se [põte] spune cu gura.

ou mauvais, tu ne te croies jamais (*littér.* que tu n'aies jamais) le droit de demander ce qui [en] est et ce qui n'[en] est pas; que tu ne te croiras (*littér.* que tu n'aies) pas non plus le droit de juger les choses que tu verras par tes yeux, bonnes ou mauvaises; mais tu dois toujours feindre de n'avoir [rien] entendu ni vu; si tu veux que nous vivions toujours ensemble.

30. «Car si tu ne fais pas comme je te dis, alors il faudra que nous vivions séparés et que nous ne nous voyions plus. Mais il faut que tu saches que les fées ne font jamais mauvaise chose.»

31. Le roi accepta avec grande joie les conditions (*littér.* les demandes et les paroles) que la reine des fées lui imposait (*littér.* disait), et il donna sa parole d'honneur que quoi qu'il [put] voir, ou bonnes ou mauvaises [choses], il ne préjugerait ni ne questionnerait jamais.

32. Et ainsi, ils [se] mirent à célébrer (*littér.* faire) les noces. Une semaine entière durèrent les réjouissances des noces. Le roi menait une vie [si] heureuse (*littér.* belle) avec sa femme, qu'on ne saurait la décrire (*littér.* comme on ne peut pas [le] dire par la bouche).

33. După un an, țina nivestă arēmase sarčină, și făce un fecior,—
 ți doi oclli arēi sē nu'l vedă! — ahāt mușat și ahāt procopsit. Și
 așice, după ți il cătāndisiră nat-lu, illi lu dederă a tată-suī. Tatā-su
 il luō, il dismierdō, il bășe cu dor mare, și d'apoiā illi lu dēde nat-lu
 a mă-sai. Nivēsta ținā luānda-luī nat-lu în pōlā, asunō palmi-le cât
 putū; tu asunarea a palmi-lor, tru oră vinne ună lamñie mare și
 fricōsă, și muntrinda-luī tot pi țina nivestă, așteptā cu gura căs-
 catā cându de cându s'arānchiēscă nat-lu 'n gurā și sē fugā.

34. Țina nivestă luō nat-lu cu dauē-le mână, și fōrā sē'lli hibā
 mīlā, illi lu arūcō tu gura a lamñi-llei și'lli țisse: «Lliē cățel-lu
 aistu d'auāce cō nu potū oclli sē'mi lu vedă!»

35. Amirō-lu cându vețū cō fecior-lu se dēde tu gura a lamñi-
 -llei, de mână-le a mumā-sai, vrea sē'lli turbā mintea din cap. Se
 minduiā, se ciudisea ți sē facă și ți s'adarā, și nu sciā.

33. După un an, țina nevestă re-
 mase grea, și făcū un fecior, — pē
 care doi ochi rēi sē nu'l vađā! —
 frumos și procopsit nevoie mare. Și
 așea, după ce îngrijiră dē copil, il
 dēterā lu tat-so. Tat-so il luō, il
 mângāie, il pupō cu dor mare, și
 apoi il dette mă-si. Nevasta ținā
 luāndū copillu 'n pōlā, bātū 'n palme
 cât putū; la sunetu palmi-lor, în datā
 veni o sgriptorōică mare și 'nfrico-
 șatā, și utāndu-se tot la țina nevestă,
 așteptā cu gura căscatā gata (litter.
 cândū dē cândū) sē hrăpēscă copillu
 'n gurā și sē fugā.

34. Țina nevestă luō copillu cu a-
 mindoo mână-le, și fōrā sē'l fie mīlā,
 il aruncō în gura sgriptorōici și'l
 țisse: «Iē cățellu āsta d'acilea cō
 nu'mi potū ochi sē'l vađā!»

35. Împēratu cândū vețū cō copillu
 fu dat în gura sgriptorōici, cu mână-le
 mă-si, ierā [cāt p'aci] sē i se turbure
 minți-le din cap. Se gāndea, se mirā
 ce sē facă și ce sē drēgā, și nu sciā.

33. Après un an, les fée épouse
 devint enceinte et mit au monde
 (littér. fit) un garçon, — [puisse-t-il]
 ne pas être vu de deux yeux mé-
 chants! — [qui était] très-beau et
 bien doué. Et ainsi, après avoir donné
 les premiers soins au nouveau-né, on
 le remit à son père. Son père le prit,
 le caressa, l'embrassa avec grande
 affection, et après le remit à sa mère.
 L'épouse fée en prenant le nouveau-
 né sur ses genoux (littér. sur le de-
 vant de sa robe), frappa des mains
 tant qu'elle put; à [ce] bruit des mains,
 tout-à-coup vint une ogresse grande
 et effrayante, [laquelle] regardant tou-
 jours la fée épouse, attendait la gueule
 ouverte prête à ravir le nouveau-né
 dans sa gueule et à s'enfuir.

34. La fée épouse prit le nouveau-
 né des deux mains, et sans [en] avoir
 pitié, le jeta dans la gueule de l'o-
 gresse et lui dit: «Emporte d'ici ce
 petit chien, car mes yeux ne peuvent
 le voir!»

35. Le roi quand il vit que son
 enfant était jeté dans la gueule de
 l'ogresse par les [propres] mains de
 sa mère, faillit en avoir l'esprit de
 [sa] tête troublé. Il réfléchissait, il
 s'étonnait. Que faire? qu'entreprendre?
 Il n'en savait rien (littér. il s'étonnait
 sur ce qu'il [devait] faire et entre-
 prendre, et il ne savait pas).

36. De multe ori vru s'şî distacă gura tea s'şî strigă a mulliéri-saî ni-strigati-le; de cât 'şî adducea a minte de graie-le de tiñie şi de ligătura çî avea faptă cu n'essă nica ni-'neurunaşî, şi ma' multu nu putea s'şî calcă grai-lu de tiñie çî'şî ayea dată, cum ñissimū maî năinte, stirxinda-luî cu haraűă mare.

37. Aşîçe, amiröu-lu, vru, nu vru, se f'ce cö nu avdi şi cö nu veűü çî-va; nu'llî ñisse a mulliéri-saî niçi albu, niçi laî. Astăűi cu mâne, tricü nică un an, şi aşîçe mulliéri-sa ar'ëmase sarçină de a daűe óră.

38. Uimplunda-luî năűe-lli meşî, f'ce ună f'etă, ună f'etă! Çi se p'area ca luna 'nplină şi ca st'eli-le din çer, cându çer-lu i'este gă-lit. Amiröu-lu cându uă veűü se h'arisi multu ñic'enda-luî cu mintea : «Tu loc-lu a f'cior-luî çî ne-ñilăósa mã-sa illi lu d'ede a lamñi-ñieî

36. D' multe ori vru s'şî d'eschidă (*litter.* d'eschifă) gura ca s'şî ñică muieri-si [lucuruî 'ncă] ne-ñise (*litter.* ne-strigate); d' cât 'şî adducea a minte d' vorbe-le d' omenie şi d' legătura ce f'acusse cu ñinsa [când ieră] 'ncă ne-cununaşî; şi maî multū nu putea s'şî calce vorba d' omenie ce dedesse, cum ñisserămū maî 'nainte, priimindū cu bucurie mare.

37. Aşea, împ'eratu, vru, nu vru, se f'acū cö n'auűi şi cö nu veűü nimic; nu'î ñisse muieri-si nicî albū nicî negru. [Cu] astăűi cu mâne, trecū 'ncă un an, şi aşea muiere-sa r'ëmase grea d'a dora.

38. Împlinindu-se noo lunî, f'acū o fată, [dar] o fată! Par' cö [ieră] luna plină şi st'eli-le ñin çer, când ceru ie senin. Împ'eratu când o veűü se bucurö multū ñic'end în mintea [luî] : «În locu b'ăi'etu-luî [p'ë] care mã-sa a ne-milósă il dette s'griporóci s'ë'l

36. Plusieurs fois il voulut ouvrir la bouche pour crier à sa femme les [choses] non [encore] criées; mais il se rappelait la parole d'honneur et les engagements qu'il avait pris avec elle avant de se marier (*littér.* encore non couronnés); et il ne pouvait plus manquer à la parole (*littér.* et il ne pouvait plus se fouler la parole) d'honneur qu'il avait donnée, comme nous l'avons dit plus haut, [lorsqu'il] avait accepté [les conditions] de grand coeur.

37. Ainsi, le roi, le voulant ou ne le voulant pas (*littér.* il voulut, il ne voulut), feignit de n'avoir rien vu ni entendu; il ne dit à sa femme ni blanc ni noir. Un jour suivant l'autre (*littér.* aujourd'hui avec demain), il se passa encore un an, et sa femme devint enceinte pour la seconde fois.

38. Au bout de neuf mois accomplis, elle mit au monde une fille, [mais] une fille! Qui semblait [être] comme la pleine lune et comme les étoiles du ciel, quand le ciel est serain. Le roi lorsqu'il la vit, se réjouit beaucoup et il se dit dans [son] esprit : «A la place du garçon que la mère impitoyable a donné à l'ogresse

tea s'el măcă, DumniȚeū, tea s'mī p'arigurisescu inima, imī d'ede f'eta aistă ahătă mușată.»

39. După Ți se f'ece f'eta și tricură v'er-nă d'ece i ȚinȚi-sp'e-d'ece de Țille, ună Țiūă, Țina nivestă iși luō f'eta 'n braȚă și inși tu u-bor s'e se primnă. AtunȚea b'arbat-su șidea tu firidă, avhunanghea de n'essă, și muntrinda-luī și pi mullieri-sa și pi fitică, illi vhinea haraūă mare. De cāt, marea haraūă a amirōū-luī nu Ținū multu, cō Țe Țina nivestă, veȚunda-luī cō b'arbat-su se află tu mare haraūă, Ți f'ece? Cllimō d'ece sclave a llieī și l'e dimandō s'e aprindă un foc mare, și după Ți se appr'ese foc-lu ghine, Țina nivestă aricō fitica tu mesea a piră-llieī, fōră j'ele și fōră ņilă.

40. Amirōū-lu veȚunda-luī cō fitica aȚea mușata uă arse mă-sa, de arēū multu Țillī vhinea, bana nu'șī uă vrea. Se sculō cu lip'e mare și cu ocli 'nplīnī de lacrēmī, și se duse di se'nellise tu ună

mănūnce, DumneȚeū, ca s'mī îndul-c'escă inima, imī dette fata asta atāt d'e frumōsă.»

39. După ce se n'ascū fata și [maī] trecură fr'o dece or cin'-spre-d'ece Țille, intr'o Ți, Țina nevastă iși luō fata 'n braȚe și iși 'n b'ătatură s'e se plimbe. AtunȚea b'arbatu-so ședea la ferēstră în dreptu iei, și utāndu-șe și la nevastă-sa și la fetică, il venea bucurie mare. D'e cāt, bucuria a mare a împ'eratu-luī nu Ținū multū, pentru cō Țina nevastă, vēȚendū cō b'arbatu-so are mare bucurie, ce f'acū? Chiemō d'ece rōbe d'alle iei și le Țisse s'e aprindă un foc mare, și după ce se aprinse bine focu, Țina nevastă a-runcō copilla în mijlocu peri [focu-luī], fōră j'ele și fōră milă.

40. Imp'eratu vēȚendū cō [p'e] co-pilla aia frumōsa o arse mă-sa, d'e rēū multū ce'l venea, vieȚa nu'șī o [maī] vrea. Se sculō cu inimă rea și cu ochi plini d'e lacrēmī, și se dusse

pour le manger, [le] Seigneur Dieu, pour me consoler le coeur, me donna cette fille si belle!»

39. Après la naissance de la fille (*littér.* après que se fit la fille), et [après] qu'il se fut passé dix ou quinze jours, un jour, la fée épouse prit sa fille dans ses bras et sortit dans la cour pour se promener. Alors son mari se tenait (*littér.* était assis) à la fenêtre en face d'elle, et regardant et sa femme et la fillette, il [en] éprouvait (*littér.* il lui venait) grande joie. Mais la grande joie du roi ne dura pas longtemps, car la fée épouse, voyant que son mari se trouve en grande joie, que fit elle? Elle appela dix de ses esclaves et leur ordonna d'allumer un grand feu, et lorsqu'il fut bien allumé, la fée épouse jeta la petite fille au milieu des flammes sans tristesse et sans pitié.

40. Le roi, voyant que cettē jolie fille avait été brûlée par sa [propre] mère, de la grande douleur qu'il éprouvait, il ne voulait plus de la vie (*littér.* de grand mal qu'il lui venait, la vie il ne se la voulait pas). Il se leva avec grande tristesse et les yeux pleins de larmes, et il alla s'enfermer

odă singur, di plămse, di plămse pină illi se făcără ocelli ca păstrămö.

41. Cu tut ȕilli vhinea mare arëu ti fiicior-lu ȕilli avea măcată lamnia, și ti fitica ȕilli arse foc-lu, iel mărat-lu, ca së nu'și calca grai-lu di timie ȕi'și avea dată 'năntea a'nsurari-lieï, nu 'și deșellise gura tea së'lli ȕică dañe graie urute a mullieri-saï.

42. Așice, ȕiüă de ȕiüă, amiröu-lu, de suschirare ti dor-lu a fëti-lieï și a fiicior-luï, vinne de se slăghi și de se tuchi in cât arëmase sadë össi-le și chiëllea pi trup-lu a luï. Tu ună din açelle ȕille, ȕina nivësta illi ȕise a bărbat-siü : «Bărbat-lu a mieü, invițai cö vicinïlli a tëi ȕi se aüă sculată de asupra a amirări-lieï a ta, și vorü tea së se battă cu östea a ta, și cara së pötă, va së'ți llie și amirăria.

43. «Și așice, *vizir-lu a tëu cu ömeni-lli açelli cama alepti-llï a

dë se 'nchise într'o odaie singur, dë plânse, dë plânse pină i se făcură ochi ca pastrama.

41. Cu tôte cöï venea mare rëu pentru băiatu ceï mănçasse sgriptöröica, și dë fetica ceï arse focu, iel sërmanu, ca së nu'și calce vorba dë omenie ce dedesse 'nainte dë 'nsurătore, nu dëșchise gura ca së'i ȕică doo vorbe urite nevësti-si (*litter.* muieri-si).

42. Așea, ȕi cu ȕi, împëratu, din suspinuri dë doru feti și al băiëtu-luï, a venit d'a slăbit și dë s'a topit in cât a rëmas numaï össi-le și piellea pë trupu luï. Într'o ȕi, ȕina nevastă ȕisse lu bărbatu-so : «Bărbate, aflai cö vecini tëi s'a sculat asupra împë-răȕii talle, și vorü së se battă cu östea ta, și d'o putë, o së'ți ië și 'mpë-răȕia.

43. Și așea, ministru tëu cu ömeni äi maï aleși (*adică* fruntași) împë-ră-

seul dans une chambre pour pleurer, et il pleura jusqu'à ce que ses yeux devinssent comme de la viande salée.

41. Bien qu'il eüt grande douleur [à cause] du garçon que l'ogresse avait mangé, et [à cause] de la petite fille que le feu avait consumée, lui, le pauvre, pour ne pas manquer à la parole d'honneur qu'il avait donné avant son mariage, il n'ouvrit pas la bouche pour dire à sa femme [pas même] deux vilains mots.

42. Ainsi, d'un jour à l'autre (*littér.* jour de jour), le roi, [à force] de soupirer et de regretter la fille et le garçon (*littér.* pour l'affection de la fille et du garçon), [en] arriva à maigrir et à fondre au point qu'il lui resta (*littér.* lui resta sur le corps) seulement les os et la peau. Un jour (*littér.* Un de ces jours-là), la fée épouse dit à son mari : «Mon mari j'ai appris que tes voisins se sont levés contre ton royaume (*littér.* au dessus de ton royaume) et ils veulent se battre avec ton armée, et s'ils le peuvent [faire] ils te prendront [même] ton royaume.

43. Et ainsi, ton ministre et les hommes les plus distingués (*littér.*

amirări-lliei a ta se află tu mare minduirii și tu mare galeie. Cama marea minduire lă iește cō nu aŭă amirō; și așice nu știu și se facă și și s'adară. Epidis cō iește lucr-lu așice ca cum ți spusū, lipsesce se te scollī tea se te duși tu amirăria a ta tea sē'ți bagī tōte lucră-le pi aradă.

44. «De ehfir-lli și vorū se te battă și sē'ți lliē amirăria, se nu te aspari; cō ieū cu tōtă ōstea a mea de ține va se vhin tea sē'ți agiut și se te ascap de tōte uruteți-le ehtresci.»

45. Țicēnda-luī aiste graie, țina nivestă a bărbat-suī, asunō palmi-le și tru ōră vinneră daŭē ține tinere. Amirōnia lă țisse : «Luați bărbat-miū și tu ōra aistă sē'l duceți tu pāatea a amirări-lliei a luī, ca cum și'l luatū d'acloçe de 'l addussetū aŭaçe, doī aņi ca tora.»

46. Tineri-le ține fēcira de ca cum lă dimăndō amirōnia-lē; luară

ții talle stă pē gânduri (*littér.* se află în mari gânduri) și are mari grijuri. A mai mare grije [a lor] le ieste cō n'aŭ împērat; și așea nu scie ce se facă și ce se drēgă. Fiin-cō stă lucruri-le așea cum își spusei, trebue se te scollī se te ducī în împērăția ta ca sē'ți pui tōte lucruri-le la calle.

44. «Dē dușmani care vorū se te battă și sē'ți ie împērăția, se nu te sperii; cō ieū cu tōtă ōstea mea dē ține o se viu sē'ți ajut, și se te scap dē tōte rēutăți-le dușmănesci.»

45. Țicēndū vorbe-le aștea, țina nevastă lu bărbatu-so, hătū dīn palme și în dată veniră doo ține tinere. Împērătēssa le țisse : «Luați [pē] bărbatu-mio, și 'ntr'o clipă sē'l duceți în palatu împērății luī, după cum il luarăți d'acolo dē'l addusse-răți aici acum doī aņi.»

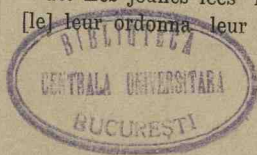
46. Țini-le allea tineri-le făcură după cum le porunci împērătēssa lor;

les plus élus) de ton royaume se trouvent en grande préoccupation [d'esprit] et en grand souci. Leur plus grande préoccupation est qu'ils n'ont pas de roi; et ainsi, ils ne savent que faire ni entreprendre. Puisque la chose est ainsi que je te l'expose, il faut que tu te lèves pour t'en aller dans ton royaume et mettre toutes choses en ordre.

44. «Ne crains pas les ennemis qui veulent te combattre et te prendre ton royaume; car moi avec toute mon armée de fées je viendrai t'aider et te protéger (*littér.* te sauver) contre toutes les méchancetés des ennemis.»

45. En disant ces mots à son mari, la fée épouse frappa des mains, et de suite vinrent deux jeunes fées. La reine leur dit : «Enlevez mon mari, et dans ce moment [même] conduisez le en son palais royal (*littér.* dans le palais de son royaume), comme vous l'enlevâtes de là pour me l'amener ici, il y a deux ans.»

46. Les jeunes fées firent comme [le] leur ordonna leur reine; elles

amiröŭ-lu de 'na-numerea, și pînă om-lu s'șî frécă ocelliul, amiröŭ-lu se aflö tu mesea de palate a lui. Vizir-lu cu toți doî-sprö-đeci-lli de alepti a megîlisi-lliei amirărăscă cändu 'și veđură amiröŭ-lu își féciră mare ciudie. Și așice, după și lu 'ntribară cö iü eră ahät chirö, tiner-lu amirö, 'naföră de pășirea a ficior-lui și a fetică-lliei, și féce cu țina, töte alante lë le spuse; de cât, cathe graiü și scutea din gură se părea cö era firmitat cu zémă di pilöfiu.

47. Țiüa ațea, avđinda-lui ömeñi-lli toți cö chirut-lu amirö de doî añi de țille, își vinne sänëtos tu scamnul a amirări-lliei a lui, caie de caie de öspeți-lli a lui se se ducă tea s'lli örä buna venire a lui.

48. A daüë țî, s'adunö megîlisea tea se sburëscă ti partea a bäticu-lui; și așice dederă și luară multe turlii de sböră pînă séra tu

luară [pë] 'mpëratu dë umeri, și pînă se se frece omu la ochi, împëratu se aflö în mijlocu palatu-lui. Ministru cu ai doî-spre-đece fruntași (*litter.* aleși) ai sfatu-lui împërătescö, când își vëđură 'mpëratu, mare le fu mirarea. Și așea, după ce'l întrebară unde fusse (*litter.* unde eră) atăta [mar' dë] vreme, împëratu al tiner, afară dë ce pățisse băiétu și fata ce avusse (*litter.* ce făcö) cu țina, töte alle-lalte le spuse lor; dë cât, fi-te ce vorbă ce'l ișea din gură par' cö ieră främintată cu zémă dë pelin.

47. În țiüa aia, auđind ömeni toți cö 'mpëratu care se pierdusse (*litter.* cö pierdutu împërat) dë doî añi dë țille, a venit sänëtos în scaunu împërății lui, care [mai] dë care din prietini lui se se ducă s'ÿ uređe bun venit.

48. A doüa țî, s'adunö sfatu [impërătescö] se vorbëscă d'alle bătălii; și așea detteră și luară (*adică* își spusëra uni altora) multe feluri dë vorbe pînă la murgitu seri. A treia

pirient le roi par les épaules, et pendant le temps que l'homme se frotte l'oeil, le roi se trouva dans son palais. Le ministre et les douze [hommes] distingués (*littér.* élus) du conseil royal furent bien étonnés quand ils virent leur roi. Et ainsi, après qu'ils lui eurent demandé où il avait été (*littér.* il était) si longtemps, le jeune roi, — en dehors de ce qu'avaient éprouvé le garçon et la fille qu'il avait eus de la fée (*littér.* qu'il fit avec la fée), — raconta toutes les autres [choses]; seulement, chaque mot qu'il tirait de sa bouche semblait avoir été pétri avec du jus d'absinthe.

47. Ce jour-là, tous ayant appris que le roi disparu depuis deux ans (*littér.* deux années de jours), était revenu bien portant sur son trône, (*littér.* sur le trône de son royaume), c'était à qui (*littér.* qui de qui) de ses amis viendrait lui souhaiter la bienvenue.

48. Le lendemain, le conseil s'assembla pour traiter de ce qui concernait la guerre (*littér.* pour parler de la partie de la guerre); et ainsi, ils échangèrent leurs avis (*littér.* ils donnèrent et prirent différentes espèces de paroles), jusqu'à la chute du

murgiși. A treia Ți, aggiunse hăbarea cō ehtrul trecū sinorī-le cu ôste multă și ni-misurată. Amiröŭ-lu avȚinda-luī aistă, iși adunō mintea 'n cap, și a patra Ți iși adunō câtă ôste 'și avea, și 'nchisi la bătic.

49. Ôstea trecū 'năinte, zairea (cumañia) ti măcare și ti bére se ducea după ôste. Ômeñi-lli Ți purtă Țisa cumañiă, fură apitrusiți de ôstea a Țini-lor, și Țini-le aȚelle lē luară tōtă măcarea și tōtă biutura, și versānda-luī 'n pade, le călcară cu ciciōri-le și le tălēiră ahāt cât arēmăsēture-le nu putea sē le măcă niȚi căñi-lli niȚi porȚi-llī.

50. Ômeñi-lli Ți ducea zairea după ôste, păȚinda-luī aȚelle Ți Țisemū, iși se turnară 'năpoi cu jéle mare. Aclō iu 'și imnă lipisiți și jiliți ca de mare arēū Ți păȚiră, amirōñia a Țini-lor illi andă-

Ți, ajunse scirea cō vrăjmașu trecū hotari-le cu ôste multă și ne-numērată (*litter.* ne-mēsuratā). Împēratu auȚind asta, iși băgō minți-le 'n cap, și a patra Ți iși adunō câtă ôste avea și plecō la bătălie.

49. Ôstea trecū 'năinte, merindi-le dē măncare și dē bere venea (*litter.* se ducea) după ôste. Ômeni care ducea merindi-le allea, fură doboriți dē ôstea Țini-lor, și Țini-le allea le luară tōtă măcarea și tōtă bēutura, și aruncāndu-le jos, le călcară cu piciorile și le stricară as-fel cō rēmășiȚi-le nu putea sē le mănūnce niȚi căñi niȚi porci.

50. Ômeni care ducea merindi-le după ôste, păȚindū căte spuserāmū, se 'ntōrseră 'napoi cu jéle mare. Acolo unde umblă 'ntristați și jeliți ca dē mare rēū ce păȚră, împērătēssa Ți-

jour. Le troisième jour, arriva la nouvelle que l'ennemi avait passé la frontière avec [une] armée innombrable (*littér.* nombreuse et non-mesurée). Le roi ayant oui cela, réfléchit beaucoup (*litter.* il ramassa son esprit dans la tête) et le quatrième jour, il réunit toute l'armée qu'il avait, et il partit pour la guerre.

49. L'armée passa devant, et les provisions (*littér.* provisions de manger et de boire) suivaient (*littér.* s'en allaient après) l'armée. Les hommes qui portaient les cistes provisions, furent accablés par l'armée des fées, et celles-ci leur prirent tout le manger et toute la boisson, et jetant [les provisions] à terre, elles foulèrent aux pieds et abimèrent [le tout] à tel point que ni les chiens ni les pourceux ne pouvaient manger les restes.

50. Les hommes qui portaient les provisions à la suite de l'armée, ayant éprouvé ce que nous [venons] de dire, revinrent sur leurs pas (*littér.* se tournèrent en arrière) en grande affliction. Là où ils marchaient tristes et affligés pour le grand malheur qu'ils avaient subi, la reine des fées

musi și lē Ȕisse : «Callea vē 'mbar, embistemeñ-lli gioñi a amirŏ-lu! »

51. — «'mbar s'ai, tineră dŏmnă! »

52. — «Va sē vē 'ntreb, gioñi-lli a amirŏ-lu, Ȕi hiȕi ahāt lipisiȕi? Napu ti zairea Ȕi vē virsară și vē uă tălēiră Ȕinile, hiȕi ahāt jiliȕi? »

53. Iellī avȕinda-luī aiste graie, se muntriră un cu alantu tru oclli, și arēmasiră tăcuȕi. Amirŏnia a Ȕini-lor iēra lē Ȕisse : «Embistemeñ-lli gioñi a amirŏ-luī, nu vē jiliȕi și nu vē lipisiȕi voi di can Ȕi-va. Duȕeȕi lli multe 'nclinăciunī a mărit-luī amirŏ a vostru din partea a mea, și sē'lli ȕiȕeȕi aiste graie : «Ȕina nivestă a ta dimăndŏ «a Ȕini-lor tea sē vērșă tŏtă zairea a ŏste-llieī.»

54. Amirŏnia a Ȕini-lor iȕi luŏ callea și'ȕi fugi, iēra ŏmeñi-lli se dusseră la amirŏ-lu, și cu mare jēle illī spusiră tŏte aȕelle Ȕi pă-

ni-lor le iȕi 'n calle și le ȕisse : «Calle [bună] vē ureȕŏ, flăcăi credincioȕi ai împēratu-luī! »

51. — «[Dē] noroc sē ai [parte], tineră dŏmnă! »

52. — «Ő sē vē 'ntreb, feciorī ai împēratu-luī, [dē] ce sūnteȕi aȕeā 'ntristaȕi? Nu cum-va dē merindi-le ce vē aruncară și vē stricară ȕini-le, sūnteȕi aȕeā jeliȕi? »

53. Ieī auȕindŏ vorbe-le astea, se ultară unu la altu [ochi] 'n ochī, și rēmaseră tăcuȕi. Împērătessa ȕini-lor le mai ȕisse : «Feciorī credincioȕi ai împēratu-luī, nu vē jeliȕi și nu vē 'ntristaȕi dē nimic. Duȕeȕi multă plecăciune (*littér.* închinăciunī) măritu-luī împērat al vostru din partea mea, și sē'i spineȕi vorbe-le astea : «Ȕina nevastă-ta a pus pē ȕine (*littér.* «porunci ȕini-lor) sē arunce tŏte me-«rindi-le ŏsti.»

54. Împērătessa ȕini-lor luŏ drumu și plecŏ, iēr ŏmeni se dusseră la 'mpēratu, și cu mare jēle ŏi spuseră tŏte

les rencontra ¹⁾ et leur dit : «Je vous souhajte [bon] voyage, braves fidèles du roi! »

51. — «Bonheur [puisses-tu] avoir?), jeune reine! »

52. — «Je vais vous demander, ŏ jeunes [gens] du roi, pourquoi êtes-vous si tristes? Est-ce à cause des (*littér.* non des) provisions que les fées jetèrent et abimèrent, que vous êtes affligés? »

53. Eux, ayant oui ces paroles, se regardèrent l'un l'autre dans les yeux et restèrent en silence. La reine des fées leur dit de nouveau : «Jeunes [gens] fidèles du roi, ne vous affligez et ne vous attristez de rien. Présentez (*littér.* portez) bien des compliments à votre glorieux roi de ma part. Dites-lui ces paroles : «La fée ton «épouse ordonna aux fées de jeter «[par terre] toutes les provisions de «l'armée.»

54. La reine des fées se remit en route (*littér.* se prit la route) et s'enfuit, et les hommes s'en allèrent chez le roi, et avec grande affliction lui dirent tout ce qu'ils avaient éprouvé

¹⁾ En dialecte danub. Elle leur sortit en chemin. — 2) *Id.* De chance que tu aies part.

firă și ațelle ți lă țisse amirönia a țini-lor, și cö östea arēmase fōră zairee și agiună. Cāndu amiröŪ-lu avđi aiste 'nfărmăcöse hăbări, par' cö căđu sfulgul di l'agudi. Se sculö cu suschir mare, și 'ncălicö cal-lu, și se turnö la pälate.

55. Intrānda-luī tu camēra a palati-liei, vede cö tu scamnul amirărescu șidea mulliēri-sa, care ma 'și veđu bărbat-su, ahurhi sē se căpēiescă d'aridēre. AmiröŪ-lu ma' nu putü s'aravdă cama; iși agrēși și graī lu de timie și ligătura ți avea faptă tu țhirol-lu a insurari-liei. Și așice, iși deșclise gura și ahurhi :

56. «Mor! De DumniđeŪ sē uă afli! Ȕi suntu aiste ni-arăvdate uruteī ți'mī fițeși, și'mī faci de-anda te luaī și pină astăđi? Moī! țer-lu sē te giudică ti ne-milăösa inimă ți ai avută tu lumea aistă!

câte păfiră și ce le țisse împērătēssa ținilor, și cö östea rēmase fōră merinde și flāmāndă. Cānd împēratu auđi sciri-le astea otrăvitōre, par' cö fulgeru căđu dē'l lovi. Se sculö cu suspin mare și 'ncălicö callu, și se 'ntörse la palat.

55. Intrānd in salla palatu-luī, vede cö pē scaunu împērătescū ședea ne-vastă-sa, care cum veđü [pē] bărbatu-so, începü sē leșine dē ris. İmpēratu nu putü sē mai rabde; iși uilö și dē vorba dē omenie și dē legătura ce făcusse la 'nsurătōre. Și așcă dēșchise gura și 'ncepü :

56. «Fă! Dē la DumneđeŪ sē'ți afli [rēsplata]! Ce suntu rēutăți-le astea dē ne-sufferit (*litter.* ne-rēbdate) ce'mī făcuși și'mī faci [tu mie] dē cāndü te luaī și pină astăđi? Fă! ceru sē te judece dē inima ne-milösă ce ai avut pē lumea asta! Fă! dēșchide-

et ce que leur avait dit la reine des fées, et [ils ajoutèrent] que l'armée était restée sans provisions et à jeun. Lorsque le roi entendit ces nouvelles empoisonnantes, ce fut comme si (*littér.* il paraît que) la foudre était tombée et l'avait frappé. Il se leva avec de profonds (*littér.* grands) soupirs, et monta à cheval, et revint au palais.

55. En entrant dans la salle du palais, il voit que sa femme est assise sur le trône royal, laquelle à peine eût-elle vu son mari, commença à rire aux éclats (*littér.* à s'évanouir de rire). Le roi ne put en supporter davantage; il oublia sa parole d'honneur et l'engagement qu'il avait pris (*littér.* le lien qu'il avait fait) lors de son mariage. Et ainsi, il ouvrit sa bouche et commença [à dire] :

56. «Holà, puisse Dieu te donner ta récompense (*littér.* De Seigneur Dieu que tu l'aies)! Qu'est [ce que c'est que] ces vilénies insupportables que tu m'as faites, et que tu me fais depuis que je t'ai prise et jusqu'aujourd'hui? Holà, puisse le ciel te punir de ton mauvais coeur (*littér.* que le ciel te juge pour le mauvais coeur que tu as eu en ce monde)!

Mor! și loc-lu sê se deșclidă tea sê te 'nglită! Cum nu'ți fu mîlă, doi aîni ca tora, di ficior-lu și n'avea dată Dumniđeũ, — și eră ca anghel din ęer, — tea sêl dai cu mîni-le a talle tu gura a lamni-liei denăntea a mea? Mo! mumă ne-apucată! Ți fuși fõră dor cõtră fumellia 'ți tu lumea aistă? Cum nu'ți fu mîlă, an cã tora, di fitica aęea, — și Dumniđeũ uă avea adărată semnul a mușutęă-liei, — sê uă aruți tu mesea a piră-liei di foc, tea sê uă arđi sê uă fați scrum? Nu te suturași di aiste daũe uruteți și fięeși dinăntea a oelli-lor a mîiei; ma ti sculași de veniși pină aũaęe, taha tea sê mî agiuți ca cum mî aveai đisă; și tu loc de agiutor dimăndași a đini-lor a talle sê surpă și sê vęrsă și sê tălęiescã tõtă zairea cu care eră sê se hrănescă oștea.

57. «Spune mîi, tora, ți se fęce chefea cõ mî alăssași oștea arę.

-s'ar pămîntu ca sê te 'nghiță! Cum nu'ți fu mîlă, acũ doi aîni, dę băietu ce ne dedesse Dumneđeũ, — care ieră ca un ânger din ęer, — dę l'ai dat cu mîni-le talle 'n gura sgrıptorõci dinăntea mea? Fă! n'ai [fi mai] apucat [sê fi] mumă! [Dę] ce fuși fõră dor dę copii tęi pę lumea asta? Cum nu'ți fu mîlă, acũ un an, dę fetica aia, — care [par'cõ] o făcusse Dumneđeũ semnu frumuseți (*adică* icõna frumuseți), — sê o aruncı tu în mijlocu peri focu-lui, ca sê o arđi, sê o faci scrum? Nu te săturași dę aste doo ręutãți (*litter.* urıtenii) ce făcuși dinăntea ochi-lor miei; ba te sculași dę veniși pină aici, cu vorba ca sê mę ajuti, cum imi đissesseși; și în loc dę ajutor, puseși đini-le talle (*litter.* poruncıși đini-lor) sê surpe și sê verse și sê strice tõte merindi-le cu care ieră sê se hrănescă oștea.

57. «Spune mîi, acuma, ți s'a 'mplinıt gustu cõ mî lăssași oștea rępân-

Holà, que la terre s'ouvre pour t'engloutir! Comment n'as-tu pas eu pitié, il y a deux ans, de l'enfant que Dieu nous avait donné, — et qui était [beau] comme un ange du ciel, — et l'as-tu jeté (*littér.* pour que tu le donnes) de tes [propres] mains dans la gueule de l'ogresse, en ma présence? Holà, [plût à Dieu que] tu ne fusses pas mère! Pourquoi as-tu été sans affection envers tes enfants en ce monde? Comment n'as-tu pas eu pitié, l'an dernier, de cette fillette, — que Dieu avait faite [comme] un modèle de beauté (*littér.* le signe de la beauté), — et l'as-tu jetée (que tu la jettes) au milieu des flammes (*littér.* de la flamme du feu), pour la brûler et la réduire en cendres (*littér.* la faire cendre noire)? Tu n'eus pas assez de ces deux mauvaises actions que tu as commises devant mes yeux; mais tu t'es levée pour venir jusqu'ici, soi-disant pour m'aider, comme tu me l'avais dit; et au lieu de secours, tu as ordonné à tes fées de renverser et jeter et détruire toutes les provisions dont devait (*littér.* était) se nourrir l'armée.

57. «Dis-moi, maintenant, es-tu satisfaite (*littér.* ton goût s'est-il fait)

pândită pitu ôhte și pitu genurî agiună ? Oh, Dómne și Dumniđé-le mare ! Cum avđi și aravđi, cum muntresci și stirxesci, cum le hupnipeseci ahâte ne-ndrépte uruteđi și féce aistă mulliére cu mine, di óra și uă luaí și pínă tu aistă minută ! Tine, Dómne, giudică 'ndreptatea ! Tine, Dumniđé-le, sê 'mparđi la cathe un după cum face ! »

58. Ȕina nivéstă, avđinda-luî aeste graie, illî se anudô și ahurhi sê plângă cu lăcrêmi-le ca plóia. Și așiçe, după și illî tricú anudarea di plângu, se șuči și illî đisse a bărbă-suî :

59. « Durut și vrut-lu a mieú bărbat ! Eră ghine sê aravđi și nică di aestă óră ; ma ma-cô chiruși arăvdarea și ma-cô íđi călcași graí-lu de tímie și íđi dideși cându nê luămmú amindoí-lli, cata nomurî-le și avemú noí đini-le, de astăđi și înclo, niči tine va sê pođi sê veđi

dită pîn délurî și pîn poiení flă-mândă ? Oh, Dómne și Dumneđu-le mare ! Cum auđi și rabđi, cum veđi și priimescî, cum sufferî (*litter.* mi-stuescî) atâtea ne-drepte rêutăđi (*litter.* urîfeni) ce făcú muierea asta cu mine, de când o luaí și pínă acum (*litter.* în minutu ásta) ! Tu, Dómne, judecă cum ie dreptú (*litter.* drepta-tea) ! Tu, Dumneđu-le, sê 'mparđi fie-căruia după cum face ! »

58. Ȕina nevestă, auđindú vorbe-le astea, i se [puse] un nod [în gút] și 'ncepú sê plângă cu lăcrêmi-le ca plóia. Și așeá, după ce'í trecú nodu dē plânsú, se 'ntórse și đisse lu bărbatu-so :

59. « Bărbate dorit și iubit ! Bine ierá s'o fi răbdat și d'astă dată ; da fin-cô pierduși răbdarea și'í călcași vorba dē omenie ce'í aí dat cândú ne luarămmú amindoí, după datini-le ce avemú noí đini-le, dē astăđi încolo niči tu n'o sê pođi sê mē [maí]

de m'avoir laissé l'armée errant par monts et par clairières à jeun ? Oh, Seigneur et grand Dieu ! Comment entends-tu et supportes-tu, comment regardes-tu et acceptes-tu, comment digères-tu tant d'injustices et de méchancetés que cette femme a commises envers moi, depuis l'heure où je l'ai prise et jusqu'à ce moment ! Toi, Seigneur, juge [selon] la justice ! Toi, Seigneur Dieu, distribue à chacun selon qu'il agit ! »

58. La fée épouse entendant ces mots, sanglota et commença à pleurer avec des larmes comme la pluie. Et ainsi, après qu'elle eût cessé de sangloter (*littér.* après que l'étouffement de pleur lui passa), elle se retourna et dit à son mari :

59. « Mon cher mari (*littér.* mon désiré et aimé mari), tu aurais bien fait de patienter (*littér.* il était bien que tu patientes) encore cette fois-ci ; mais puisque tu as perdu patience et puisque tu as foulé [aux pieds] ta parole d'honneur que tu avais donnée lorsque nous nous sommes mariés (*littér.* nous nous primes ensemble), d'après les lois que nous avons nous [autres] fées, à partir d'aujourd'hui, ni toi tu ne me pourras voir, ni moi

mine, niçi mine va sę pot tea sę te ved tine! Şi aşıce, tea sę'ŭi daŭ sę cunnosci ghine ti grai-lu ęi ŭi am ęisă cādu te luaŭ, cō ęini-le vęr-'nă 6ră nu facŭ lucru urut, tora vinne 6ra tea sę veęi cu ocelli a tęi. Şi veęunda-luŭ, sciŭ cō ti ni-arăvdarea'ŭi şi ti pre-
judicarea'ŭi va sę te tunusesci multu; de cāt, t6te tunusiruri-le după
faptă suntu f6ră de hăire!»

60. Aşıce, ęina nivestă 'şŭi adapse grai-lu d'a daŭa 6ră şi illŭ
ęisse a amir6ŭ-luŭ: «Bărbat-lu a mŭieŭ, tine, după mintea a ta,
judicaşŭ ięi ŭi vinne din gură; ęisseşŭ cō dedu ficior-lu tu gura a
lamni-llieŭ di'l măc6; şi cō arŭcaŭ fitica tu mesea de foc di se arse,
şŭi cō dimăndaŭ a ęini-lor sę vęrsă şŭi sę tălęiescă zairea de măcare
a 6ste-llieŭ, şŭi alte cāte.

veęi [pę] mine, niçi ieŭ n'o sę [maŭ]
pos' sę te vęęŭ [pę] tine! Şi aşea,
ca sę'ŭi daŭ sę cunnosci bine vorba
ce'ŭi am ęis cādu te luaŭ, cō ęini-le
niçi-o-dată nu facŭ lucru urit, acum
a venit vremea ca sę veęi cu ochi
tęi. Şi vęęendŭ, sciŭ cō dę ne-răbda-
rea'ŭi şŭi dę judecarea'ŭi o sę te căiesci
multŭ; dę cāt, t6te cāinŭ-le după
faptă suntu f6ră dę folos!»

60. Aşea, ęina nevastă ięr maŭ
vorbi (*littér.* adăog6 vorba da-dora)
şŭi ęisse impęratu-luŭ: «Bărbate, tu,
după mintea ta judecaşŭ cum ŭi veni
dŭn gură (*adic6*: spuseşŭ ce'ŭi veni
maŭ āntęi ŭn minte, vorbişŭ cum te a
luat gura pę dŭnainte), şŭi ęisseşŭ cō
dedeŭ hăiętu 'n gura sgript6r6ci dę'l
mănc6, şŭi cō aruncaŭ fetica ŭn mijlocu
focu-luŭ dę arse, şŭi cō puseŭ ęini-le
sę arunce şŭi sę strice merindi-le 6sti,
şŭi alte-le atătea.

je ne te pourrai voir! Et ainsi, pour
te prouver que je t'avais dit la vérité
(*littér.* pour que je te donne à bien
connaître le propos que je t'ai dit),
lorsque je te pris, comme quoi les
fées ne font jamais mauvaise chose,
maintenant est venue l'heure de te
[faire] voir [cela] de tes [propres]
yeux. Et en voyant [cela], je sais que
tu vas te repentir beaucoup de ton
impatience et de [la précipitation de]
ton jugement; mais tous les repen-
tirs après l'action [commise] sont
inutiles!»

60. Ainsi, la fée épouse ajouta
(*littér.* ajouta la parole pour la se-
conde fois, et elle dit au roi): «Mon
mari, toi, tu as jugé et parlé d'après
ta première impression (*littér.* toi,
selon ton intelligence, tu jugeas comme
cela te vint de la bouche¹⁾, en disant
que j'ai jeté l'enfant dans la gueule
de l'ogresse qui l'a dévoré, et que
j'ai jeté la fillette au feu où elle a
brûlé, et que j'ai ordonné aux fées
de jeter [par terre] et de détruire les
provisions de l'armée, et bien d'autres
[choses].

1) *En dialecte danub., littér.* tu exposas ce
qui te vint d'abord dans l'esprit, tu parlas
comme t'a pris la bouche par devant.

61. «Nu ți 'ntreb, scii tine ȃi ieste lamnia aȃea ȃi'l dedu mine ficior-lu s'el macă? Scii afendia'ți cō pira aȃea di foc ȃi arȃcaș fetica tea s' se ardă, ca ȃi luvhurie eră? Ah, bărbat-lu a mieu, nu fiȃșși ghine ȃi iți chiruși arăvdarea! Lamnia aȃea ȃi viȃuși ieste sor-mea aȃea cama marea, carea cu dor mare luō ficior-lu tea s'el creșcă. Pira di foc ȃi viȃuși ieste sor-mea aȃea mīlgiucana, care și nēsșă, mārata, cu harauă mare luō fitica tea s' uă creșcă. Ieu multu ghine cunnosecu cō aeste lucre ȃi ți spun nu le pistipsesci; ma cāndu va s'ē'ți adduc ficior-lu de-adun cu fitica tea s'ē'lli veți cu ocelli-llī a tēi, atunȃea nu ai ȃi s'ē' dīȃi.»

62. Și ași dīȃenda-luī, asunō palmi-le cāt putū, și tru oră agium-siră dauē ȃine; și inclinānda-luī la amirōnia-lē, uă 'ntribară: «ȃi ursesci, Dōmnă?»

61. «Nu te 'ntreb, scii tu ce ieste sgriptorōica aia cāria 'ȃi am dat ieu hāiētu s'el mārānce? Scii Dumneata, para aia dē foc în cāre aruncaș fetica s' arȃă, ca ce lucru ieră? Ah, bărbate, nu făcuși bine dē'ȃi pierduși rābdarea! Sgriptorōica aia care o vȃduși ieste sor-mea a maī mare, care cu dor mare luō hāiētu s'el creșcă. Para dē foc ce vȃduși ieste sor-mea a mijlocie, care și iea, biēta [fată], cu bucurie mare luō copilla s' uă creșcă. Ieu fōrte bine cunnoscū cō lucruri-le astea ce'ȃi spuī nu le creȃi, da cāndū ȃi oi adduce hāiētu cu fetica dīmpre-ună ca s'ē' veți cu ochi tēi, atunȃea n'ō s'ē' [maī] ai ce s'ē' dīȃi.»

62. Și așea dīȃendū, bātū 'n palme cāt putū, și 'n dată veniră (*litter.* ajunseră) doo ȃine; și 'nchināndu-se 'naintea împērātessi lor, o 'ntrebară: «ȃe poruncesci, Dōmnă?»

61. «Je ne te demande pas : sais-tu ce que c'est que cette ogresse à laquelle je donnai l'enfant à manger ? Sais-tu (*littér.* sais ta seigneurie) quelle chose c'est que cette flamme (*littér.* flamme de feu) où je jetai la fillette afin qu'elle brûlât ? Ah, mon mari, tu n'as pas bien fait de perdre patience ! Cette ogresse que tu vis est ma soeur aînée (*littér.* plus grande), laquelle, avec grande affection prit l'enfant pour l'élever. La flamme du feu que tu vis est ma seconde soeur (*littér.* celle du milieu), laquelle, elle aussi, la pauvrete, avec grande joie prit la fillette pour l'élever. Je reconnais fort bien que tu ne crois pas ces choses que je te dis ; mais lorsque je t'amènerai le garçon ensemble avec la fillette, pour que tu les voies de tes [propres] yeux, alors tu n'auras rien à dire.»

62. Et disant cela (*littér.* disant ainsi), elle frappa (*littér.* sonna) des mains tant qu'elle put, et de suite arrivèrent deux fées [lesquelles] s'inclinant devant leur reine, lui demandèrent : «Qu'ordonnes-tu, Madame?»

63. Amirŏnia a Ȕini-lor lē Ȕisse : «Tu minuta aestă` sē vē duȔeȕi tea sē`mī adduȕeȕi ficior-lu ŕi fēta.»

64. Daȕē-le Ȕine înclinānda-luī de a daȕa ōră, la amirŏnia-lē, cu appusă bŏȕe illi Ȕissiră : «Sē se facă după ursita a ta, mărită a nŏstră amirŏniă !»

65. Ȕicēnda-luī aȕiȕe, fugiră, ŕi după puȕină ōră se turnară, una cu ficior-lu ŕi alta cu fetica în braȕă ; ŕi înclinānda-luī după cum lē eră taxa de tot-ună, băgară naturi-le ningă mumă-lē amirŏnia. Amirŏnia illi luŏ în braȕă, illi dismirdŏ, illi băȕe, ŕi apoia illi dēde în pŏlă a bărbă-sui, ŕi illi Ȕisse :

66. «Veȕi, tora, bărbat-lu a mieū, cu oclli-llī a tēi, ŕi pistipsē`mī grai-lu ȕi`ȕi am Ȕisă, cŏ Ȕini-le vēr`nă ōră lucru urut nu facū ! Veȕi, tora, ficior-lu ȕi iȕi ȕiȕea mintea cŏ l`are măcată lamȕia, cŏ iēste ca ŕiel sugar de primăveră. Veȕi, tora, bărbat-lu a mieū,

63. Împērătēssa Ȕini-lor le Ȕisse : «Acū într`o clipă sē vē duȕeȕi sē`mī adduȕeȕi băiētu ŕi fata.»

64. Alle doo Ȕine, închināndu-se dē a doūa ōră `naintea împērătēssi lor, cu glas umilit iȕi Ȕisseră : «Facă-se după porunca ta, mărita nŏstră `mpērătēssă !»

65. Ȕicēnd aȕeă, plecără, ŕi după puȕin se `ntŏrseră, una cu băiētu ŕi alta cu fata `n braȕe, ŕi închināndu-se după cum le ieră datina dē tot-d`a-una, puseră copii lŏngă muma lor împērătēsa. Împērătēssa iȕi luŏ `n braȕe, iȕi mângâiē, iȕi pupŏ ŕi apoī iȕi dette în pŏlă lu bărbatu-so, ŕi iȕi Ȕisse :

66. «Veȕi, acū, bărbate, cu ochi tēi, ŕi crede vorba ce`ȕi am Ȕis, cŏ Ȕini-le nicī-o dată lucru urit nu facū ! Veȕi, acū, băiētu ce`ȕi ȕiȕea mintea cŏ l`a măcat sgriptŏrŏȕa, cŏ iēste ca un miel sugaci (*adică* miel dē țifă) dē primăvară. Veȕi, acū, bărbate,

63. La reine des fées leur dit : «En ce moment [même] ¹⁾, allez me chercher le garçon et la fillette.»

64. Les deux fées s'inclinant de-rechef devant leur reine, lui dirent avec une voix soumise (*littér. basse*) : «Qu'il soit fait selon ton ordre, notre grande reine !»

65. En disant cela, elles partirent, et peu de temps après elles revinrent, l'une [tenant] dans les bras le garçon et l'autre la fillette, et, s'inclinant, comme c'était leur règle habituelle, elles déposèrent les enfants à côté de la reine leur mère. La reine les prit dans [ses] bras, les caressa, les embrassa, et après, elle les mit sur les genoux (*littér. sur le devant du vêtement*) de son mari et lui dit :

66. «Vois, maintenant, mon mari, de tes [propres] yeux, et crois les paroles que je t'ai dites, que les fées ne font jamais mauvaise chose ! Vois, maintenant, le garçon, que ton esprit te disait être mangé par l'ogresse; il est comme l'agneau qui tête au printemps. Vois, maintenant, mon mari,

1) *En dial. damub.* En un clin [d'oeil].

fetica ațea ățiȕi țicea ideea cŃ uă arse foc-lu, cŃ ieste ca grundă de zahare, și ca di nucă sumbure. Pistipsesei tora cŃ țini-le urutate nu facŃ vēr-'nă Ńră? Iecă de dor-lu a ficior-luȕi și a fetică-llieȕi, ți țiuă și nŃpțe ti minduiaȕi, ti scoșuȕi.

67. «Tora, nică un mistirvhuȕi mi arēmāne ni-spus. Voȕu sē țic cŃ itia a versari-llieȕi și tălēiri-llieȕi a zairei-llieȕi ieste aestă care va sēȕi spun de aūațe 'năinte. Măi-mar-lu cap a Ństi-llieȕi 'și avea sburită cu ehtȕiri-lli a tēȕi, ațelli ți voru sēȕi lliē amirărilla. Și așice, ehtȕiri-lli illi tăxiră multă tutipotă tea sēșȕi facă ațea ți lē didea de mână a lor.

68. «Măi-mar-lu cap a Ństi-llieȕi, ca ni-saturat ti avēre ți eră, ți adărŃ? MisticŃ tŃtă măcarea și tŃtă biutura cu fărmaț! Și așice,

fetica ceȕi țicea gāndu cŃ o arse focu, cŃ ieste ca un grunȕi dē zaar, și ca un miețu dē nucă. Crețȕi acŃ cŃ țini-le urit lucru nu facŃ nicŃ-o dată? Iecă cŃ te scoșei dīn doru bā-iētu-luȕi și al feti, la care țiuă și nŃpțea te gāndeal.

67. «Acuma, āncă un [lucru] ascunsŃ imȕi rēmāne ne-spus. Voȕu sē țic cŃ pricina aruncări și stricări merindi-lor ieste asta care o sēȕi o spuȕi d'acilea 'nainte. Căpitanu āl maȕ mare peste Ńste se vorbisse cu vrăȕmașȕi tēȕi, āia care voru sēȕi iē impērăȕia. Și așeā, vrăȕmașȕi iȕi fāgăduiră multă avere ca sē facă ce le venea lor [maȕ bine] la mână.

68. «Căpitanu āl maȕ mare peste Ńste ca ne-sățios de avere ce ieră, ce făcŃ? AmestecŃ tŃtă māncarea și tŃtă bēutura cu otravă. Și așeā,

la fillette, celle que ton idée te disait être consommée par le feu; elle est comme un morceau de sucre et comme la chair de la noix. Crois-tu maintenant que les fées ne font jamais mauvaise chose? Te voilà maintenant débarrassé de tout souci en ce qui concerne ton fils et ta fille (*littér.* Voilà que je te [fis] sortir de la langueur de ton fils et de ta fille auxquels jour et nuit tu pensais).

67. «Maintenant, il me reste à t'expliquer encore un mystère (*littér.* encore un mystère me reste non exposé). Je veux dire que la cause pour laquelle on a jeté [par terre] et abimé les provisions, est celle que je vais exposer (*littér.* celle que je vais t'exposer d'ici en avant). Le chef suprême de l'armée s'était entendu avec tes ennemis, [avec] ceux qui veulent t'enlever ton royaume. Et ainsi, les ennemis lui promirent beaucoup d'argent pour qu'il fit ce qui leur convenait à eux (*littér.* ce qui leur donnait de main ¹⁾).

68. «Le chef suprême de l'armée, insatiable de biens qu'il était, que fit-il? Il mélangea tout le manger et toute la boisson avec du poison. Et

1) *En dial. danub.* Ce qui leur venait à eux mieux à la main.

óstea ne-sciinda-luĩ aistă, cu ună singură mǎcare de aęea zairee erǎ sę se 'nfarmăcǎ toĩ pin de un. Aşĩ, mine sciinda-luĩ tóte uruteĩ-le ęi avea sę se facă, agiuşũ la agiutor-lu a tęũ cu tótă óstea a mea de ęine; şĩ lę dimăndaĩ a ęini-lor, prota sę vérsă şĩ sę tǎlęescă tótă zairea de mǎcare şĩ biuturǎ, şĩ apoia sę se hiumusescă pisti óstea a ehtĩri-lor tea sę'llĩ avinǎ şĩ sę'llĩ asgunescă pinǎ la loc-lu a lor. Ȕini-le fęcirǎ di ca cum lę dimăndaĩ, şĩ sę sciĩ cõ tora ti tora nięi ũiurismǎ de ehtru nu se aflǎ tu tótă amirǎrillia a ta. Pi aeste tóte ęi ıř spusũ, ęi ęięi tora, vrut-lu a mieũ?

69. Amirŏu-lu veęunda-luĩ ficior-lu şĩ fitica, şĩ avęinda-luĩ aęelle ęi illĩ spuse mulliéri-sa, se ciudisĩ şĩ se multu tunusi cõşĩ cǎlcõ ęis-lu graũ de timie. De cǎt, tunusirea di de-pre-apoia nu ieste

óstea ne-sciind asta, ũntr'o singurǎ mǎcare đĩn merindi-le allea, ierǎ sę se otrǎvéscǎ toĩ pin la unu. Aşea, ieũ sciindũ tóte reũtǎęi-le (*litter.* urĩęenii-le) ce avea sę se facă, veniĩ (*litter.* ajunsei) ĩn ajutoru tęũ cu tótă óstea mea de ęine; şĩ porũnciĩ ęini-lor maĩ ántęi sę arunce şĩ sę strice tóte merindi-le de mǎcare şĩ de bere, şĩ apoi sę se repeęescă asupra ósti vrǎjmaşĩ-lor ca sę'ı vineęe şĩ sę'ı gonescă pinǎ 'n țarra lor. Ȕini-le fácurǎ cum le porũnciĩ, şĩ sę sciĩ cõ acuma nięi miroş de vrǎjmaşĩ nu se aflǎ ĩn tótă 'mpęrǎęia ta. De tóte astea care ęi le spusę, ce ęicĩ, iubitu mieũ?

69. ĩmpęratu veęendũ bǎiețu şĩ fitica, şĩ auęindũ cǎte 'ı spuse nevaștǎ-sa, se mirŏ şĩ multũ se cǎi cõşĩ cǎlcõ ęisa vorbǎ de omenie. De cǎt, cǎirea de apoi nu ieste de folos.

ainsi, l'armée ne sachant pas cela, d'un seul repas de ces provisions [les hommes] se seraient empoisonnés tous jusqu'au dernier (*littér.* jusqu'à l'un). Ainsi, moi sachant toutes les mauvaises actions qui allaient être commises, je vins à ton secours avec toute mon armée de fées; et j'ordonnai aux fées, premièrement de jeter et abîmer toutes les provisions, (*littér.* provisions de manger et de boisson) et ensuite de s'élancer sur les ennemis pour les chasser et les poursuivre jusque dans leur pays. Les fées firent comme je [le] leur ordonnai, et sache qu'en ce moment il n'y a même pas d'odeur d'ennemi dans tout ton royaume. De toutes ces [choses] que je t'ai exposées, que dis-tu maintenant, mon bien aimé?

69. Le roi, en voyant le garçon et la fillette et en entendant ce que sa femme lui avait dit, s'étonna et se repentit beaucoup de ce qu'il avait foulé [aux pieds] sa parole (*littér.* la dite parole) d'honneur; mais le repentir d'après est sans valeur (*littér.*

ahărzită. Țina nivestă se sculă împrôtă, își luă naturi-le de mână, și cu mare suschirare și lăcrămare illi Țisse a amirŏu-lu :

70. «Ah, vrut-lu a mîieŭ și durut-lu a mîieu, escu avhiusită, cu vrere fŏră vrere, sē me dispartu de tine și de tinerēța a ta ! Și nu pistipsescu tea sē pot sē te ved nica ună ōră tu aestă lume ! Ași, vrut-lu a mîieŭ, sē scii cŏ niçi tine nu va sē poți sē veți ni mine ni naturi-le a nŏstre nica ună ōră. Aremāne cu sănētate, și DumniȚēŭ sē nē dea arăvdare !»

71. Ași fu, și după Țiși fuară māna, Țina nivestă se stifusi de năintea a amirŏu-lu.

72. Mărat-lu di amirŏ, aflāndu-se dispărțit și singur, fŏră n'vestă și fŏră naturi, di jēle și d'arēŭ Ți'lli vhhinea, Ți se pārea cŏ aveă măcată afrat. De ōra aȚea, Țiŭă albă și hăriŏsă nu viȚu. Apirea, întunică, oclli-llī a luī de lăcrēmī nu'llī se uscă. Cathe ōră

Țina nevastă se sculă 'n picioare, își luă copii dē mână, și cu mare suspinare (*adică* cu adūnci suspinuri) și lăcrămare, Țisse împēratu-lu :

70. «Ah, iubitū mieŭ și doritū mieŭ, sūnt silită, cu voie fŏră voie, sē mē dēspărțū dē tine și dē tinerēța ta ! Și nu creȚū sē pos' sē te mai vȚdū fr'ŏ dată pē lumea asta ! Așea, iubitule, sē scii cŏ nicī tu n'ŏ sē poți sē [ne mai] veți fr'ŏ dată, nicī [pē] mine nicī [pē] copii noștri. Rēmāi sănētos, și DumneȚēŭ sē ne dea răbdare !»

71. Așea fu, și după ce se luară dē mână, Țina nevastă se făcū nevȚdută dīn năintea împēratu-lu.

72. Bietu 'mpērat, aflāndu-se dēspărțit și singur, fŏră nevastă și fŏră copii, dē jēle și dē rēŭ ce'ī venea, Ți se pārea cŏ māncasse otravă. D'atuncea, Țiŭă albă și veselă nu [mai] vȚdū. Se făcea Țiŭă, innoptă (*littér.* întunecă), ochi luī dē lăcrēmī nu se uscă. La fi-te-ce ceas și la fi-te-ce

inutile). La fée épouse se leva, prit ses enfants par la main, et avec grands soupirs et larmes, dit au roi :

70. «Ah, mon bien aimé et mon chéri, je suis forcée, bon gré mal gré (*littér.* avec vouloir, sans vouloir), de me séparer de toi et de ta jeunesse ! Et je ne crois pas que je puisse te revoir encore une fois en ce monde ! Ainsi, mon bien aimé, sache que toi non plus tu ne pourras nous revoir une autre fois, ni moi ni nos enfants. Reste avec la santé, et que Dieu nous prête (*littér.* donne) patience !»

71. Ainsi fut-il, et après qu'ils se furent donné la main, la fée épouse disparut de devant le roi.

72. Le pauvre roi se trouvant abandonné et seul, sans femme et sans enfants, de la désolation et du mal qu'il avait (*littér.* qu'il lui venait), tu aurais dit qu'il avait pris du poison. A partir de ce moment, il ne vit plus de jour blanc et joyeux (*littér.* jour blanc et joyeux il ne vit). Le jour venait (*littér.* [le jour] s'ouvrait) la nuit tombait (*littér.* il s'obscurcissait), [que] ses yeux ne se séchaient pas de larmes. A chaque heure et à

și cathe minută, gura a lui de ohtare și de suschirare nu'li păpsea.

73. Așice, Ȕiüă de Ȕiüă, cu plângul, cu ohtarea și cu suschirarea, cătândisi s'li Ȕică toȕi ömeñi-lli, de mare, de nie, cö amiröŭ-lu glări și se tece ipohondriü ti ună fändăxită ideie. Amiröŭ-lu, cu tut ȕi avdea cu urecli-le a lui șupërări-le și pizuii-le ȕiși făcea toȕi ömeñi-lli ditu pälatea a lui, iel, graie-le a unü și alântü niçi tu cornu nuși le băgă, ma Ȕiüă și nöpte își plängea hala ȕiși avea. Și ași, de marea merache ȕiși avea ti hivesta 'lli și ti naturi, trapse mână di tôte lucră-le lumesci, și nu'li eră dor de ȕi-va.

74. Se 'nclise tu ună odă a palati-lieï, și niçi Ȕiüă niçi nöpte nu inșea ditu nëssä. Cara ömeñi-lli a lui vrea s'li ducă vër-nă

minut, gura lui de oftare și de suspinare nu 'ncetă (*adică* nu mai încetă din oftări și din suspinuri).

73. Așea, din ȕi în ȕi, cu plânsu, cu oftarea și cu suspinarea, ajunse s' ȕică toȕi ömeni, cu mare, cu mic, cö 'mpëratu căȕü 'n prostie și cö 'a dat la pohondrie pentru un gândü de nălucă (*adică* pentru cö nuși mai luă gându de la o nălucă, par' cö nu se mai gâdea la lucruri după lumea asta). Împëratu, cu tôte cö auȕea cu urechi-le lui cum își rîdea de iel șiși băttea joc toȕi ömeni din palatu lui, iel niçi nu luă a minte la vorbe-le unuia și altuia (*littér.* niçi în cornü, *adică* niçi în crescetü capu-lui nu le băgă); ci ȕi și nöpte își plängea starea în care eră. Și așea, de multü ce'i ierä dor de nevastă și de copü, lăssö la o parte lucruri-le lumesci (*littér.* își trasse mână de la tôte lucruri-le lumesci), și nu mai 'i ierä dor de nimic [altü].

74. Se 'nchise într'o odaie a palatu-lui, și niçi Ȕiüă niçi nöpte nu ișea d'acolo. Daca ömeni lui vrea s'li aducă fr'o bucăȕică de pâine, mână;

chaque minute, sa bouche ne cessait de gémir et de soupirer.

73. Ainsi, de jour en jour, [à force] de pleurer, de gémir et de soupirer, il en arriva à ce que tous [les hommes] petits et grands, dirent que le roi était devenu imbécile et hypochondriaque pour une idée fantastique ¹⁾. Le roi, bien qu'il entendit de ses [propres] oreilles les plaisanteries et les railleries ²⁾ dont il était l'objet (*littér.* que faisaient tous les hommes du palais), ne faisait même pas attention aux paroles de l'un ou de l'autre (*littér.* il ne les mettait même pas dans la corne, *c'est-à-dire* au sommet de la tête), mais jour et nuit il se plaignait de son sort (*littér.* il se pleurait l'état qu'il avait). Et ainsi, du grand regret qu'il avait de sa femme et de ses enfants, il renonça à (*littér.* il retira main de) toutes les choses mondaines, et il n'avait de désir pour rien.

74. Il s'enferma dans une chambre de son palais, et il n'en sortait ni de jour ni de nuit. Si ses hommes voulaient lui porter quelque morceau de

1) *En dial. danub.* Parce qu'il ne se prenait plus la pensée d'une hallucination; il semble qu'il ne pensait plus à des choses de ce monde. — 2) *Id.* Ils se battaient jeu, pour ils se moquaient.

mușcătură de pâne, măcă; cara nu, iel mărat-lu, de uñisit ȕi eră ti dor-lu a mulliéri-saï și a naturi-lor, nu'și adducea a minte niȕi ti măcare niȕi ti bére.

75. AmiröŪ-lu bănö tu ună ahtare bană doi-sprë-dëce de añi în-tregi. După ună ahtare lungă și aruginösă bană ȕi trapse amiröŪ-lu, tu margine, iecă ȕi păți. Ună ȕiŪă, acloce iu șidea tu oda a lui, uñisit tu minduiri, tu ohtări și tu suschirări, avde ună bóce de «bună diminéȕa, vrut-lu a mieŪ de doi-sprë-dëce de añi ne-viȕut!»

76. Avȕinda-lui amiröŪ-lu aestă bóce, sculö ocli tea së muntrëscă. Cându veȕu, ȕi së vedă? Mulliéri-sa cu ficior-lu și cu féta, și cu alte dauă-sprë-dëce de ȕine slave. Amiröniä a ȕini-lor, la vidëla a bărbă-suï, lumbrisea ca luna 'ntrëgă de miëdă-nöpte; iëra ficior-lu cu féta luȕea ca luȕëfer-lu de diminéȕa.

77. AmiröŪ-lu nu se pistipsi de aestă vedere; illi se părea cö se

dë unde nu, iel, sérmanu, dë uñmit ce ieră dë doru nevesti și al copii-lor, nu'și adducea a minte niȕi dë măncare niȕi dë bere.

75. Împëratu dusse o vieȕă ca asta dol-spre-dëce añi întregi. După o as-fel dë vieȕă lungă și ruginită ce trăi împëratu, la urma urme-lor (*littér.* în margine) iecă ce păți. Într'o ȕi, unde ședea acolo în odaia lui, uñmit pë gânduri, pë ohtări și pë suspinări, aude un glas dë «bună diminéȕa, iu-bitu mieŪ dë doi-spre-dëce añi ne-vëȕut!»

76. Auȕind împëratu vorbe-le astea, rëdicö ochi ca së se uñte. Cândü veȕu, ce së vaȕă? Nevastă-sa cu băiëtu și cu fata și cu alte doo-spre-dëce ȕine röbe. Împëratëssa ȕini-lor, la vederea lu bărbatu-so, strălucea ca luna plină la mieȕu-noȕți: iër băiëtu și fata strălucea ca lucëferu dë diminéȕă.

77. Împëratu nu se 'ncreȕu în vederea asta (*adică* nu credea ce vedea

pain, il mangeait; si non, le malheureux, absorbé qu'il était par le regret de sa femme et de ses enfants, ne songeait plus (*littér.* ne se rappelait) ni à manger ni à boire.

75. Le roi vécut d'une pareille vie douze années entières. Après une telle vie longue et rouillée que mena le roi, à la fin ¹⁾ (*littér.* en marge), voici ce qu'il lui arriva (*littér.* ce qu'il pâtit). Un jour qu'il restait (*littér.* là où il restait) dans sa chambre plongé dans [ses] réflexions, dans les gémissements et les soupirs, il entend une voix [qui lui dit]: «Bon jour (*littér.* bon matin), mon bien aimé [que je n'ai] pas vu depuis douze ans!»

76. Ayant entendu cette voix, le roi leva les yeux pour regarder. Lorsqu'il vit, que vit-il? Sa femme avec le garçon et la fillette et avec douze autres fées esclaves. La reine des fées, à la vue de son mari, resplendissait comme la pleine lune à minuit; et le garçon et la fille resplendissaient comme l'étoile du matin.

77. Le roi ne [put pas] croire à ce qu'il voyait; il lui semblait rêver et

1) En dialecte danub. *littér.* : à la suite des suites.

'nvhisédă și cō nu eră di ca de-alihia. Așice, di ciudie și di harăuă ȝi'lli vhină, nu putea sē'și vhină pi minte. Tu margine, iși luō vetea ghine și'și vinne pi minte. Și atumȝea acăchisi cō nu eră 'nvhisare; ma eră di ca de-alihia. Se sculō cu harăuă și cu dor mare di'și luō ficior-lu și féta de gușe, illi bășe și 'lli dismirdō cu vrere suschirōsă. După ȝi'și dismirdō ficiori-lli ma' multu de cât lipsea, se turnō cōtră mulliéri-sa și 'lli ȝisse :

78. «Suschirată vruta a mea, cum căȝdisiși sē me alași tu apelisie doȝ-sprē-ȝeȝe de aȝi? Ma-cō, vruta a mea, eră trop tea sē nē videmū iéra, macarī și după doȝ-sprē-ȝeȝe, macarī și după ma' mulȝi aȝi, cum arăvdași di nu'mī spuseși cō eră tea sē nē vedemū iéra, ca sē nu me apilpisescu ahāt multu și sē trag aȝelle ȝi am traptă?

cu ochi); i se părea cō visédă și cō nu ieră aievea. Așea, dē mirarea și dē bucuria ceȝ venea, nu putea sē'și viie 'n minȝi (*adică* în simȝiri). La urmă (*littér.* în margine), iși veni 'n fire bine, și'și veni 'n minȝi. Și atunci cea pricepū cō nu ieră vis ci cō ieră aievea. Se sculō cu bucurie și cu dor mare dē luō băiétu și fata de gūt, îi sārutō și îi mȝngȝiē cu iubire suspinōsă (*adică* cu suspinuri). După ce'și mȝngȝiē copii maȝ multū dē cât ieră dē lipsă, se 'ntōrse cōtre nevastă-sa șiȝi ȝisse :

«78. Iubita mea suspinată (*adică* după care am suspinat, am oftat atăta), cum te lāsō inima sē mē lași fōră [nici-o] nădejde doȝ-spre-ȝece aȝi? Daca, iubita mea, ieră cu putinȝă sē ne maȝ vedemū, măcar și după doȝ-spre-ȝece aȝi, măcar și după maȝ mulȝi aȝi, cum răbdași dē nu'mī spuseși cō ieră sē ne vedemū ieră, ca sē nu'mī pierȝū nădejdea atāt dē multū și sē trag cāte am tras?

que ce n'était pas la réalité. Ainsi, [par suite] de l'étonnement et de la joie qu'il lui venait, il ne pouvait reprendre ses sens (*littér.* il ne pouvait pas se venir sur l'esprit). Enfin (*littér.* en marge), il reprit ses sens, et son intelligence lui revint (*littér.* il se prit la personne bien et il se vint sur l'esprit). Et alors il comprit que ce n'était pas [un] rêve, mais [la] réalité. Il se leva avec grande joie et amour, il prit le garçon et la fille dans ses bras, les baisa et les caressa avec grande affection (*littér.* avec amour qui soupire). Quant il eut caressé son garçon plus qu'il [ne le] fallait, il se tourna vers sa femme et il lui dit :

78. «Ma bien aimée [pour laquelle j'ai] soupiré, comment as-tu pu te décider ¹⁾ à me laisser dans le désespoir [pendant] douze ans? Si, ma bien aimée, il y avait possibilité de nous revoir, même après douze ans, même après plus d'années [encore], comment as-tu eu la patience de ne pas me dire que nous devons nous revoir, pour que je ne me désespère pas si fort, et [pour] que je ne souffre pas ce que j'ai souffert?

1) *En dial. danub., littér.* Comment te laissa le coeur.

79. «Ma îmi Ȕisseși cō nica ună oră niçi ieū va sē pot tea sē ved tine, niçi tine va sē poȕi sē veȕi mine. Și după ȕi îmi Ȕisseși grai-lu aestu, te stifusiși de năntea a oclli-lor a mei cu naturi-le de-adun; și mine me alăssași vhiū și lai, i mortu ni-'ngrupāt.»

80. După ȕi bitisi amirōū-lu de sburire, Ȕina nivestă illi Ȕisse : «Vrut-lu a mieū și durut-lu a mieū bărbat, ieū, cō vēr-nă oră nu pistipseam tea sē ai tine ahătă lungă arăvdare, ti aȕea ȕi Ȕișū cō niçi va sē me veȕi, niçi va sē te ved nica nă oră tu lumea aestă. Și sciinda-lū cō stepsul ȕi fiȕeși, după nomuri-le a Ȕini-lor, avea canonă de doi-spre-deȕe de aȕi sē himū dispărȕiȕi și ne-veȕuȕi un cu alantu, ti aȕea iȕi Ȕișū cō nu va sē nē vedemū tu lumea aestă nica ună oră. Și de arēū mare ȕi 'mī vhinea cō vrea sē nē dispār-

79. «Ba 'mī Ȕisseși cō niçi ieū n'o sē pos' sē [te mai] vēȕū [pē] tine āncă uă dată, niçi tu n'o sē poȕi sē [mē mai] veȕi [pē] mine. Și după ce 'mī Ȕisseși vorba asta, pieriși din naintea ochi-lor miei cu copii d'impre-ună; și [pē] mine mē lăssași viū și întristat (*litter. negru*), or mortū ne-'ngrupāt.»

80. După ce isprăvi dē vorbă împēratu, Ȕina nevastă îi Ȕisse : «Iubitu mieū și doritu mieū bărbat, ieū, [pentru] cō niçi-o dată nu credeam sē ai tu atăta lungă răbdare, d'aia iȕi Ȕisseși cō niçi n'o sē mē [mai] veȕi, niçi n'o sē te [mai] vēȕū pē lumea asta. Și sciindū cō greșēla ce făcuși, după datini-le Ȕini-lor, avea pedēpsă sē fimū doi-spre-deȕe aȕi dēspărȕiȕi și ne-veȕuȕi unū cu altu, d'aia iȕi Ȕisseși cō nu o sē ne [mai] vedemū pē lumea asta āncă o dată. Și dē rēū mare ce'mī venea cō ieră sē ne dēspărȕimū unū dē altu, mi

79. «Mais tu m'as dit que ni moi je ne pourrais te revoir, ni toi tu ne pourrais me revoir. Et après m'avoir dit ces paroles, tu disparus de devant mes yeux, en même temps avec les enfants; et tu me laissas vivant et désolé (*littér. noir*) ou mort non enterré.

80. Après que le roi eut fini de parler, la fée épouse lui dit : «Mon bien aimé et mari chéri, je ne croyais pas que tu eusses jamais si longue patience, [c'est] pour cela [que] je t'ai dit que tu ne me verrais plus, et que moi non plus je ne te verrais jamais en ce monde. Je savais (*littér.* Et sachant) que la faute que tu [venais de] commettre (*littér. faire*) entraînerait, d'après les lois des fées, comme punition que nous devions pendant douze ans nous séparer et ne plus nous voir (*littér. avait punition de douze ans que nous soyons séparés et non vus l'un avec l'autre*), [c'est] pour cela que je t'ai dit que nous ne nous reverrions plus en ce monde. Et comme j'éprouvais un grand chagrin de notre séparation (*littér. et du grand mal qui me venait que nous allions nous séparer l'un*

țimū un de alantu, îmī se acățō adilliat-lu și nu putuī sē'ți cama' sburēscu, ma fugīi și me stifusiī de 'năinteā a ta. Tora, vrut-lu a mīeū, tōte tricuti-le sē le alăssāmū di 'nă parte, și lipsēscē sē nē hărisimū cō vru DumniȚeū de iera nē viȚumū tu lumēa aestă.»

81. Și așice, se sculară și'și luară ficior-lu și cu fēta de mână, și se dussiră di intrară tu oda iu eră scamnul amirărescu.

82. De Țiūa aȚea, amirōū-lu alinându-se pi scamnul amirărescu, domni, și pōte cō nică domnēscē, de-adun cu Țina nivestă-sa.

83. Ași, părmithū mī sciam, părmithū vē spușū; nu sciū cum feciū, ma nu vē arișū.

se opri rēsufflarea și nu putuī sē'ți maī vorbescū, ci fugīi și mē făcuī ne-vēȚută di 'năinteā ta. Acuma, iubitu mieū, tōte [lucruri-le] trecute sē le lăssāmū la uă parte, și trebue sē nē bucurāmū cō vruse DumneȚeū dē ne vēȚurāmū iēr pē lumea asta.»

81. Și așea, se sculară și'și luară hăiētu și fata dē mână, și se dusseră dē intrară în odaia unde ieră scaunu împērătescū.

82. Din Țiūa aia, împēratu, suindu-se pē scaunu împērătescū, domni, și pōte cō încă domnesce, d'impredună cu Țina nevastă-sa.

83. Așea, basmū sciam, basmū vē spusei; nu sciū cum făcuī, da nu vē 'nșellaī.

de l'autre), je perdis la respiration (*littér.* le souffle me se prit), et je ne pus plus te parler, mais je m'enfuis et je disparus de devant toi. Maintenant, mon bien aimé, laissons de côté toutes les [choses] passées, et il faut que nous nous réjouissons [de ce] que Dieu a voulu que nous nous revoyions en ce monde.»

81. Et ainsi, ils se levèrent et prirent par la main le garçon et la fille, et ils s'en allèrent dans la salle où se trouvait le trône royal.

82. [À partir] de ce jour-là, le roi, en montant sur le trône royal, regna, et peut-être qu'il règne encore avec la fée son épouse.

83. Ainsi, je savais [un] conte, [et] je vous contai [un] conte; je ne sais pas comment je fis, mais je ne vous ai pas dit de mensonge (*littér.* je ne me suis pas ri de vous, *c'est-à-dire* je ne vous ai pas trompé).

II. PICURAR-LU PERPILLIȚA CU MUȘATA A LOC-LUI.

1. Ți și eră, Ți nu și eră, eră ună mōșă și un aușu, ȳrfăni, ȳrfăni cāpēiți, fōră fētă, fōră ficior, și fōră de nă ȇină fārină. Cum bănă și cum triȇea, un Dumniȇeșu lē uă sciă. Di marea urfașie ȇi avea, eră avhiusiți tōtă vēra sē pōrtă lemne 'ncărcăți di'n-anumerea tea sē se 'ngălȇască iērna; tu margine, bănă cu tiran mare.

2. Tr'ună ȇiūă, ducēndu-se mōșa cu aușu-lu în padure tri lemne, și trecēnda-lu 'na-parte de ună valle care lē astăllia callea, ȇi sē află ? Un copan înfășeat tu nisce. lliȇe de lānă vēclicie, și băgat pi marginea a valle-llieș.

II. PERPILLIȚĂ PĂSTORU CU FRUMÓSA PĂMINTU-LUI.

1. Ce ieră, ce nu ieră, ieră uă babă și un unchiașu, sāraci, sāraci leșinași (*adică* sāraci lipiți), fōră fată, fōră băiēt, și fōră fāinoă pentru o cină (*adică* n'avea nici fāină cu ce sē facă turtă pentru o cină). Cum trāiā și cum petrecea, un Dumneȇeșu îi sciă. Dē marea sārācie ce avea, ieră siliți tōtă vara sē ducă lemne la spinare ca sē se 'ncălȇescă iērna; cum amū ȇice, (*litter.* în margine), trāiā cu mare greutate.

2. Într'o ȇi, ducēndu-se baba și unchiașu în pădure la lemne; și trecēndū dincolo dē uă valle care le tāiā drumu [da curmeȇișu], ce sē vaȇă ? (*litter.* ce sē afle ?) Un copil înfășeat în nisce iȇe dē lānă vechie, și pus pē marginea vāi.

II. LE BERGER PERPILLITA AVEC LA [PLUS] BELLE DE LA TERRE.

1. Ce qu'il y avait, ce qu'il n'y avait pas, il y avait une [bonne] vieille et un vieillard, pauvres, très-pauvres (*littér.* pauvres évanouis), sans fille, sans garçon, et n'ayant même pas de quoi préparer un souper (*littér.* sans farine pour un souper). Comment ils vivaient et comment ils passaient [leur temps] Dieu seul le savait. A cause de la grande pauvreté qu'ils avaient, ils étaient obligés de transporter tout l'été du bois sur les épaules, pour [avoir de quoi] se chauffer en hiver; enfin, ils vivaient avec grande difficulté.

2. Un jour, la vieille et le vieillard étaient allés dans la forêt pour [chercher] du bois. En passant de l'autre côté d'une vallée qui traversait leur chemin (*littér.* qui leur coupait le chemin), que trouvent-ils ? Un petit enfant emmaillotté dans des lices de vieille laine, et placé sur le bord de la vallée,

3. Tru oră, allăgō mōșa, luō copan-lu, il băgō 'n pōlă, și disfă-șenda-luī veđū cō nat-lu eră ficior mascur.

4. Mōșa cu harauă mare luō nat-lu tea sē'și lu crēcă și sē'și lu facă ti hilliū.

5. Aușū-lu, cu vēr-'nū trop nu vrea tea sē lliē mōșa nat-lu, đicēnda-luī : «Noī nu avemū ti 'nă țină fărină, și cum vreī sē lliēī nat di 'nă stēmână sē'l cresci? Nu te minduiesci nihiamă?»

6. Aiste și alte multe turlī de sbōră illī đisse aușū-lu a mōși-llieī; ma mōșa arūcāndu'și mare vrere cōtră aflat-lu nat, nu vrea sē ascultă niči un graiū di a aușū-luī.

7. Tu margine, mōșa đisse : «Avđi, aușū, i nu avđi? Ieū i il lliēū nat-lu aestu, i daiē bune nu se facū. Ieū va sē čer și va sē me

3. În dată, allergō baba, luō copillu, il puse 'n pōlă, și dēsășīndu'l vėđū cō copillu ieră băiēt.

4. Baba cu bucurie mare luō copillu ca sē'l crēcă și sē'l iē dē suflet (*litter.* sē și'l facă dē fiū).

5. Unchiașu, cu niči-un prețū nu vrea ca sē iē baba copillu, đicēndu'ī : «Noī n'avemū făină pentru uă cină, și cum vreī sē iei copil dē o sēptēmână sē'l cresci? Nu te gāndesci ničil?»

6. Unchiașu đisse babi și astea și alte felurī dē vorbe; dar baba ultāndu-se cu mare dor la copillu gāsīt, nu vrea sē asculte niči-o vorbă d'alle unchiașu-luī.

7. La urmă (*litter.* în margine), baba đisse : «Auđi, unchiașu-le, or n'auđi? Ieū, or il iēū [pē] copillu āsta, or doo [lucrurī] bune nu se face (*adică* nu putemū s'o maī ducemū amīndō). Ieū o sē cer, și o sē mē

3. De suite, la vieille [femme] accourut, prit l'enfant, le mit sur ses genoux (*littér.* sur le devant de sa jupe), et en le démaillottant, elle vit que c'était [un] enfant mâle.

4. La vieille [femme] prit l'enfant avec grande joie pour l'élever et pour l'adopter (*littér.* pour se le faire pour fils).

5. Le vieillard ne voulait à aucun prix que la vieille prit l'enfant, disant : «Nous n'avons même pas de quoi faire un repas (*littér.* nous n'avons pas de farine pour un souper), et comment veux-tu prendre un enfant [âgé] d'une semaine pour l'élever? Est-ce que tu n'y songes pas? (*littér.* tu ne réfléchis pas un peu?)

6. Le vieillard dit à la vieille ces [mots] et d'autres encore (*littér.* autres genres de paroles); mais la vieille, en jetant un [regard de] grand amour sur l'enfant trouvé, ne voulait écouter aucun mot du vieillard.

7. À la fin, la vieille dit : «Entends-tu, [mon] vieux, ou n'entends-tu pas? Ou [bien] je prends cet enfant, ou [bien] nous ne vivrons plus en bonne intelligence (*littér.* ou il ne se fait plus deux bonnes choses). Je mendierai, et je vais me nourrir, et

hrănescu, și nat-lu aistu ȕi'mi lu scóse tibia 'n calle, va s'e'mi lu crescu.»

8. Aușu-lu vedunda-luĩ cõ nu'lli se bagă mâna, și nu'lli se șuca cap-lu a mõi-llieĩ, iși incllise gura și tăcũ. Mõșa, luãndu'și nat-lu 'n braça, iși se dusse a casã cu harauã mare.

9. Învețanda-luĩ viçini-lli și viçini-le cõ mõșa aflõ un nat la marginea a valle-llieĩ din pădure, și cõ cu tõtã urfaña 'lli il luõ s'e'l muntrẽscã și s'e'l creșcã; di óra aça, cae de, cae s'e'lli da turlii di turlii di luvhurii și s'e'lli facã turlii di turlii di mesceri a nat-luĩ.

10. Dupã niscãnte ðille, mõșa iși pãtizõ ficior-lu și illi bãgõ numa Perpillaȕa.

11. Astãđi cu mãne, funda-luĩ ghine muntrit din partea a mõi-llieĩ cu mare dor, Perpillaȕa criseca cãt tr'un mes tr'unã ðiũã.

arãnescũ, și copillu ășta pẽ care mi'l scóse 'n calle ursita, o s'e mi'l crescũ.»

8. Unchiașu vedẽndũ cõ nu i se pune mãna și nu i se sucesce capu habi (*adicã* vedẽndũ cõ bẽtrãna nu se lassã s'e se puie mãna pẽ iea, nu se suppone, și nu vrẽ s'e 'ntellẽgã), iși inchise gura și tăcũ. Baba, luãndu'și copillu 'n braçe, se dusse a casã cu bucurie mare.

9. Aflãndũ vecini și vecini-le cõ baba a gãsit un copil la marginea vãi din pădure, și cõ cu tõtã sãrãcia ieĩ l'a luat s'e vađã dẽ iel și s'e'l creșcã, din ðiũa aia, care mai dẽ care s'e'i dea fel dẽ fel dẽ lucruri și s'e'i facã fel dẽ fel dẽ daruri copillu-luĩ.

10. Dupã cãte-va ðille, baba iși boteđõ copillu și'i puse nume-le Perpillaȕa.

11. Cu ađi cu mãne, fiindũ bine 'ngrijit dẽ baba cu mare dor, Perpillaȕa crescea intr'o ði cãt intr'o lunã.

je vais élever cet enfant que le sort a mis sur mon chemin (*littér.* que le sort me fit sortir en chemin).»

8. Le vieillard voyant que la vieille n'entendait pas raison (*littér.* voyant que la main ne se met pas sur la vieille, *ou encore* que la vieille ne se laisse pas mettre la main dessus, et que sa tête ne se tourne pas), ferma la bouche et se tut. La vieille, en prenant l'enfant dans ses bras, s'en alla à la maison avec grande joie.

9. Les voisins et les voisines ayant appris que la vieille avait trouvé un enfant sur le bord de la vallée de la forêt, et que malgré sa pauvreté elle l'avait pris pour le soigner et l'élever, à partir de ce moment, ce fut à qui donnerait toutes sortes d'objets (*littér.* qui de qui de lui donner espèces d'espèces de choses), et ce fut à qui ferait toutes sortes de présents à l'enfant.

10. Après quelques jours, la vieille baptisa l'enfant et lui donna le nom de Perpillaȕa.

11. De jour en jour (*littér.* aujourd'hui avec demain), Perpillaȕa, étant bien soigné avec grande affection par la vieille, grandissait en un jour autant [que l'on grandit] en un mois.

12. Cu furnia al Perpilița, mōșa și aușu-lu trecea ghine; cō toți viçinî-lli și vecini-le lē agiutā cu de tōte buni-le de cathe diūă.

13. Mōșa cāndu se ducea la viçinētate pi lafe, uă 'ntrebā mulierî-le cum și çi turlie fu di aflō nat-lu în pădure. Iéra mōșa, fōrā drăcuriî, lē spunea cō il aflō pi marginea a unei valle copan înfășeat tu dauē llice de lână vecli.

14. Diūă cu diile, stēmānā cu stēmānî, mes cu meși, și an cu aņî, Perpilița criscū și agiumse di se fēce gione di șes-sprē-đece di aņî.

15. Di prep-lu și de mușutēta, di giunatic-lu și virtutea çi avea, toți soçi-lli il închismusea; și 'nvetānda-lui de la mumānî cō Perpilița iēste aflat pi marginea a unei valle copan înfășeat tu nisce llice de lână vecli, di ervhu mare il preclimarā «Perpilița di tu llică.»

12. Pē lūngă Perpilițā, baba și unchiașu petrecea bine; cō toți vecini și vecini-le îi agiutā cu de tōte d'alle bune pē fiă-care di.

13. Baba cāndū se ducea pîn vecini [sē stea] dē [vorbă, o 'ntrebā muieri-le cum și ce fel fu dē gāsi copillu în pădure. Iér baba, fōrā drăciî le spunea cō'l gāsise pē marginea unei văi, copil înfășeat in doo içe dē lână vecli.

14. Di după di, sēptēmānā după sēptēmānā, lună după lună, și an după an, Perpilițā crescū și ajunse dē se făcū tinēr dē sei-spre-đece annî.

15. Dē mândrețea și dē frumusețea lui, dē puterea și virtutea ce avea iel, toți tovarāși il pismuia; și aflānd iei dē la mume cō Perpilițā a fostū gāsit pē marginea unei văi, copil înfășeat in nisce içe dē lână vecli, dē pismā mare il poroclrivā «Perpilițā diņ içă.»

12. Grâce à Perpilita (*littér.* avec l'occasion de Perpilita), la vieille et le vieux, passaient bien [leur vie], parce que tous les voisins et les voisines les aidaient [en leur donnant] chaque jour toutes [sortes] de bonnes [choses].

13. Lorsque la vieille allait jaser dans le voisinage, les femmes lui demandaient comment et [de] quelle manière elle avait trouvé l'enfant dans la forêt. Et la vieille leur disait franchement (*littér.* sans diableries) qu'elle l'avait trouvé sur le bord de la vallée petit enfant emmaillotté dans deux vieilles lices de laine.

14. D'un jour à l'autre, (*littér.* jour avec jour), d'une semaine à l'autre (*littér.* semaine avec semaine), d'un mois à l'autre, et d'une année à l'autre, Perpilita grandit et devint (*littér.* il arriva de se fit) jeune [homme] de seize ans.

15. [A cause] de sa prestance et de sa beauté, de sa vigueur et de sa force, tous ses compagnons l'enviaient; et ayant appris des [vieilles] mères que Perpilita avait été trouvé sur le bord d'une vallée, [petit] enfant emmaillotté dans de vieilles lices de laine, par grande envie ils le sur-nommèrent «Perpilita de la lice.»

16. Avđinda-luī di multe ori aastă paranumă, al PerpiliȚa ca nu'lli vhinea ghine. Tr'ună Țiūă, PerpiliȚa 'ntribō un di soȚi-lli a luī, Ți va sē se Țică aastă paranumă Ți 'lli scōseră ficiōri-lli.

17. SoȚu-lu aȇel illi Țisse : «ma-cō mi 'ntribași, va sē'ți spun di iȇi am avȚită, mă sē nu'ți pară arēū.

18. «După cum nē spunū mumăni-le, tine nu ești hilliū di-alihios a mōși-llieī și a aușū-luī. Iellī te aūă aflată pi marginea a uneī valle copan infășeat tu nisce llice de lână vecli. Ti aȇea toți ficiōri-lli te aūă preclimată «PerpiliȚă di tu llică.»

19. Mărat-lu di PerpiliȚa avȚinda-luī aeste sbōră, s'arușunō, și plecādu'și ocli 'n pade 'și 'nellise gura și tăcū. Se sculō 'nvirinat di anamisa di soȚi și se dusse a casă.

16. AuȚind iel dē multe ori porecla asta, lu PerpiliȚă cam nu'ī venea bine. Într'ua Ți, PerpiliȚă întrebō [pē] unu dīn tovarăși luī, cō ce va sē Țică porecla asta ce'ī scōseră băieți.

17. Tovarășu alla il Țisse : «fiin-cō mē 'ntrebași, o sē'ți spuī ce am auȚit, da sē nu'ți pară rēū.

18. «După cum ne spune mume-le [nōstre], tu nu ești fiū adevērat al babi și al unchiașu-luī. Ieī te a găsit pē marginea uneī văi, copil infășeat în nisce iȇe dē lână vechi. D'aia toți băieți te a poroclit «PerpiliȚă dīn iȇă.»

19. Bietu PerpiliȚă auȚindū vorbe-le astea, se rușinō, și plecādu'și ochi 'n pāmīnt închise gura și tăcū. Se sculō necăjit [foē] dīn mijlocu tovară i-lor și se dusse a casă.

16. Ayant entendu maintes fois ce sobriquet, Perpilita en fut contrarié (*littér.* quasi cela ne lui venait pas bien). Un jour, Perpilita demanda à un de ses compagnons ce que voulait dire ce sobriquet que les enfants lui avaient donné.

17. Ce compagnon lui dit : «puisque tu m'as interrogé, je vais te dire ce que j'ai entendu, mais que cela ne te fasse pas de peine (*littér.* qu'il ne te paraisse pas mal).

18. «D'après ce que nous disent [nos] mères, tu n'es pas [un] véritable fils de la vieille et du vieillard. Ils t'ont trouvé sur le bord d'une vallée [petit] enfant emmaillotté dans de vieilles lices de laine. [C'est] pourquoi tous les garçons t'ont surnommé «Perpilita de la lice.»

19. Le pauvre Perpilita, ayant entendu ces paroles, eut honte, et en baissant les yeux vers le sol, il ferma la bouche et se tut. Il se leva profondément attristé (*littér.* envenimé, empoisonné) du milieu de ses compagnons, et il s'en alla à la maison.

20. Mōșa, veșundu'l ahât invirinat, lu 'ntribō dîcîndu'lli : «Çi ai, hîi-lu a mieș, di ești ahât invirinat?»

21. Perpilița muntrindu pi mōșa, și suschirânda-luî ditu frîndê-le a inimă-lleî, illî dîsse :

22. «Te spregiur pi loc, pi çer și pi sôre, sê'mî spuîi indreptu disi tine 'mî ești di-alihiōsa mumă a mea, disi me ai aflată 'nfășeat tu nisci lliçe pi marginea a unei valle di ca cum îmi dîcîu soçi-lli din viçinătate!»

23. Mărata de mōșă, pi aestă 'ntribare arēmase mută. Nu sciă çi sê'lli dîcî. Sê'lli spună 'ndreptatea, illî eră frică sê nu'lli pară arêș și se scōlă de fuge. Sê nu'lli spună, nu putea di sprigiurarea çî'lli fêçe.

24. Tu margine, vru nu vru, șidû dî'lli spuse istoria tōtă di la ôra çî'l aflō pină tu aça minută.

20. Baba, vêdîndu'l atât dē necăjit, il întrebō dîcîndu'î : «Ce ai, fêtu mieș, dē ești atât dē necăjit?»

21. Perpilița uîtându-se la baba și suspinându dîn băieri le inimi (*litter.* dîn frunzi-le inimi), îi dîsse :

22. «Te jur pē pămîntû, pē çer și pē sôre, sê'mî spuî dreptû daca tu iești mama mea adevērată, or m'ai găsît infășeat în nisce içe pē marginea unei vâi, după cum îmi dîce băieji dē pin¹⁾ vecinî!»

23. Biêta babă, la întrebarea asta rēmase mută. Nu sciă ce sê'î dîcî. Sê'î spuie dreptû, 'î ieră frică sê nu'î pară rêș și sê se scôle s'ō plece. Sê nu'î spuie, nu putea dē jurămîntu ce'î făcusse.

24. La urmă (*litter.* în margine), vru nu vru, se puse dē'î spuse tōtă istoria dē când il găsîsse și pină în minutu alla.

1) On dit aussi : dupin.

20. La vieille le voyant si profondément attristé, l'interrogea en lui disant : «Qu'as-tu, mon enfant, pour être aussi profondément attristé?»

21. Perpilița en regardant la vieille et en soupirant du plus profond de son coeur (*littér.* des feuilles du coeur), lui dit :

22. «Je te conjure par la terre, par le ciel et par le soleil, de me dire en vérité si tu es ma véritable mère, [ou] si tu m'as trouvé emmailotté dans des lices sur le bord d'une vallée, comme mes compagnons du voisinage me le disent!»

23. La pauvre vieille, à cette question resta muette. Elle ne savait que lui dire. En lui disant la vérité, elle avait peur que cela ne lui fit de la peine (*littér.* ne lui semblât mal) et qu'il ne se levât pour s'enfuir. Ne pas lui dire [la vérité], elle ne le pouvait, puisqu'il l'avait adjurée de la lui faire connaître (*littér.* elle ne pouvait pas, de la conjuration qu'il lui avait faite, ou à cause du serment qu'il lui avait déferé).

24. A la fin, bon gré mal gré (*littér.* elle voulut, elle ne voulut pas), elle se mit à lui dire toute l'histoire depuis qu'elle l'avait trouvé jusqu'à ce moment-là.

25. Perpilița invețându'și totă istoria, se turnă cōtră mōșa și'li disse :

26. «Ieu de auațe năinte, ma' nu pot sē staū tu aistă hōră ca sēmī aridă și sēmī pizuēscă sōci-lli toți preclimāndu-me «Perpillița di tu lliçă.» De cât, fug și me duc pină iu va'mī vedă ocelli!»

27. Mōșa, avdinda-luī sbōră-le al Perpilița, nu'și vrea bana. Dēde, fēce, gri, plāmse, sghili ca sē pōtă sē'l facă sē'și lliē mintea de la fugă, ma tōte illi fură din-cot. Vedunda-luī cō nu pōte cu vēr-'nu trop sē'li șuçă mintea, iși inçlilise gura și tăcū.

28. Alantă dīuă, Perpilița se sculō de diminēța, se lō, se chiptinō, iși incālçō țaruhī-le, și luānda-luī urucina a mōși-llieī și aușū-luī, iși luō callea și'și fugi.

29. Imnō, imnō totă dīua pină 'ntunicō. A daūa dī, ași, și a treia

25. Perpilița aflāndu'și totă istoria, se 'ntōrse cōtre haba și' disse :

26. «Ieu d'aci năinte nu maī pos' sē staū în satu āsta ca sē riçă și sē'și battă joc dē mine toți băieți poroclindu-mē «Perpillița dīn içă.» Dē cât, plec și mē duc pină unde 'mī o vedē ochi!»

27. Baba, auçindū vorbe-le lu Perpilița, nu'și [maī] vrea vieța (*adică* nu maī vrea sē maī trăieșcă). Dette, făcū, vorbi, plānse, țipō, ca sē pōtă sē'l facă sē'și iē gāndu dē la plecure, dar tōte 'i fură da surda. Vedēndū cō nu pōte cu niel-un mijloc sē'i sucēscă mintea (*adică* sē'l înduplece), inçhise gura și tăcū.

28. A doūa dī, Perpilița se sculō dē diminēțā, se spēllō, se pieptēnō, iși puse opinci-le, și luānd urări-le babi și alle unchiașu-luī, iși luō drumu și plecō.

29. Umblō, umblō totă dīua pină 'nserō. A doūa dī, așeā, și a treia dī

25. Perpilita ayant appris toute son histoire, se tourna vers la vieille et lui dit :

26. «Moi à partir de ce moment, je ne veux plus rester dans ce village pour que tous [mes] compagnons se rient et se moquent de moi en me surnomment «Perpillita de la lice.» Mais je pars et j'irai jusqu'ou mes yeux verront.»

27. La vieille, en entendant les paroles de Perpilita, ne voulait [plus] de la vie. Elle se remua (*littér.* elle donna), elle fit, parla, pleura, cria, pour le faire renoncer au départ (*littér.* pour pouvoir le faire qu'il se reprit l'esprit de la fuite), mais tout fut inutile. Voyant que par aucun moyen elle ne peut le faire changer d'avis (*littér.* tourner l'esprit), elle ferma la bouche et se tut.

28. Le lendemain, Perpilita se leva de [bon] matin, se lava [la figure], se peigna, chaussa les sandales, et en recevant la bénédiction (*littér.* en prenant les bons souhaits) de la vieille et du vieillard, il prit son chemin et il partit.

29. Il marcha, il marcha toute la journée jusqu'à la nuit (*littér.* jusqu'à ce qu'il [fit] obscur). Le lendemain

di iera ași. Tu margine, se dusse la nă stane sê caftă nihiam di pâne, cõ multu il avea luată fόμεa.

30. Picurari-lli de la stane, cându il veđură ahât pripsit și ahât mușat, lě se părù cõ ieste vèr-'nu hilliũ di domnu. İl așteptară, il timșiră și il filpsiră cu de tôte buni-le ți lě se află la stane.

31. Perpillița șiđù la stanea ațea ca sě se discurmă în daű đille. Picurari-lli, luanda-luĩ thar cu iel, il întrebără a cui ficior ieste și iu se duțe ași singur.

32. Perpillița lě đisse cõ ieste un ficior órfân, și cõ părinți n'are, și cõ se duțe sě caftă căsmetea. Chihăie-lu a picurari-lor avđinda-luĩ graie-le al Perpillița, il intribõ dissi vrea sě arēmână la iellĩ sě se facă picurar, i nu. Perpillița apândisi cu haraű mare cõ vrea și para vrea.

iér așea. La urmă (*litter.* în margine), se dusse la uă stână sě cêră nićică pâne cõ mult il apucasse fόμεa.

30. Păstori (ciobani) dē la stână, când il veđură atât dē arătos și atât dē frumos, li se părù cõ ieră fr'un ficior dē domnũ. İl priimiră, il vorbiră cu omenie și il ospetară cu dē tôte [lucruri-le] alle bune ce se află la stână.

31. Perpillița șeđù la stana aia ca sě se odinescă câte-va đille. Păstori, daca se maĩ apropiari dē iel (*litter.* luândũ coraj cu iel), il întrebără al cui ficior ieste și unde se duțe așea singur.

32. Perpillița le đisse cõ ieste un băiet sêrac și cõ părinți n'are, și cõ se duțe sě'și caute dē căpêtai (*litter.* sě'și caute norocu). Baci uauđindũ vorbe-le lu Perpillița il întrebõ daca cum-va vrea sě rēmăie la iel sě se facă păstor, or nu. Perpillița rêsponse cu bucurie mare cõ vrea și pré vrea.

(*littér.* le second jour), pareillement; le troisième jour de même (*littér.* de nouveau ainsi). Enfin, il s'en alla à une bergerie pour chercher un peu de pain, car il avait grand faim (*littér.* la faim l'avait beaucoup pris).

30. Lorsque les bergers (*littér.* les bergers de la bergerie) le virent de si belle apparence et si beau, il leur sembla que c'était un fils de seigneur. Ils le reçurent, l'honorèrent et le traitèrent avec toutes les bonnes [choses] qui se trouvaient dans la bergerie.

31. Perpillita resta à cette bergerie pour se reposer quelques jours. Les bergers prenant [un peu de] liberté (*littér.* courage) avec lui, lui demandèrent de qui il est fils et où il allait ainsi seul.

32. Perpillita leur dit qu'il était un pauvre garçon sans parents, et qu'il s'en allait chercher fortune ¹⁾. Le chef des bergers ayant entendu les paroles de Perpillita, lui demanda s'il voulait rester chez eux [pour] se faire berger, ou non. Perpillita répondit avec grande joie qu'il [le] voulait et qu'il [le] voulait beaucoup.

¹⁾ En danubien : se chercher de chevet, c'est-à-dire trouver un chevet pour avoir où reposer sa tête.

33. Ași, de diua ața, Perpilița se pëiti și se fețe picurar. Alantă diuă, illi dëdiră ună tãgãrcicã, un ciomag, unã fluierã, patru cãni și unã turmã (cupie) di oi tea sã le pascã.

34. Perpilița luãndu'si pãne tu tãgãrcicã și apã tu bucllița, își bãgõ oi-le di nãinte și se dusse sã le pascã. Cãndu oi-le pãscea, Perpilița bãttea cu fluiera; di cãt, bãttërea çi fãcea iel, ni se are faptã tu aestã lume, niçi cõ va sã se facã. Nostimada çi se avdea și dulcëmea çi inșea ditu guve-le a fluierã-llieï, nu se spune cu gura.

35. Iel cãndu șidea sum vër-nu arbure și ahurhia sã battã cu fluiera, toți pu-lli de prin pãdure se adunã pi de anvërliga a lui tea sël avdã și sël ascultã. Iera lumãchi-le și frunđi-le arburi-lor se appunea pinã 'n pade. Par' cõ și nësse simțea haraũã.

33. Așea, din diua aia, Perpilița se bãgõ la stãpãn și se fãcũ pãstor. A doa çi il detterã uã teșilã, un ciomag, un fluier, patru cãni și uã turmã dẽ oi ca sã le pascã.

34. Perpilița luãndu'si pãine 'n teșilã, și apã 'n fedeleși, mënõ oi-le (*littér.* își puse oi-le 'nainte), și se dusse sã le pascã. Cãnd oi-le pãscea, Perpilița cãntã cu fluieru; dẽ cãt, cãntarea lui [din fluier], niçi cõ s'a [mai] cãntat pã lumea asta, niçi cõ o sã se [mai] cãnte. [Cãntarea] plãcutã ce se audea și dulcëta ce ișea din gãuri-le fluieru-lui, nu se spune cu gura.

35. Cãnd iel șidea sub vre un pom și incepea sã cãnte cu fluieru, tôte pãssëri-le dẽ pin pãdure se adunã imprejuru lui ca sël auđã și sël asculte. Ier ramuri-le și frunđi-le pomi-lor se plecã pinã la pãmintũ. Par' cõ și ielle simțea bucurie.

33. Ainsi, [à partir] de ce jour, Perpillita se mit en service et se fit berger. Le lendemain on lui donna une sacoche, un bâton, une flûte, quatre chiens et un troupeau de brebis pour les [faire] paître.

34. Perpillita en prenant du pain dans sa sacoche et de l'eau dans son barillet, fit marcher les brebis (*littér.* il se mit les brebis en avant), et il s'en alla les [faire] paître. Lorsque les brebis broutaient, Perpillita jouait de la flûte (*littér.* il battait avec la flûte), mais le jeu qu'il faisait, ne s'est [jamais] fait en ce monde, ni ne se fera [jamais]. On ne saurait dire combien étaient agréables et harmonieux les sons de la flûte. (*Littér.* La chose agréable que l'on entendait et la douceur qui sortait des trous de la flûte ne peut se dire avec la bouche).

35. Lorsqu'il s'asseyait sous quelque arbre et qu'il commençait à jouer de la flûte, tous les oiseaux de la forêt se réunissaient autour de lui pour l'entendre et l'écouter. Et les rameaux et les feuilles des arbres descendaient jusqu'à terre. On eût dit (*littér.* il semble) que eux aussi (rameaux et feuilles) éprouvaient de la joie.

36. De multe ori oî-le arămănea ni-păscute nîrînda-lui pi mușata bôce a fluieră-lliei. Paturî-lli căni și avea ti avegliarea a oî-lor, nu se dispărta di nĕssu ni diŭă ni nôte, ma il avigllia ca pânea cu simită.

37. Soçi-lli al Perpilița di diŭă și di nôte, eră paturî-lli căni. Mistirvhipsirea și arĕsbănarea a lui 'lli eră fluiera. Ôspeți avea multe turlii-le di pulli a păduri-lliei, și ôspite illi eră ni-numerate-le turlii de lilice a gêne-lor, a vulôge-lor, a ianure-lor și umbrôse-lor păduri.

38. Ași, Perpilița trăgea ună bană fôră vĕr-'nă minduire ti lucre lumesci. Tr'ună diŭă, se sculô de diminĕță, sĕlighi oî-le sĕ pască tu ună mușată vulôgă, și iel cu căni-lli șiđu avhunanghia de ielle, ningă 'nă fântână, tu umbrata a unui nuc. Își scôse fluiera din brân, și ahurhi sĕ battă ca di pasă diŭă, și s'adunară

36. Dĕ multe ori oi-le rĕmănea ne-păscute ascultândŭ (*littér.* uitându-se lungŭ) la cîntarea frumôsă a fluieru-lui. Căteși patru căni ce avea pentru paza oi-lor, nu se despărtea dĕ dînsu nicl diŭă nicl nôtea, ci il pă-đe ca pânea dulce.

37. Tovarăși lu Perpilița dĕ di și dĕ nôte ieră ai patru căni. Ca sĕi mai trecă necađuri-le și sĕși verse focu, iel avea fluieru (*littér. confidentu* și vĕrsarea focu-lui îi ieră fluieru). Prietini avea multe feluri dĕ păsĕri din pădure, și prietine îi ieră ne-numĕrate-le feluri dĕ flori din poieni, din liveđi, din crânguri și din păduri-le umbrôse.

38. Așĕa Perpilița ducea o viĕță fôră nicl-uă grije dĕ lucruri-le lumesci. Într'o di, se sculô dĕ diminĕță, lăssô oi-le sĕ pască [în voia lor] într'ua liveđe frumôsă, și iel cu căni șĕđu în dreptu lor, lîngă uă fântână la umbra unui nuc. Își scôse fluieru dĕ la brâu, și 'ncepŭ sĕ cante ca în tôte diŭi-le, și se adunară uă mulțime

36. Souvent les brebis restaient sans paître parce qu'elles écoutaient (*littér.* regardant, admirant) la belle voix de la flûte. Les quatre chiens qu'il avait pour la garde des brebis, ne se séparaient point de lui, ni le jour ni la nuit, mais ils veillaient [sur] lui comme [sur] le pain doux.

37. Les compagnons de Perpilita de jour et de nuit, étaient les quatre chiens. Son confident et sa consolation était la flûte. [Pour] amis, il avait les nombreuses espèces d'oiseaux de la forêt, et [pour] amis il avait les innombrables espèces de fleurs des clairières, des prairies, des breuils et des forêts ombreuses.

38. Ainsi, Perpilita menait une vie exempte de tout souci (*littér.* sans aucun souci de choses mondaines). Un jour, il se leva de [bon] matin, il laissa les brebis libres de brouter dans une belle prairie, et en compagnie de ses chiens (*littér.* avec les chiens), il s'assit en face d'elles (des brebis) à côté d'une fontaine, à l'ombre d'un noyer. Il tira sa flûte de la ceinture, et il commença à jouer comme à l'ordinaire, et un grand

'nă crimmă di pulli pi lumăchî-le a nuc-luî, di nu află loc iu sê ședă.

39. Tu ațea óră, tihisi sê trecă pi acloțe ună numtă de ține. Țini-le, vețunda-luî mulțémea di pulli, și avținda-luî dulțea băttere a fluiéřă-llieî, arêmesiră lemnusite de ciudie.

40. Di cât se ciudisea di mușata a luî băttere cu fluiéřa, altu ahât se ciudisea di prep-lu și mușutéța a masti-llieî a luî. Ielle il muntrea și se ciudisea, ma iel niți hăbare nu'și avea cõ țini-le il muntrea.

41. Tu margine, Perpilița sculõ oelli ca sê'și vedă oi-le; cându, ți sê vedă dinăntea a luî? Trei ține tinere și mușate ți nu se spune cu spunérea. Trei-le eră 'nviscute mași tu câte ună cămeșe gólă, subțire de birungică. Trei-le giucă pi gédite și se frângea ca curdelle.

dě păsșeri pě ramuri-le nucu-luî, dě nu [ma] avea loc unde sê ședă.

39. Atuncea sê 'ntemplõ sê trecă p'acolo o nuntă dě ține. Țini-le, vė-đendũ mulțimea dě păsșeri, și auđindũ dulcea cãntare a fluiéřu-luî, rėmaseră inlemnite dě mirare.

40. Cu cãt se miră dě cãntarea luî frumósă din fluiéř, cu ancă atãta [ma] multũ se miră dě mãndrețea și dě frumusețea chipu-luî luî. Ielle se uťtã la iel și se miră, dar iel nici cõ avea scire cõ țini-le se uťtã la iel.

41. La urmă (*litter.* în margine). Perpilița rėdicõ ochi ca sê'și vađã oi-le; cândũ, ce sê vađã dinăntea luî? Trei ține tinere și frumóse cum nu se spune cu vorba. Cãteși trei-le ierã îmbrãcate numa] cu cãte uã singurã cămașe subțire dě horangic. Cãteși trei-le jucã pě degeti-le [piciori-lor], și se 'mlãdiã ca [nisce] panglice.

nombre d'oiseaux s'assemblèrent sur les branches du noyer, [au point] qu'ils ne trouvaient [plus] de place où se poser.

39. A ce moment là, il arriva qu'il passa par là une noce de fées. Les fées, voyant le grand nombre d'oiseaux, et entendant le doux jeu de la flûte, restèrent pétrifiées (*littér.* lignifiées) d'étonnement.

40. Si elles (les fées) s'étonnaient de son beau jeu de flûte, elles s'étonnaient bien plus encore (*littér.* autre autant) de sa [belle] apparence et de la beauté de son visage. Elles le regardaient et s'étonnaient, mais lui il ne savait même pas (*littér.* ni nouvelle il s'avait) que les fées le regardaient.

41. A la fin, Perpilița leva les yeux pour regarder ses brebis; lorsque, que vit-il devant lui! Trois fées jeunes et belles comme on ne peut pas le dire. Chacune des trois (*littér.* les trois) était vêtue seulement d'une simple chemise fine en soie écrue. Toutes les trois dansaient sur la pointe des pieds (*littér.* sur les doigts), et elles ondulaient comme des rubans.

42. Perpilița cându le veđu, illi se părü cö se 'nvhisédă, și ahurhi sê'și frécă ocli; ma cându avđi cö lli sburêscu đini-le, atumčea cunnuscü cö nu e in vhis, ma e di-alihia.

43. Đini-le illi đisseră : « Batte-nê, gione, sê giucămü, și içi sê cađi, va sê'ți dămü. »

44. Perpilița arêmasê uñisit de mușuteța a lor, și illi căđu fluiêra ditu mâni. Đini-le veđunda-lui cö Perpilița le muntrêscu cu dor mare, și cö illi căđu fluiêra di tu mâni, illi đisseră : « Tinere și mușate gione, asgunê'ți căni-lli di ningă tine cö vremü sê'ți sburimü ti ghine. »

45. Perpilița, ca sê nu lê frângă hătărea, tr'ôră luö și'și asguni paturi-lli căni și arêmasê iel singur tu mesea a trei-lor đine. Atumčea illi đisseră :

46. « Tinere gione, cum putuși di 'nvițași ahtare bättêre mu-

42. Perpilița cându le veđu, i se părü cö visédă, si 'ncepü sê'și frece ochi; dar când auđi cö đini-le îi vorbesce, atuncea cunnoscü cö nu ie in vis, ci ie adevêrat.

43. Đini-le îi đisseră : « Cântă-ne flăcăiași, sê jucămü, și 'ți omü da ce [ne] oi cere »

44. Perpilița rêmase uñmit dê frumusețea lor, și îi căđu fluiêru đin mâni. Đini-le veđendü cö Perpilița se uita la ielle cu dor mare, și cö îi căđu fluiêru đin mâni, îi đisseră : « Tinêr și frumos flăcăiași, gonesce'ți căni dê lüngă tine, cö vremü sê'ți vorbimü dê bine-le [têu]. »

45. Perpilița, ca sê nu le strice gustu, in dată se puse dê'și goni căteși patru căni, și rêmase iel singur in mijlocu ällor trei đine. Atuncea îi đisseră :

46. « Tinêr flăcăiași, cum putuși dê 'nvêțași sê căni așa dê frumos

42. Lorsque Perpilița les vit, il lui sembla qu'il rêvait, et il commença à se froter les yeux; mais lorsqu'il entendit que les fées lui parlaient, alors il reconnut qu'il ne rêvait pas, mais que c'était réel.

43. Les fées lui dirent : « Joue encore (*littér.* bats pour nous), jeu de [homme], [pour] que nous dansions, et nous te donnerons ce que tu demanderas. »

44. Perpilița resta ébahi de leur beauté, et la flûte lui tomba des mains. La fée, voyant que Perpilița les regarde avec grand désir, et que la flûte lui était tombée des mains, lui dirent : « Beau jeune homme (*littér.* tendre et beau jeune), chasse les chiens loin de toi (*littér.* d'à côté de toi), car nous voulons te parler pour ton bien. »

45. Perpilița, pour ne pas leur déplaire (*littér.* pour ne pas leur rompre le désir), se mit (*littér.* il prit) tout de suite à chasser ses quatre chiens, et il resta seul au milieu des trois fées. Alors elles lui dirent :

46. « Jeune homme (*littér.* tendre jeune), comment as-tu pu ap-

șată cu fluiéra? Noî himû ține, și avemû allăgată munți, păduri, genuri, livėđi, câmpuri, și tu margine, nu avemû alăssată loc ni-allăgat, și cu tute aiste, pină tu țiuă di astăđi, ahtare mușată și dulce băttére cu fluiéra nu mai avemû avđită ni cō va sē avđimû alliurea.

47. «Calotihă de mă-ta ți te are faptă, și calotihă de n'vésta ți va sē te llié!»

48. Pi aeste sbōră, Perpilița lē đisse :

49. «Ia nu vė șupėrați cu mine, ma alăssați-me isihû, vė pă-lăcărsescu!»

50. «Nu nē șupėrămû, illi đisseră țini-le, ma ți sburimû ațea ți ieste. Avđi, gione, i nu avđi? Tine cu fluiéra ta nē fițeși mare 'nchiedicare și nē băgași tu mare arușine.»

cu fluieru? Noi sântemû ține, și am allergat pîn munți, păduri, poieni, liveđi, câmpuri, și după tôte (*littér.* și în margine), n'am lăssat loc neumbiat, și cu tôte astea, pină în țiuă dē astăđi, așea frumósă și dulce cântare dîn fluier, n'am mai auđit, nici cō o sē auđimû în altă parte.

47. «Ferice dē mă-ta care te a făcut, și ferice dē nevasta care te o luă [dē bărbat].»

48. După vorbe-le astea, Perpiliță le đisse :

49. «Ia nu vė batteți joc dē mine, ci lăssați-mē 'n pace, mē rog Dumneavastră!»

50. «Nu ne battemû joc, îi đisseră țini-le, ci îi șpunemû ce ieste. Auđi, flăcău-le, or n'auđi? Tu cu fluieru tēu ne făcuși mare piedică, și ne ai dat dē mare rușine.»

prendre à jouer si bien de la flûte? (*littér.* tel battement beau avec la flûte?) Nous sommes des fées, et nous avons parcouru montagnes, forêts, clairières, prairies, plaines, et enfin nous n'avons pas laissé d'espace non parcouru, et avec tout cela, nous n'avons plus entendu [un] si beau et si doux jeu de flûte (*littér.* battue avec la flûte), [et] nous n'[en] entendons pas ailleurs.

47. Heureuse la mère (*littér.* bonheur de ta mère) qui t'a fait [naître], et heureuse la femme (*littér.* bonheur de la femme) qui te prendra [pour époux]!»

48. A ces mots, Perpillita leur répondit :

49. «Ne vous moquez pas de moi, mais laissez moi tranquille, je vous prie!»

50. «Nous ne nous moquons pas, lui dirent les fées, mais nous te disons ce qu'il [en] est. Entends-tu, jeune [homme], ou n'entends-tu pas? Avec ta flûte tu nous as mises en retard et tu nous as exposées aux reproches (*littér.* tu nous fis grand empêchement et tu nous mis en grande honte).»

51. «Că-țe?» disse Perpilița.

52. «Că noi eram boggioñie la 'nă numtă, din partea a unui ficioraș dîn ți se însoră și llié Frosa mușata a loc-lui; și trecēnda-lui pi auaçe avđimmü bättērea a fluiēră-liei așa ți par' cō nē mândipsi, și ne-putēnda-lui sē nē dispărțimü di dulcēța și di mușu-tēța a lliéi, nē 'mpărțimü de numta și di toți cuscri-lī, și arē-masimü sē avđimü fluiēra a ta.

53. «Di-nē, tora, cu ți fačă sē nē dučēmü iēra la numta așa, di cara nē turnämmü din calle?»

54. Aeste tōte le disse đina așa ma' mare; iēra așa milgiucană disse: «Cara nē se avhăchipsiră urecli-le a nōstre de bōța a fluiēră-liei, ți stepsu nē are gioni-le aistu?»

55. «Și ieū cu mintea a ta escu, disse đina așa ma' mīca.

51. «Dě ce?» disse Perpilița.

52. «Pentru cō noi ieramü nun-tașe la uă nuntă, din partea unui đin flăcău care se însoră și iē pē Frosa frumōsa pămintu-lui; și trecēndü p'aici, auđirămü cāntarea din fluiet, și asta par' cō ne fermecō, și ne-putēndü sē ne dēspărțimü dē dul-cēța și dē frumusețea iei (adică a cāntării), ne dēspărțirămü dē nuntă și dē toți nuntași, și rēmaserămü sē auđimü fluietü tēu.

53. «Spune-ne acum, cu ce obrađü sē ne dučēmü iēr la nunta aia, daca [uă dată] ne abătürămü din calle?»

54. Tōte astea le disse đina a ma' mare; iēr a mijlocie đtse: «Daca ni s'a dēdulcit urechi-le nōstre cu cāntarea fluietü-lui, ce strică flăcăiașu așa? (littér. ce greșelă ne are flăcău așa?)»

55. «Și ieū đic tot ca tine (littér. și ieū cu mintea ta sūnt), disse đina

51. «Pourquoi?» dit Perpilița.

52. «Parce que nous étions [au nombre des] invitées à une noce, de la part d'un génie [qui était resté] garçon, [et] qui se marie et prend [pour femme] Frosa la [plus] belle de la terre; et en passant par ici, nous entendimes le jeu de la flûte, ce qui sembla nous ensorceler, et ne pouvant pas nous séparer de sa douceur et de sa beauté, nous nous séparâmes (littér. nous nous divisâmes) de la noce et de tous les invités, et nous restâmes [pour] entendre ta flûte.

53. «Dis-nous maintenant avec quel visage irons-nous encore à cette noce, une fois que nous nous sommes détournées du chemin?»

54. [C'est] l'ainée des fées [qui] dit tout ceci; et la cadette (littér. celle du milieu), dit: «Si nos oreilles furent charmées par la voix de la flûte, en quoi est-ce la faute de ce jeune homme? (littér. quelle faute nous a ce jeune?)»

55. «Moi aussi je pense comme toi (littér. moi aussi je suis avec ton esprit), dit la plus jeune fée; (littér.

Di-alihia iéste cõ gioni-le aistu nu'și are stepsu niçi cât 'nã șilliã. Cõ iel își băttea fluiéra ti oi-le a lui, și nu ti noï.»

56. Și arucându'si oelli pi Perpilița, cu dulçe și adilliósã bõçe illi ñisse : «Gione tinere și mușate, ti pãlãcãrescu sã llii. fluiéra dis-nõũ și sã nã bați nica 'nã órã, di ca cum sciï tine, ca sã cama giucãmũ; și alãssați sbórã-le allante.»

57. Perpilița avdinda-luï nostima și adilliósã pãlãcãrie çi 'lli fèce ma' mica ñinã, își luõ fluiéra, și cara ahurhi sã battã, pãdurea arãsunã, arburĩ-lli se cutremburã, oi-le se 'mprustarã pi daũ cicióre și ascultã; puĩ-lli toți iarda își disicã gãrgãlani-le de piridare și de chiurare; iéra a ñini-lor lã inși sufflet-lu de giucare și de frãngere.

a mai micã. Ie adevãrat cõ flãcãiașu ásta nu stricã nici cât ie negru supt unghie (*litter.* cât un fulgulețũ). Cõ jel cântã ñin fluiet pentru oi-le lui, și nu pentru noï.»

56. Și aruncându'si ochi pã Perpilița, îi ñisse cu glas dulce și duios : «Flãcãiași tinãr și frumos, ié'ți fluietu ñin noũ, și cântã-ne, rogu-te, ancã o datã, cum sciï tu, ca sã jucãmũ; și lãssați vorbe-le alle lalte.»

57. Perpilița auñindũ rugãciunea plãcutã și duiosã ce'ĩ fãcũ ñina a mai micã, își luõ fluietu, și daca 'ncepu sã cânte, pãdurea rãsunã, copaci se cutremurã, oi-le se rãdicarã 'n doo piciore și ascultã; pãssãri-le tóte ierã cât p'aci sã'și dẽspice (*adicã* sã'și rupã) gãturi-le dẽ [multã] ciripire și fluietare; ier ñini-lor le își suffletu dẽ [multũ] jocũ și fãrimare.

la plus petite). Il est vrai que ce jeune [homme] n'est point fautif (*littér.* n'a pas de faute pas même autant qu'un brin de duvet¹). Car il jouait de la flûte (*littér.* il battait sa flûte) pour ses brebis et non pour nous.»

56. Et en jetant ses regards (*littér.* ses yeux) sur Perpillita, elle lui dit avec une voix douce et affectueuse : «Jeune et beau garçon (*littér.* jeune tendre et beau), je te prie de prendre de nouveau ta flûte et d'en jouer (*littér.* battre) encore une fois, comme tu sais [le faire], pour que nous dansions encore; et laissez [de côté] les autres propos.»

57. Perpillita ayant entendu la prière agréable et affectueuse que lui avait adressée (*littér.* faite) la plus jeune fée, prit sa flûte, et lorsqu'il commença à jouer (*littér.* s'il commença à battre), la forêt résonna (*littér.* résonnait), les arbres s'agitèrent (*littér.* s'agitaient), les brebis se dressèrent sur deux pattes et écoutèrent (*littér.* écoutaient); tous les oiseaux faillirent se briser le gosier [à force] de piauler et de siffler; quant aux fées, elles n'en pouvaient plus de fatigue (*littér.* l'âme leur sortit) [à force] de danser (*littér.* de danse et de contorsions).

¹ En danubien : pas même autant qu'il y a du noir sous l'ongle.

58. Tru óră i se simțiră ini-le c suntu curmate i multu asu-date di giucarea i fciră, asunară palmi-le i di 'nă calle agiumsiră trei priciuri. Priciuri-le aiste eră di la cap pină la buric, ómiñi cu capiti-le glle, cu perciuri-le discăciate, cu barbe-le 'ncărșilliate, și cu chiepturi-le peróse. Iera di la buric și 'n ghios, eră calli cu patru cicióre, di açelli i sorbu niorı-lli.

59. Priciuri-le açelle le elli mã satiri.

60. Cathiși ună inã încãlicânduși cãti un satir, se fciră ne-veute din 'nãntea al Perpilița.

61. Mãrat-lu di Perpilița, aflându-se frã nsse, nu'l încãpea chiełlea di ar mare și'l vlinea. Di óra aea il prése ună ohtare i ună ahundósã suschirare, ahât cãt nu putea sși aflã loc-lu ni iũã ni nópte.

58. Uă datã că se simțiră ini-le că suntu ostenite i c mult asudarã d jocu ce fãcurã, bãtturã dın palme, și în-datã ajunserã (*adicã* venirã) trei dobitoce. Dobitoce-le allea ierã d la cap pin' la buric, ómeni cu capu gol, cu pėru dscurcat (*adicã* pieptėnat), cu barba crėtã, și cu pieptu pėros. Ier d la buric în jos, ierã cãt cu patru picioare, d'ãl d sorbũ nori (*adicã* frte sprinteni).

59. [Pė] dobitoce-le allea le chie mã satiri.

60. Fie-care inã încãlicãndũ p cãte un satir, se fãcurã ne-veute dın 'nãntea lu Perpilița.

61. Bietu Perpilița, aflându-se frã ielle, nu'l [ma] încãpea piellea d r mare ce'i venea. D'atuncea il apuc un oftat i nisce suspinuri a-dũnci, aeã c nu putea sși [ma] ãseșeã loc nici iũa nici nópte.

58. Lorsque les fées se sentirent fatiguées et baignées de sueur [à cause] de la danse (*littér.* de la danse qu'elles firent), elles frappèrent des mains, et de suite (*littér.* d'une voie) arrivèrent trois animaux. Ces animaux étaient [ainsi] : depuis la tête jusqu'au nombril, des hommes nu-tête, aux cheveux bien peignés, à la barbe frisée, et à la poitrine velue. Mais du nombril aux extrémités (*littér.* en bas), [c'était] des chevaux à quatre pattes, de ceux qui hument les nuages (*c'est-à-dire* fringants).

59. Ces animaux s'appellent (*littér.* [on] les appelait) *centaures*. (*Le texte dit satyres*).

60. Chacune des fées ayant monté sur un centaure, elles disparurent (*littér.* elles se firent invisibles) de devant Perpilița.

61. Le pauvre Perpilița, n'étant plus avec elles (*littér.* se trouvant sans elles), la peau ne le contenait plus, du mal qu'il en ressentait (*littér.* du grand mal qu'il lui venait). A partir de ce moment, il se mit à gémir et à soupirer (*littér.* il fut pris d'un gémissement et d'une profonde *suspuration*), à tel point qu'il s'agitait nuit et jour (*littér.* qu'il ne pouvait trouver sa place ni de jour ni de nuit).

62. Iu durînia, iu șidea și iu allăgă, par' cō đini-le din 'năntea a ocli-lor a luț nu lipsea. Tu margine, mărat-lu di Perpilița, șesse meși di đille trapse ne-numerose ohtări și suschirări, fōră sē maī le védă đini-le nica 'năoră.

63. Di foc-lu și 'llī avea inima ti nēsse, nu alăssō loc ni-căvtat și ni-allăgat, căvtându după ielle. Numa' un loc nica illī avea arēmășă ni-căvtat.

64. Tr'ună điuă, iși luō doī cănī cu iel, și se dusse sē cavtă și nica tu ațel loc, alăssându'și doī-lli allanți cănī cu oi-le. Agiumse și tu ațel loc, și căvtō de tōte părți-le; ma nu aflō de cāt pădurī ponde.

65. Ași, se turnō cu lipē mare și suschir ni-mărginit, fōră sē

62. [Or] unde dormea, [or] unde ședeă și [or] unde allergă, par' cō đini-le nu lipsea đin 'naintea ochi-lor luț. Apoi, bietu Perpilița șesse lunī dē đille trasse ne-numerate oftări și suspinuri, fōră sē maī vađă đini-le încă uă dată.

63. Dē focu ce avea la inimă (*littér.* ce'ī avea inima) pentru đinsi-le, nu lăssō loc ne-căutat și ne-allergat, umblândū (*littér.* căutândū) după ielle. Numaī un loc iī rēmășesse ne-căutat.

64. Într'o đī, luō doī cănī cu iel, și se dusse sē caute și în locu alla, lăssându'și ai-lalți doī cănī cu oi-le. Ajunse și în locu alla, și căutō pîn tōte părți-le; da nu găsi dē cāt pădurī pustii.

65. Așeă, se 'ntorșe cu mare 'ntristare și suspin ne-mărginit, fōră sē

62. [N'importe] où il dormit, où il s'assit et où il courût, il semblait que les fées se présentaient toujours à ses regards (*littér.* ne manquaient pas de devant ses yeux). A la fin (*littér.* en marge), le pauvre Perpilita, [pendant] six mois (*littér.* six mois de journées), ne cessa de gémir et de soupirer (*littér.* tira d'innombrables gémissements et soupirs), sans voir encore une fois les fées.

63. Comme il brûlait d'amour pour les fées, il n'y avait pas d'endroit qu'il ne visitât et parcourût dans l'espoir de les rencontrer. (*Littér.* Du feu que son coeur avait pour elles, il ne laissait pas d'endroit non recherché et non parcouru, en cherchant après elles). Un seul endroit était encore resté inexploré.

64. Un jour, il prit deux de ses chiens (*littér.* il se prit deux chiens) avec lui, et il alla chercher aussi dans cet endroit, en laissant ses deux autres chiens avec les brebis. Il arriva aussi à cet endroit là, et il chercha de tous côtés; mais il n'[y] trouva que des forêts désertes.

65. Ainsi, il s'[en] retourna avec grande tristesse et soupirs infinis (*littér.* soupir infini), sans savoir où

scibă iu se duce. Imnânda-luî ca chirut dit ieta de auaçe, căđu tu ună pădure grăă și nu se vedea altu di cât ęer-lu.

66. Funda-luî curmat și căpăit di inmătura di tótă điuă, se aplică ningă un arbure șiși durăi; iera doî-lli căni il avigliia un de 'nă parte, allantu de allanta.

67. Aclă iu durăia umisit, învhisă cō canda vinne 'nă mōșe și illi đisse : «Perpillița, gione mușat, maî 'năinte di șesse meși, eraî hărăcop điuă și nópte, și cu băttērea a fluiere-lliei și făceaî, imă hărăseaî toți puî-lli, toți arburî-lli, tôte cupace-le, toți fagi-lli, tôte frunđe-le și tôte ierghi-le; și de-anda veđuși blăstimate-le de đine, și turbă mintea din cap, di nu'ți affi arihatea ni 'npade, ni 'nprostu, ni điuă, ni nópte!»

68. «Te lăssași și de fluiēră și de tôte hără-le și aveaî ma' 'năinte,

scie unde se duce. Umblându ca un erratec (*litter.* ca pierdut din lumea asta), dette de uă pădure deșă (*litter.* gré) în care nu se vedea altă de cât ceru.

66. Fiind ostenit și molleșit d[atăta] umblet de tótă điuă, se ređemă de un copaci și adormi; ier ai doî căni il păzea unu d'o parte, al altă d'altă [parte].

67. Acolo unde dormea dus, visă cō veni o babă și'i đisse : «Perpillița, flăcău frumos, acum șesse luni, ieraî vesel điuă și nópte, și cântându cu fluieru (*litter.* cu batterea fluieru-luî ce făceaî), imă înveseala tôte pășșeri-le, toți copaci, toți stejari, toți fagi, tôte frunđi-le și tôte ierburi-le; și de cându veđuși pe blestemate-le de đine, și s'a turburat mintea din cap, de nu'ți [maî] gășesc liniștea nici [șeđendū] jos, nici în piciore, nici điuă, nici nópte!

68. «Te lăssași și de fluiēr și de tôte daruri-le ce aveaî maî 'năinte,

il allait. En marchant comme un égaré (*littér.* un perdu de ce monde), il tomba dans une épaisse (*littér.* pesante) forêt, où l'on ne voyait autre [chose] que le ciel.

66. Étant fatigué et affaissé d'avoir marché (*littér.* de la marche de) toute la journée, il s'appuya contre un arbre et il s'endormit; quant aux deux chiens, ils le gardaient, l'un d'un côté, l'autre de l'autre.

67. Là où il dormait profondément (*littér.* ébahi, éperdu), il rêva qu'une vieille femme était venue (*littér.* il rêva comme lorsque vint une vieille femme) et lui disait : «Perpillita, beau jeune [homme], six mois avant, tu étais gai jour et nuit, et en jouant de la flûte (*littér.* avec le battement de la flûte que tu faisais), tu m'égayais tous les oiseaux, tous les arbres, tous les chênes, tous les hêtres, toutes les feuilles et toutes les herbes; et depuis que tu vis les maudites fées, ton esprit (*littér.* l'esprit de ta tête) s'est troublé [au point que] tu ne trouves plus de repos, ni couché, ni debout, ni de jour, ni de nuit!

68. «Tu as renoncé à (*littér.* tu t'es laissé de) ta flûte et à toutes les qualités (*littér.* les dons) que tu avais

și ti fițeși ca ipohondru. Astădî, veđendu-te jilit și ma' multu lipisit de tóte dille-le, viniu s'e'ti spun cõ iu poți s'e le afli đini-le.

69. «Đini-le poți s'e le afli la Munte-le de Marmare, tu pădurea de dafni. Tu ațea pădure, di iți bune și mușuteți suntu pi lume, aclo 'năuntru se află. Aclo se află de tóte pome-le, de tóte dulțemi-le și de tóte miurismate-le. Tot acloșe se află și di piloni-lu ațel maı amar-lu.

70. «Tu mesea ațilliei pădure, ieste ună largă vulogă anverligată di trandafillı, di dafni, di iasimii, di masini, și tu margine, de tóte turlii-le di pomii și arburı miurismoși.

71. «Vuloga ațea are tu mesea a liei ună baltă cu ună apă limbită, limbită ca hierea. Apa ațea se vóme di sum Munte-le de Marmare.

72. «Tu ațea apă, care vrea s'e se ascaldă și s'e se spellă, illı se

și te posomoriși. Astădî, veđendu-te jelit și maı intristat d'e cãt in tóte dilli-le, venii s'e'ti spuı unde poți s'e găsescı đini-le.

69. «Đini-le poți s'e le găsescı la Munte-le d'e Marmură, in pădurea d'e dafini. In pădurea aia, cãte [lucruri] bune și frumuseți suntu p'e lume, acolo 'năuntru se află. Acolo se află d'e tóte pome-le, d'e tóte dulței-le și d'e tóte mirósi-le. Tot acolo se află și pelinu (*litter*. din pelinu) ăı maı amar.

70. «In mijlocu păduri ăllia ieste o livedea lată inconjurată d'e trandafirı, d'e dafini, d'e iasomie, d'e măslini, și cum am đice (*litter*. in margine), d'e tóte feluri-le d'e pomii și d'e copaci mirositori.

71. «Livedea aia are in mijlocu iei un lac cu uă apă limpede, limpede ca fierea. Apa aia curge (*litter*. se varsă, ieste v'ersată) d'e sub Munte-le d'e Marmură.

72. «In apa aia, cine vrea s'e se scalde și s'e se spellă, i se invirto-

avant, et tu deviens hypochondriaque. Aujourd'hui, en te voyant affligé et plus triste que les autres jours, je suis venu te dire où tu peux retrouver les fées.

69. «Tu peux retrouver les fées à la Montagne de Marbre, dans la forêt de lauriers. Dans cette forêt, on trouve de toutes [les choses] bonnes et belles (*littér.* de toutes les bonnes et les beautés) qui sont en [ce] monde. Là on trouve de tous les fruits, de toutes les douceurs et de toutes les odeurs. Là se trouve aussi l'absinthe la plus amère.

70. «Au milieu de cette forêt il y a un large pré entouré de rosiers, de lauriers, de jasmins, d'oliviers, et enfin de toutes sortes d'arbres fruitiers et d'arbres odoriférants.

71. «Ce pré a au milieu un lac avec une eau limpide, limpide comme le fiel. Cette eau-là jaillit (*littér.* est vomie) de dessous la Montagne de Marbre.

72. «La peau de celui qui veut se baigner et se laver dans cette eau, se fortifie (*littér.* Dans cette eau, qui veut se baigner et se laver, il lui se

'nvirtusedă chiellea ahât multu, cât nu pôte să uă spitrundă ni gilit, ni cūțut, niçi dinte di mai fricosă price.

73. «Ti ațea țini-le, cathe sâmbătă vhină di se ascaldă tu apa acilliei baltă. Aestă sâmbătă ți vhină, aună să vhină trei-le ospite ține a talle la pădurea de dafni cu tótă Frosa mușata a loc-lui, ca să se ascaldă.

74. «Virtos ghine cunnoscū cō cata foc-lu ți țî are inima după ielle, ună dișteptare dit somnul ți dormi, va să țî lliēi cānī-lli și va să te duçi pînă acolo. De cât, să me ascultareși mine, itî țic să tragī mână și să nu te duçi, cō ai să pați și să tragī multe arēlle.»

75. Atumțea Perpilița uă 'ntribō țicēndu'lli : «Ti pālăcārsescu, maie, care iești afindillia țî ți mi spuseși ahāte mistirvhiurī, a nī ia orfān-lu și atih-lu ?»

76. «Ieū escu muma a păduri-lor și mira a omeñi-lor, țisse

ședă pielea așea dē multū cō nu pôte să o [mai] pētrundă niçi sǎgēta, niçi cūțitu, niçi dinte-le fiēri āllī mai infriçoșate.

73. «D'aia țini-le, în fie-care sâmbătă vine dē se scaldă în apa lacului ālluia. Sâmbătă ce vine, aū să viie alle trei ține prietini-le talle la pădurea dē dafni, d'impre-ună cu Frosa frumōsa pāmintu-lui, ca să se scalde.

74. «Fōrte bine cunnoscū cō dē [multū] foc ce ai la inimă (*litter.* ce țî are inima) pentru ielle, cum te ți deșteptă din somnu ce dormi, o să țî iei cāni și o să te duci [toema] pînă acolo. Dē cât, daca m'ai ascultă [pē] mine, itî țic să te lepeți [dē ielle] (*litter.* să tragī mână) și să nu te duci, cō ai să pați și să tragī multe relle.»

75. Atuncea Perpilița o 'ntrebō țicēndu'i : «Rogu-te, babo, cine ești Dumneata care m'i spuseși atātea lucruri ascunse, mie sēracu și ne-fericitu ?»

76. «Ieū sūnt muma păduri-lor și ursitōrea omeni-lor, țisse baba ; și

fortifie la peau) tant que ni flèche, ni couteau, ni dent du plus effroyable animal ne peut la traverser.

73. [«C'est] pour cela [que] les fées, chaque samedi, viennent se baigner dans l'eau de ce lac. Samedi prochain (*littér.* ce samedi qui vient), les trois fées tes amies vont venir au bois de lauriers avec Frosa la [plus] belle de la terre, pour se baigner.

74. «Je reconnais fort bien que d'après le feu que ton coeur a pour elles, une [fois] réveillé (*littér.* un réveil) du sommeil dont tu dors, tu prendras tes chiens et tu t'en iras jusque là. Mais si tu m'écoutais, je te dirais d'[y] renoncer (*littér.* de retirer main), et de ne pas [y] aller, car tu vas souffrir et endurer beaucoup de mauvaises [choses].»

75. Alors Perpilița lui demanda (*littér.* l'interrogea) lui disant : «Je t'[en] prie, grand' mère, qui es tu (*littér.* qui es ta seigneurie), toi qui m'as dit tant de mystères à moi le pauvre et l'infortuné ?»

76. «Je suis la mère des forêts et la parque des hommes, dit la vieille;

môșa; și cõ 'mî ieste multă mîlă di tine, viñiũ di țî me 'nvhisaĩ și țî spușũ tôte cãte avdișĩ.

77. «Am nicã multe sã'țĩ spun; ma nu pot sã'țĩ le spun tora, de daũe furmĩi; una cõ nu'lii u ora, și a daũe cõ nu'mĩ am sócã-le cu mine. Ahãt gõlã pot sã'țĩ dũc : Cara sã hibã sã'țĩ calcã cicior-lu tu pãdurea a dafni-lor, çì-va sã nu façi altu de cãt, ma' 'nãinte de tôte, sã te ascaldi tu balta dit mesea a mușatã-llieĩ vulõgã, și apoaia içi vreĩ fã.»

78. Dupã aeste, môșa se fãce ni-vidutã, iera Perpillița dișteptãndu-se, iși frecõ ocli, și nu putea sã'șĩ cadã pi minte. Di cara iși vinne pi vete, șideã și'șĩ se ciudiseã cu vhis-lu çì veđũ. Cãt se ducea, di minutã în minutã ohtãri-le și suschirãri-le illĩ se adãvgea.

[pentru] cõ multũ 'mĩ este milã dẽ tine, veniĩ dẽ m'arãtãĩ ție în vis și'țĩ spușei tôte cãte [le] auđișĩ.

77. «[Ma] am ancã multe sã'țĩ spu; dar nu pos' sã'țĩ le spuĩ acuma, dũ dũo pricinĩ; una cõ nu ie [acuma] vremea, și a doa cõ nu'mĩ am soçi-le cu mine. Numaĩ atãta pos' sã'țĩ dũc: D'o fi sã'țĩ calce picioru în pãdurea dẽ dafini, nimic alta sã nu façi dẽ cãt, ma' 'naintea dẽ tôte, sã te scaldi în lacu dũn mijlocu liveđi ãllĩ fru-mõse, și apõi fã ce vreĩ.»

78. Dupã asta, baba se fãcũ ne-vẽdutã, ier Perpillițã, deșteptãndu-se, se frecõ la ochĩ, și nu putea sã se desmeticescã (*littér.* sã'șĩ cađã pẽ minte). Dacã 'șĩ veni 'n fire, sta dẽ se mirã dẽ visu ce avũ (*littér.* ce veđũ). Cu cãt trecea, dũn minut în minut oftãri-le și suspinuri-le i se adãgõgã.

et parce que j'ai (*littér.* il m'est) grande pitié de toi, je suis venue t'apparaître en rêve et je te dis tout ce que tu [viens d']entendre.

77. «J'ai beaucoup [de choses] à te dire ; mais cela ne peut pas se faire maintenant (*littér.* je ne peux te les dire maintenant), pour deux motifs : premièrement, ce n'est pas le moment (*littér.* l'une qu'il ne lui est pas l'heure), et secondement, je n'ai pas mes compagnes avec moi. Je peux te dire seulement ceci : si ton pied vient à fouler (*littér.* s'il était qu'il te foule le pied) [le sol de] la forêt des lauriers, ne fais rien autre chose si non de te baigner, avant tout, dans le lac du milieu de la belle prairie, et après, fais ce que tu voudras.»

78 Après cela, la vieille disparut (*littér.* se fit invisible) et Perpilla, en se réveillant, se frotta les yeux et il ne pouvait pas revenir à lui (*littér.* ne pouvait pas se tomber sur l'esprit). Lorsqu'il revint à lui, il s'étonna du rêve qu'il avait fait (*littér.* il restait à s'étonner avec le rêve qu'il vit). A mesure que le temps passait (*littér.* tant que s'en allait, de minute en minute), ses gémissements et ses soupirs augmentaient.

79. A daŭa ȕi se sculö; iși luö tãrgãcica, fluiéra, ciomaga și doi cãni cu nëssu; și pridãnda-luï oi-le a domnu-suï, închisi di munte 'n munte, și de pãdure 'n pãdure, întrebãnda-luï cu ici picurari se adunã, iu se aflã Munti-le de Marmare și pãdurea de dafni.

80. Dupã multe ȕille innãturã, și dupã multã curmare și allãrgare, dede pi Munti-le de Marmare și cãȕu pi pãdurea de dafni. Cãndu intrö tu pãdurea de dafni, ȕi sã vedã? Luvhuriï ȕi niȕi gura pöte sã le spunã, niȕi cundii-lu pöte sã le scrie.

81. Tu aȕea minutã, Perpiliȕa iși addusse a minte grai-lu a möși-lлиеi din vhis, ȕi'lli avea ȕisã cö ma sã'lli calcã cicior-lu tu pãdurea a dafni-lor, ȕi-va altu sã nu tacã de cãt ma 'nãinte de töte sã se ascaldã tu ȕisa baltã dit vulögã.

82. Ași, Perpiliȕa allãgö 'n sus, allãgö 'n ghios, cu mizia dede pi

79. A doa ȕi se sculö; iși luö cu dinsu teșila, fluieru, ciomagu și doi cãni; și predãnd oi-le lu stãpãnu-so, plecö din munte 'n munte și din pãdure 'n pãdure, întrebãndü pã ori-ce pãstor (cioban) întilnea, unde se aflã Munte-le de Marmurã și pãdurea dã dafinï.

80. Dupã multe ȕille [dã] umblet, și dupã multã ostenelã și allergãturã, dette peste Munte-le dã Marmurã și gãsi (*littér.* cãȕu pe) pãdurea dã dafinï. Cãnd intrö în pãdurea dã dafinï, ce sã vaȕã? Lucruï ce niȕi gura [nu] pöte sã le spuie, niȕi condeiu [nu] pöte sã le scrie.

81. În minutu alla Perpiliȕa 'și addusse a minte [dã] vorba babi din vis, care 'i ȕisessa cö cum 'i o cãlcã picioru în pãdurea dã dafinï, nimic altü sã nu facã dã cãt mãi 'nainte dã töte sã se scalde în lacu allã din lивede.

82. Așeã, Perpiliȕa allãgö 'n sus, allãgö 'n jos, abiã dette peste ȕisa

79. Le lendemain, il se leva; il prit avec lui sa sacoche, sa flûte, son bâton et deux chiens, et en remettant ses brebis à son maître, il alla de montagne en montagne et de forêt en forêt, en demandant à tous les bergers qu'il rencontrait, où se trouvait la Montagne de Marbre et la forêt de lauriers.

80. Après plusieurs jours [de] marche, et après beaucoup de fatigue et de courses, il trouva (*littér.* il donna sur) la Montagne de Marbre, et il arriva à (*littér.* il tomba sur) la forêt de lauriers. Lorsqu'il entra dans la forêt de lauriers, que vit-il? Des choses [telles] que ni la bouche ne peut les dire, ni la plume ne peut les écrire.

81. En ce moment là, Perpiliȕa se rappela le mot de la vieille de [sou] rêve, laquelle lui avait dit que dès que son pied foulerait [le sol de] la forêt des lauriers, [il n'avait] rien autre [chose] à faire qu'à se baigner avant tout dans le lac de la prairie.

82. Ainsi, Perpiliȕa courut en haut, en bas, à peine trouva-t-il (*littér.*

dîsa vulogă. Cîndu se appruchié di iea și întrö 'năuntru, çi sê vedă ? Ună vulogă așidută tu un loc surin.

83. Vulogă ațea cră çimță cu nisci trandafillî, cu analți daffni, cu subțiraçi iasimii, cu tufoșî platañî, și cu de tôte turlii-le di pomî. Di partea di 'năuntru a vulogă-llieî eră nisce lilice, nisce balțote, nisce carafile, nisce culêce și nisce aroșe afrange, care cu mîurisma a lor il adurmîia om-lu.

84. Balta çi se află tu mesea a vulogă-llieî avea d'anvêrliga nisci sâlci și nisci arburî lumăchioșî și stufoșî, di ținea ună 'ndesată umbră iu străbăttea ună arisită avră çi illî se adăvgea ieta a om-lui.

85. Din tôte surpuri-le a munte-luî, și din tôte părți-le a păduri-llieî se stricură niscante trăpulice tu baltă cu ună apă arașe, curată și limbită çi se părea cō suntu baere di mărgăritarî.

86. Tu margine, musutêța așillieî vulogă nu pôte sê se află alliu-rea di cât tu paradis.

livede. Cîndu se appropié dē iea și întrö 'năuntru, ce sê vađă ? Uă livede așeđată la un loc cu sóre.

83. Livedea aia eră înconjurată dē trandafirî, dē dafinî înalți, dē iasomî subțirî, dē paltinî tufoșî, și dē tot felu dē pomî. În partea dîn 'năuntru a liveđi ieră nisce florî, nisce paparone, nisce garófe, nisce țîța-oi și nisce fragî roșî, care cu miroșu lor adormea omu.

84. Lacu care se află în mijlocu liveđi avea dē jur împrejur nisce sâlci și nisce copaci cu ramurî multe și stufoșî, dē ținea o umbră dēssă, unde străbăttea un vîntulețu plăcut care [par'cō] lungea đilli-le (*litter.* î se adăogă annî) omu-luî.

85. Din tôte cóste-le (*litter.* ripi-le) munte-luî și dîn tôte părți-le păduri, se strecură nisce riulețe în lac, cu o apă rece, curată și limpede, dē par'cō eră șire dē mărgăritar.

86. Și așeă (*litter.* în margine), frumusețea liveđi állia nu pôte sê se afe în altă parte dē cât în raî.

donna-t-il sur) la prairie. Lorsqu'il en approcha et qu'il y entra, que vit-il ? Un pré situé en un lieu ensoleillé.

83. Ce pré était entouré de rosiers, de lauriers élevés, de jasmins élançés (*littér.* subtiles, minces), de platanes touffus et de toutes sortes d'arbres fruitiers. À l'intérieur du pré, il y avait des fleurs, des pavots, des œillets, des coucous (*primula officinalis*) et des fraises rouges, qui par leur parfum endormaient l'homme.

84. Le lac qui se trouvait au milieu du pré, avait tout autour des saules et des arbres branchus et touffus qui donnaient une ombre (*littér.* tenaient une ombre) épaisse, où pénétrait un vent agréable qui [semblait] prolonger la vie de l'homme.

85. De tous les flancs escarpés de la montagne, et de tous les points de la forêt, filtraient des ruisseaux [qui s'écoulaient] dans le lac, avec une eau fraîche, pure et limpide qui semblait être des rangées de perles.

86. Enfin (*littér.* en marge), la beauté de ce pré ne peut se trouver ailleurs que dans le paradis.

87. Perpilița, fără să chieră chirò, întrò 'năuntru și se ascăldò di ca cum illi avea țisă mòșa in vhis. Inșinda-lui dit baltă, se dusse di se timse sum un arbure stufos, și funda-lui sâmbătă, adăstă cu ne-arăvdare cându di cându sê vhină țini-le sé le védă.

88. Țini-le vinneră, și dispullindu-se, ielle intrară tu baltă. Loc-lu iu șidea Perpilița funda-lui ca na-'nă-partē, nu putù sê le duchiescă. Și ași, aurindu-'lli-se de așteptare, se sculò sê se ducă còtră la baltă.

89. Approchiendu-se ningă baltă, stătù după un arbure, și muntrinda-lui tru apă, ți sê védă? Trei ține gòlle gulișane iu s'ascăldă ca patele tu mesea a baltă-llieî.

90. Perpilița, de după arbure, le muntrea adillios și nu lē se spunea. Aclò iu le muntrea, véde ună lumínosă luvhurie, și di multu ți luțea, nu putea ni sê uă muntrescă ațea luvhurie, ni sê uă alégă ca ți luvhurie ieste.

87. Perpilița, fără să [mai] piérđă vremea, întrò 'năuntru, și se scăldò după cum il țisese baba in vis. Inșindù din lac, se dusse dē se 'ntinse supt un copaci stufos, și fiindù sâmbătă, adăstă cu ne-răbdare cândù și cândù sé viie țini-le sé le vađă.

88. Țini-le veniră, și dēspuindu-se, ielle intrară in lac. Locu unde ședea Perpilița fiindù cam la uă parte, [iel] nu putù sê le ié séma (*littér.* nu putù sê le pricépă). Și așea, urându-i-se cu așteptarea, se sculò sê se ducă spre lac.

89. Appropriindu-se dē lac, stătù după un copaci, și uifându-se pē apă, ce sé vađă? Trei ține gòlle dēspuiate unde se scăldă ca gâsci-le in mijlocu lacu-lui.

90. Perpilița, dē după copaci, se uifă la ielle duios și nu li se arătă. Acolo unde se uifă la ielle, vede ce-va luminos, și dē multù ce lucea, [iel] nu putea nici sé se uife la lucru alla, nici sé cunnòscă (*littér.* sé alégă) ca ce lucru ieră (*littér.* ieste).

87. Perpilita, sans perdre de temps, entra dedans et s'[y] baigna comme la vieille le lui avait dit en rêve. En sortant du lac, il alla s'étendre sous un arbre touffu, et [comme] c'était [le] samedi (*littér.* et étant samedi), il attendait avec impatience que les fées vinssent [pour] les regarder.

88. Les fées vinrent, et s'étant déshabillées, elles entrèrent dans le lac. L'endroit où restait Perpilita étant [un peu] à côté, il ne put pas s'apercevoir de leur présence (*littér.* il ne put pas les comprendre). Et ainsi, ennuyé de les attendre, il se leva pour aller vers le lac.

89. S'étant approché du lac, il resta derrière un arbre, et ayant regardé sur l'eau, que vit-il? Trois fées toutes nues qui se baignaient comme des oies au milieu du lac.

90. Perpilita, de derrière l'arbre les regardait avec plaisir (*littér.* les regardait haletant, avec amour), et il ne se montrait pas à elles. Du point d'où (*littér.* là où) il les regardait, il vit un objet lumineux, et [cet objet] brillait si fort qu'il ne pouvait ni le regarder ni distinguer ce que c'était (*littér.* quelle chose cela est).

91. Perpilița, muntrindu tot-ună pi ține și pi lușinosa luvhurie, vedea cō cāt se ducea, illi mīcuređa lușirea. Tu margine, vede cō lușinosa așea luvhurie erā unā fētă; di țini-le deșe părți ma' musată.

92. Atunșea 'și addusse a minte și iși dișse : «Cata sēmni-le, aistă va sē hibă mușata loc-lui Frosa, ți 'mī dișseră și țini-le și mōșa din vhis.»

93. Perpilița se cama appruchiē de ielle ca sē le muntreșcă ghine, ma cama multa muntrită și cama marea ciudie illi erā pi mușata a loc-lui Frosa; care di multa mușutēță ți avea, mărāt-lu di Perpilița appruchiē sē'și chiēră mintea din cap.

94. Aclo iu muntrea cu gura căscată, și se minduia ca tul, mușata a loc-lui Frosa il veđu și illi fēce noimă ascumtă de treī-le

91. Perpilița, uītāndu-se mereū la ține și la lucru alla luminos, vedea cō cu cāt se depărtă (*litter.* se ducea), i se micșorā lucirea. La urmă (*litter.* în margine), vede cō lucru alla luminos ierā o fată dē deșe ori maī frumōsă dē cāt țini-le.

92. Atunșea 'și addusse a minte și iși dișse : «Pe semne, asta o sē fie frumōsa pāmēntu-lui Frosa, dē care 'mī vorbiră și țini-le și baba din vis.»

93. Perpilița se maī appropiē dē ielle ca sē se ulte bine la dinsi-le, dar uītătura lui a maī multă și mirarea lui a maī mare il ierā pentru Frosa, frumōsa pāmēntu-lui, care ierā așeā dē frumōsă (*litter.* dē multa frumusețe ce avea), cō bietu Perpilița ierā cāt p'aci (*litter.* appropiē) sē'și piērđă mintea din cap.

94. Acolo unde sē uītă cu gura căscată, și sta pē gānduri ca [un] zăpăcit, Frosa frumōsa pāmēntu-lui il veđu și'ī făcu sēmnu, pē ascunsū

91. Perpilita, en regardant continuellement les fées et l'objet lumineux, vit qu'à mesure que [le temps] s'écoulait (*littér.* qu'à mesure qu'il s'en allait), l'éclat diminuait. A la fin (*littér.* en marge), il voit que cet objet lumineux était une [jeune] fille dix fois (*littér.* dix parts) plus belle que les fées.

92. Alors il s'[en] souvint et il se dit : «A ce qu'il paraît (*littér.* d'après les signes), celle-ci [doit] être Frosa la [plus] belle de la terre, dont m'ont parlé et les fées et la vieille de [mon] rêve.»

93. Perpilita s'approcha d'elles pour les bien regarder, mais sa plus grande attention et sa plus grande admiration était pour Frosa la [plus] belle de la terre, qui avait tant de beauté, que le pauvre Perpilita faillit en perdre la tête (*littér.* approcha de se perdre l'esprit de la tête).

94. Là où il [était à] regarder bouche béante, et [pendant] qu'il était plongé dans la réflexion (et qu'il réfléchissait comme ébahi), Frosa la [plus] belle de la terre le vit et lui fit signe, en se cachant des trois

ține, pălăcârsindu'l cara se pôtă se uă ascapă ditu mâni-le a țini-lor și se uă llié cu iel.

95. Făcênda-luî Frosa noimate al Perpilița, țini-le uă duchiră, și muntrinda-luî pi d'anvêrliga, vițură iu șidea Perpilița ascumtu după 'ndessati-le frânțe a stufoși-lor arburî.

96. Arușinându-se di iel, cõ eră gulișane, cum țissemû, se adunară una tu alantă, și băttea se se ascundă una d'alanta di vederea al Perpilița, așteptânda-luî cându di cându se fugă Perpilița, fõră se scibă cõ iește iel.

97. Di cât, cunnoscêndu'l cõ iește Perpilița, și vedunda-luî cõ nu'și are de pre minte se se tragă și se se mută di aclò iu eră, arușine ne-arușine, nu muntriră; ma inșiră golle gulișane di tr' apă și se dusseră se'și llié cămeși-le de iu își le avea alăssată. Iera

dě alle tref ține, rugându-se dě iel, daca ar puté, se o scape din mâni-le țini-lor și se uă ié cu dînsu.

95. Făcêndû Frosa semne lu Perpilița, țini-le luară séma (*littér.* o 'ntellesseră), și uitându-se dě jur imprejur, vęđură unde ședea Perpilița ascuns după frunți-le desse alle copaci-lor stufoși.

96. Rușinându-se dě iel, cõ ieră dęspuiate, cum țisserămû, se apropiară una dě alta, și umblă (*littér.* hăttea) se se ascundă una dîndêrêtu altia, dě vederea lu Perpilița, așteptândû dór d'o fugi (*littér.* cândû dě cândû se fugă) Perpilița, fõră se scie cõ iel ieste.

97. Dę cât, cunnoscênd [apoi] cõ ieste Perpilița, și vęđêndû cõ nu'ie a minte se se tragă și se se mute d'acolo unde ieră, rușine ne-rușine, nu luară séma; ci ișiră golle dęspuiate din apă și se dusseră se'și ié cămeși-le dě unde 'și le lăssasseră. Iér

fées, le priant de la débarrasser, s'il pouvait, des fées (*littér.* la sauver des mains des fées), et la prendre avec lui.

95. [Du temps que] Frosa faisait des signes à Perpilița, les fées s'en aperçurent (*littér.* la comprèrent), et en regardant autour [d'elles], elles virent que Perpilița restait caché derrière le feuillage épais (*littér.* les feuilles entassées) des arbres touffus.

96. Ayant honte de lui, car elles étaient nues, comme nous l'avons dit, elles se rapprochèrent l'une de l'autre, et elles cherchaient (*littér.* elles battaient), en se cachant l'une derrière l'autre, [à se dérober] à la vue de Perpilița; elles attendaient d'un moment à l'autre (*littér.* quand de quand) que Perpilița s'en allât, sans savoir que c'était lui.

97. Mais voyant (*littér.* connaissant) que c'était (*littér.* c'est) Perpilița, et voyant qu'il ne songeait pas à (*littér.* qu'il n'a pas dans l'esprit de) se retirer et à se remuer d'où il était, honte ou non, sans regarder davantage (*littér.* honte non honte, elles ne regardèrent pas), elles sortirent nues, toutes nues de l'eau, et s'en allèrent prendre leurs chemises là où elles les avaient laissées. Quant à

Frosa arămase singură tru mesea de baltă, luçindu'lli mușutêța ca luna tu mesea a çer-lui.

98. Perpilița vedunda-lui cõ ñini-le fugiră, și Frosa arămase singură, se appruchiè di baltă, și illi ñisse : «O! lună 'mplină çi luçesci tu mesea a baltă-llieï! O! luçefire de diminêța! O! mușata a loc-lui Frosă! Spune'mñ çi și cum di te aflași añaçe! Cum căduși tu mâni-le aester blăstimate ñine?»

99. Iéra Frosa, trimburânda-lui și lăcrêmânda-lui, illi ñisse : «Ah! sifter-lu a păduri-lor și mușat-lu a mușafi-lor! De iu îmi scii numa? Care ești tine, și cum te aflași pin' añaçe?»

100. «Ieũ escu picurar-lu Pirpilița çi bat cu fluiéra și adun toți puï-lli pi ningă mine, ñisse Perpilița. Ieũ escu ațel çi turnaï ñini-le di la numta a ta cu bătêrea a fluiérã-llieï; și ieũ escu ațel çi cu ună avđire ti numa a ta, îmñ băgaï foc ne-astes tu inima a mea,

Frosa rămase singură în mijlocu lacu-lui, lucindu'i frumusețea ca luna în mijlocu ceru-lui.

98. Perpilița, vedëndũ cõ ñini-le fugiră și [cõ] Frosa rămase singură. se apropiè dè lac și îi ñisse : «O! lună plinã care lucesc în mijlocu laculuï! O! lucêfêr al dimineți! O! frumõsa pãmintu-lui, Froso! Spune'mi ce [fel] și cum dè te aști aici? Cum căduși în mâni-le blestemate-lor ästora dè ñine?»

99. Iér Frosa, tremurândũ și lăcrêmând, îi ñisse : «Ah! privighetõrea păduri-lor și frumosu frumoșilor! Dè unde 'mî scii numele? Cine iești tu, și cum [dè] te aflași aici?»

100. «Ieũ sũnt Perpilița păstoru care cântũ cu fluieru (*littér.* bat cu fluieru) și adun tôte pãsseri-le pè lúngã mine, ñisse Perpilița. Ieũ sũnt älla care cântaï cu fluieru [și] întorseï ñini-le dè la nunta ta; și [tot] ieũ sũnt älla care auđindũ [numaï] o datã dè nume-le tẽũ, imñ băgaï foc nestinsũ în inimã, și mẽ sculaï dè

Frosa, elle resta seule au milieu du lac, sa beauté resplendissant comme la lune au milieu du ciel.

98. Perpilița voyant que les fées s'étaient enfuies, et que Frosa était restée seule, s'approcha du lac et lui dit : «Ô pleine lune qui brilles au milieu du lac! ô étoile (*littér.* lucifer) du matin! ô la [plus] belle de la terre, Frosa! Dis-moi pourquoi et comment te trouves-tu ici! Comment es-tu tombée dans les mains de ces maudites fées?»

99. Mais Frosa, en tremblant et en pleurant (*littér.* en larmoyant), lui dit : «ô rossignol des bois, et le plus beau des hommes (*littér.* beau des beaux)! D'où sais-tu mon nom? Qui es-tu, et comment te trouves-tu ici?»

100. «Je suis le berger Perpilița, et je joue de la flûte (*littér.* je bats avec la flûte), et je réunis tous les oiseaux à mes côtés, dit Perpilița. C'est moi qui détournai les fées de ta noce, par le jeu de la flûte (*littér.* avec le battement de la flûte); et c'est moi qui, pour avoir entendu une fois ton nom, me suis enflammé (*littér.* avec une audition de ton nom je me mis feu non éteint dans mon coeur),

și mi sculaî sê allag di munte 'n munte și de pădure 'n pădure, pînă sê agiungu sê'î ved ni-mărginita mușutetă! Tora çi îî veđuî lumbrisisita maste, mărtirisescu și ieû cõ cu 'ndreptate te aûă cli-matâ mușata a loc-luî Frosa!»

101. Avđinda-luî Frosa sbõră-le al PerpiliȚa, strigõ cât putû și illî đisse : «Fugî, gione mărare, cõ doî-lli himû chiruŭ!..»

102. Nica ni-bitisitâ ghine Frosa di sburire, agiunsirâ treî-le đine 'ncăllar pi satirî-lli çi avemû đisă. PerpiliȚa, veđundu-'llî cõ vhinû 'ndreptu iel, își luõ doî-lli câni pi d'anvêrliga a luî, și șeđu avhû-nanghia de Frosa.

103. Đini-le cu satirî-lli apprchindu-se di PerpiliȚa, satirî-lli trapsirâ arcuî-le tu chieptul al PerpiliȚa, di cât, giliti-le căđurâ 'n pade, fõră sê põtă sê 'llî spitrundă chieptul. Trap-

allergai din munte 'n munte și din pădure 'n pădure pînă sê ajungû sê'î veđu ne-mărginita frumuseŭe! Acuma cõ 'î veđuî faça a strălucitâ, mărturisescû și ieû cõ cu [tot] dreptu te a numit frumõsa pămintu-luî Frosa!»

101. Auđindû Frosa vorbe-le lu PerpiliȚă, strigõ cât putû și'î đisse : «Fugî, sêrmame tinere, cõ sântemă pierduŭ amindoi!..»

102. N'apucõ Frosa sê đică bine vorbe-le astea cõ (*litter.* încă ne-isprăvită bine Frosa de vorbire) a-junseră câteșî trelle đini-le căllare pē satiri de care am vorbit. PerpiliȚă, veđendu-'î cõ vine dreptû spre iel, își luõ amindoi câni pē lîngă đinsu, și stătû 'ndreptu Frosi.

103. Đini-le cu satiri apropiindu-se de PerpiliȚă, satiri trasseră [cu] arcuî-le în pieptu lu PerpiliȚă, de cât, săgeŭi-le căđură jos fõră sê põtă sê'î pētrundă pieptu. Trasseră a doa

et me suis levé pour courir de montagne en montagne et de forêt en forêt, jusqu'à ce que j'arrive à voir ta remarquable beauté (*littér.* ta beauté infinie). Maintenant que j'ai vu ta figure resplendissante, je confesse moi aussi qu'avec raison on t'a appelée la [plus] belle de la terre Frosa!»

101. Frosa, ayant entendu les paroles de PerpiliȚa, éleva la voix le plus qu'elle put et lui dit : «Éloigne-toi, pauvre jeune [homme], car nous sommes perdus tous les deux!..»

102. Frosa n'avait pas encore bien fini de parler, que les trois fées arrivèrent à cheval sur les centaures (*le texte dit satyres*) dont nous avons parlé. PerpiliȚa, voyant qu'ils viennent droit sur lui, prit les deux chiens près de lui, et s'assit en face de Frosa.

103. Les fées et les centaures s'étant approchés de PerpiliȚa, les centaures lancèrent des flèches (*littér.* tirèrent les arcs) contre la poitrine de PerpiliȚa, mais les flèches tombèrent à terre sans pouvoir lui traverser la poitrine. Ils tirèrent une se-

siră a dau' ora, și par' cō dēdiră tu chiētră. Și a treia ora tot ași.

104. Atuncea Țina aȚea cama marea Țisse : « Ah ! hilliū di putană, cum ved, te ai scāldatā tu baltă ma' 'năinte di noi; ti aȚea nu te spitrundu giliti-le ! »

105. După aiste sbōră, discālicarā di pi satirī, intrarā tu baltă di 'nviscurā Frosa, și inșinda lui dit baltă, șiȚurā sum arburī tu virdeȚi. Iera satirī-lli le avigllia de tōte părȚi-le.

106. Mărat-lu di PerpiliȚa, de cāte orī muntrea pi Frosa, illī se tuchia sãnētatea. Țini-le se prifēȚirā cō 'și inȚlinescu cu PerpiliȚa și nu'și au tu minte sē'lli facă vēr-'nă urutēȚă. Și de altă parte, il pālăcārsea Țicēndu'lli : « Gione tinere și mușate, ia allasă'Ți cāni-lli di 'nă parte, și vhinu Țingă noi di nē batte nihiam cu fluiēra, ca sē te avdă și mușata a loc-lui Frosa. »

oră, și par' cō detteră 'n piētră. Și a treia oră tot așea.

104. Atuncea Țina a maī mare Țise : « Ah ! fecior dē lele, cum vēȚū, te ai scāldat in lac maī 'naintea nōstră (*adică* maī 'nainte dē noi); d'aia nu te pētrunde sāȚeȚi-le ! »

105. După vorbe-le astea, dēscālicarā dē pē 'i) satirī, intrarā in lac dē 'mbrăcarā pē Frosa, și ișindū dīn lac, se așeȚarā sub copacī pē verdēȚă. Iēr satiri le pāȚea dē tōte părȚi-le.

106. Sērmanu dē PerpiliȚă dē cāte orī se uită la Frosa, i se topea sãnētatea. Țini-le se prefăcurā cō glumesce cu PerpiliȚă și cō n'au dē gāndū (*litter.* nu'și au in minte) sē'Ți facă fr'uă rēutate. Și dē altă parte, se rugă dē iel Țicēndu'Ți. « Flăcāū tiner și frumos, ia lassă'Ți cāni [maī] la uă parte, și vino lūngă noi dē ne cāntă (*litter.* batte) niȚel cu fluiēru, ca sē te auȚă și frumōsa pāmintu-lui Frosa. »

conde fois, et il semblaient qu'ils frappaient de la pierre (*littér.* donnèrent en pierre). Ils tirèrent une troisième fois, et [ce fut] toujours la même chose (*littér.* tout ainsi).

104. Alors l'aînée des fées dit : « Ah ! fils de courtisane, comme je [le] vois, tu t'es baigné dans le lac avant nous; c'est pour cela que les flèches ne te pénètrent pas ! »

105. Après ces paroles, elles descendirent des *centaures*, elles entrèrent dans le lac pour habiller Frosa, et en sortant du lac, elles s'assirent sous les arbres sur de la verdure. Quant aux *centaures*, ils veillaient sur elles de tous les côtés.

106. Le pauvre Perpilita, toutes les fois qu'il regardait Frosa, fondait à vue d'oeil (*littér.* sa santé fondait). Les fées firent semblant de plaisanter avec Perpilita et feignirent de n'avoir aucun mauvais dessein contre lui (*littér.* et qu'elles n'ont pas dans l'esprit de lui faire aucune vilénie). Et d'autre part, elles le priaient lui disant : « Jeune et beau garçon, laisse tes chiens de côté, et viens auprès de nous pour jouer (*littér.* battre) un peu de la flûte, afin que Frosa la [plus] belle de la terre t'entende elle aussi. »

1) On dit aussi *după* au lieu de *dē pē*.

107. Cându ȕini-le 'lli sburà ași al Perpiliȕa, Frosa și dea cu oelli applicaȕi, și 'nvirinataȕ.

108. Mărat-lu di Perpiliȕa, ni-sciinda-luȕ drăcurii-le a ȕini-lor, iși asguni căni-lli, și se dusse la disse. Veȕi cȕ pină erà cu căni-lli ningă iel, ȕini-le nu avea anacră sē bagă mâna pi nēssu; ti aȕea il pālăcărsea sē s'i asgunescă căni-lli.

109. Tu margine, ună ȕi s'appuchiē ningă disse, illi aruncară ună pulbire tu faȕă, și de iu erà om, illi crescură cȕrne di ȕerbu; după cȕrne illi se fēce și cap-lu di ȕerbu. Perpiliȕa, duchindu-se cȕ nu e ghine, băgȕ bȕcea și 'ngânȕ căni-lli. Pină sē agiungă căni-lli, mărat-lu di Perpiliȕa, niham căti niham, se fēce tot ȕerbu.

107. Cându ȕini-le vorbea așea lu Perpiliȕă, Frosa sta cu ochi 'n pămîntu, și necăjita [foc] (*litter.* și 'n-veninataȕ).

108. Bietu Perpiliȕă ne-sciindȕ drăcii-le ȕini-lor, iși goni (*adică* depărtȕ) căni, și se dusse la dinse-le. Veȕi cȕ pină ierà cu căni lungă iel, ȕini-le nu avea voie sē puia mâna pē dînsu; d'aia se rugă dē iel sē s'i gonescă căni.

109. La urmă (*litter.* în margine), cum se apropiē dē dinse-le, îi aruncară uă pulbere în ochi, și dē unde ierà om, îi crescură cȕrne dē cerbȕ; după cȕrne i se făcȕ și capu dē cerbȕ. Perpiliȕă, simȕindȕ cȕ nu 'i ie bine, strigȕ (*litter.* băgȕ glas) și chiemȕ căni. Pină sē ajungă căni, sērmanu dē Perpiliȕă, niȕel căte niȕel, se făcȕ cerbȕ [dē] tot.

107. Lorsque les fées parlaient ainsi à Perpilita, Frosa restait les yeux baissés, et fortement fâchée (*littér.* empoisonnée, envenimée).

108. Le pauvre Perpilita ne connaissant pas les ruses (*littér.* ne sachant pas les diableries) des fées, éloigna ses chiens, et s'en alla auprès d'elles. C'est que tant qu'il avait ses chiens auprès de lui (*littér.* tu vois que jusqu'à ce qu'il était avec les chiens à côté de lui), les fées n'avaient pas le pouvoir de mettre la main sur lui; c'est pourquoi elles le priaient d'éloigner ses chiens.

109. Enfin (*littér.* en marge), une [fois] qu'il se fut approché d'elles, elles lui jetèrent une poudre en [pleine] figure ¹⁾ et il cessa d'être homme (*littér.* et d'où il était homme), il lui poussa des cornes de cerf; après les cornes, sa tête devint aussi [tête] de cerf (*littér.* il lui se fit aussi la tête de cerf). Perpilita, se sentant mal à l'aise (*littér.* comprenant qu'il n'était pas bien), éleva la voix (*littér.* il mit voix) et appela ses chiens. Pendant que les chiens arrivaient (*littér.* jusqu'à ce que les chiens arrivent), le pauvre Perpilita, peu à peu, devint complètement cerf.

1) Texte danubien : dans les yeux.

110. Iera ȕini-le luânda-luî mușata a loc-luî Frosa, încâlicară pi satirî și scâpitară.

111. Căni-lli, ună intrare tu vulogă, veðură ȕerbul. Tr'oră se hiumusiră după nêssu, aûa s'el acafă, aclo s'el acafă. Îl avinară șapte pădurî. Mărat-lu di ȕerbu, illî inși sufflet-lu di allăgare.

112. Tu margine, ȕerbul aclo iu allăgà avinat di căni, agiumse la 'nă hândache mare, și sê nu avea arêsărită 'na-parte di hândache, eră s'el acafă căni-lli s'el facă bucăți di bucăți.

113. Aclo fu dispărțirea a lor. ȕerbul își luô pădurea, și căni-lli callea a lor tu altă parte.

114. Împogrul di Perpilița cu tut ȕi se prefêce ȕerbu, tôte du-chirî-le ominesi își le avea, ma nu scià ȕi sê facă. Ași, allăgà di

110. Ier ȕini-le luândû pē frumôsa pâmîntu-luî Frosa, încâlicară pē satirî, și se făcură ne-veđute (*litter.* scâpëtară).

111. Căni, o dată cō intrară (*litter.* uă intrare) în livede, veđeră ȕerbu. În dată se răpeđiră după ôinsu, aci s'el prinđă, acolo s'el prinđă (*adică*: umblă s'el prinđă). Îl vinară (*adică* în detteră gônă) șapte pădurî. Bietu-luî ȕerbû îi își suffletu dē allergătură.

112. La urmă (*litter.* în margine), ȕerbu acolo unde allergà luat la gônă dē căni, ajunse la un șanțu mare, și dē nu sârea dincolo dē șanțu, ieră s'el prinđă căni s'el facă bucăți bucăți.

113. Acolo [le] fu dēspărțirea lor. ȕerbu apucō pîn pădure, și căni [apucară] drumu în altă parte.

114. Sêrmanu dē Perpilița cu tôte cō se prefăcû [în] ȕerbû, își avea tôte simșiri-le omenesci, da nu scià ce sê facă. Așeă, allergô đin pădure

110. Quant aux fées, elles disparaurent en prenant Frosa la [plus] belle de la terre, et en montant sur les centaures (*littér.* elles chevauchèrent sur les satyres et disparaurent).

111. Les chiens une fois entrés (*littér.* une entrée) dans le pré, virent le cerf. Tout d'un coup ils s'élancèrent après lui, ils cherchèrent ¹⁾ à l'attraper (*littér.* qu'ils l'attrappent ici, qu'ils l'attrappent là), ils le pourchassèrent ²⁾ [à travers] sept forêts. Le pauvre cerf fut tout essoufflé à force de courir (*littér.* au pauvre cerf l'âme lui sortit de courir).

112. Enfin (*littér.* en marge), le cerf, en courant pourchassé par les chiens, arriva auprès d'un large (*littér.* grand) fossé, et s'il n'avait pas sauté au-delà du fossé, il aurait été attrappé par les chiens et réduit en morceaux (*littér.* fait morceaux de morceaux).

113. C'est là qu'ils se séparèrent. Le cerf pénétra dans (*littér.* le cerf se prit) la forêt, et les chiens [prirent] leur chemin d'un autre côté.

114. Le pauvre Perpilița, bien (*littér.* avec tout) qu'il fût changé en cerf, avait toutes les connaissances humaines, mais il ne savait que faire.

1) *En dial. danub.* : ils marchaient à le prendre. — 2) *Id.* ils lui donnèrent chasse.

pădure 'n pădure, di munte 'n munte, cu mare frică și cu mare asparismă, și s'avigliia ȃiũă și nópte, cu mare 'ngătan sã nu'l mãcã vër-'nã price avhrã i sã nu'l vétẽmã çini-va.

115. Pitu pădurĩ-le iu allãgã, și pitu cupaçe-le iu s'ascundea, cându asburã vër-'nu pullũ i se minã vër-'nã frũnđã di sufflarea a vimtu-luĩ, mãrat-lu di çerbu patru-đẽçĩ de hievri 'l acãřã. Ni ȃiũã ni nópte nu putea sã se saturã di somnu, de frica și di lãhtar-lu çĩ 'și avea.

116. Ahtare turlie de banã trapse treĩ añĩ de ȃille laĩ-lu çerbu tot cu sãngi-le 'ngliçat. Allãgãnda-luĩ pitu multe locurĩ și pitu multe pusĩ, tr'unã ȃiũã agiumse tru nisce bãřĩrĩ çĩ te luã frica sã muntresci. Tu pusia açellor bãřĩrĩ iși aflõ unã cãlișiorã çĩ cu mizia il încãpea sã trecã.

'n pădure, din munte 'n munte, cu mare frică și cu mare sperieturã, și se pãzea ȃiũã și nóptea cu mare 'ngrijire sã nu'l manũnce fr'uã fiierã sãlbatecã or sã'l omõre cine-va.

115. Pin păduri-le unde allergã, și pin stejariĩ pã sub care (*litter.* unde) s'ascundea, cândũ sburã fr'uã passere, or se mișcã fr'uã frunđã dẽ sufflarea vimtu-luĩ, [pẽ] sãrmanu cerbũ patru-đecĩ dẽ friguri il apucã. Nicĩ ȃiũã nicĩ nóptea nu putea sã se sature dẽ somnũ, dẽ frica și dẽ sãritura dẽ inimã ce avea.

116. As-fel dẽ viẽřã dusse treĩ añĩ dẽ ȃille bietu cerbũ, tot cu sãngi-le 'nghiãçat. Allergãndũ pin multe locurĩ și pin multe strĩmtõrĩ, intr'o ȃi ajunsã la nisce stãncĩ dẽ care te luã frica sã te uĩřĩla ielle. În strĩmtõrea stãnci-lor ãllora, ierã uã potecã care abia il încãpea sã trecã.

Ainsi, il courait de forêt en forêt, de montagne en montagne, avec grande peur et grande frayeur (*sic*), et il se gardait jour et nuit avec grand soin pour n'être pas mangé par quelque animal féroce ou pour n'être pas tué par quelqu'un.

115. A travers les forêts où il courait, et entre les chênes sous lesquels il se cachait, lorsque quelque oiseau volait, ou qu'une feuille était remuée par le souffle du vent, le malheureux cerf était pris de quarante fièvres. Ni [de] jour ni [de] nuit, il ne pouvait dormir suffisamment (*littér.* se rassasier de sommeil) [à cause] de la peur et de l'émotion ¹⁾ qu'il avait.

116. Le pauvre cerf mena pareil genre de vie, trois ans (*littér.* trois années de jours), [en ayant] toujours le sang glacé. En courant de tous côtés (*littér.* par beaucoup d'endroits), et à travers beaucoup de défilés, un jour il arriva au milieu de rochers abrupts qu'on ne pouvait regarder sans frayeur (*littér.* dont la peur te prenait de regarder). Dans le défilé [compris entre] ces rochers abrupts, il y avait un sentier où à peine il [pouvait] entrer pour passer.

1) *En dial. danub.* soubresaut du coeur.

117. Luându'și ațea călișioră, imnă, imnă pină agiumse tr'ună piscireună apărwhisită, mare și 'ntunicăosă, ți se părea cō ieste chisa. Çerbul avundu'și ominesci-le duchirî, cum țissimū, întrō tu piscirēună, și muntrinda-luî prin tôte părți-le, își țisse : « Ah ! ți pecat mare cō n'am sciută ma' năinte sē vhin tu aestă piscirēună, canai sē me satur di somnu, cō sciū cō nu vhin niçi drac-lu sē me află. »

118. Aeste și alte multe țicēndu'și, și ca curmat ți eră di somnu și de imnare, se culcō și 'și durmî ca chirut dit ieta de aună.

119. Cōtră miēdă-nōpte, dișteptāndu-se avde bōțe mullierescă. A luî illî se părū cō suntu țini-le, și aspārendu-se, își țisse : « Lele ! Mărat-lu'mî di mine ! Blăstimati-le de ține, pină și aună vinneră di

117. Luând iel pē poteca aia, umblō, umblō pină ajunse într'uă pesceră părăsită, mare și 'ntunecăosă, cō se părea cō ieste iadu. Cerbu, avēndū simțiri-le omenesci, cum țisserāmū, întrō în pesceră, și ultāndu-se în tôte părți-le, își țisse : « Ah ! ce pecat mare cō n'am sciut [dē] maî nainte sē viū în pescera asta, âncai sē m'o fi săturat dē somnū, cō aicea sciū cō nicî dracu nu vine sē mē găsescă. »

118. [Vorbe-le] astea și alte-le multe țicēndu'și, și ostenit cum ieră dē ne-somnū și dē umblet, se culcō și dormi ca duși dē pē ¹⁾ lume (*littér.* ca pierdut dîn lumea d'aici).

119. Pē la mieđu nopți deșteptāndu-se, aude glas muierescū. Luî i se părū cō suntu țini-le, și sperindu-se, își țisse : « Aoleu ! Sēracu'mî dē mine ! Blestemati-le dē ține, pină și aici

117. En prenant ce sentier, il marcha, il marcha jusqu'à ce qu'il fût arrivé dans une grotte abandonnée, grande et obscure, que cela semblait être [un] enfer. Le cerf, ayant les connaissances humaines, comme nous l'avons dit, entra dans la grotte, et en regardant de tous les côtés, il se dit : « Ah, quel grand dommage que je ne l'aie pas su plus tôt, je serais venu (*littér.* pour venir) dans cette grotte; au moins me serais-je rassasié de sommeil; car ici je sais que pas même le diable ne viendra me trouver. »

118. En disant ces [choses] et beaucoup d'autres, et fatigué comme il était, [par manque] de sommeil et pour avoir marché (*littér.* et de marcher), il se coucha et il dormit comme s'il avait été loin de ce bas monde (*littér.* il dormit comme perdu du monde d'ici).

119. Vers minuit, en se réveillant, il entend [une] voix de femme. Il lui sembla que c'était (*littér.* sont) les fées, et s'en étant effrayé, il se dit : « Holà-là ! Malheureux que je [suis] ! Les maudites fées sont venues me

1) *Le vulgaire dit aussi după lume.*

me aflară. Pină amo (tora), ghine eram ȕerbu; ma tora ȕine scie cõ ȕi va sã'mîi facã!»

120. Și di frică se timse prifaptu ca mortu.

121. Veđi cõ aȕelle nu erã ȕine, cum illi se pãrurã a ȕerbu-lu; cõ erã trei-le mire. Una din trei-le erã mõșa ȕi illi se avea 'nvhi-satã și 'lli avea spusã cõ iu póte sã le aflã ȕini-le, și tóte cãte alante.

122. Piscirẽua aȕea veđi cõ erã cãtichia a mire-lor. Miri-le allãgã iu allãgã, și dupã mĩedã-nópte iși se adunã tu piscirẽua aȕea. Miri-le, intrãnda-lu tu piscirẽuã ca di tot-unã, lã amĩurzi adilliat xen; și muntrinda-lu prin tóte pãrți-le, aflară la-lu di ȕerbu tes și prifaptu ca mortu. Atunȕea ȕisse cama mõșa mirã cõtrã daũ-le alante:

123. «Vedeți aestu 'mpogru di ȕerbu? Ieste corbul di picurar Perpiliȕa.»

venirã dẽ mẽ gãsirã. Pin' acuma ieram cerbũ cum se cade (*litter.* bine eram cerbũ); dar acuma cine scie ce o sã'mi facã!»

120. Și dẽ frică se lungi (*litter.* se 'ntinse) prefãcẽdu-se cõ ierã mortũ (*litter.* prefãcut ca mortũ).

121. Veđi cõ allea nu ierã ȕine, cum i se pãru cerbu-lu; cõ ierã alle trei ursitori. Una din ielle trei ierã baba care i se arãtasse 'n vis (*litter.* care i se 'nvisasse) și i spusesse unde póte sã gãsescã ȕini-le, și cãte allea tóte (*litter.* și tóte cãte alle-lalte).

122. Pescera aia veđi cõ ierã lo-cuĩta ursitori-lor. Ursitori-le allergã unde allergã, și dupã mieđu nopți se adunã în pescera aia. Ursitori-le, intrãnd în pescerã ca tot-d'a-una, le mirosi a rãsufflare dẽ strãin (*litter.* rãsufflare strãinã); și uitãndu-se pĩn tóte pãrți-le, gãsirã [pẽ] bietu cerbũ ĩntins (*adicã lungit*) și prefãcut ca mortũ. Atuncea ursitorea a maĩ hẽ-trãnã ȕisse ãllor lalte doo:

123. «Vedeți [pẽ] sãrmanu cerbu ãsta? Ieste ne-norocitu (*litter.* corbu) dẽ Perpiliȕã pãstoru.»

trouver mẽme jusqu'ici. Jusqu'à prẽ-sent, j'ẽtais bien [un cerf]; mais main-tenant qui sait ce qu'elles me feront!»

120. Et de peur, il s'ẽtendit feignant d'ẽtre mort (*littẽr.* feint comme mort).

121. C'est que (*littẽr.* tu vois que) celles-lã n'ẽtaient pas des fẽes, comme cela sembla au cerf; mais c'ẽtait les trois Parques. L'une d'elles ẽtait la vieille femme qui lui avait apparu en rẽve (*littẽr.* qui lui s'ẽtait rẽvẽe) et lui avait dit oũ il pouvait trouver les fẽes, et aussi bien d'autres [choses].

122. C'est que (*littẽr.* tu vois que) cette grotte-lã ẽtait l'habitation des Parques. Les Parques couraient par ci, par lã (*littẽr.* couraient oũ elles couraient), et aprẽs minuit, elles se rãnũssaient dans cette grotte. Les Parques, en entrant dans la grotte, comme toujours, sentirent une haleine ẽtrangere, et ayant regardẽ de tous les cõtẽs, elles trouvèrent le pauvre cerf ẽtendu et feignant [d'ẽtre] mort. Alors l'ainẽe des Parques dit aux deux autres:

123. «Voyez vous ce pauvre cerf? C'est le malheureux (*littẽr.* le cor-beau) berger Perpiliȕa.»

124. Iera mira ațea mîlgiucana ȃisse : «Care illi erà mǎ-sa aistui Perpilița ? Cǎ 'mî inși di minte.»

125. La 'ntrebarea a mîlgiucanǎ-lliei mirǎ, apǎndisi ațea cama mîca : «Tine illi ai scriatǎ tu partea a lui, ca sǎ lliē ti nivestǎ mușata a loc-lui Frosa, și nu scii care illi erà mǎ-sa ?»

126. «Póte cǎ ieste ași di ca-cum ȃicî, adapse mîlgiucana ; mǎ ieũ tru aistǎ minutǎ nu'mî adduc a minte. Spune'mî, te pǎlǎ-cǎrsescu.»

127. Atumțea ahurhî ma' mîca mirǎ sǎ spunǎ aeste : «Mǎ-sa al Perpilița erà hilliǎ di amirǎ, și avea un iaran care uǎ arise și 'lli cǎlcǎ (aspurse) virghirǎtatea. Și di óra ȃi se simți mǎ-sa al Perpilița sarȃinǎ, ma' nu 'lli arise gura di arușine ȃi 'lli erǎ.

128. «ȃiũa ȃi vrea sǎ 'nfașe, ca sǎ nu uǎ duchiescǎ pǎrinți-lli,

124. Ier ursitǎrea a mijlocie ȃisse : «[Óre] cine ierǎ muma (*littér.* mǎ-sa) lu Perpilița ǎsta ? Cǎ 'mî iși ȃin minte (*adicǎ* cǎ am uȃtat).»

125. La 'ntrebarea ursitori a mijlocie, rǎspunse a micǎ : «Tu 'i ai scris in partea lui cǎ o (*adicǎ* tu ai scris cǎ o sǎ'ı fie ursita) sǎ ie dǎ nevastǎ [pǎ] Frosa frumǎsa pǎmîntu-lui, și nu scii cine ierǎ mǎ-sa ?»

126. «Póte cǎ o fi așea cum ȃicî, adǎogǎ a mijlocie; dar ieũ in minutu ǎsta nu 'mî adduc a minte. Spune tu, rogu-te.»

127. Atuncea incepũ ursitǎrea a maı micǎ sǎ spuie așea : «Muma lu Perpilița ierǎ fatǎ dǎ 'mpǎrat, și avea un țiiitor care o 'nșellǎ și 'ı stricǎ fetia. Și cum se simți muma lu Perpilița [cǎ ie] 'nsǎrcinatǎ, nu 'ı maı rise gura dǎ rușine ce 'ı ierǎ.

128. «[In] ȃiũa cǎndũ 'ı a venit sǎ facǎ (*littér.* cǎndũ vrea sǎ 'nfeșe), ca sǎ n'o dovedescǎ (*littér.* pȃricǎpǎ) pǎ-

124. Quant à la Parque cadette (*littér.* la Parque moyenne), elle dit : «Quelle était la mère de ce Perpilita ? Car cela m'est sorti de la mémoire.»

125. A la demande de la Parque cadette, la plus jeune (*littér.* la plus petite) répondit : «[C'est] toi [qui] as écrit dans sa destinée (*littér.* dans sa part) qu'il prendra pour femme Frosa la [plus] belle de la terre, et tu ne sais pas qui était sa mère ?»

126. «C'est peut-être ainsi que tu le dis, ajouta la cadette ; mais moi en ce moment, je ne me [le] rappelle pas. Dis [le] moi, je t'[en] prie.»

127. Alors commença la plus jeune (*littér.* la plus petite) Parque à dire ceci : «La mère de Perpilita était fille de roi, et elle avait un amant qui l'a trompée et lui a pris sa virginité (*littér.* foulé la virginité). Dès l'instant que la mère de Perpilita se sentit enceinte, la bouche ne lui sourit plus, tant elle avait honte.

128. «Le jour où elle devait enfanter (*littér.* où elle voulait emmailoter), pour que ses parents n'en sachent rien (*littér.* ne la compren-

se furō de a casă, și se dusse triși tru marginea a politii-llieî, tr'ună casă la 'nă mōșe őrănă, őrănă ći n'avea ti ună niçi-ună.

129. «Hillia d'amirō fețe ficior-lu ațel corbul, și ne-avēnda-luî tu ći s'el' infășe, őrfana mōșă cāvțō pitu tōtă casa s'ellă vēr-'nă șo-gană, ma nu aflō di cāt nisce llice di lână vecli, tu care il infășară; și luându-'l mōșa sumsōră, după cum illi dimăndō hillia d'amirō, se dusse și'l alässō ningă ună pădure pi marginea a unei valle.»

130. «Ghine ȃiçi, sor ma' mică. Tora (amo) 'mî addușū a minte di mă-sa a luî; ma nu'mî adduc a minte cum di se fețe țerbu.»

131. Atunțea ȃisse mōșa miră : «Nu pot s' cunnoscu, soro mîl-giucană, ći va s'el' hiba prifațerea aestă cō nu'î adduči a minte cum se fețe țerbu. Nu ești tine ći me pitricuși s'ellî me 'nvhiseđū

rinți, fugi pē furiși (*litter.* se furō) d'a casă, și se dusse tocma ¹⁾ la marginea orașu-luî, intr'o casă la o babă s'ercă, s'ercă care n'avea nimic, nimic (*litter.* n'avea din una nicî-una).

129. «Fata d' mp'erat născū copillu alla ne-norocitu, și ne-avēnd in ce s'el' infășe, s'ercă babă cāvțō pîn tōtă casa s'ellă găsescă fr'ua cārpă, da nu gāsi d' cāt nisce ițe d' lână vechi, in care 'l infășară; și luându-'l baba [la] subțioră, după cum îl poruncisse fata d' mp'erat, se dusse și'l lässō lūngă uă pădure pē marginea unei văi.»

130. «Bine ȃiçi, soro maî mică. Acuma 'mî addusseî a minte d' mă-sa; dar nu 'mî adduc a minte cum d' se făcū țerbū.»

131. Atunțea ȃisse ursitōrea a maî bētrână : «Nu pos' s'el' n'elleg. soro mijlocie, ce s'el' fie prefăcētoră asta a ta cō nu'î adduči a minte cum [d'el] se făcū țerbū. Nu iești tu care mē trimeseși s'ellă arăt luî in vis (*litter.*

nant pas), elle se déroba (*littér.* elle se vola de la maison), et elle s'en alla jusqu'à l'extrémité de la ville, dans une maison chez une vieille femme pauvre, pauvre qui n'avait absolument rien (*littér.* qui n'avait d'une aucune).

129. «La fille de roi enfanta ce malheureux (*littér.* ce corbeau) garçon, et n'ayant pas de quoi l'emmailoter, la pauvre vieille chercha dans toute la maison pour trouver quelque loque, mais elle ne trouva que quelques vieilles lices de laine, dans lesquelles elles l'emmailotèrent; et la vieille, le prenant sous l'aisselle, comme le lui avait demandé la fille de roi, alla le déposer auprès d'une forêt, sur le bord d'une vallée.»

130. «Tu dis bien, [ma] plus petite soeur. Maintenant je me rappelle sa mère; mais je ne me rappelles pas comment il fut fait cerf.»

131. Alors la plus vieille Parque dit : «Je ne peux savoir, [ma] soeur cadette, ce que signifie (*littér.* ce que cela te sera) cette dissimulation; [pourquoi dis-tu] que tu ne te rappelles pas comment il est devenu cerf? N'est-ce pas toi qui m'as envoyée [pour] lui apparaître en rêve

1) On dit aussi tuma.

cându durmăia în pădure? Nu ești tine și 'mă dimăndași să 'lă spun cō iu pōte să le află đini-le? Nu ești tine și 'mă đisseși să 'lă spun cō aũă să vhină đini-le cu tōtă mușata loc-luī Frosa, sâmbătă să se ascaldă? Și tora, cum đicī cō nu scii cum se fécē țerbu? Ia, cō 'lă spusū atumțea tōte cāte 'mă dimăndași. Și se dusse, 'mpogrul, pină acloțe, și ti ună i daŭe orī muntire și fécē pi Frosa, care 'lă uă aī scriatā tu partea 'lă, trapse ni-trapte-le trei ańi de đille, prifaptu în țerbu, și Dumniđeũ scie și are să tragă nica.»

132. Iera mĩlgiucana lē đisse : «Avđi, tine, sor ma' mare, cu tot tine, sor ma' mică? Cu mare lișurēțā Perpilița pōte să se facă om; și cu mare lișurēțā pōte să se ducă să 'și lliē ti nivestā mușata a loc-luī Frosa, și 'lă am scriatā tu parte, care, di óra și 'l veđu

sēī mē viseđū) cāndū dormea 'n pădure? Nu iești tu care 'mă porunciși sēī spuī unde pōte să gāsescă đini-le? Nu iești tu care 'mă đisseși sēī spuī cō o să viie đini-le d'impre-ună cu Frosa frumōsa pāmĩntu-luī, sâmbătă să se scalde? Și acuma, cum [dē] đicī cō nu scii cum se făcū țerbū? Ia, 'l spusēi atuncea tōte cāte 'mă porunciși [sēī đic]. Și se dusse, sermanu, pin acolo, și pentru o datā or dē doo orī cō se ultō la Frosa (*littér.* și pentru una orī doē orī privire ce făcū pē Frosa), [pē] care aī scris-o în partea luī (*adică* pē care aī ursit-o să fie a luī), trasse ce n'a măi tras (*littér.* trase ne-trase-le), trei ańi dē đille, prefăcut în țerbū, și Dumneđeũ scie ce are să [măi] tragă ancă.»

132. Ier mijlocia le đisse : «Auđi, soro măi mare, și tu, soro măi mică? Cu mare ușurințā Perpilița pōte să se facă om; și cu mare ușurințā pōte să se ducă să iē dē nevastā [pē] Frosa frumōsa pāmĩntu-luī, [pē] care 'l am scris-o iēu în partea [luī] (*adică* pē care am ursit-o iēu să fie a luī), [și] care, dē cānd il veđū cānd iea

(*littér.* que je me lui rêve), lorsqu'il dormait dans la forêt? N'est-ce pas toi qui m'as ordonné de lui dire où il pouvait trouver les fées? N'est-ce pas toi qui m'as dit de lui dire que les fées allaient venir avec Frosa la [plus] belle de la terre, samedi [pour] se baigner? Et maintenant, comment dis-tu que tu ne sais pas comment il est devenu cerf? Je lui dis alors (*littér.* Voilà que je lui dis alors) tout ce que tu m'avais ordonné [de lui dire], et il s'en alla, le pauvre, jusque là et pour avoir regardé une ou deux fois Frosa (*littér.* et pour une ou deux fois regard qu'il fit sur Frosa), que tu lui as destinée (*littér.* que tu lui as écrite dans sa part), il a souffert les [choses] non [encore] souffertes [pendant] trois ans (*littér.* trois années de jours), changé en cerf, et Dieu sait ce qu'il va encore souffrir.»

132. Quant à la seconde [Parque], (*littér.* celle du milieu), elle leur dit : «Entends-tu, soeur aînée, et toi aussi (*littér.* avec tout toi) soeur plus jeune (*littér.* plus petite)? Perpilița peut redevenir homme avec grande facilité; et il peut avec grande facilité aller prendre pour femme Frosa la [plus] belle de la terre, que je lui ai destinée (*littér.* que je lui ai écrite dans sa part), [et] qui, depuis le moment qu'elle le

cându iea se ascăldă cu ȃini-le tru baltă, mintea di la iel nu 'lîi fuge. Ma lipsesce sê scibă corbul di Perpiliȃa ȃi și cum sê facă.»

133. «Ca ȃi ursesci sê facă?» Întrebă mira ma' nîică?

134. «Ia că ȃi : Sê se scólă și sê se ducă la Munte-le di Marmare. Aclo are ună pisceréuă mare ca bună-óră aestă. Sê se ascundă 'năuntru și sê nu cãrlédă hici. Sê aștéptă pină ȃi va sê vhină ȃini-le. Ielle, de câte orî se ducū di se ascaldă, își alassă cămeși-le tu aȃea pisceréuă, și se ducū gulișane di se ascaldă. Atunȃea iel sê llii cămeși-le și sê trecă pitu nêsse di câte trei orî, și tr' óră își se faȃe om di ca cum 'șî eră. Și ași, di óra aȃea lipsesce sê 'șî invescă trei-le cămeși a ȃini-lor pi iel, și sê nu le scótă pină cându va sê móră.»

se scăldă cu ȃini-le în lac, mintea dē la iel nu' [ma] fuge. Da trebue sē scie ne-norocitu (*littér.* corbu) dē Perpiliȃa ce [fel] și cum sē facă.»

133. «Ca ce poruncesci sē facă?»
Întrebă ursitórea a ma' mică.

134. «Uite ce : Sē se scóle și sē se ducă la Munte-le dē Marmură. Acolo ieste uă pesceră mare ca buni-óră asta. Sē se ascundă 'năuntru și sē nu cãrșínescă dē loc. Sē aștepte pină o veni ȃini-le. Ielle, dē câte orî se ducū sē se scalde, își lassă cămeși-le în pescera aia, și se ducū gólle dē se scaldă. Atuncea iel sē ié cămeși-le și sē trecă pint' inse-le dē câte trei orî, și în dată se face om după cum ieră. Și așea d'acilea 'n colo trebue sē'șî puie pē iel alle trei cămeși alle ȃini-lor, și sē nu le scótă pină când o muri.»

vit lorsqu'elle se baignait avec les fées dans le lac, elle ne cesse de penser à lui (*littér.* son esprit ne s'enfuit pas de lui). Mais il faut que le malheureux (*littér.* le corbeau de) Perpilita sache ce qu'il doit faire (*littér.* ce que et comment faire).»

133. «Que commandes-tu qu'il fasse?» Demanda la plus jeune Parque.

134. «Le voici : Qu'il se lève et qu'il aille à la Montagne de Marbre. Là il y a une grotte dans le genre de celle-ci (*littér.* comme par exemple celle-ci). Qu'il se cache dedans et qu'il ne profère pas [un] mot. Qu'il attende jusqu'à ce que les fées [y] viennent. Elles, toutes les fois qu'elles vont se baigner, laissent leur chemises dans cette grotte-là, et elles vont [toutes] nues se baigner. Alors, qu'il prenne les chemises, et qu'il passe à travers (*c'est-à-dire* à travers les chemises), par trois fois, et de suite il redeviendra homme comme il l'était. Et ainsi, à partir de ce moment-là il faut qu'il se revête des trois chemises des fées (*littér.* qu'il se vête sur lui), et qu'il ne les ôte plus jusqu'à sa mort.»

135. «Aestă ghine uă spuseși, și ași ieste, đisse ma' mōșa miră; ma cu ți lișurētă va sē pōtă sē lliē și Frosa ti nivestă, ți uă aūă scăpitată đinī-lli și đini-le pînă la munti-le cu apă vhie și apă mōrtă?»

136. «Luarea ali Frosă ieste cama lișor de cât luarea a cămeși-lor,» đisse mīlgiucana.

137. «Cō-țe?» Întribō ațea ma mīca.

138. «Cō ma sē hibă sē'l duchiescă đini-le cō ieste tu piscirēūă intrat, il agudescu și'l alassă mortu tu loc-lu ațel. Ma di cara sē lē lliē cămeși-le, atumțea đini-le nu aūă anacră sē 'lli facă ți-va; de cât, vorū, nu vorū, va sē 'lli sta cu mănī-le dininte, și 'nellinându-lli-se vorū sē 'lli đică: «Ți ursesci, dōmne?» Iel, avunda-luī treī-le cămeși învescute pi trup-lu a luī, sē lē đică: «Duțeti-vē

135. «Asta bine o spuseși, și așea ieste, đisse ursitōrea a maī bētrână; da cu ce ușurință (*adică* inlesnire) o sē pōtă sē iē dē nevastă pē Frosa, pē care a dēpărtat-o āi đinī și alle đine [tocma] pînă la munte-le cu apă vie și apă mōrtă?»

136. «Luarea Frosi ieste maī ușiōra (*adică* maī lesne) dē cât luarea cămeși-lor,» đisse a mijlocie.

137. «Dē ce?» Întrēbō a maī mică.

138. «[Pentru] cō daca o fi sē simță đini-le cō a intrat în pesceră, il lovesce și'l lassă mort în locu alla. Dar daca le o luă cămeși-le, atuncea đini-le n'aū putere sē'i facă nimic; dē cât, cu voie, fōră voie, o sē'i stea cu mănī-le dinainte, și 'nchinându-'i-se orū sē'i đică: «Ce poruncesci, dōmne?» Iel, avēnd alle tref cămeși puse pē trupu luī, sē le đică: «Duceți-vē

135. «Tu as bien dit cela, et cela est ainsi, dit l'aînée (*littér.* la plus vieille) des Parques; mais de quelle manière (*littér.* avec quelle facilité) pourra-t-il prendre pour femme Frosa, que les génies et les fées ont conduite (*littér.* fait disparaître) jusque dans la montagne à l'eau vive et à l'eau morte?»

136. «Prendre Frosa (*littér.* la prise de Frosa) est plus facile que prendre les chemises,» dit la seconde [Parque] (*littér.* celle du milieu).

137. «Pourquoi?» Demanda la plus jeune (*littér.* la plus petite).

138. «Parce que si les fées viennent à se douter qu'il est entré dans la grotte, elles le frapperont et le laisseront mort sur place (*littér.* en cet endroit-là). Mais s'il leur prend les chemises, alors les fées n'auront pas le pouvoir de rien faire contre lui, mais bon gré, mal gré (*littér.* elles veulent, elles ne veulent), elles resteront devant lui les mains jointes (*littér.* les mains devant), et en s'inclinant devant lui, elles lui diront: «Qu'ordonnes-tu, seigneur?» Lui, en ayant les trois chemises placées (*littér.* vêtues) sur son corps, qu'il leur dise:

s' 'mî adduceți bai-lu cal cu arpite.» Ielle, vorû, nu vorû, va s' se ducă și va s' 'lî lu adducă. Funda-luî luat cal-lu balliû cu arpite, va s' 'nvețã Perpilița cum și çî s' facă tu tôte nivolluri-le. Țini-le va s' 'lî facă multe pãlăcãrii și multe colăchiî ca s' l' plănescă s' l' dea cămeși-le; ma s' nu se aridă s' l' le dea, cõ tr' oră móre.»

139. Atumçea, ma' mîca miră țisse : «Multu mușat le spuseși tôte; de cât, di iu s' le scibă aiste mistirviuri, mărat-lu di Perpilița?»

140. Iéra móșa miră țisse : «Dumnițëu s' 'lî hibă agiutor a lai-luî gione Perpilița ! Di cât, ca vaî di iel çî 'și se află tu ahtare hală.»

141. Çerbul (Perpilița), de câte sbórã sburirã miri-le, tôte le ascultõ și 'și le bågõ ghine tu minte.

s' 'mî adduceți callu brêdû cu aripl. » Ielle, d'ê voie, d'ê nevoie, o s' se ducă și o s' 'l' adducă. O dată luat (*litter.* fiindu luat) callu brêdû cu aripl, [iel] o s' 'nvețe [pê] Perpilița cum și ce [fel] s' facă la tôte nevoi-le. Țini-le o s' 'l' facă multe rugãminte și multe lingușiri ca s' l' înșelle s' le d'ê cămeși-le, da s' nu se 'nșelle s' li le dea, cõ în dată móre.»

139. Atuncea, ursitõrea a maî mică țisse : «Fõrte bine le spuseși tôte; d'ê cât, d'ê unde s' scie [lucruri-le] astea ascunse-le, s'ermanu d'ê Perpilița?»

140. Iér ursitõrea a maî b'etrânã țisse : «Dumnețëu s' 'l' fie [d'ê] ajutor s'ermanu-luî tin'êr Perpilița ! D'ê cât, vaî de iel cõ se află în așeã stare.»

141. Çerbu (Perpilița), câte vorbe vorbirã ursitori-le, [pê] tôte le ascultõ și le bågõ în cap (*litter.* în minte).

«Allez me chercher le cheval *baille* » ailé.» De gré ou de force (*littér.* elles veulent, elles ne veulent), elles s'en iron et elles le lui amèneront. Étant [une fois] pris, le cheval *baille* ailé apprendra à Perpilita ce qu'il doit faire (*littér.* comment et ce qu'il fasse) en cas de nécessité (*littér.* dans toutes les nécessités). Les fées lui feront beaucoup de prières et de flatteries pour le tromper [et] pour qu'il leur rende les chemises; mais qu'il ne fasse pas la faute (*littér.* qu'il ne se trompe pas) de les leur rendre, car il mourrait sur l'heure.

139. Alors la Parque la plus jeune (*littér.* la plus petite) dit : «Tout cela est bel et bon (*littér.* tu racontes toutes très-beau); mais d'où [veux-tu] que le pauvre Perpilita sache tous ces mystères?»

140. Quant à la plus âgée des Parques, elle dit : «Que Dieu soit [en] aide au pauvre jeune [homme] Perpilita ! Mais malheur à lui s'il se trouve dans un pareil état.»

141. Le cerf (Perpilita) écoute toutes les paroles que disaient les Parques, et il se les mit bien dans l'esprit.

1) Balliû, (prononcez *baille* ou plutôt *balhu*), et avec l'article bai-lu, signifie *marqué au front d'une étoile blanche*. En celtique, *bal* (avec *l* mouillé, voir dans *Littér* le mot *balsan*) veut dire aussi tache blanche au front d'un cheval. Le mot macédo-roumain *balliû* et le mot celtique *bal*, s'écrivent différemment, mais se prononcent presque de la même manière, et ont un sens identique.

142. Apirindu-ă Dumnițeu diminéța, ȕerbul își inși ditu 'ntunericósa pisciréuă, și 'și luó geni-le și păduri-le allăganda-luı diuă și nópte di munte 'n munte pînă ȕi agiumse la Munte-le de Marmară. Agiungēnda-luı acló, cāvto 'n sus, cāvto 'n ghios; cu mizia déde di pisciréuă di marmare. Intrānda-luı 'nāntru, se hipse tr'un cohū, adunāndu-se ca gliiem.

143. Și așice, după multă așteptare ci lē féce, na iu vinneră și đini-le. Ună intrare tu pisciréuă, đina aȕea ma' marea đisse :

144. «Nu sciū ȕi imi aņiurzésece. Adilliat ca di pravđă? Ca di om?»

145. Iera a ȕerbu-luı (al Perpiliȕa) illi se duȕea cāte șepte, cādu avđi sbórá-le aiste.

146. Alante đine đisseră : «Caı laı om, caı laı pullū va sē póťă sē vhină pînă aūaȕe?»

142. Făcēndu-se diuă (*littér.* dēschiđēndū Dumneđeu diminéța), ȕerbu își đin a pesceră intunecósă și apucó pin poieni și pin păduri, allégāndū đi și nópte đin munte 'n munte pînă ajunse la Munte-le de Marmură. Ajungēnd acolo, cāvto 'n sus, cāvto 'n jos; d'abiă dette de pescera de marmură. Intrānd ināntru, se viri (*littér.* se 'nipse) intr'un colțū ghemuindu-se (*littér.* adunāndu-se ca ghiem).

143. Și așea, după ce le așteptó mult, (*littér.* după multă așteptare ce le făcū) iecă cō veniră și đini-le. Cum intrară (*littér.* uă intrare) in pesceră, đina a maı mare đisse :

144. «Nu sciū a ce miróse. Rēsuf-
flare ca de fieră? Ca de om?»

145. Ier ȕerbu-luı (lu Perpiliȕa) i se făcū frică nevoie mare (*littér.* i se duȕea cāte șepte) cānd avđi vorbe-le astea.

146. Alle lalte đine đisseră : «Ce om ne-norocit, ce passere ne-norocitá o sē póťă sē viie pîn' aici?»

142. Le jour étant venu (*littér.* Dieu ouvrant la matinée), le cerf sortit de la grotte obscure, et il prit [à travers] les clairières et les forêts, en courant jour et nuit de montagne en montagne jusqu'à ce qu'il fût arrivé à la Montagne de Marbre. Arrivé là, il chercha en haut, il chercha en bas; avec peine il trouva (*littér.* donna-t-il de) la grotte de marbre. En y entrant, il se fourra (*littér.* il se ficha) dans un coin en se pelotonnant (*littér.* se remassant comme peloton).

143. Et ainsi, après qu'il les eût longuement attendues (*littér.* après beaucoup d'attente qu'il leur fit), voilà que les fées arrivèrent. Une fois entrées (*littér.* une entrée) dans la grotte, l'aînée des fées (*littér.* la plus grande des fées) dit :

144. «Je ne sais pas quelle odeur je sens. [Une] haleine d'animal? D'homme?»

145. Quant au cerf (Perpillita), il eut une terrible peur (*littér.* il lui s'en allait par sept) quand il entendit ces mots.

146. Les autres fées dirent : «Quel [est le] malheureux homme, quel [est le] malheureux oiseau qui puisse venir jusqu'ici?»

147. «Nu sciũ; ma ahtare m̃iurismã îñĩ vhone,» adapse tot ma' marea dînã.

148. Iera ma' m̃ica lã d̃isse : «De, sor! Cõ n'are çiva. Ma haĩ sã nã dispulliamũ, cõ treçe ora.»

149. Așĩ, cu sbor-lu a ma' m̃icã-llieĩ se dispulliarã amintrei-le, și se dussirã sã se ascaldã iu tot-una.

150. Perpillaȃ, fõrã sã chierdã niçi 'nã minutã, dupã fuga a lor, se smulse ditu cohia çĩ erã hiptu, și tr' orã luõ cãmేశĩ-le cu gura'llĩ, și trecẽdu de cãte trei orĩ pit' nesse, di ca cum avea d̃isã m̃ilgiucana mirã, ișĩ se fẽce om cama mușat di çĩ erã.

151. Veđundu-se om, se hãrisi multu; și tôte cãte arelle avea traptã tu trei-lli aĩñ çĩ erã çerbu, tru minutã le agrేశĩ. Luõ trei-le cãmేశĩ și 'șĩ le 'avescũ una pisti alantã, di ca cum mira avea d̃isã;

147. «Nu sciũ: dar as-fel dẽ miros imĩ vine,» adãugõ tot d̃ina a maĩ mare.

148. Ier a maĩ micã le d̃isse : «De, sor! Cõ nu e nimic. Ci haĩ sã ne dẽspuiemũ, cõ trece vremea.»

149. Și dupã vorba ãliũ maĩ micĩ se dẽspuiarã cãteșĩ trelle, și se dussirã sã se scalde unde [se ducea] tot-d'a-una.

150. Perpillaȃ, fõrã sã pierdã niçi un minut, dupã plecarea lor, ișĩ (*littér.* se smulse) d̃in colțu unde ierã virit, și in datã luõ cãmేశĩ-le cu gura, și trecẽdu dẽ cãte trei orĩ pĩntr'ĩnse-le, cum d̃isessẽ ursitõrea a mijlocie, se fãcũ om maĩ frumos dẽ cãt fussessẽ (*littér.* de cãt ierã).

151. Veđundu-se om, se bucurõ multũ; și tôte relle-le cãte trãssessẽ in ãĩ trei annĩ cãt fussessẽ (*littér.* cãt ierã) cerbũ, in minutu alla le uitõ. Luõ alle trei cãmేశĩ și le puse pẽ d̃insu (*littér.* și ișĩ le 'mbrãcõ) una peste alta, cum d̃isessẽ ursitõrea;

147. «Je ne sais pas; mais [c'est une] odeur de ce genre [qui] m'arrive,» ajouta encore la fée aĩnée (*littér.* la plus grande).

148. Mais la plus jeune (*littér.* la plus petite) leur dit : «Eh, [mes] soeurs! Il n'y a rien. Mais dẽshabilons-nous, car l'heure passe.»

149. Aĩnsi, sur la proposition (*littér.* avec la parole) de la plus jeune, elles se dẽshabilèrent toutes les trois, et elles s'en allèrent se baigner [là] où [elles allaient] toujours.

150. Perpillaȃ, sans perdre une minute (*littér.* ni une minute), aprẽs leur dẽpart, s'arracha du coin où il ẽtait fourrẽ (*littér.* fichẽ), et de suite il prit les chemises avec sa bouche, et en passant par trois fois à travers comme [le] lui avait dit la seconde (*littér.* la moyenne) Parque, il rede-vint homme plus beau qu'il ne l'avait ẽtẽ (*littér.* qu'il ẽtait).

151. En se voyant homme, il se rẽjouit beaucoup; et toutes les mauvaises [choses] qu'il avait souffertes pendant les trois annẽes qu'il avait ẽtẽ (*littér.* qu'il ẽtait) cerf, en une minute il les oublia. Il prit les trois chemises et il s'en revẽtit l'une sur l'autre, comme la Parque [l']avait dit;

și 'nchisi hărios se se ducă la balta dit vulogă ca se vedă țini-le și se le crepă.

152. Ajiungēnda-luī aclò, șițù sum un arbure di ningă baltă, și muntri pe ține. Cāndu ielle il vețură, se 'nșerpicară, și inșindu dit baltă, tr' óră allăgară la piscirēua di marmare ca sē'și invēscă cāmēși-le; ma ni-aflāndu ți-va, marea ținā țisse :

153. «Nu vē țișiu ieū cō ațniurzea adilliat di pravdă i di om? Ți sē nē fațimū tora, cu arēu-lu ți pățimmu? Ah, sor ma' mīcā, ți fițeși? Cum nē plānimmu pi sbor-lu a tēū, și nu cāvțāmmu pit tóte părți-le a piscirēuă-llei? Cō blāstimat-lu di Perpilița 'nāuntru erā. Ți-nē ți sē fațimū și ți sē adārāmū.»

154. «Ți sē vē țic și ți sē nu vē țic? Cum fēțimū, aflāmmu,»

și plecō bucuros se se ducă la lacu dīn livede ca se vață țini-le și sē le [facă sē] crape [dē necațū].

152. Ajiungēnd acolo, sețù supt un pom dē lūngă lac, și se ulțo la ține. Cānd il vēțură ielle, se 'nrēutățiră ca șerpi, și ișindū dīn lac, in dată allergară la pescera dē marmurā ca sē'și puie cāmēși-le (*litter.* ca sē'și imbrace cāmēși-le); da ne-gāșindū nimic, țina a mare țisse :

153. «Nu vē țissei ieū cō mirosea [a] rēsufflare dē fiēră or dē om? Ce sē ne facemū acuma cu rēutatea ce pățirāmū? Ah, soro maī mică, ce făcuși! Cum ne luarāmū noī după vorba ta, și nu cāvțārāmū pīn tóte părți-le pesceri? Cō blestematu dē Perpilițā ierā 'nāuntru. Spuni-ne ce sē facemū și ce sē dregemū.»

154. «Ce sē vē spuī și ce sē nu vē spuī? Cum făcurāmū, [așeā] gāsi-

et il partit réjouit pour s'en aller au lac du pré pour voir les fées et [pour] les [faire] crever [de dépit].

152. En arrivant là-bas, il s'assit sous un arbre à côté du lac, et il regarda les fées. Lorsqu'elles le virent, elles devinrent furieuses comme des vipères (*littér.* elles se firent serpents), et en sortant du lac, elles coururent de suite à la grotte de marbre pour revêtir leurs chemises; mais n'[y] trouvant rien, l'aînée des fées (*littér.* la grande fée) dit :

153. «Ne vous ai-je pas dit que [cela] sentait l'haleine d'animal ou d'homme? Qu'allons-nous devenir avec cette fâcheuse aventure (*littér.* avec le mal que nous pâtîmes)? Ah, [ma] plus jeune (*littér.* plus petite) soeur! Comment nous sommes-nous fiées à tes propos (*littér.* comment nous sommes nous trompées sur ta parole ¹⁾), et n'avons-nous pas cherché dans toutes les parties de la grotte? Car le maudit Perpillita était dedans. Dis-nous ce que nous [devons] faire et entreprendre.»

154. «Que vous dirais-je et que ne vous dirais-je pas? Il nous est arrivé ce que nous méritons (*littér.* Comment nous fîmes, nous trou-

¹⁾ *En danubien* : Comment nous primes-nous après ta parole?

disse ma' mîca dînă. «Ci urutetă nê fêce Perpilița a'nauê, di 'l fêcimû sê allagă treî aîni di dîlle çerbu pi tu munți? Tu margine, cîte sê dîcimû, tôte le avemû chirute. Cara cu bunetă și cu pâlă-cărie, vrea sê puteamû sê'l plănimû ca sê nê dea cămeși-le, ghine cu ghine; cõ de nu, va sê tragimû ni-trapti-le, și noi, cum trapse și iel di pi bună inimă.»

155. Se sculară 'nfărmăcate și lipisite, și vinneră 'năntea al Perpilița. Înclinându-se amintreî-le cu mâni-le pi chieptu, illi dîsseră : «Ci ursesci, dómne?»

156. Iera Perpilița lê disse : «Duçetî-vê sê'mî adduçetî bai-lu cal cu arpite.»

157. Dîni-le, ca sê pótă sê'l plănescă, illi dîsseră : «Ghine, dómne; ma nu veđi cõ himû gulișane? Cum sê mîergimû sê'fî adduçimû

rămû,» disse dîna a maî mică. «Ce rēu ne făcû noo Perpiliță, dēl făcû-rămû sê allerge treî aîni dē dîlle cerbû pîn munți? Acuma (*litter.* în margine), or ce omû dîce ie da surda (*litter.* cîte sê dîcemû, le amû pierdut tôte). Dacă cu bini-le și cu rugăminte amû puté sē'l înșellămû sē ne dea cămeși-le, ce bine ar fi! (*litter.* bine cu bine); ier dē nu, o sē tragemû și noi, ce n'amû maî tras (*litter.* ne-trase-le), [după] cum trasse și iel foră s'o fi făcut fr'un rēu (*litter.* dē pē bună inimă).»

155. Se sculară supérate foc (*litter.* otrăvite) și 'nristate, și veniră 'naintea lu Perpiliță. Închinându-se căteși trelle cu mâni-le la pieptû, îi dîsseră : «Ce poruncesci, dómne?»

156. Ier Perpilița le disse : «Duceți-vê sē'mî adduçetî callu brêdû cu arpi.»

157. Dîni-le, ca sê pótă sē'l înșelle, îi dîsseră : «Bine, dómne; da nu veđi cõ sântemû gólle? Cum sē ne duçemû (*litter.* cum sē mergemû) sē-țî

vâmes),» dit la plus jeune fée. «Quel mal nous a fait Perpillita pour que nous l'eussions fait courir [pendant] trois années (*littér.* trois années de jours) cerf à travers les montagnes? Enfin, tout ce que nous dirions serait inutile (*littér.* En marge, combien nous dirions, nous les avons toutes perdues). [Ah!] Si par la douceur (*littér.* la bonté) et par les prières, nous pouvions le tromper [de manière à ce] qu'il nous rende les chemises, [ce serait] fort bien (*littér.* bien avec bien); si non, nous allons souffrir des [choses] non [encore] souffertes, nous aussi, comme il a souffert lui sans qu'il nous eût fait de mal (*littér.* comme il a souffert lui aussi selon bon coeur).»

155. Elles se levèrent très en colère (*littér.* empoisonnées) et attristées, et elles vinrent devant Perpillita. S'inclinant toutes les trois, les mains [jointes] sur la poitrine, elles lui dirent : «Qu'ordonnes-tu, seigneur?»

156. Et Perpillita leur dit : «Allez me chercher le cheval baille ailé.»

157. Les fées, pour pouvoir le tromper, lui dirent : «[C'est] bien, seigneur; mais ne vois-tu pas que nous sommes nues? Comment irions-

baï-lu cal cu arpite, care lipsésece să trecimū pitu șepte amiră-rillī ?»

158. «Nu sciū mine cum va să mīerghiī, nici sciū cum va să fa-çiī. Baï-lu cal cu arpite voū să 'mī lu adduçiī tr' óră; cō de nu, drac-lu vē lliē!..»

159. Ȕini-le veđunda-luī cō Perpillaȥa lē se 'niiri, plecară capite-le, și se dussiră să 'llī adducă cāvtat-lu cal.

160. După multă i puçină óră, na le cō agiumsiră cu tot cal. Dāndu'llī cal-lu, căđură pi ginuelli și il pālăcārsiră cu lăcrēmī ca să lē dea cămeșī-le. Cu tot plāngul și pālăcārii-le çi 'llī fēciră, Perpilliȥa ma' nu s'arise să lē dea cămeșī-le; de cât lē đisse :

161. «Voī me fēcitu çerbu, di trapșiu ni-trapti-le treī ańī; și voī,

adducemū callu brēđū cu aripī, [pen-tru] care trebue să trecemū pīn șepte 'mpērăȥīl ?»

158. «Nu sciū ieū cum o să mer-geȥī, nici cum o să faceȥī. Callu brēđū cu aripī voū să mi'l adduceȥī in dată; cō dē [unde] nu, dracu vē iē!..»

159. Ȕini-le veđēndū cō Perpillaȥă se necăji pē ielle, ișī plecară capu (*litter.* plecară capeti-le) și se dusseră sē'ī adducă callu cerut.

160. După ce maī trecū cāt-va (*litter.* după multă or puçină vreme), iēcă-le cō se 'ntórseră (*litter.* ajun-seră) cu cal [cu] tot. Dāndu'ī callu, căđură 'n genuchī și se rugară dē iel cu lăcrēmī să le dea cămēșī-le. Cu tot plānsu și rugāminti-le ce'ī făcură, Perpillaȥă nu se 'nșello să le dea că-mēșī-le; dē cât le đisse :

161. «Voī m'aȥī făcut cerbū, dē trāsseī ce nu maī trāssesem (*litter.* dē trāsseī ne-trasse-le) treī ańī; și

nous te chercher le cheval *baillē* ailé, [lorsque] pour cela il nous faut passer par sept royaumes ?»

158. «Je ne [veux] pas savoir comment vous irez, ni comment vous allez faire. [C'est] le cheval *baillē* ailé [que] je veux que vous me cherchiez de suite; si non, le diable vous empor'e!..»

159. Les fées voyant que Perpillaȥa était irrité, baissèrent la tête (*littér.* plièrent les têtes) et s'en allèrent lui chercher le cheval demandé.

160. Après plus ou moins de temps, les voilà qui arrivent avec le cheval (*littér.* avec tout le cheval). En lui remettant le cheval, elles tombèrent à genoux et le prièrent les larmes [aux yeux] de leur rendre les chemises. Malgré leurs pleurs et leurs prières (*littér.* avec toute la plainte et les prières qu'elles lui firent), Perpillaȥa ne commit pas la faute (*littér.* il ne se trompa pas) de leur rendre les chemises; mais il leur dit :

161. «Vous m'avez fait cerf, [au point] que j'ai souffert des [choses] non [encore] souffertes [durant] trois ans; et vous [autres], parce qu'il s'est

di aieri ună și astădăi daūē, vreți sē vē daū cāmeși-le? Ațea nu se face; ma scōteți vē uă di pri minte.»

162. Avđinda-luđ đini-le aeste sbōră, 'și 'nclisiră gura. Iéra Perpillița încālicāndu'si cal-lu, pīnă sē'ți freci ocliul, se aflō tr'ubor-lu a mōși-lliei și 'l avea criscută.

163. Veđundu'l, mārata đī mōșe se hiumusī și il acāđō di gușe, il bāșē, il intribō iu eră, iu allāgă, și tōte alte cāte. Perpillița făcēndu'lli timie ca mumă, illi spuse tōte cāte illi avea tricută pisti cap.

164. După și tricură 'n daūē đille, cal-lu illi đice al Perpillița : «Dōmne, mare bunēțā imi fițeși și m'ascāpași ditu māni-le ațellor blāstimate de đine; di cāt, ti pālăcārsescu nica ună bunēțā sē'mi fați, și apoi și țeu va sē'ți fac de ici va sē pot.»

voi, dē ieri o [đi], și [cu] ađi doo [đille], vreți sē vē daū cāmeși-le? Aia nu se face; și sē vē iēssă đin minte (*litter.* și scōteți-vē o đin minte).>

162. Avđindū đini-le vorbe-le astea, iși inchiseră gura. Iér Perpillița încālicāndū [pē] cal, pīnă sē te freci la ochi (*litter.* sē'ți freci ochiu), ajunse (*litter.* se aflō) în curtea habi care 'l crescuse.

163. Veđēndu'l, sērmana babă sē rāpeđi și'l luđ dē gūt, il sārutō, il intrēbō unde ieră, unde allēgă, și cāte allea tōte. Perpillița, vorbindu'l cu omenie (*litter.* făcēndu'l omenie) ca la uă mumă, îi spuse tōte cāte pāțisse (*litter.* tōte cāte îi trecuse peste cap).

164. După ce [mai] trecură fr'uă doo đille, callu đice lu Perpillița : «Dōmne, mare bunētate 'mi făcuși dē mē scāpași đin māni-le blestimate-lor āllora dē đine; dē cāt, te rog sē'mi [mai] faci o bunētate, și apoi țe oī face și iēu ce oī putē.»

passé deux jours (*littér.* d'hier un et d'aujourd'hui deux), vous voulez que je vous rende [déjà] les chemises? Cela ne se fait pas; mais ôtez vous cela de l'esprit.»

162. Les fées, en entendant ces mots, fermèrent la bouche. Et Perpillita, montant à cheval, jusqu'à ce que tu te frottes l'oeil, il se trouva dans la cour de la vieille qui l'avait élevé.

163. En le voyant, la pauvre vieille s'élança et le prit par le cou, l'embrassa, lui demanda où il avait été (*littér.* où il était), où il courait, et toutes autres choses (*littér.* et toutes autres combien). Perpillita, l'honorant comme une mère, lui raconta tout ce qu'il avait souffert (*littér.* toutes combien il lui avait passé par dessus la tête).

164. Après qu'il se fût passé environ deux jours, le cheval dit à Perpillita : «Seigneur, tu m'as rendu un grand service (*littér.* tu m'as fait une grande bonté) en me sauvant des mains de ces maudites fées; mais je te prie de m'en rendre encore un autre (*littér.* de me faire encore une bonté), et ensuite moi aussi je ferai pour toi ce que je pourrai.»

165. «Ca ți bunățea vrei să'ți fac?» Întribo Perpillița.

166. «Voiu să me ascaldi tu balta dit vuloga a păduri-lliei di dafni.»

167. «Virtos ghine,» disse Perpillița. «Îndreghi-te, cõ mâne miérgimũ fõrã altu sbor.»

168. Alantã diuã, se scularã de dimineta, și se dussirã. Agiungenda-lui aclo, se scãldarã, se larã, se spillarã, și inșindu dit apă, și durã tru ierghi sum aumbrã. Atumcea Perpillița illi disse a cal-lui :

169. «Avdi-me, bai-lu a meu. Tu aestã baltã scãldãndu-se mușata a loc-lui Frosa, uã vedu; și di atumcea pinã tu aestã minutã, mintea de la nẽssã nu 'mã fuge. Spune'mi, ti pãlãcãrșescu, cum sã facimũ sã miérgimũ pinã la dissã, și iu se aflã iea?»

170. Iera cal-lu illi disse : «Ah, domnul a mieu ! Ti nẽssã vream sã'ți sburẽscu și ieu, tea sã miérgimũ sã uã ascãpãmũ dit mãna

165. «Ca ce bunățate vrei să'ți fac?»
Întrebõ Perpillița.

166. «Voiu să mẽ scaldĩ în lacu
din livedea păduri dẽ dafni.»

167. «Fõrte bine,» disse Perpillița.
«Fiĩ gata, cõ mãine mergemũ [acolo]
ne-greșit (*littér.* fõrã altã vorbã).»

168. A doa di, se scularã dẽ dimi-
neta, și plecarã (*litter.* se dusserã).
Ajungend acolo, se scãldarã, se spẽl-
larã, se limpeđirã, și ișindũ din apă,
ședurã pẽ ierbã (*litter.* în ierburi) la
umbrã. Atuncea Perpillița disse cal-
lu-lu :

169. «Ascultã-mẽ, brẽdu mieu. În
lacu ășta scãldãndu-se Frosa frumõsa
pãmintu-lui, o vedu; și d'atuncea
pinã în minutu ășta, mintea nu [ma]ĩ
imĩ fuge dẽ la dinsa. Spune'mi, te
rog, cum sã facemũ sã mergemũ
pinã la dinsa, și unde se aflã iea?»

170. Ier callu iĩ respunse : «Ah,
domnu mieu ! Dẽ dinsa ierã sã'ți
vorbescu și ieu, ca sã mergemũ sã
o scãpãmũ din mãna blestematu-lui

165. «Quel service veux-tu que je
te rende (*littér.* quelle bonté veux-tu
que je te fasse)?» Demanda Perpillita.

166. «Je veux que tu me fasses
baigner dans le lac du pré de la fo-
rêt de lauriers.»

167. «Fort bien,» dit Perpillita.
«Prépare-toi, car demain nous irons
sans faute (*littér.* sans autre propos).»

168. Le lendemain (*littér.* l'autre
jour), ils se levèrent de [bon] matin
et ils s'en allèrent. En arrivant là-
bas, ils se baignèrent, se lavèrent, se
nettoyèrent, et en sortant de l'eau,
ils s'assirent (*sic*) dans les herbes,
à l'ombre. Alors Perpillita dit au
cheval :

169. «Écoute-moi, mon baille. Je
vis Frosa, la [plus] belle de la terre,
se baignant dans ce lac ; et depuis
lors jusqu'en ce moment, mon esprit
ne s'enfuit pas d'elle. Dis-moi, je
t'[en] prie, comment faire pour aller
jusque chez elle, et où se trouve-
t-elle?»

170. Et le cheval lui répondit :
«Ah, mon maître ! [C'est justement]
d'elle [que] je voulais te parler moi
aussi, pour que nous allions la sau-
ver des mains de ce maudit génie

açellui blăstîmat di țin, ci uă are arăchită ditu mesea di ubor, cu perî-lli displëtiți, de iu 'și se là 'n cap. Iéra di cându 'nvițō cō uă veđuși tine tu baltă gulișană, și cō sburiși cu nēssă, diŭă și nōpte illi da turlii di turlii di pidimađi.»

171. «Spune'mi, ti pālăcărsescu, callu a mieu, astăđi iu se află nēssă?»

172. «Nēssă se află tu mesea di munte-le cu apă vhiie și apă mōrtă. Sum munte-le açel, ieste 'nă vulōgă cu nisci arburî mari di ieta a ietă-llieî; avhunanghia di arburî, ieste ună piscirēŭă mare tu care șede ună lamnie cu șapte capite. Aça lamnie ieste surata a blăstîmat-lui di țin. Iel, sciinda-lui cō Frosa ieste scriată tu partea ta, uă luō și uă ligō di arborî-lli açelli; și dimândō a suratā-sai sē uă avēglie cāndu iel nu ieste aclō. Și ași, blăstîmata de lamnie, diŭă și nōpte nu se mută di aclō.»

ălluia dē țin, care a răpit-o din mijlocu curți, cu pēru dēspletit, dē unde se là la cap. Iér dē când aflō cō o vēđuși tu în lac dēspuiată, și cō vorbiși cu dinsa, đi și nōpte uă pune la (*litter.* îi dă) fel dē fel dē pedepse.»

171. «Spune'mi, te rog, callu mieu, astăđi unde se află dinsa?»

172. «Dinsa se află în mijlocu munte-lui cu apă vie și apă mōrtă. Sub munte-le alla ieste uă livede cu nisce copaci mari dē sute și miî dē anni (*litter.* dē vēcu vēcu-lui). În dreptu copaci-lor, ieste uă pesceră mare în care șede uă sgriptorōică cu șapte capete. Sgriptorōica aia ieste surata bleșematu-lui dē țin. Iel, sciindū cō ieste scris cō Frosa o sē fie a ta (*litter.* cō Frosa ieste scrisă în partea ta), o luō și o legō dē copaci ăia; și porunci surati-si sē o păđescă când iel nu ie acolo. Și așeă, bleșemata dē sgriptorōică, đi și nōpte nu se mișcă (*litter.* nu se mută) d'acolo.»

qui l'a ravie du milieu de la cour, les cheveux épars, du temps qu'elle (*littér.* d'où elle) se lavait la tête. Mais depuis qu'il a appris que tu l'as vue nue dans le lac, et que tu lui as parlé, jour et nuit, il lui inflige (*littér.* il lui donne) toutes sortes de tourments.»

171. «Dis-moi, je te prie, mon cheval, aujourd'hui où se trouve-t-elle?»

172. «Elle se trouve au milieu de la montagne à l'eau vive et à l'eau morte. Sous cette montagne, il y a un pré avec de grands arbres plusieurs fois séculaires (*littér.* grands arbres depuis l'éternité de l'éternité); en face des arbres, il y a une grande grotte dans laquelle reste une ogresse à sept têtes. Cette ogresse est l'amie intime (amie comme une soeur) du maudit génie. Celui-ci, sachant que Frosa t'est destinée (*littér.* est écrite dans ta part), l'a prise et l'a attachée à ces arbres; et il a demandé à son amie intime de la garder pendant son absence (*littér.* quand il n'est pas là). Et ainsi, la maudite ogresse ne bouge pas de là ni jour ni nuit.

173. «Ma-cõ iește ași, bai-lu a mieu, cum putemu se uã luãmũ?»

174. «Ti luare, va se uã luãmũ; ma lipsesce se me ascultũ çi va se'ți dũc mine. Ieu escu vëtëmat și multu curmat di ne-milãosa avinare çi 'mĩ aũã taptã ñini-le. Și ași, lipsesce se me discurmũ patru-dẽci de ñille. Și ca se putemu se mĩergimũ se luãmũ Frosa, și se ascãpãmũ vhiĩ și sãnẽtoși, lipsesce se me adachĩ, tu açelle patru-dẽci de ñille, cu lapte de çerbe, și se me sistrisesci cãte dauẽ orĩ in ñiũã pinã se'mĩ cadã tot per-lu aistũ nãmãtisit-lu de ñine și di ñini. Atumçea va se'ĩ dũc : «Incalicã-me tora, și se nu'ĩ hibã «cãstigã di çi-va!»

175. «Ghine, vrut-lu a mieu ballũ; di cãt, iu se aflu ieũ lapte-le de çerbe ca se te adap patru-dẽci de ñille?»

176. «Ti aestã te minduiesci și ți se pare greũ? Dimãndã lã a

173. «Daca ie așea, brẽdu mieu, cum putemu se o luãmũ?»

174. «Dẽ luat, o se o luãmũ; da trebue s'ascultũ ce o se'ĩ spuĩ ieũ. Sũnt vëtëmat și fõrte ostenit dẽ gõna (litter. dẽ vinãtõrea) fõrã milã ce 'mĩ detterã (litter. 'mĩ aũ fãcut) ñini-le. Și așea, trebue se mẽ odinescũ patru-dẽci dẽ ñille. Și ca se putemu se mergemũ se luãmũ [pẽ] Frosa, și se scãpãmũ viĩ și sãnẽtoși, trebue se mẽ adapĩ in alle patru-dẽci dẽ ñille cu lapte dẽ ciutã, și se mẽ țesali dẽ doo orĩ pẽ ñi pinã se'mĩ cadã tot pẽru ãsta fermecatu dẽ ñine și dẽ ñini. Atuncea o se'ĩ dũc : «Incalicã-mẽ acuma, și se nu'ĩ fie grije dẽ nimic!»

175. «Bine, iubitu mieu brẽdu; dẽ cãt, unde se gãsescũ ieũ lapte-le dẽ ciutã ca se te adap patru-dẽci dẽ ñille?»

176. «Dẽ asta te 'ngrijesci și ți se pare greũ? Poruncesce ãllor trei

173. «S'il [en] est ainsi, mon *baille*, comment pourrions-nous l'enlever?»

174. «Pour l'enlever, nous l'enleverons; mais il faut que tu écoutes ce que je vais te dire moi. Je suis abimé (*littér. lésé, victime*) de fatigue [à cause] de la course excessive que m'ont fait faire (*littér. l'impitoyable*) chasse que m'ont faite) les fées. Et ainsi, il faut que je me repose quarante jours. Et pour que nous puissions aller prendre Frosa, et que nous échappions vivants et sains, il faut que tu m'abreuves pendant ces quarante jours avec du lait de biche, et que tu m'étrilles deux fois par jour, jusqu'à ce que tout ce poil ensorcelé par les fées et par les génies me tombe. Alors je te dirai : «Chevauchez-moi maintenant, et n'aie aucun souci (*littér. n'aie souci de rien*)!»

175. «[C'est] bien, mon cher *baille*; mais où trouverais-je le lait de biche pour que je t'[en] abreuve quarante jours?»

176. «[C'est] cela qui te préoccupe et te semble difficile? Demande [le]

trei-lor ține, și ielle, di sum loc, di sum chiétră, vorū nu vorū, va sē'ți adducă.»

177. «E ghine; ma țini-le, iu pot sē le aflu tora?»

178. «Cămēși-le nu le ai cu tine? Înțepă-le tr'ună margine cu ună chipită di căstură, și tu ici minută sē le cavți, ningă tine le afli.»

179. Perpilița făce di ca cum lu 'nvețō bai-lu; și tr'oră țini-le se aflară denintea lui. Vețundu-le, Perpilița lē țisse: «Di astăđi pină la patru-dēcī de țille, sē'mi adduțī cāte ună gālētă di lapte de țerbe, cathe diminēța; cō de nu, vē leg cusite-le de cōda a bai-lui, și vē trag asvarna ca cățelle.»

180. Țini-le illi se 'ncllinară și illi țisseră: «Sē ți se avdă ursita, dōmne!»

181. Și ași, de Țiua ațea, ahurhī Perpilița sē'și sistrisescă cal-lu

ține, și ielle, de sub pământū, de sub piétră (*adică*: din pământū, din ierbă verde), vorū nu vorū, o sē'ți adducă.»

177. «Bine; da țini-le, unde pos' sē le găsecū acuma?»

178. «Cămēși-le nu le ai cu tine? Înțepă-le la o margine cu un vērfū de cuțit (*littér.* custură), și 'n orī ce minut le ți cātă, le găseci lūngă tine.»

179. Perpilița făcū cum il invēțō brēqu; și 'n dată țini-le se aflară dinaintea lui. Vēđendu-le, Perpilița le țisse: «Dē astăđi pină la patru-dēcī de țille, sē'mi adduceți cāte uă gālētă de lapte de ciută, în fiă-care diminēța; cō de [unde] nu, vē leg cosiți-le de cōda brēqu-lui, și vē țirēcū (*littér.* vē trag țiriși!) ca [pē nisce] cățelle.»

180. Țini-le i se 'nclinară și 'i țisseră: «O sē facemū, dōmne, cum ne ai poruncit (*littér.* Sē ți se auđă porunca, dōmne)!»

181. Și așea, din Țiū aia, începū Perpilița sē'și țesale callu de doo

aux trois fées, et elles, de dessous terre, de dessous pierre ¹⁾, de gré ou de force (*littér.* elles veulent, elles ne veulent pas), t'[en] apporteront.»

177. «C'est bien; mais les fées, où pourrais-je les trouver maintenant?»

178. «N'as-tu pas les chemises avec toi? Pique les sur les bords avec une pointe de couteau, à quelque minute que tu les cherches, tu les trouveras à côté de toi.»

179. Perpilița fit comme le lui avait enseigné le *baille*, et de suite les fées se trouvèrent devant lui. En les voyant, Perpilița leur dit: «A partir d'aujourd'hui, pendant (*littér.* jusqu'à) quarante jours, apportez-moi un seau de lait de biche, chaque matin; si non, je vous attache les tresses à la queue du *baille*, et je vous fais trainer (*littér.* je vous tire en avant) comme des chiennes.»

180. Les fées s'inclinèrent et lui dirent: «Que tes ordres soient accomplis (*littér.* qu'il te soit entendu l'ordre, ou que ton ordre soit entendu), seigneur!»

181. Et ainsi, à partir de ce jour-là, Perpilița commença à étriller son

1) *En dambien*: de dedans de la terre, de dedans de l'herbe verte.

câte dauē orī in ȃiūă. Iera ȃini-le, di cathe ȃiūă illī adducea ȃapti-le.

182. Umplundu-se patru-ȃeci-le de ȃille, cal-lu arȃcȃ per-lu aȃel veclliul, Ńi scȃse un per noū ȃi luȃea di Ńi didea tr' oclli. Băi-lu cal cu arpite, veȃundu-se di ca cum vrea, illī ȃisse a domnu-suī : «Bune dȃmne a mieū, di iȃi iȃi ȃiŃiū me ascultaŃi; tora nică ună am sē Ńi ȃic tea sē faȃi ti ghinēȃa a ta Ńi a mea. Clliamă ȃini-le Ńi arupe lē cȃte treī perī de la cathe ună, Ńi ascunde'llī cathe treī ahorvhia; cȃ va sē nē lipsēcă multu. După aestă, fă-te ietim sē inchisimū, Ńi, cu numa al Dumniȃȃ, ti vhinghiȃi ȃille, cu tȃtă Frosa aūă himū.»

183. Perpilliȃa se 'ndrēpse, iŃi luȃ cu nēssu iȃi illī lipsea, Ńi 'ncă-

orī pē ȃi. Ier ȃini-le, pē fă-care ȃi Ńi adducea lapti-le.

182. Împlinindu-se alle patru-ȃeci dē ȃille, callu lepȃdȃ pēru ȃl vechī, Ńi scȃse un pēr noū (*adică* : Ńi cȃȃu pēru ȃl vechī, Ńi Ńi creseū altu noū) care luca dē [par'cȃ] Ńi da 'n ochī. Callu brȃȃu cu aripī, vȃȃendu-se după cum vrea, ȃisse lu domnu-so : «Bunu-le dȃmne al mieū, mē ascultaŃi dē ce Ńi ȃisseŃi; acuma ȃncă un [lu-cru] am sē Ńi ȃic sē faȃi pentru bini-le tēū Ńi al mieū. Chiamă ȃini-le, Ńi rupe le cȃte treī perī dē la fiă-care, Ńi puneŃi d'o parte (*litter.* ascundeŃi), cȃte treī [perī] la un loc; cȃ multū bine o sē ne prinȃă (*litter.* cȃ multū o sē ne trebuiēcă). După asta, fiȃ gata sē plecămū, Ńi, cu ajutoru (*litter.* cu nume-le) lu Dumne-ȃȃ, peste doo-ȃeci dē ȃille, sūntem aici cu Frosa [cu] tot (*litter.* cu tȃtă Frosa).»

183. Perpilliȃa se gȃti [dē drum], Ńi Ńi luȃ cu dīnsu cȃŃi trebuiă, Ńi 'ncă-

cheval deux fois par jour. Quant aux fées, elles lui apportaient le lait chaque jour.

182. Une fois les quarante jours écoulés (*littér.* se remplissant les quarante jours), le cheval perdit (*littér.* jeta) son vieux poil et [en] prit (*littér.* fit sortir) un nouveau qui luisait à t'éblouir (*littér.* cela te donnait dans les yeux). Le cheval *baille* ailé se voyant comme il voulait [être], dit à son maître : «Mon bon seigneur, tu as fait (*littér.* tu m'écoutes) ce que je t'ai dit; maintenant j'ai à te dire encore une [chose] pour que tu fasses selon ton bien et le mien. Appelle les fées et arrache leur (*littér.* romp leur) trois cheveux à chacune et cache les par trois séparément ¹⁾; car nous en aurons grand besoin (*littér.* car cela va nous falloir beaucoup ²⁾). Après cela, prépare-toi à partir (*littér.* fais-toi prêt que nous partions), et, avec l'aide de Dieu (*littér.* avec le nom de Dieu), dans vingt jours nous serons ici avec Frosa (*littér.* avec toute la Frosa).»

183. Perpillita se prépara; il prit avec lui ce qu'il lui fallait, et en

1) *En dial. danub.* mets-les d'un côté. —
2) *Id.* fort bien cela nous prendra.

câte daie orî în diună. Iera đini-le, di cathe diună illi adducea lapti-le.

182. Umplundu-se patru-déci-le de đille, cal-lu arucó per-lu ačel vecliul, și scóse un per noú či lučea di țî didea tr' ocli. Băi-lu cal cu arpite, veđundu-se di ca cum vrea, illi đisse a domnu-suî : «Bune dómne a mieú, di ici iți đișiú me ascultași ; tora nică ună am sě'ți đic tea sě faci ti ghineța a ta și a mea. Clliamă đini-le și arupe lě câte trei perî de la cathe ună, și ascunde'lli cathe trei ahorvhia ; cǒ va sě ně lipsescă multu. După aestă, fă-te ietim sě inchisimú, și, cu numa al Dumniđeú, ti vhinghiți đille, cu tótă Frosa aúă himú.»

183. Perpilița se 'ndrěpse, iși luó cu něssu ici illi lipsea, și 'ncă-

orî pě đî. Ier đini-le, pě fiă-care đî iți adducea lapti-le.

182. Împlinindu-se alle patru-đeci de đille, callu lepěđ pěru ál vechi, și scóse un pěr noú (*adică* : iți cǎđu pěru ál vechi, și 'i creseú altu noú) care lucea de [par'cǒ] 'ți da 'n ochi. Callu brėđú cu aripi, vėđėndu-se după cum vrea, đisse lu domnu-so : «Bunu-le dómne al mieú, mě ascultași de ce 'ți đissei ; acuma încă un [lucru] am sě'ți đic sě faci pentru bini-le těú și al mieú. Chiamă đini-le, și rupe le câte trei perî de la fiă-care, și pune'i d'o parte (*litter.* ascunde'i), câte trei [per] la un loc ; cǒ multú bine o sě ne prinďă (*litter.* cǒ multú o sě ne trebuiescă). După asta, fiș gata sě plecămú, și, cu ajutoru (*litter.* cu nume-le) lu Dumne-đeú, peste doo-đeci de đille, sântem aici cu Frosa [cu] tot (*litter.* cu tótă Frosa).»

183. Perpilița se găti [de drum], uși luó cu dınsu celı trebuiă, și 'ncă-

cheval deux fois par jour. Quant aux fées, elles lui apportaient le lait chaque jour.

182. Une fois les quarante jours écoulés (*littér.* se remplissant les quarante jours), le cheval perdit (*littér.* jeta) son vieux poil et [en] prit (*littér.* fit sortir) un nouveau qui luisait à t'éblouir (*littér.* cela te donnait dans les yeux). Le cheval *baille* ailé se voyant comme il voulait [être], dit à son maître : «Mon bon seigneur, tu as fait (*littér.* tu m'écoutes) ce que je t'ai dit ; maintenant j'ai à te dire encore une [chose] pour que tu fasses selon ton bien et le mien. Appelle les fées et arrache leur (*littér.* romp leur) trois cheveux à chacune et cache les par trois séparément ¹⁾ ; car nous en aurons grand besoin (*littér.* car cela va nous falloir beaucoup ²⁾). Après cela, prépare-toi à partir (*littér.* fais-toi prêt que nous partions), et, avec l'aide de Dieu (*littér.* avec le nom de Dieu), dans vingt jours nous serons ici avec Frosa (*littér.* avec toute la Frosa).»

183. Perpilita se prépara ; il prit avec lui ce qu'il lui fallait, et en

1) *En dial. danub.* mets-les d'un côté. —

2) *Id.* fort bien cela nous prendra.

pit niorî. Cându appruchiară sê se dipună pi loc, Perpilița scôse trei perî, și 'lli aruncô in pade. Ună arūcare perî-lli, çi sê vedă? Toți șerchi-lli și tôte nipertiți-le se adunară și se 'mpletiră un tru alantu di se fêce un gardu ni-străbătut dinăntea a lor. Perpilița cându veđu ași, le 'și chirdu de frică; iéra bai-lu illî đisse: «Scôte alți trei perî di aruncă 'n pade, și nu te aspare.»

186. Perpilița fêce cum illî đisse cal-lu, și tr' óră agiumsiră trei buluchî de orni agiune de 'nă sêptêmână; și cara lē se hiumusiră a șerchi-lor și a nipertiți-lor, nu alăssară nici ună ti semnu.

187. Și ași, lē se dișclise callea di tôte părți-le; iéra orni-le își se dusseră 'năpoi aclo di iu avea venită.

188. Imnânda-luî pri calle, cal-lu illî đice al Perpilița: «Domnul

(*littér.* se pierdù) pîn norî. Cându se apropié sê se dea jos, Perpilița scôse trei perî, și 'l aruncô jos. Cum aruncô perî (*littér.* uă aruncare perî), ce sê vađă? Toți șerpi și tôte nêpêrci-le se adunară și se 'mpletiră unu cu altu dē se făcù un gardū ne-străbătut dinăntea lor. Perpilița cându veđu așea nu maî putù dē frică (*littér.* 'și le pierdù dē frică); iér brêđu îi đisse: «Scôte alți trei perî dē 'l aruncă jos, și nu te speria.»

186. Perpilița făcù cum îi đisse callu, și în dată veniră (*littér.* ajunseră) trei stoluri dē vulturi ne-mâncați d'ó sêptêmână; și daca se repeđiră asupra șerpi-lor și asupra nêpêrci-lor, nu lăssară nici [măcar] una dē probă (*littér.* pentru semnu).

187. Și așea, li se dēșchise drumu dē tôte părți-le; iér vulturi se dusseră 'ndêrêt, acolo dē unde venisseră.

188. Umblându pē drum, callu đisse lu Perpilița: «Domnu mieu, bucu-

se perdit) dans les nuages. Lorsqu'ils furent près (*littér.* ils approchèrent) de descendre sur terre, Perpilita sortit trois cheveux, et il les jeta à terre. Une fois les cheveux jetés (*littér.* un jeter les cheveux), que voit-il? Tous les serpents et toutes les vipères s'assemblèrent et s'entrelacèrent [au point] qu'il en résulta (*littér.* il se fit) une palissade infranchissable devant eux. Perpilita lorsqu'il vit cela, eut grande peur (*littér.* il se les perdit de peur); mais le *baille* lui dit: «Sors trois autres cheveux et jette les à terre, et ne t'effraie pas.»

186. Perpilita fit comme le cheval [le] lui dit, et de suite arrivèrent trois bandes d'aigles à jeun depuis une semaine; et lorsqu'ils s'élancèrent (*littér.* et s'ils s'élancèrent) sur les serpents et les vipères, ils n'en laissèrent pas trace (*littér.* ni une pour signe, *c'est-à-dire* pour échantillon).

187. Et ainsi, la voie leur fut ouverte de toutes parts; et les aigles s'en retournèrent d'où ils étaient venus.

188. Tout en cheminant (*littér.* en marchant sur la voie), le cheval dit à Perpilita: «Mon maître, réjouis-toi,

a mieu, hărisé-te, cõ appruchiemu di munte-le cu apă vchie și apă mórtă. Tu pădurea çi va sã intrãmũ tora, pitu calle va sã aflãmũ multe hillie și nepõte a lamne-lieĩ. Ielle va sã te 'ntrebã di iu vhiñĩ și iu te duçi. Tine sã lã dıçi : «Vhin dit ieta alantã sã lliẽũ apã «vchie și apã mórtã.» Ielle avđında-luĩ aistu sbor, va sã se adunã pĩnã de una, și va sã se ducã la mõșa lamñie sã 'llĩ spunã. Mõșa lamñie funda-luĩ aveglitorã a apã-lieĩ vchie și a apã-lieĩ mórtã, va sã 'și lliẽ hillie-le și nepõti-le, și va sã se ducã sã avégllie api-le; iera noĩ, cu mare vchie va sã nẽ duçimũ ningã Frosa, și tr' órã sã discaliçi sã uã dislegĩ di iu ieste ligatã di arbure. Și sã nu sburẽsci cu nẽssã niçi-un sbor, ma cu vchie sã uã bagĩ încãllar, și sã 'ncaliçi și tine.

189. «Atunçea* ieu va sã asbor, ca sã ascãpãmũ di gura a lamñi-

rã-te, cõ [ne] apropiemũ dẽ munte-le cu apã vie și apã mórtã. În pãdurea unde o sã intrãmũ acuma, pẽ drum o sã gãsimũ multe fete și nepõte d'alle sgriptorõci. Ielle o sã te 'ntrebe dẽ unde viĩ și unde te ducl. Tu sã le dıci : «Viũ dĩn lumea aĩ «laltã sã ieu apã vie și apã mórtã.» Ielle auđĩndũ vorba asta, o sã se adune [tõte] pĩn la una, și o sã se ducã la sgriptorõca a bẽtrãnã sã 'l spuie. Sgriptorõca a bẽtrãnã fiĩndũ pãzitõrea api viĩ și a api mõrte, o sã 'și iẽ feti-le și nepõti-le, și o sã se ducã sã pãzescã api-le; ier noĩ, iute iute (*litter.* cu mare iuțelã), o sã ne ducemũ lũngã Frosa, și ĩn datã sã dẽscaliçi, sã o dẽslegĩ dẽ unde ie legatã dẽ copaci. Și sã nu vorbescĩ cu dĩnsa niçi-o vorbã, ci dẽ grab sã o puĩ cãllare, și sã 'ncaliçi și tu.

189. «Atuncea ieu o sã sbor, ca sã scãpãmũ dẽ gura sgriptorõci; și cãnd

car nous approchons de la montagne à l'eau vive et à l'eau morte. Dans la forêt où nous entrerons maintenant, en chemin nous trouverons beaucoup de filles et de petites-filles de l'ogresse. Elles vont te demander d'où viens-tu et où vas-tu. Toi, dis-leur : «Je viens de l'autre «monde (*littér.* de l'autre siècle), pour «prendre de l'eau vive et de l'eau «morte.» En entendant ce mot, elles vont s'assembler [*toutes*] jusqu'à la dernière (*littér.* jusqu'à l'une), et vont aller le dire à la vieille ogresse (*littér.* à la grand'mère l'ogresse). La vieille ogresse étant la gardienne de l'eau vive et de l'eau morte, prendra ses filles et ses petites-filles, et s'en ira veiller sur les eaux; quant à nous, nous irons en toute hâte auprès de Frosa, et de suite tu descendras (*littér.* tu descendras de cheval), tu la détacheras de l'arbre où elle sera liée. Ne lui parle pas (*littér.* et ne parle avec elle aucun mot), mais fais-la vite monter à cheval, et monte toi aussi.

189. «Alors moi je volerai, pour que nous échappions à la gueule de

-lliei; și cându va să veți cō lamnia allagă cu tōte hillie și nepōte după noi, tine tr' ōră să aruci și alanti trei perī, și 'năpoi să nu muntresci, ni tine ni Frosa, cō are să se facă di açelli trei perī, un ariū mintit, ună pădure cu schiñi și ună hândache di foc cu pira vinită. Cându va să trecimū dinclo di câmpul cu șerchi, atuncea va să nē discurmămū toți, și atuncea va să sburēsci cu Frosa.»

190. Perpilița tōte cāte illī dīsse cal-lu iși le băgō ghine tu minte. Agiungēnda-lu tu locuri-le iu se află hillie-le și nepōti-le a lamnie-lliei, ielle ma 'l vedură, illī dīsseră : «Callea 'nbar, gione tinere și mușate ! Di iu nē vhiñi, și iu te duçi ?»

191. «Înbar s'aveți ! Dit ieta alantă ; și me duc să lliēū apă vhie și apă mōrtă.»

192. «Tōrnă-te, gione, 'năpoi, cō va să'i chierī cap-lu !»

193. «I mine, i voi !»

ēl vedē cō sgrīptorōica allēgă cu tōte feti-le și nepōti-le [ie] după noi, tu în dată să arunci și āi-lalți trei perī, și 'ndērēt să nu te uīți, nici tu nici Frosa, cō are să se facă din āi trei perī, un riū turburat, o pădure dē spinī și un șanțū dē foc cu para vinită. Când omū trece dincolo dē câmpia cu șerpi, atuncea o să ne odinimū toți, și atuncea o să vorbesci cu Frosa.»

190. Perpilița băgō 'n cap (*litter.* iși băgō 'n minte) tōte cāte iī dīsse callu. Ajiungēnd în locuri-le unde se află feti-le și nepōti-le sgrīptorōici, ielle cum il vedură, iī dīsseră : «Calle bună (*litter.* callea urequ), flăcăū tiner și frumos ! Dē unde ne vii, și unde te duci ?»

191. «Noroc să aveți ! Dē pē¹⁾ lumea al-laltă ; și mē duc să iēū apă vie și apă mōrtă.»

192. «Întorce-te, flăcăiași, înapoi, cō o să'i pierqi capu !»

193. «Or iēū, or voi !»

l'ogresse ; et quand tu verras que l'ogresse court après nous avec toutes ses filles et ses petites-filles, jette tout de suite les trois autres cheveux, et ni toi, ni Frosa ne regardez en arrière, car de ces trois cheveux il va résulter (*littér.* il a à se faire) un fleuve bouillonnant, une forêt épineuse et un fossé de feu à la flamme bleue. Lorsque nous aurons passé au-delà de la plaine aux serpents, alors nous nous reposerons tous, et alors tu parleras à Frosa.»

190. Perpilița se mit bien dans l'esprit tout ce que le cheval lui dit. Lorsqu'il fût arrivé à l'endroit où se trouvaient les filles et les petites-filles de l'ogresse, celles-ci dès qu'elles le virent, lui dirent : «[Nous te] souhaitons [bon] voyage (*littér.* route), beau jeune homme ! D'ou nous viens-tu, et ou vas-tu ?»

191. «Bonheur [puissiez] vous avoir ! De l'autre monde, et je vais prendre de l'eau vive et de l'eau morte.»

192. «Retourne sur tes pas (*littér.* retourne en arrière), jeune [homme], car tu perdras ta tête !»

193. «Ou moi, ou vous !»

1) On dit aussi : după.

194. Cât avđiră aeste sboră, își uă dedită cu de allagă, și agiungându la mōșa lamñie, illi spusiră tōte cāte sburiră cu Perpilița. Mōșa lamñie, avđinda-luī aiste, își luō tōtă taifa 'llī și se dusse sē avégllie api-le.

195. Tu óra či lamñia agiumse la đise-le ape, Perpilița cu bai-lu agiumseră la arburi-lli iu eră legatā mārata di Frosă. Perpilița, fōră sē chiēră chirō, discălicō și se dusse la Frosă, și dislegându-uă, uă arānchi 'n bračă și uă arucō pi cal; și 'ncălicānda-luī și iel, illi đisse : «Haīde, balliū; tora sē te ved!»

196. Aclo iu asburā bai-lu cu Perpilița și cu Frosă sti iel, avdu ună fricōsă humbuniđare ca cāndu cade sfulgul. Perpilița intribō cal-lu ca či va sē hibă. Iera cal-lu illi đisse : «Ieste mōșa lamñie

194. Cum auđiră vorbe-le astea, o luară la fugă (*littér.* își o detteră cu de allergare), și ajungēndū la sgriptorōica a bētrānă, îi spuseră tōte cāte vorbisseră cu Perpilița. Sgriptorōica a bētrānă, auđind astea, își luō tōtă ceta (*littér.* curtea), și se dusse să pāzescă api-le.

195. Cāndū sgriptorōica ajunse la đisi-le ape, Perpilița cu brēđu ajunseră la copaci unde ieră legatā biéta Frosă. Perpilița, fōră sē piērđă vreme, dēscălicō și se dusse la Frosă, și dislegānd-o, o luō (*littér.* o răpi) 'n brače și o sui (*littér.* arucō) pē cal; și 'ncălicāndū și iel, îi đisse [callu-luī] : «Aīde, brēđu-le; acum sē te vėđū!»

196. Acolo unde sburā brēđu cu Perpilița și cu Frosă pē iel, aude un tunet înfricoșat, ca cāndū cade fulgeru. Perpilița întrebō [pē] cal ca ce sē fie. Ier callu îi đisse : «Ieste sgrip-

194. Dès qu'elles eurent entendu ces mots, elles prirent la fuite (*littér.* elles se la donnèrent avec de course), et en arrivant chez la grand'mère l'ogresse, elles lui racontèrent tout ce qui s'était passé entre elles et Perpilița (*littér.* elles lui dirent tout ce qu'elles parlèrent avec Perpilița). La grand'mère ogresse, ayant entendu ces [paroles], prit toute sa cour, et s'en alla surveiller les eaux.

195. Au moment où l'ogresse arriva aux dites eaux, Perpilița et le baille arrivèrent aux arbres où était attachée la pauvre Frosă. Perpilița, sans perdre de temps, descendit de cheval et s'en alla auprès de Frosă, et en la détachant, il la prit (*littér.* il la ravit) dans [ses] bras, et la jeta sur le cheval, et en montant à cheval lui aussi, il dit [au cheval] : «Allons, baille; c'est le moment de te montrer (*littér.* maintenant que je te voie)!»

196. Du temps que (*littér.* là où) le baille volait en emportant Perpilița et Frosă (*littér.* avec Perpilița et Frosă sur lui), ils entendirent (*littér.* ils entendent) un effroyable [coup de] tonnerre, comme lorsque la foudre tombe. Perpilița demanda au cheval ce que cela [pouvait] être. Et le cheval lui dit : «C'est la grand'mère

cu hillie-le și cu nepóti-le. Di cât, fă ți am đisă, și nu vė apăreați !»

197. Atunțea PerpillaȚa arucó și alantı trei perı, și tr' óră se fėce un ariũ mintit, ună pădure cu schiñi, și ună largă hândache di foc cu pira vinită. Móșa lamñie aștiptânda-lui multă óră la apa vñie și apa mórtă, sė vñină gioni-le ți 'lli đisseră hillie-le și nepóti-le, și veđunda-lui cõ nu are ni gione ni ți-va, se dusse la loc-lu iu eră legatã Frosa; ma ne-aflânda-lui ni Frosă ni çini-va, se niiri multu pi hillie-le și pi nepóti-le a llicı. Ași, le băgõ 'nintea a llicı și își uă dedirã cu de allagã sė agiungã baı-lu cu PerpillaȚa și cu Frosa.

198. Cu allăgarea ți fėçirã, agiumsirã la ariũ-lu ațel mintit-lu, și intrãnda-lui tóte tu ariũ ca sė trecã 'na-parte, nepóti-le a lamñie-

țoróica a bėtrãnã cu feti-le și cu nepóti-le [iei]. Dė cât, fă ce 'ți am đis, și nu vė speriați !»

197. Atuncea PerpillaȚa arucó și al-lalți trei perı, și în datã se făcũ un riũ turburat, uă pădure cu spinı, și un șanțũ largũ dė foc cu para vinėtã. Sgriptoróica a bėtrãnã așteptãndũ multũ la apa vie și apa mórtã, sė vie flăcãu dė care 'ı vorbirã feti-le și nepóti-le, și veđendũ cõ nu ie nicı flăcãu nicı nimic, se dusse la locu unde ierã legatã Frosa, da ne-gãsindũ nicı [pė] Frosa nicı [pė] nimenı, se necãji multũ pė feti-le și pė nepóti-le iei. Așeã, le puse [sė mėrgã] 'nainte, și o luarã la fugã (*littér.* și 'și o detterã cu dė allergare) sė ajungã [pė] brėđu cu PerpillaȚa și cu Frosa.

198. Allergãnd as-fel (*littér.* cu allergarea ce făcurã), ajunserã la riu al turburat, și intrãndũ tóte 'n riũ ca sė trecã dincolo, nepóti-le sgriptõ-

l'ogresse avec ses filles et [ses] petites-filles. Mais fais ce que je t'ai dit, et ne vous effrayez pas !»

197. Alors PerpillaȚa jeta aussi les trois autres cheveux, et de suite apparut (*littér.* se fit) un fleuve bouillonnant, une forêt épineuse et un large fossé de feu à la flamme bleue. La grand'mère ogresse ayant attendu longtemps auprès de l'eau vive et de l'eau morte, que le jeune [homme] vint [selon] ce que lui avaient dit les filles et les petites-filles, et ayant vu qu'il n'[y] avait (*littér.* qu'il n'a) ni jeune [homme] ni rien, s'en alla à l'endroit où Frosa était attachée, mais n'[y] trouvant ni Frosa ni personne, elle se fâcha beaucoup après ses filles et ses petites-filles. Ainsi, elle les poussa devant elle (*littér.* les mit devant elle), et elles se mirent à courir (*littér.* et elles se la donnèrent avec la course) pour atteindre le baille avec PerpillaȚa et Frosa.

198. En courant comme elles le firent (*littér.* avec la course qu'elles firent), elles arrivèrent au fleuve bouillonnant, et étant toutes entrées dans le fleuve pour passer de l'autre côté, les petites-filles de l'ogresse se noyè-

-lliei se necară pină de ună. Inșinda-luî lamñia cu hillie-le gólle 'na-parte di ariü, dëdiră tu pădurea cu schiñi. Di aclò nu putü sê străbattă altă di cât móşa lamñie. Nica ghine ditu schiñi nu inși, déde di hândachea di foc cu pira vinită; și intrânda-luî aclò, ma' nu inși nica 'nă óră.

199. Léra bai-lu sburitor și asburător, tricü câmpul cu șerchi. și ducându-se tru nisce ierghi verđi, sum nisce umbre 'ndessate, illi đisse a domnu-suî: «Discalică tora, domnul a ñ ieü, ca sê me discurma și sê vë discurmați. Și bagăți căciula pi un oclliu, cõ ascăpămmu ghine și sănëtoși.»

200. Atumțea Perpilița discălicõ cu tótă Frosa, și ședënda-luî

róici se 'nneacă pin la una. Ișindü sgrifțoróica numaî cu feti-le (*litter.* cu fi-le gólle) đincolo dë riü, detteră dë pădurea cu spinî. D'acolo nu putü sê iéssă (*litter.* sê străbattă) dë cât sgrifțoróica a bëtrână. Áncă nu își bine đin spinî, dette dë șanțu dë foc cu para vinëtă; și intrând acolo, nu mai își dë loc (*litter.* nu mai își áncă o dată).

199. Iér brëqu vorbitor și sburător, trecü câmpia cu șerpî, și ducându-se pë ierbă verde (*litter.* în nisce ierburî verđi), la o umbră dëssă, đ'sse lu domnu-so: «Dëscalică acuma, domnu mieü, ca sê rësufflu și sê rësufflați. Și puneți căciula la o parte (*litter.* pë un ochi), cõ scăparămü bine și sănëtoși.»

200. Atuncea Perpilița dëscălicõ cu Frosa [cu] tot, și așëđându-se la

rent jusqu'à la dernière (*littér.* jusqu'à l'une). L'ogresse en sortant seulement avec ses filles (*littér.* avec ses seules filles) de l'autre côté du fleuve, trouva (*littér.* elles donnèrent de) la forêt epineuse. La grand'mère l'ogresse seule put passer au-delà (*littér.* au delà ne put traverser autre que la grand'mère ogresse). Elle n'était pas encore complètement sortie des épines, qu'elle trouva (*littér.* qu'elle donna de) le fossé de feu à la flamme bleue; et en y entrant, elle n'en sortit plus (*littér.* plus ne sortit encore une fois).

199. Quant au *baille* parlant et volant, il passa la plaine aux serpents, et s'en allant au milieu d'herbes vertes, sous des ombrages épais (*littér.* sous certaines ombres denses), il dit à son maître: «Descends maintenant, mon maître, pour que je me repose et que vous vous reposiez [aussi]. Et sois sans inquiétude (*littér.* mets ton bonnet sur un oeil, *c'est-à-dire* sur le côté), car nous avons échappés sains et saufs (*littér.* nous échappâmes bien et sains).»

200. Alors Perpillita descendit de cheval avec Frosa (*littér.* avec toute la Frosa), et s'asseyant à l'ombre,

sum umbră, își spusiră un alantu toate câte le avea tricută pisti cap, di óra și se avea faptă și pînă tu minuta așea.

201. După și se discurmă ghine mușat, și iell și asburător-lu balli, încălicară iera doș-lli pi iel, și se dusseră tu casa a moș-lliei paramama al Perpilița.

202. Și ași, Perpilița își se 'neurunó cu mușata a loc-lui Frosa, cu ne-spusă și ne-mărginită vrere di daș-le părți. Și bănară și tricură; și cara se nu aibă mórtă, va-hi nică bânédă.

203. Iera đini-le cu đin-lli crepară și crepă de aréu, ca corghi-lli și ca corbi-le.

204. Părmițhú mi sciam, părmițhú vė spușiu; nu sciú cum feciu, ma nu vė arișiu.

umbră, își spuseră unu altuia toate câte pățiseră (*littér.* câte le trecuseră peste cap), de cându se năcuseră și pînă 'n minutu alla.

201. După ce se odiniră bine frumos, și iel și brédu sburător, încălicară ier amindoi pé iel, și se dusseră la haba care crescuse (*littér.* crescătorea, in loc de mumă) pé Perpilița.

202. Și așea, Perpilița se cununó cu Frosa frumoșa pămintu-lui, cu dor ne-spus și ne-mărginit din amindoo părți-le. Și trăiră și petrecură; și daca n'o fi murit, póte có încă trăiesce.

203. Ier đini-le și đini crepară și crapă de neceđu, ca corbi și ca corbi-le (*adică* ca nisce ne-norociți și nisce ne-norocite).

204. Basmú sciam, [și] hasmú vė spusei; nu sciú cum făcu, da nu vė 'nșellai.

ils se dirent l'un à l'autre tout ce qui leur était arrivé (*littér.* toutes celles qui leur avaient passé par dessus la tête) depuis l'heure où ils étaient nés, jusqu'à cette minute-là.

201. Après qu'ils se furent bien reposés (*littér.* reposé bien beau), eux et le *baile* volant, ils le montèrent de nouveau tous les deux, et ils s'en allèrent dans la maison de la vieille mère nourricière de Perpilița.

202. Et ainsi, Perpilița se maria (*littér.* se couronna) avec Frosa la [plus] belle de la terre, avec amour indicible et illimité des deux côtés. Et ils vécurent et ils passèrent [agréablement le temps]; et s'ils ne sont pas morts, peut-être vinent-ils encore.

203. Quant aux fées et aux génies, ils crevèrent et ils crèvent de colère (*littér.* de mal), comme des malheureux et des malheureuses (*littér.* comme les corbeaux mâles et les corbeaux femelles).

204. Je savais [un] conte, et je vous contai un conte; je ne sais pas comment j'ai fait, mais je ne vous ai pas dit de mensonge (*littér.* je ne me suis pas ri de vous, *c'est-à-dire* je ne vous ai pas trompés).

CÂNTIȚE DIN CRUȘOVA.

(Texte macédo-roumain, sous-dialecte de Crușova).

I. Cântic a unei fătă isusită ȇi 'și plâmse gioni-le doi-sprê-ȇece d'añi.

- «ȇi 'mî șeqî, fătă, ningă arîu ?
Moi fătă mușată !»
— «S' tréca arîul si 'mî mi nécă !
Bre gione chiragi !»
5. — «Cö-ȇe, fătă së 'mî ti nécă ?»
— «Cö bana 'mî s'are urită !»

POESII POPULARI DIN MACEDONIA (CRUȘOVA).

(Version en dialecte roumain du Danube, en langue cultivée).

I. Cântecul unei fete care 'și plânse fidentatul doi-spre-ȇece anñi.

- «Ce 'mî șeqî, fătă, lüngă riü ?
O! fătă frumósă !»
— «Së tréca riul së me 'nnece !
Moi june căraușü !»
5. — «De ce, fătă, së mi te 'nnece ?»
— «Cö mi s'a urit [cu] viêta !»

POÉSIES POPULAIRES ROUMAINES DE LA MACÉDOINE (CRUȘOVA).

(Version littéraire).

I. Chanson d'une jeune fiancée qui pleura son fiancé pendant douze ans.

- «Pourquoi restes-tu [jeune] fille, auprès du fleuve ?
Ô belle [jeune] fille !»
— «Pour que le fleuve passe et me noie !
Ô jeune roulier !»
5. — «Pourquoi, [jeune] fille, [veux-tu] qu'il te noie ?»
— «Parce que j'ai pris la vie en horreur !»
(Littér. la vie m'est haïssable, la vie me s'est haïe).

- «Spune'mî, fătă, ți ai pățită?»
 — «Mama și' tata mî are mórta!»
 — «Ti aceea, fătă, 'ntrași tu laie,
 10. Ș' trăpseși mână di duñiaie?»
 — «Mî am și' nă jéle cama mare,
 Cõ 'mî am gion-le 'nclo de amare;
 Doi-spre-çi d'añi ți ma' 'mî lu așteptu
 Tot cu mâni-le pi chieptu!»
 15. — «Mare pecat îmi ți ai faptă,
 Vetea pi svercă ți ai luată
 Pin' tora ți ai așteptată,
 Cõ iel di mult are mórta.

- «Spune'mî, fătă, ce-ai pățit?»
 — «Mama și' tata 'mî aũ murit!»
 — «De aceea, fătă, intrași în doliu (*litter.* în negre),
 10. Și te lăpădași de lume?»
 (*Littér.* Și trăsseși mâna de la lume?)
 — «Am și' uă jéle [și] mai mare,
 Cõ 'mî am june-le (fidențatul) din-colo de mare;
 Doi-spre-đece anni de cândü mîl așteptü
 Tot cu mâni-le la pieptü!»
 15. — Mare pecat mi 'ți ai făcut,
 Persóna ta 'ți ai luato 'n spinare,
 (*adică* : 'ți ai făcut ție mare greutate),
 Pină acum de ai așteptat,
 Cõ el de mult a murit.

- «Dis-moi, [jeune] fille, que t'est-il arrivé?»
 (*Littér.* qu'as-tu pati?)
 — «Ma mère et mon père sont morts.»
 (*Littér.* me sont morts).
 — «[C'est] pour cela, [jeune] fille, [que] tu as pris le deuil,
 (*Littér.* que tu es entrée en deuil, tu entras en noir),
 10. Et que tu as renoncé au monde?»
 (*Littér.* que tu as retiré ta main du monde?)
 — «J'ai aussi une douleur encore plus grande,
 Car j'ai mon jeune [fiancé] au-delà de la mer;
 [Il y a] douze ans depuis que je l'attends
 Les mains [jointes] sur la poitrine!»
 15. — «Grand dommage tu t'es fait,
 Tu t'es imposé une bien lourde charge,
 (*Littér.* Ta personne tu te l'es prise sur le dos),
 De l'avoir attendu jusqu'à présent,
 Car il est mort depuis long[temps];

- Și ieŭ lu am ingrupată;
 20. Pumén ti sufflit 'llī am dată :
 Față aroșie și oclli laŭ,
 Pălcărsescu s' mī le dai !»
 — «Açillor çī lē lli aī dată
 Ia du-te di lē le caftă !»
25. — «Scôlă oclli s' me muntresci
 Disi cō va s' me cunnosci,
 Cō ieŭ hiŭ gioni-le a tēŭ,
 Ieŭ hiŭ suschirat-lu a tēŭ !
 Fētă, ieŭ cându 'nchisiŭ,
 30. Tu xéne cându 'mī fugiŭ,

- Și eŭ l'am ingropat;
 20. Pomană de sufflet 'i am dat :
 Față roșie (*adică* : obraji rumeni) și ochi negri,
 [Te] rog să mi le dai !»
 (*Adică* : să me indemniseși dându'mi uă față rumenă și ochi negri)
 — «Acellor cărora le aī dat,
 Ia du-te de le cere ['ndērēt] !»
25. — «Rêdică ochiŭ sē me veși
 Nu cum-va o sē me cunnosci,
 Cō eŭ sum june-le tēŭ,
 Eŭ sum suspinatul tēŭ !
 (*Adică* : după care aī suspinat).
 Fētă, eŭ cându porniŭ,
 30. În străinătate cându plecai,

- Et c'est moi qui l'ai enterré.
 20. Pour son âme je fis l'aumône,
 [Je donnai :] joues roses et des yeux noirs,
 Je [te] prie de me les rendre.»
 (*C'est-à-dire* de m'indemniser en me donnant des joues roses et des
 yeux noirs).
 — «A ceux auxquels tu les as donnés,
 Va les leur redemander !»
25. — «Lève les yeux pour me regarder,
 [Voir] si tu me reconnaîtras,
 Car [c'est] moi [qui] suis ton jeune [fiancé],
 [C'est] moi [qui] suis ton désiré.
 (*Littér.* ton soupiré).
 [Jeune] fille, lorsque je suis parti,
 30. Lorsque je m'en suis allé à l'étranger,

- Cu ți maste te alăssaî!
 Tora, fêta, cum te aflaî!..
 Galbină ș' multu giăcută,
 Ș' tu lăî straînie înviscută!
 35. Moî fêtă mușată!..»

- Fêta ahurhî s' muntrêscă,
 Mărați-lli di nêși!
 Gioni-le sêl sităxescă.
 Căt ahurhî sêl cunnôscă,
 40. 'L'î vinne arêu ș' cădu dē 'mprôstă.
 Nêssă cădu di 'nă parte,
 Gioni-le d'alantă parte.
 Cu hóce mare strigară

- Cu ce față te lăssaî!
 Acum, fêtă, cum te aflaî!..
 Galbenă și multu zăcută,
 Și 'n negre vestminte 'mbrăcată!
 35. O! fêtă frumôsă!..»

- Fêta 'ncepû sê se uite,
 Sêrmanîl de ei!
 [Pe] june-le sêl essamine.
 Căt începû sêl cunnôscă,
 40. Îi veni reu și cădu jos.
 Dînsa cădu de uă parte,
 June-le d'ai-laltă parte.
 Cu vóce mare strigară,

- Avec quelle figure je t'ai laissée!
 Maintenant, [jeune] fille, comment t'ai-je trouvée!
 Jaunie et affaiblie par la maladie
 (*Littér.* jaune et beaucoup gisante)
 Et vêtue de vêtements noirs!
 35. Ô belle [jeune] fille!

- La [jeune] fille commença à regarder,
 Les pauvres [jeunes gens!..]
 (*Littér.* les pauvres d'eux).
 A examiner le jeune [homme].
 Dès qu'elle commença à le reconnaître,
 40. Elle se trouva mal et elle tomba à terre.
 Elle tomba d'un côté,
 Le jeune [homme] de l'autre côté.
 D'une voix forte ils s'écrièrent,

45. Xeni-le le blăstemată,
 Și de mână s'acățară,
 Și tu frumte se bășară;
 Un alantu se lliertară
 Și tu loc-lu ațel crepară!
 Marați-lli di nēși!..

50. Doi lai picurari lli aflară,
 Și pi cheră lli 'ncărcară;
 Îlî dussiră tu 'nă hóră;
 Grópă mare lē săpară,
 S' dipre-ună lli 'ngrupară!

55. Marați-lli di nēși!..

45. Străinătatea uă blestemată,
 Și de mână se luară,
 Și pe frunte se sărutară;
 Unul pe altul se iertară
 Și în locul acella muriră!
 Sermaniî de ei!..

50. Doi bieți păstorî îi aflară
 Și pe car îi încărcară;
 Îi dusseră într'un sat;
 Grópă mare le săpară,
 Și 'mpre ună î ingropară!

55. Sermaniî de ei!..

45. Ils maudirent les [pays] étrangers;
 Et ils se prirent par la main,
 Et ils se baisèrent sur le front;
 L'un à l'autre se pardonnerent
 Et ils moururent sur place,
 Les pauvres [jeunes gens]!
 (*Littér.* les pauvres d'eux).

50. Deux braves bergers les trouvèrent
 Et sur [une] charrette les chargèrent;
 Ils les transportèrent dans un village;
 Grande fosse ils leur creusèrent,
 Et ensemble les enterrèrent,

55. Les pauvres jeunes gens!
 (*Littér.* Les pauvres d'eux).

II. Cântic a unei fătă arăchită de un gione.

- «Scól', fătă, s' mérgimū tu munte,
La stanea cu oi-le multe;
Mărcat și lapte s' mâcămū,
Și afrange s' adunămū;
5. S' nē primnāmū ȕiūa di véra,
Di dim'néța pină séra;
S' allăgămū pi tu pădure,
S' adunămū cópte amure;
Multe scündiliī s' băgămū,
10. Piturniclie s' acățămū;
-

II. Cântecul unei fete răpită de un june.

- «Scólă, fătă, sē mergemū la munte,
La stâna cu oi-le multe;
Iaurtū și lapte sē mâncămū,
Și fragi sē adunămū;
5. Sē ne plimbămū ȕiūa de véra,
De diminéța pină séra;
Sē allergămū prin pădure,
Sē adunămū mure cópte;
Multe prinȕetori sē punemū,
10. Poturnichī sē prindemū,
-

II. Chanson sur une jeune fille ravie par un jeune homme.

- «Lève-toi, [jeune] fille, pour nous en aller dans la montagne
À la bergerie aux nombreuses brebis;
Pour manger du lait caillé et du lait,
Et cueillir des fraises;
5. Nous promener les jours d'été,
Du matin au soir;
Courir dans la forêt,
Cueillir des mures mûres (*sic*);
Tendre de nombreux pièges,
10. [Pour] attraper des perdrix;

- Tu căfase s' le 'nellidemū,
 Îngătan s' nē le avemū;
 Cântânda-luī s'ascultămū;
 Dit somnu s' nē dișteptămū;
 15. Față-le s' nē le spillămū,
 Capit-le s' nē chiptinămū;
 S' n' adărămū, s' n' armătusimū,
 Pi balcone sē inșimū.
 Un alantu s' nē muntrimū
 20. Ca viçiñī buñī çī nē himū.
 Tinerețea çī nē avemū
 Cu 'ngllime s' nē uă triçemū.»
 — «Nu vhin, gione, că 'mī u frică,

- În colivie sē le 'nchidemū,
 Îngrijire de elle sē avemū;
 Sē le ascultămū cântândū;
 Din somnū sē ne deșteptămū;
 15. Pe ochī sē ne spēllămū,
 Capete-le sē ne pieptenămū;
 Sē ne gătimū, sē ne 'mbrăcămū,
 (*Litter.* sē ne armămū, sē ne preparămū).
 Pe balcon sē eșimū.
 Unul la altul sē ne ultămū
 20. Ca vecinī bunī ce suntem.
 Tinerețea ce avemū
 În glume sē ne uă petrecemū.»
 — «Nu viū, june, cō 'mī e frică

- Les enfermer dans la cage,
 En avoir soin,
 Les entendre chanter;
 Nous réveiller,
 (*Littér.* que nous nous réveillions du sommeil)
 15. Nous laver le visage,
 Nous peigner,
 (*Littér.* que nous nous peignons les têtes).
 Sortir sur le balcon,
 L'un l'autre nous regarder,
 20. Comme bons voisins que nous sommes
 La jeunesse que nous avons,
 La passer en distractions agréables.»
 (*Littér.* en plaisanteries).
 — «Je ne viens pas, jeune [homme], car j'ai peur

25. Că ieș nica 'mă escu mică;
'mă escu fătă dismirdată,
La părinți ună și totă.
Gione, 'ndreptu sē 'mă țî spun :
Lapte di oi mult e bun,
Frange-le mult așniurzescu,
30. Muri-le 'n gură s' tuchiescu,
Piturniclie me arisescu
Căndu cāntă s' le muntrescu ;
Ma cu tine sē 'nchiescu,
'mă iēste cō va sē 'ndisescu !
35. Nu pot, gione, s' thărăsescu,
Cu tine ca sē 'nchiescu,

25. Că eă încă sum mică.
Sum fătă resfăcată,
La părinți una și totă. (*adică* singură.)
June, dreptū sē'ți spuș :
Lapte de oi mult e bun,
Fragiil multū mirosū,
30. Mure-le 'n gură se topescū;
Poturnichi-le 'mă placū
Căndū cāntă sē le privescū;
Însă cu tine sē plecū (*adică* a'ășū plecă),
'Mă este cō o s'ua pașū !
35. Nu pocū, june, sē am curagiul
Cu tine ca sē plec,

25. Car je suis encore petite;
Je suis fille gâtée,
Chez [mes] parents, je suis fille unique
(*Littér.* une et toute).
Jeune [homme], je te dis la vérité :
(*Littér.* le droit).
[Le] lait de brebis est fort bon,
Les fraises ont fort bonne odeur,
30. Les mures fondent dans la bouche;
J'aime à entendre chanter les perdrix;
(*Littér.* Les perdrix me plaisent
Lorsqu'elles chantent de les regarder);
Mais je n'ose partir avec toi!
(*Littér.* mais partir avec toi,
Il m'est [crainte] que je vais souffrir !)
35. Je ne puis, jeune [homme], avoir le courage
De partir avec toi,

- Pină s' nu 'mî faci giurat mare
 Pri pâne, pre apă ș' pri sare!»
 — «Fătă, ca să fac giurat,
 40. Nu va s' intru tu pecat.
 «Loc-lu ș' ȝer-lu nē muntreșce,
 «Ș' inimī-le nē le cunnōșce!»

* * *

- Féta, cât auđi giurat-lu,
 Canda biu tatulat lu!
 45. S' arise nēșă și s' dusse,
 Și a cui-ne-va nu spuse.
 Luară callea ș' dipărtară;

- Pină nu 'mî vei face jurămintu mare
 Pe pâne, pe apă și pe sare!»
 — «Fătă, [fiind] cō voiu face jurămintu,
 40. N'o să intru 'n pēcat: (*adică*: o să me țiu de vorbă)
 «Pămintul și cerul ne vede,
 «Și inimi-le ne cunnōșce!»

* * *

- Féta, cât auđi jurămintul,
 [Fu] ca când ar fi bēut ce-va care fermecă!
 45. Se 'nșellō (*adică*: se lășșō a fi'nșellatā), și se dusse,
 Și nimu-lui nu spuse.
 Luară callea și se depărtară;

- Jusqu'à ce que tu m'aies fait le grand serment
 (*Littér.* jusqu'à ce que tu ne me fasses pas...)
 Par le pain, par l'eau et par le sel!»
 — «[Jeune] fille, [puis] que je vais faire serment,
 40. Je ne commettrai pas de péché :
 (*Littér.* je n'entrerai pas dans le péché,
c'est-à-dire je tiendrai parole).
 «La terre et le ciel nous regardent,
 «Et ils connaissent nos âmes!»
 (*Littér.* et les coeurs ils nous les connaissent).

* * *

- La [jeune] fille, dès qu'elle entendit le serment,
 [Ce fut] comme si elle avait bu un charme !
 45. Elle se trompa et elle partit,
 (*C'est-à-dire* elle se laissa tromper)
 Et elle ne le dit à personne.
 Ils prirent le chemin et ils s'éloignèrent!

50. Agiunsiră tu 'nă hóră;
 Tu ațea hóră, ma' intrară,
 Mulți cuscri s'adunară;
 F'eta di brață uă luară;
 Va, nu va, nu uă 'ntribară,
 Ma zăvon-lu 'lli-arucară
 Ș' cu gion-le uă 'neurunară.

50. Ajunseră la un sat;
 În acel sat cum intrară,
 Mulți cuscri (*adică*: nuntași) se adunară;
 [Pe] f'etă de brațe uă luară;
 [De] vré, [ori] nu vré, nu uă 'ntrebară,
 Ci sovonul 'l aruncară [pe cap]
 Și cu june-le uă 'ncununară.

50. Ils arrivèrent dans un village;
 Dans ce village, dès qu'ils entrèrent,
 De nombreux *invités* se réunirent;
 (*Parents et amis des conjoints*)
 La [jeune] fille par le bras ils prirent;
 [Qu'elle] veuille, [qu'elle] ne [le] veuille pas,
 on ne [le] lui demanda point;
 Mais le voile ils lui jetèrent
 Et avec le jeune [homme] ils la marièrent,
 (*Littér.* ils la couronnèrent.)

III. Cântic-lu a unuî gione după i se isust.

- Tótă primăvéra ' tótă véra,
«Di dimné»... di dimnéța pînă séra,
'mî avinam «'nă pi...» 'nă piturniclie;
'mî tuchiî seû»... mî tuchiî seû-lu di pi arîniclie!
5. Piturniclia, «i»... moî, i avinam,
«Cându da»... cându da di uă videam,
Suschiram «i'mî mi»... i'mî mi tuchiam,
-

III. Cântecul unuî june după ce se fidențô.

- Tótă primăvéra i tótă véra,
De diminéța pînă séra,
Vinam uă poturnichie;
Îmî topîl seul de pe rinichî! (*Adicå* : slăbiî multă.)
5. Poturnichia, mõi, ce vinam,
Cândû da de uă vedeam, (*adicå* : cândû puteam sê uă veđû),
Suspinam i me topiam,
-

III. Chanson d'un jeune homme après ses fiançailles.

(Dans le texte, on a mis entre guillemets les mots et les fragments de mots qui sont répétés dans les vers. Dans les versions danubienne et française, on n'a pas répété ces mots et ces fragments de mots.)

- Tout le printemps et tout l'été,
Du matin au soir,
Je pourchassais (*littér.* je chassais) une perdrix;
J'ai bien maigri!
(*Littér.* je me fondis le suif de dessus les rognons).
5. La perdrix, hé, que je pourchassais,
Quand je pouvais la voir,
(*Littér.* quand il donnait de je la voyais),
Je soupirais et je fondais;

- «Să uă prin»... să uă prindu nu puteam;
 Allăgam «și'mi mi»... și'mi mi curmam,
 10. «Trup-lu to»... trup-lu tot mi ul vêtēmam!
 Uă avinaî un an și `nă stēmănă;
 Nu putuî... «nu putuî» s'ua bag tu mână!
 Cu tot çi multu... «multu» m'asparșu,
 «D'avinat»... d'avinat mână nu trapșu.
 15. Așteptaî... și..., moî, și arăvdaî,
 «Pină când»... pînă când ora 'lî aflaî,
 Tu mână «di uă»... di uă băgaî;
 «Atumțea»... atumțea me săturaî.

- Să uă prinđū nu puteam;
 Allergam și me osteneam,
 10. Trupul tot mi'l vêtēmam!
 Uă vinaî un an și uă sēptēmănă;
 Nu putuî s'ua puîū în mână! (*adică* : sē puîū mânia pe dinsa.)
 Cu tôte cō multū me fērimal,
 De la vînătōre nu 'mî trassel mânia.
 (*Adică* : nu me lăssaî de vînătōre.)
 10. Așteptaî, mōî, și răbdaî,
 Pină când ora 'î aflaî (*adică* : pînă când aflaî momentul favorabil)
 În mână de uă puseî; (*adică* : sē puîū mânia pe dinsa);
 Atunci me săturaî.

- Je ne pouvais pas l'attraper;
 Je courais et je me lassais,
 10. Je m'êreintais!
 (*Littér.* je m'abîmais tout le corps.)
 Le la chassai un an et une semaine;
 Je ne pus pas mettre la main dessus!
 Bien que je me fusse mis sur les dents,
 (*Littér.* bien que je m'abîmai beaucoup),
 Je ne renonçai pas à la chasse.
 (*Littér.* je ne retirai pas main de la chasse).
 15. J'attendis, hé, et je patientai,
 Jusqu'à ce que j'eusse trouvé le moment favorable,
 (*Littér.* jusqu'à ce que je lui trouvai l'heure.)
 Pour mettre la main dessus;
 (*Littér.* je la mis dans la main);
 Alors je fis satisfait, (*littér.* je me rassasiai),

-
20. După iea «cât a»... cât allăgaï,
«Cât ohtaï»... cât ohtaï, cât suschiraï,
Cât imnaï, «cât mi»... cât mi curmaï,
«Tôte le»... tôte le discumpëraï!
-

20. După ea cât allergat,
Cât oftaï, cât suspiraï,
Cât umblaï, cât me osteniï,
Tôte le rescumperaï!
-

20. J'ai été payé de toutes mes courses,
De mes gémissements, de mes soupirs,
De mes marches, de mes fatigues !
(*Littér.* [De] combien je courus après elle,
[De] combien je gémis, je soupirai,
Combien je marchai, me fatiguai,
Toutes je les rachetai !)
-

IV. Cântic a unui gione tricut i vré sė llié 'nă fėtă
de vrıste mıcă.

«i ie mușată a mărata,
Și cum illı luesce faa!
Ca luefir-le dimnėta,
Illı lumbrisėsce trup-lu ' faa!..

5. Distimele chindisită,
Sufflet-lu 'mı ul ă tuchită!
Ti tine m'am minduită,
-

IV. Cântecul unui flăcău bėtrân care vré sė ié [de soie]
uă fėtă pré jună [pentru el.]

«Căt e de frumósă acea biėtă [fėtă,]
Și cum ıi lucesce fėa!
Ca lucėferul diminėta,
Îı strălucesce corpul i faa!..

5. Stergar brodat (cusut cu mătasse)
Suffletul mi l'ăi topit!
La tine am cugetat,
-

IV. Chanson sur un vieux garçon (*littér.* un jeune passé)
qui veut prendre pour femme une fille trop jeune (*littér.* une fille
de petit ăge).

«Comme elle est belle cette pauvrete,
Et combien son visage brille!
Comme l'astre du matin
Son corps et son visage sont resplendissants!

5. Serviette brodée,
(c'est à la jeune fille qu'on donne la qualité de *serviette brodée*),
Tu as [fait] fondre mon ăme!
[C'est] à toi [que] j'ai pensé,

- La tine 'mî am închisită !
Doi-lli 'n calle ne adunămmû !
10. Fă stri calle, s' nu cripămmû
Tu aistu loc iu ne aflămû,
Di lăhtar-lu ți ne avemû !..»
— 'Și iéste mică, nu s' duchiesce,
Ahtări graire nu cunnósce.
15. Scóte'ți punga de'mî ți uă mésece;
Fă, gione, de cum unzésece;
mi ți uă mésece un calagros,
Calagros d'asime gros,
Un calagros cu mânușe,
20. Sê'l pórtă n'véstă de gușe,

- Spre tine am pornit !
Amîndoi în calle ne 'ntêlnirămû !
10. Fă 'n lăturî din calle, sê nu murimû,
În locul acesta unde ne aflămû,
De surprinderea (sărirea de inimă) ce avemû !..»
— «Este mică, nu pricepe,
Atarî vorbe nu cunnósce.
15. Scóte'ți punga de mi'î fă un dar;
Fă, june, cum este usul;
Dăruiesce'î un icosar,
Icosar de argintû grosû,
Un icosar cu mânușe, (*adică* : cu tórtă),
20. Sê'l pórtă de gût [când o fi] nevéstă,

- [C'est] vers toi [que] je me suis dirigé !
Tous les deux nous nous sommes rencontrés en chemin !
10. Détourne-toi du chemin, pour que nous ne mourions pas
(*Littér.* fais hors de chemin pour que nous ne crevions pas)
Dans cet endroit où nous nous trouvons,
De la surprise que nous avons !..»
— «Elle est [trop] petite, elle ne comprend pas,
Elle ne connaît pas de telles paroles.
15. Tire ta bourse et fais lui un don;
Fais, jeune [homme], selon l'usage;
Donne lui un écu, (*littér.* me te favorise lui un écu),
Un gros écu d'argent,
Un écu avec *boucle* (*littér.* manche),
20. [Pour] qu'elle le porte au cou [quand elle sera] femme,

- Cândŭ sĕ s' ducă a urare
 Ș' cându s' ducă a primnare.»
- «mĭca tea sĕ uă hărisescu,
 mĭ scoșĭŭ punga tea sĕ uă mescu
25. Cu 'n calagros ĩnturșescu.
 Ȫlĭ se părŭ cŏ uă cârtescu;
 Ș' nu 'lĭ ul daŭ, cŏ 'mĭ 'nglĭnescu;
 Iea, tru óră, 'mĭ căchiusésce,
 Și 'n araŭa 'mĭ mi muntrésce.
30. Mintea nu sciŭ iu 'lĭ se dusse,
 Dĭ cu gura așĭ 'mĭ đĭsse :
 — «Calagros-lu ęi vrĕ 'mĭ daĭ,
 «Țĭne'Țĭ lu ti tine s' lu aĭ !

- Cândŭ se va duce sĕ ureze (*adică* : sĕ facă visite)
 Și cândŭ se va duce la plimbare.»
- «Ca sĕ fac plăcere micuțel,
 Scoseĭ punga ca sĕ'l dăruescŭ
25. Un icosar turcescŭ.
 I se părŭ [póte] cŏ uă iéŭ ĩn ris,
 Șĭ cŏ nu 'l daŭ, cŏcĭ glumescŭ;
 Ȫn dată, ea se supĕră
 Șĭ se ultă reŭ la mine.
30. Mintea nu sciŭ unde 'l se dusse,
 De'mĭ đĭsse đĭn gură așĭa :
 — «Icosarul ce vrĕl sĕ'mĭ daĭ,
 «Țĭne Țĭ'l sĕ'l aĭ pentru tine !

- Quand elle ira faire ses visites,
 (*Littér.* quand elle ira souhaiter, faire des souhaits.)
 Et quand elle ira se promener.»
- «Pour que je fasse plaisir à la petite,
 Je tirai la bourse pour lui donner
25. Un écu turc.
 Il lui sembla [peut-être] que je me moque d'elle,
 Et que je ne le lui donnais pas, et que je plaisantais.
 Tout-à-coup, elle se fâche,
 Et me regarde de travers.
 (*Littér.* et en la mauvaise elle me regarde).
30. Je ne sais pas où se porta son esprit,
 Pour me dire :
 (*Littér.* pour qu'avec la bouche ainsi elle me dit) :
 — «L'écu que tu veux me donner,
 «Garde-le pour toi !
 (*Littér.* tiens te le pour que tu l'aies pour toi)

35. «Nu ți'l voiū, cō ți'l lăescu;
 «Îlî bag vula di'l vulusescu,
 «Și cu oclli nu'l muntrescu.
 «Ca hilliă di Arumân ți escu !..»

35. «Nu ți'l voiū, ci ți'l blestem;
 «Î puțū sigilul de'l sigileqū,
 (*Adică* : il lassū sē remâiă ne-atins)
 «Și cu ochii [nici] nu me uitū la el,
 «Ca fētă de Român ce sum !..»

35. «Je n'en veux pas, car je le maudis ;
 «Je lui mets le cachet et je le cachète,
 (*C'est-à-dire* : je le laisse de côté, je n'y touche pas,)
 «Et je ne le regarde [même] pas des yeux,
 «Comme fille de Roumain que je suis !.»

V. Cântic de ȕiua i se mărită féta.

- Dişéptă-te, muşata mea,
Că astăđi iéste ȕiua ta;
Ca s' ti mărit, lé! féta mea,
Ca sē 'mī ti duđi la casa ta.
5. Ia, şcolă-'mī-te, pirdica mea,
Mea, di 'mī Ńi spéllă faça ta.
Chiéptănă'mī Ńi cusīta ta,
Ş' vhin s' ti 'mplétéscă mumă ta.
-

V. Cântec pentru ȕiua cândŭ se mărită féta.

(*Adică care se cântă la nuntă*).

- Deşteptă-te, frumósă mea,
Că astăđi este ȕiua ta;
Ca sē te mărit, o! féta mea,
Ca sē mi te duđi la casa ta.
5. Ia, scólă-mi-te, oul meŭ încondeiat,
De mi'Ńi spéllă faça ta.
[Ia], piéptenă'Ńi cosīta ta,
Vino sē te 'mpletéscă mumă ta.
-

V. Chanson pour le jour où la [jeune] fille se marie.

(Les amies de la mariée répètent cette chanson le dimanche matin lorsqu'on habille le mariée pour la conduire à l'église.)

- Réveille-toi, ma belle,
Car c'est aujourd'hui ton jour [de fête],
Pour que je te marie, ô ma fille;
Que tu t'en ailles dans ta maison.
5. Hé, lève-toi, mon *oeuf de Pâques* *historié*,
(*C'est à dire* : charmant petit objet),
Lave-toi la figure,
Peigne ta chevelure,
Et viens que ta mère fasse tes tresses.
(*Littér.* viens que ta mère te tresse).

- Treçi tu odă di 'mî ti alăxé,
 10. Te adară și 'mî ti armătusé,
 Cõ vhine gion'-le sê'mî ti llié
 Cu mulți cuscri, mîca mea,
 Sê 'mî ti ducă la tihia ta,
 După scriitura çi erà.
15. — «Cum nu 'ți u mîlă, mamó, lé!
 Cându 'mî uă crechî inima mea!
 Cõ ieû mîi plāngu ș' lăcrēmedû
 Cõ nu sciû ca-cum va s' băneđû.
 Sciû cõ ditu çi casă fug,
 20. Ma nu sciû cõ iu va s' me duc;
 Suschir, ohteđû și mi jilescu

- Treçi în cameră de schimbă [vestimente-le],
 10. [De] te ornēđă și te prepară,
 Cõ vine june-le sê mi te ié
 Cu mulți nuntași, micuța mea,
 Sê mi te ducă la sórta ta,
 După cum o fi scris.
15. — «Cum nu'ți e mîlă, o! mamă!
 Când imî crepi inima!
 (Adică : cândû me faci sê'mî crepe inima).
 Cõ eû plāngû și lăcrēmedû
 Cõ nu sciû cum o sê trāescû.
 Sciû că din ce casă plec,
 20. Dar nu sciû unde o sê me duc;
 Suspîn, ofteđû și me jelescû

- Passé dans la chambre pour changer [de linge],
 10. Arrange-toi, pare-toi!
 Car le jeune [homme] viendra te prendre
 Avec de nombreux *invités*, ma petite,
 (*c'est-à-dire* avec nombreux parents et amis des conjoints,)
 Pour te conduire à ta destinée,
 Selon ce qui a été écrit.
 (*Littér.* Selon l'écriture qu'il y avait).
15. — «Comment tu n'as pas pitié, ô ma mère,
 Lorsque tu me déchires (*littér.* crèves) le coeur!
 Car je verse des larmes
 (*Littér.* je plains et je larmpoie)
 [Parce] que je ne sais pas comment je vais vivre.
 Je sais de quelle maison je sors,
 20. Mais je ne sais pas où je vais aller.
 Je soupire, je gémiss et je me lamente,

- Că nu știu Ți va să 'ndisescu.
 Nu știu cã Ți va s' tihisescu;
 Ti aȇea multu'mî mi minduescu;
 25. Și 'mî plângu, laia, ș' mi jilescu,
 Ș' cu gura graiũ nu pot sã'mî grescu!
 — Nu 'mî ti jilã, moĩ, hillia mea,
 Cã mã-ta gionĩ-le Ți 'mî Ți dea
 Ți ul are alãptã, fãta mea,
 30. Cumu 'mî Ți ul vrea inima ta!

- Că nu știu ce o sã pațũ.
 Nu știu ca ce sãrtã o sã am;
 De acãea multũ staũ pe cugete;
 25. Și plãngũ, sãraca'mĩ de mine, și me jelescũ,
 Și cu gura [uã] vorbã nu pocliũ sã grãiescũ!
 — Nu mi te jeli, o! fãta mea,
 Cã june-le ce mã-ta mi'Ți o ca
 Ți l'a ales, fãta mea,
 30. Cum mi Ți'l vrea inima ta!

- [Parce] que je ne sais pas ce qui va m'arriver
 (*Littér.* ce que je vais patir).
 Je ne sais pas quel sort je vais avoir,
 [C'est] pourquoi je réfléchis beaucoup,
 25. Et je pleure, hélas, et je me lamente,
 Et de [ma] bouche je ne peux dire mot!
 — Ne te lamente pas, ô ma fille,
 Car le jeune [homme] que ta mère va te donner,
 Elle l'a choisi, ô ma fille,
 30. Comme ton coeur le veut!
 (*Littér.* Comme ton coeur me te le veut.)

VI. Cântic di după 'ncurunare

- Doi-lli në luämm', doi-lli s' në vremü,
Doi-lli uă inimă s' në avemü.
Doi-lli trup și un sufflit s'avemü.
Doi-lli tiñia s' në uă ținemü.
5. Doi-lli s' lucrămü și s' në agiutămü.
Doi-lli un alantu s' në ascultămü.
Doi-lli casă s' në adărămü.
Doi-lli ugiac s' dișclidemü.
-

VI. Cântec care se cântă la nuntă, după cununie.

- Amîndoi ne luarămü, amîndoi s' ne iubimü,
Amîndoi uă inimă s' avemü.
Amîndoi [un] corpü și un sufflet s' avemü.
Amîndoi onórea s' ne ținemü.
5. Amîndoi s' lucrămü și s' ne ajutămü.
Amîndoi unul pe altul s' ne ascultămü.
Amîndoi casă s' ne facemü.
Amîndoi casa [óspeți-lor] s' deschidemü.
-

VI. Chanson que chantent les parents et les amis des époux
à la noce, après le couronnement des époux (c'est-à-dire après la
cérémonie religieuse).

- [Tous] les deux nous nous prîmes, aimons-nous [tous] les deux,
Ayons [tous] les deux un [seul] coeur.
Ayons [tous] les deux un [seul] corps et une [seule] âme.
Conservons nous [tous] les deux l'honneur.
5. Travaillons et aidons-nous [tous] les deux,
Écoutons-nous l'un l'autre (*littér.* les deux).
[Tous] les deux montons-nous un ménage
(*Littér.* Les deux construisons-nous maison)
[Tous] les deux ouvrons une maison hospitalière.

10. Părinți-llî noi s' nê 'llî tiîșimû;
 Pôte cõ și noi va s' aușimû!
 Di uruteți sê nê afirimû,
 Pînă s' bânămû și pînă s' himû!

10. Părinți noi sê ni'i onorâmû;
 Pôte cõ și noi o sê 'mbêtrânimû!
 De lucruri urite sê ne ferimû,
 Pînă vomû viețui și pînă vomû fi!
 (*Adică*: cât vomû trăi.)

10. Honorons nos parents;
 Peut-être vieillirons nous aussi!
 Gardons nous des *vilaines* choses
 (*Littér.* choses haïssables)
 Tant que nous vivrons et tant que nous existerons!

VII. Cântic pisuderinescu de miercuri de numtă,
cându nivésta ațea nauă se duțe la mă-sa.

- Avđiți, ah, soți ! avđiți, ah, frați !
Voї feciorame ne-'nsurați,
Cu ună mică ți 'ndisiț;
Beléua imi ogrădisiț !
5. Iea điuă ș' nópte ma 'sı plângea,
Cõ mamă ș' tată imi căftă.
Ieũ ningă dissă m'appuchiaț,
Și cu bun micăza uă luaț.
-

VII. Cântec din Pisudere care se cântă miercuri după nuntă,
cându noia nevéstă se duce la mă-sa.

- Auđiți, o, soți ! auđiți, o, frați !
Voї, flăcăi ne-'nsurați. (*litter.* flăcăime.)
Cu uă micuță ce păți;
Beléua imi găsiț !
5. Ea điuă și nóptea mereu plângea.
Cõ [pe] mamă și [pe] tată imi cerea.
Eũ lúngă đinsa m'appropiaț,
Și cu bine-le [pe] mititica uă luaț.
-

VII. Chanson de *Pisudere*, qui se chante le mercredi après nocés,
lorsque la nouvelle mariée s'en va voir sa mère.

- Entendez, ô mes compagnons ! Entendez, ô mes frères !
Vous, jeunes [gens] non mariés,
Ce qui m'est arrivé avec une petite;
(*Littér.* avec une petite ce que je patis);
L'embarras que j'eus !
(*Littér.* l'embarras que je trouvai).
5. Elle pleurait tout le temps jour et nuit,
Elle me demandait père et mère.
Je m'approchai d'elle,
Et je pris la petite avec délicatesse.
(*Littér.* avec le bon.)

- leu micăza uă dismierdam,
 10. Și cu 'nglinere illi dițeam :
 «Nu 'mî plânge mică gémină,
 «Ma' aravdă pină s'apiră.
 «Nu suschiră, nu 'mî te jilé,
 «Cõ 'mî ț'aspargi mușuțetă !
 15. «mică, nu 'mî te sēcăldisé,
 «Cõ mâne iéste miercurea;
 «Va sē 'mî te duçi la mumă ta,
 «Sē'ți vedă alba față a ta
 «Va sē 'mî ti aștēptă, mică, lé,
 20. «Cu tigăni, tótă soia ta.
 «Va s' vhină și tóte fēti-le

- Eū [pe] mititica uă mângaiam,
 10. Și cu blândete îi dițeam :
 (*litter.* cu glumirea îi dițeam :)
 «Nu'mî plânge, mică gémenă,
 «Mai rabdă pină s'o lumină de diună.
 «Nu suspină, nu mi te jeli,
 «Cõ mi 'ți stricî frumusețea !
 15. «Mititico, nu fi în ne-astēpēr,
 «Cõ mâne este mercurî;
 «O sē mi te duçi la mumă ta,
 «Sē 'ți vedă alba față a ta.
 «O sē mi te aștepte, mititico, fa,
 20. «Cu prăjituri, tóte rude-le talle.
 «O sē viiă și tóte fete-le,

- Je caressais la petite,
 10. Et avec douceur je lui disais :
 «Ne pleure pas, ma petite jumelle,
 «Patiente encore jusqu'à ce qu'il fasse jour.
 «Ne soupire pas, ne te lamente pas,
 «Car tu gâtes ta beauté !
 15. «Petite, ne te tourmente pas,
 «Car demain c'est mercredi;
 «Tu t'en iras chez ta mère
 «[Pour] qu'elle voie ton blanc visage.
 «Toute ta parenté va t'attendre
 20. «Avec des pâtisseries.
 (*Littér.* Elle va me t'attendre, petite, hé,
 Avec pâtisseries, toute ta famille.)
 «Toutes les filles aussi vont venir,

- «Ditu veșine sôce-le,
 «Să 'mî țî oră, mușata mea,
 «Ti alba'ți măritarea a ta !»
25. Cu mîca cîndu 'mî sburam,
 Și aste cîndu 'lî le țiceam,
 Un drac din valle nă ascultă,
 Și tr' oră cîntic nă sculă.
 Și pitu hóră il cîntă,
 30. Di mîcu ș' mare lu 'nviță !

- «Sôce-le din vecinătate,
 «Să mi 'ți ureze, frumoșa mea,
 «De fericita'ți măritare !»
 (*Littér.* de alba'ți măritare.)
25. Cu micuța cîndă vorbiam,
 Și astea cînd ū le țiceam,
 Un drac din valle ne ascultă,
 Și 'n dată cîntec ne scóse.
 Și prin sat il cîntă
 30. De 'l invêță mic și mare !

- «Tes compagnes du voisinage,
 «Pour te faire des souhaits, ma belle,
 «Pour ton heureux mariage !»
 (*Littér.* pour ton blanc mariage).
25. A la petite lorsque je parlais,
 Et lorsque je disais cela,
 Un diabolin de la vallée nous écouta,
 Et aussitôt il nous fit [une] chanson.
 (*Littér.* et en une heure chanson il nous leva).
 Et par [le] village il la chanta,
 30. De [sorte que] petits et grands l'apprirent !

VIII. Cântic-lu a unui gione, aruncânda-luî vrere
pi ună fătă, ȕiua de Tai-Thodor.

- ’Nă ȕiuă de Tai-Thodor,
Fătă, mi băgași tu dor!
Cu muntirea ȕi ’mî fiȕeși,
Hicate-le îmî le apprîmseși.
5. Ocli ’n sus cându sculași,
Îndreptû pi mine ’lî arucași.
-

VIII. Cântecul unui june care ’și aruncă iubirea pe uă fătă,
[în] ȕiua de Sãn-Tóder. (Sântu-Tudor.)

- Înr’uă ȕi de Sãn-Tóder,
Fătă, me băgași în dor!
(*Adică* : aî făcut sê me coprinȕă dorul.)
Cu ultătura ce ’mî aruncași,
Ficaȕi ’mî apprîmseși. (*Adică* : m’aî arsû la ficaȕi.)
5. Ochi ’n sus cândû rêdicași,
Dreptû pe mine ’i aruncași.
-

VIII. La chanson d’un jeune [homme] qui jette son dévolu sur
une [jeune] fille le jour de la St. Théodore.

- Un jour de la Saint Théodore.
[Jeune] fille, tu m’as inspiré de l’amour!
(*Littér.* tu me mis dans l’[amour] dolent).
Avec le regard que tu me jetas (*Littér.* que tu me fis)
Tu as embrasé mes entrailles (*littér.* mes foies).
5. Lorsque tu levas les yeux,
Droit sur moi tu les jetas.

- Cându luași de suschirași,
 Inima 'mî despânticași.
 Vrută, mă-ta te duchi,
 10. Și 'n aréua te muntri,
 mîcă, și 'mî te arușinași,
 Și ocli 'n pade 'llî aplicași.
 Ieū, d'avhūnanghia ti muntream,
 Ș' ca di hiévră 'mî trimburam;
 15. Ocli mî se 'nciornică,
 Buđă-le 'mî se 'nviniță.
 Pistipsé-me, vruta a mea,
 Cō ieū din minuta ața,

- Când începuși de suspinași,
 Inima 'mî [uă] despicași.
 Iubito, mă-ta te 'nțellesse.
 10. Și se ultō reū la tine,
 (*litter.* în a rea se ultō la tine.)
 Micuțo, și mi te rușinași.
 Și ochiî în jos îi plecași.
 Eū, din față me uftam la tine,
 Și ca de friguri tremuram;
 15. Ochii mi se 'ntunecară,
 (*litter.* îmi dedei ochii peste cap.)
 Buđe-le mi se 'nvinetiră.
 Crede-me, iubita mea,
 Cō eū, din minutul acella,

- Lorsque tu commenças à soupirer,
 Tu me fendis le coeur !
 (*Littér.* Le coeur tu m'éventras).
 [Ma] chérie, ta mère te comprit,
 10. Et te jeta un regard de reproche,
 (*Littér.* Et en la mauvaise te regarda).
 [Ma] petite, et tu as eu honte
 Et tu as baissé les yeux ;
 (*Littér.* tu appliquas les yeux en bas)
 Moi je te regardais d'en face,
 Et je tremblais comme de fièvre ;
 15. Ma vue s'obscurcissait,
 (*Littér.* Les yeux me se renversaient),
 Mes lèvres bleuissaient.
 Crois-moi, ma chérie,
 Que depuis ce moment,

20. Mîntea ș' minduirea mea
De la tine nu 'mîi fugea.
Dîiua tótă t'adăstam;
Cu oclli nu te vedeam.
Vrută, nóptea te 'nvhisam,
Par' cõ ningă ieü te aveam.
25. Dim'néța, cândü me sculam,
D'anvêrliga mea muntream;
Tine, cara nu t'afflam,
Suschiram și lăcrëmam.
Fétă, trei añi te așteptaî,
30. Ș' ti nivéstă nu te luaî.
Tu hicat tihta 'mîi băgaî,
Tu așternut îmîi m'arucaî,

20. Mîntea și cugetarea mea
De la tine nu 'mîi fugia.
Dîiua tótă te adăstam;
Cu ochiî nu te vedeam.
Iubito, nóptea te visam,
Par'cõ lîngă mine te aveam.
25. Diminéța, cândü me sculam,
Împregiurul meü me uítam;
[Pe] tine, daca nu te afflam,
Suspınam și lăcrëmam.
Fétă, trei annî te așteptaî,
30. Și de nevéstă nu te luaî.
În ficați (*adică* în pulmoni) oftica 'mîi băgaî,
În așternut me aruncaî,

20. Mon esprit et ma pensée
Ne s'éloignent plus de toi.
Toute la journée, je t'attendais,
Je ne te voyais pas de [mes] yeux.
[Ma] chérie, la nuit je rêvais de toi,
Il [me] semblait t'avoir auprès de moi;
25. Le matin, lorsque je me levais,
Je regardais autour de moi;
De ce que je ne te trouvais pas,
(*Littér.* si je ne te trouvais pas),
Je soupirais et je pleurais. (*littér.* je larmoyais.)
[Jeune] fille, [pendant] trois ans je t'attendais,
30. Et je ne te pris pas pour femme.
Je me mis la phthisie au poumon,
Je me jetai au lit,

- Di giăcuî pîn' me căhtiî,
 Par'cō de sum-loc inșiî;
 35. Pin' ți trup-lu 'mî se tuchi,
 Mastea 'dî se merănglisi.
 Vrută, tora cunnoscuî
 Cō ieû parte nu 'mî avuî,
 S' băneđū macarî 'nă stēmână
 40. Tot cu tine d'impre-ună !
 Cu suschir, cu mare dor,
 Vrută, astă-đi mine mor !
 Cândū mine s' me 'ngrupați,
 Aestū cântic sē'mî cântați,
 45. S'avdă toți tineri-lli frați!..

- De zăcuî pînă me molleșiî.
 Par'cō de sub pământ eșiî;
 35. Pînă corpul mi se topi,
 Fața mi se 'ngălbeji.
 Iubito, acum cunnoscuî.
 Cō eū parte nu avuî,
 Sē trăiescū măcar uă sēptēmână
 40. Tot cu tine d'impre-ună !
 Cu suspin, cu mare dor,
 Iubito, astă-đi eū mor !
 Cândū pe mine me veți îngropă,
 Cântecul ăsta sē'mî cântați,
 45. S'audă toți tinerii frați!..

- Je restai couché jusqu'à [ce que] je m'affaissai,
 Il semblait que je sortais de sous terre.
 35. Mon corps se fondit,
 Mon visage pâlit.
 [Ma] chérie, maintenant je reconnus
 Que je n'eus pas la chance
 De vivre au moins une semaine
 40. A tes côtés! (*littér.* Tout avec toi ensemble.)
 Avec soupirs, avec grande douleur,
 [Ma] chérie, aujourd'hui je me meurs!
 Lorsque vous m'enterrez,
 Chantez moi cette chanson
 45. [Pour] que tous les jeunes frères l'entendent !

IX. Cântic-lu a unei nivestă naŭă di 'nă stēmână,
și lihónă.

- Fetă, lé fetă, de avhoñia mărtată,
Çi ti hărisi Dumniqëŭ cu 'nă fetă !
Fetă mărată, nu dideaĭ hăbare
Ca s'adară mă-ta laĭ-le culpane !
5. Séra çi vinne mumă ta 'n părviĭa,
Îmĭ ři déde Dumniqëŭ sěrmăniĭa !
-

IX. Cântecul unei neveste măritată de uă sěptēmână,
și lěuză.

- Fetă, heĭ fetă, de curëndŭ măritată,
Ce te bucurŭ Dumneqëŭ cu uă fetă !
Sermană fetă, nu dedeaĭ [de] scire
Ca sě prepare mă-ta biete-le scutece !
5. [În] séra cândŭ veni mumă ta sě te véqă la sěptēmână,
Mi 'ři dette Dumneqëŭ copiliĭa !
-

IX. Chanson sur une jeune femme mariée depuis une semaine,
et accouchée.

- Fille, ô fille, depuis peu mariée.
A qui Dieu fit la joie de [donner] une fille !
Pauvre fille, [que] n'as-tu *annoncé la chose*,
(*Littér. donné nouvelle*),
Pour que ta mère préparât la pauvre layette !
5. Le soir où ta mère est venue pour la visite des huit jours,
Dieu te donna [un] petit enfant !

- Hoï, lele, lele, mare măscărliche,
Cându dedită la tuți sēhăriellie :
«N'vésta ęea nauă di 'nă stēmână
10. «Căđù lihónă și s' fēęe mumă!»
Fētă cătrane, nu ti minduiaï,
Aestu lucru, lé, cāndu 'l făęeaï?..
Hoï, lele, lele, mare arușine,
Di tóte sóęe-le di tu vięine!
15. Fētă, lé fētă, fētă blāstemată,
Ți arușinașï frațï-lli și soia tótă!
Nu ar'mase omu ni mīc ni mare
Care s' nu scibă, s' nu llié hăbare!
Ti arușinósi-le lucre a talle
20. Lumea sburāscu, lé, pi tu păzare!

- Heï, aoleü, aoleü, mare rușine,
[Fu] cāndü detteră la toți scire 'mbucurătóre :
«Nevésta cea nouă de uă sēptēmână
10. «Căđù leuză, și se făcù mumă!»
Fētă catran (*adică* : a dracu-luï), nu cuęetaï,
Astü lucru, ia, cānd il făęeaï?..
Heï, aoleü, aoleü, mare rușine,
[Sē ai] de tóte surate-le [talle] din vecinătate!
15. Fētă, fă fētă, fētă blestemată,
Îți rușinașï frațï și rude-le tóte!
Nu remase om, nici mic nici mare,
Care sē nu sciă, sē nu ié noutatea!
De rușinóse-le fapte alle talle
20. Lumea vorbesce prin tērgü!

- Ho ! holă-lă, grande honte
[Ce fut] lorsqu'on annonça à tous la nouvelle réjouissante :
«La nouvelle mariée d'[il y a] une semaine,
10. «Est accouchée!»
(*Littér.* tomba accouchée et se fit mère!)
Fille du diable, (*littér.* fille goudron) tu n'y pensais pas,
Lorsque tu faisais cette chose?..
Ho ! holă-lă, grande honte
[Tu dois avoir] de toutes [tes] compagnes du voisinage!
15. Fille, eh, fille, fille maudite,
Tu fis la honte de tes frères et de toute la famille!
Il ne resta pas d'homme, petit ni grand,
Qui ne le sût, qui n'en prit connaissance!
De tes faits honteux
20. Le monde parle au marché!

Fătă cătrane, nu 'mă ti fereaî,
 Cu gioñi-lli cându ti asvingeaî!
 Nu scii cõ lucre pi ascumtã fapte,
 Drac-lu 'nã órã 'n pade le scóte !..

Fătă catran (*adicã* : a dracu-lu!), nu mi te fereaî,
 Cu bãiețîl cându te luptaî!
 Nu scii cõ lucruri pe ascuns făcute,
 Dracul uã datã în câmpia (*adicã* : la luminã) le scóte !..

Fille du diable, [que] ne prenais-tu tes précautions
 (*Littér.* ne te gardais tu pas)
 Quand tu jouais (*littér.* luttais) avec les jeunes gens !
 Ne sais-tu pas que les choses commises en cachette,
 Le diable à la fin les met au grand jour !..
 (*Littér.* Le diable une fois dans la campagne les ôte,
c'est-à-dire : les fait sortir !)

X. Cântic-lu a unui bărbat linivos și lăvos.

Ma' laiū bărbat și 'mî am mine,

Dado, lé dado!

N'are sócă tu viține!

Tótă dîiua șede 'n casă,

5. Lai-l' ali laie!

Tru ogiac lémne ma 'ndéssă.

Cuculit pi ningă vatră,

Nu sciū cum pôte d'aravdă;

X. Cântecul unui bărbat lenevos și puțin curat.

Maî pecătos bărbat (*litter.* negru bărbat) ce am eū,

Dado, fa, dado!

N'are [altă] sócă (*adică* surată) în vecinătate!

Tótă dîiua șede 'n casă,

5. Sêracul al sêracei! (*Adică*: vaî de el și de mine!)

În cămin lemne mereū îndéssă.

Cocoloșit pe lîngă vatră,

Nu sciū cum pôte de rabdă;

X. Chanson sur un mari paresseux et malpropre.

[Un] mari plus pitoyable que [celui que] j'ai moi,

Ma mère, ô ma mère!

N'[en] a pas [une autre] compagne du voisinage!

Toute la journée, il reste dans la chambre,

5. Pauvre [diable] de pauvre [femme]!

Il entasse le bois dans la cheminée;

Pelotonné auprès du foyer,

Je ne sais pas comment il [le] peut supporter;

10. Cu cicióri-le tu cinușe,
Ni-inșit 'n afór di ușe.
Cu cibuca 'n gură, muță
Ca mîiac-lu ți suge țîță.
Tot ascuchie ș' muciuleşce
Ca biba ți s' cufurésece;
15. Ș' tótă casa lăvășésece,
Pin' d'avhnos ți s'aurésece.
Bé tutume, bé bărnute,
Duh-lu ș' trup-lu tot 'lîi ampute;
Cându 'șî sufflă laia nare,
20. S'umple casa di putóre.
Iel 'lîi u léne sě sburésecă,
Nu-cő-și casă s' hrănéscă.

10. Cu piciori-le 'n cenușe,
Ne-eșit pe ușe afară.
Cu ciubucu 'n gură, suge
Ca copillul mic care suge țîță.
Tot sculpă și spurcă
Ca rața care se cufuresce;
15. Și tótă casa uă umple [de ne-curățeni],
Pînă ți se urésece de desgust.
Bé tutun, trage tabac,
Resufflarea și corpul tot îi pute;
Când își sufflă bietul nas,
20. Se umble casa de putóre.
Luî 'i e lene sě vorbésecă,
Ne-cum (dară-mi-te) casă sě hrănéscă.

10. Les pieds dans les cendres,
Il ne sort pas hors de la porte.
La pipe à la bouche, il suçote
Comme le petit enfant tête le sein.
Il crache partout et il salit
Comme le canard qui foire,
15. Et il souille toute la maison
Au point que cela vous ennuie de dégoût.
Il fume, il prise du tabac;
Son haleine et tout son corps pue.
Lorsqu'il mouche son pauvre nez,
20. La maison se remplit de puanteur.
La paresse l'empêche de parler,
(Littér. il lui est paresse de parler),
Encore moins [pourrait-il] nourrir sa maison.

- Soțî-lli toți lucrédă ș' facū,
Iel sta cu zărcula 'n cap.
25. Toți gioî-lli s' ducū la lucrare,
Iel sta 'nvêrtit tu tămbare !

- Soțî toți lucrédă și facū,
El stă cu gluga 'n cap.
25. Toți junî se ducū la lucrare,
El stă înfășurat în ghebă !

- Tous ses camarades travaillent et produisent,
Lui, il reste le capuchon sur la tête.
25. Tous les [hommes] valides vont à l'ouvrage,
Lui, il reste enveloppé dans son tabar ! (manteau).

XI. Plângerea a unei nivestă di partea a gione-luî
cõ 'llî erà mîc.

- Voũ s' lã daũ blãstem-lu, lé !
Ali dade ș' al tata,
Și a proxinit-luî, lé !
Ah! mine mărata!
5. Cõ 'mî dëdirã gione, lé !
mîc și agimitu ;
Cu iel nu 'mî duchii, lé !
Ieũ laia'mî mărîtu !
-

XI. Plângerea unei neveste despre bărbatu-sëũ
cõ erà [pré] mic.

- Voũ sã le daũ blestem, na !
Mamei și tatei,
Și pețitoru-luî, na !
Ah! sëraca de mine !
5. Cõ 'mî detterã june [hãrbat], na !
Mic și ne-experimentat ;
Cu el n'am înțelles,
Sëraca'mî de mine, [ce este] mărîțișul !
-

XI. Plainte d'une femme de ce que son mari était trop jeune
(littér. petit).

- Je veux maudire, na !
Mon père et ma mère,
(Littér. Je veux leur donner le blasphème, na !
A mon père et à ma mère,) Et l'intermédiaire [de mariage], na !
Ah! malheureuse [que] je [suis] !
5. [De ce] qu'ils me donnèrent [un] jeune [mari], na !
Jeune (littér. petit) et inexpérimenté.
Avec lui je n'ai pas compris, na !
Malheureuse [que] je [suis], [ce qu'est] le mariage !

- Cându niscărsescu, lé !
 10. Ș' cându bag s' arnescu,
 Iel șellimuréđă, lé !
 Ș' caftă pâne ș' pescu !
 Cându bag sê 'nçernu, lé !
 Și pâne s' frimitu,
 15. Iel plânge cu bôçe, lé !
 Ș' caftă culac micu.
 Cându mîergu 'ntre apă, lé !
 Vhine după mine,
 De 'mî m'arușinéđă, lé !
 20. La sóçe viçine.
 Mi duc la cirépu, lé !
 Cu cărvellî-le 'n capu,

-
- Cândü deretic, na !
 10. Și când încep sê mêtur,
 El se scrivesce (*adică* plânge), na !
 Și cere pâne și pesce !
 Cândü [me] puřu sê cernü, na !
 Și pâne sê frămentu,
 15. El plânge cu voce [tare], na !
 Și cere colăcel.
 Cândü me duc la apă, na !
 Vine după mine,
 De me rușinéđă (*adică* : me dă de rușine), na !
 20. La sóçe vecine, (*adică* : 'naintea vecine-lor.)
 Me duc la cuptor, na !
 Cu pâni-le pe cap,

-
- Lorsque je range dans la maison, na !
 10. Et lorsque je [me] mets à balayer,
 Lui, il pleurniche, na !
 Et il me demande du pain et du poisson !
 Quand je [me] mets à bluter, na !
 Et à pétrir du pain,
 15. Il pleure à [haute] voix, na !
 Et il demande petite galette !
 Quand je vais à l'eau, na !
 Il vient après moi,
 [Il est cause] que j'ai honte, na !
 (*Littér.* il me fait avoir honte)
 20. De mes compagnes voisines !
 Je vais au four, na !
 Avec les miches sur la tête.

- Iel strigă cât pôte : lé !
 «Dă'mî un părö, dracu !
 25. «Ca s' mî acumpër póme,
 «Cö multu 'mî u fómé !»
 Îl pitrecuî 'n păzare,
 S' llié nihiam de sare;
 S' dusse pînă 'n calle, lé !
 30. Pînă 'n callea mare,
 Ş' di multă mîrare, lé !
 Ş' di ni-minduiére,
 Îşi chirù tãmbarea,
 S' vinne cu sghillérea;
 35. Vinne şclliumurãndu,
 Şi oelli fricãndu.

- El strigă cât pôte : na !
 «Dă'mî uã parã, drãcöico !
 25. «Ca s' mî cumpër póme,
 «Cö multü 'mî e fómé !»
 Îl trimesef în tãrgü,
 Së ié puçinã sare;
 Se dusse pînă 'n calle, na !
 30. Pînă 'n callea mare,
 Şi de multă uîtãturã [cu gura cãscatã], na !
 Şi din ne-cugetare. (*adicã* : din ne-luare aminte.)
 Îşi pierdü gheba,
 Şi veni cu şipete;
 35. Veni scrivindu-se, (*adicã* : plãngëndü),
 Şi ochiî frecãndu-şi'i.

- Il crie aussi fort qu'il peut, na !
 «Donne-moi un liard, diablesse !
 25. «[Pour] que je m'achète des fruits,
 «Car j'ai bien faim !»
 Je l'envoie au marché
 [Pour] me prendre un peu de sel,
 Il s'en alla jusque sur la route, na !
 30. Jusqu'à la grande route,
 Et pour avoir trop regardé [la bouche béante,] na !
 Et par défaut d'attention,
 Il perdit son tabar (manteau),
 Et il revint en criant,
 35. Il revint pleurnichant
 Et en se frottant les yeux,

- Sare cõ n'addusse;
 Iel a mia 'mî ñisse :
 «Dado, nu luaî sarea,
 40. «Cõ 'mî chiruî tâmbarea !»
 — «Ba, laî, tihie laie, laî!
 «Ieû 'î escu mulliére,
 «Şi nu 'mî ñi escu dadă, laî !
 «Ca-vaî di caî te are !..»

- Sare cõ n'addusse;
 El mie îmi ñisse :
 «Mamă, nu luaî sare,
 40. «Cõ 'mi pierduî gheba !»
 — «Ba, ne-fericitu-le, sórtă négră !
 «Eû îñi sum muiere,
 «Şi nu mi'î sum mamă !
 «Vaî de cine te are [de bărbat]!..»

- Il n'apporta pas de sel;
 Il me dit (à moi) :
 «Maman, je ne pris pas de sel.
 40. «Car je perdis mon tabar !»
 (*Littér.* Car je me perdis le tabar)
 — «Mais non, pauvre malheureux,
 (*Littér.* [mais] non, noir, destinée noire.)
 Je suis ta femme (*littér.* je te suis femme)
 Et je ne suis pas ta mère, malheureux !
 (*Littér.* Et je ne me te suis pas mère)
 Malheur à celle qui t'a [pour mari]!..»

XII. Féta cu mîellu.

- Iu 'mî eraî, laî mîellu a mîeû ?
Cõ ieû mi luõ dor-lu a tẽu.
- Tu vulógã, Dómnã a mea,
Çi 'î ca tineréța a ta !
5. — Çi 'mî făceaî, laî mîellu a mîeû,
Tótã qiûa, fõr' di ieû ?
- Îmî pãsceam, lé Dómnã a mea,
Ș' mintea la tine 'mî erã.
- Çi 'mî pãceaî, laî mîellu a mîeû ?
10. Spuni'mî ca sã sciû și ieû.
-

XII. Féta cu miellul.

- Unde 'mî eraî, bietu-le miel al meû ?
Cõ [pe] mine me luõ dorul de tine.
- În livede, Dómnã mea,
Care este ca tinerețea ta !
5. — Ce făceaî acolo, bietu-le miel al meû,
Tótã qiûa, fõrã de mine ?
- Pãsceam, o Dómnã mea,
Și mintea la tine 'mî erã.
- Ce pãceaî acolo, bietu-le miel al meû ?
10. Spune'mî ca sã sciû și eû.
-

XII. La jeune fille et l'agneau.

- Où étais-tu, mon pauvre agneau ?
Car j'ai été prise du désir [de] te [voir].
- Dans la prairie, ma maîtresse,
Qui est comme ta jeunesse.
5. — Qu'y faisais-tu, mon pauvre agneau,
Toute la journée, sans moi ?
- J'y paissais, ô ma maîtresse,
Et ma pensée était avec toi.
- Qu'y paissais-tu, mon pauvre agneau ?
10. Dis-le moi pour que je [le] sache aussi.

- Iérbă vérede, Dómnă a mea,
 Ți 'î crehtă ca fața a ta.
- Ți 'mî beușî, laî miellu a mieu ?
 Ți'mî și a mîia, puî-lu a mieu !
15. — Apă aréce, Dómnă a mea,
 Ți luța ca mastea a ta.
- Cae 'mî ti băttu, miellu a mieu,
 Di 'mî plângeaî și te avdeam ieu ?
- Picurar-lu, Dómnă a mea,
20. Pri inatea'î, castilea !..

- Iérbă verdc, Dómna mea,
 Care este fragedă ca fața ta.
- Ce béușî acolo, bietu-le miel al meu ?
 Spune'mî și mie, puilul meu !
15. — Apă rece, Dómna mea,
 Care lucia ca figura ta.
- Cine mi te băttu, miellul meu.
 De 'mî plângeaî și te auđiam eu ?
- Păstorul, Dómna mea,
20. În necađul teu, într'adins !..
 (*Adică* : Într'adins ca să'î facă ție în necađu !..)

- De l'herbe verte, ma maîtresse,
 Laquelle est tendre comme ta joue.
- Qu'y as-tu bu, mon pauvre agneau ?
 Dis-le moi aussi, mon poulet !
15. — De l'eau fraîche, ma maîtresse,
 Qui luisait comme ta figure !
- Qui [est-ce qui] t'a battu, mon agneau,
 Pour que tu aies pleuré et que je t'aie entendu ?
 (*Littér.* De tu me pleurais et je t'entendais moi)
- Le berger, ma maîtresse,
20. Pour te faire de la peine !..
 (*Littér.* En dépit de toi, exprès !..)

XIII. Cântic-lu a xeniți-lor.

- Primăveră lumbrisită,
Vără dulce și ahărzită !
Cara da de 'și vhină véra,
Par' cõ aride loc-lu și țarra.
5. Cõ 'și dișclidũ frúnđe-le tóte;
Pu'i-li toți ș' vhinũ di departe,
Di 'și îndregũ a lor cuibare,
Tea sã 'și crãscã a lor fuméllie.
-

XIII. Cântecul emigranți-lor.

- Primăveră strălucită,
Vără dulce și stîmată !
Daca dă de vine véra,
Par' cõ suride pãmîntul și solul.
5. Cõ se deschidũ frunđe-le tóte;
Passeri-le tóte revinũ de departe,
De 'și facũ culburi-le,
Ca sã 'și crãscã famillia.
-

XIII. La chanson des émigrants.

- Printemps resplendissant,
Été doux et apprécié !
Dès que l'été arrive,
(*Littér.* Si l'été donne de venir,
Il semble que la terre et le soleil sourient;
5 Car toutes les feuilles s'ouvrent;
Tous les oiseaux reviennent de loin,
Pour dresser leurs nids
[Et] pour élever leurs familles.

10. Vhinū și gioñi-lli ditu xéne,
Se 'nsórá, ș' llié n'véste nalle;
Trecū 'nă bană cu cântare,
Tótă véra la primnare.
Tómna cara da di'și vhine,
A vâr-'nuí nu 'llí pare ghine.
15. Xenit'i-lli intră tu mirache,
Cő a lor órá lě s'appróchie
Ti 'nchisire ti tu xéne,
Di lě vhine jéle mare.
Mumăñ-le 'și plāngu ficior'i-lli,
20. Nivésti-le 'și plāngu gioñi-lli.

10. Vinū și junii din străinătate,
Se 'nsórá, 'și iéu neveste noi (miresse);
Trecū uă viéță cu cântare,
Tótă véra la plimbare.
Tómna daca dă de vine,
(adică daca începe să viiă),
Nimu-lui nu'i pare bine.
15. Emigranții au inimă rea.
Cő li se apropiă ora
Pentru a porni 'n străinătate.
De le vine jéle mare.
Mame le își plāngū feciorii,
20. Neveste-le își plāngū bărbații.

10. Les jeunes [gens] reviennent aussi de l'étranger;
Ils se marient, ils prennent nouvelle mariée,
Ils passent leur vie (*littér.* une vie) à chanter
Tout l'été à la promenade.
Dès que l'automne arrive,
(*Littér.* si l'automne donne de venir),
Tout le monde est contrarié.
(*Littér.* à aucun il ne semble bien).
15. Les émigrants deviennent tristes
[Parce] qu'ils [voient] s'approcher l'heure
De [leur] départ pour l'étranger
[Et] ils en ont grande douleur.
(*Littér.* il leur vient grande douleur).
Les mères pleurent leurs fils,
(*Littér.* Les mères se pleurent les garçons),
20. Les femmes pleurent leurs jeunes [maris].

- Plângu laî-le și sghillescu,
 Și măhălađi-lli s' ciudisescu.
 Plângu laî-le și lăcrémédă,
 Cõ nu sciũ cae va s' bãnédă.
 25. Plângu laî-le cõ s' despartu
 Di cu vhiéțã un d'alantu !

- Plângũ sermane-le și țipã,
 Și sũrbie-le se mirã.
 Plângũ sermane-le și lăcrémédã,
 Cõ nu sciũ cine o sã trãiescã.
 25. Plângũ sermane-le cõ se despartũ
 Unul de altul de cu viéțã!..
 (*Adică* : se despartũ de vii.)

- Elles pleurent, les pauvres et elles crient,
 [Au point que] les quartiers s'en étonnent.
 Elles pleurent, les pauvres. et elles versent des larmes (*sic*),
 Parce qu'elles ne savent pas qui sera vivant.
 25. Elles pleurent, les pauvres, [de ce] qu'on se sépare
 L'un de l'autre [étant encore] en vie !
 (*Littér.* D'avec vie un de l'autre).

XIV. Cântic-lu a unui gione i nu'și triea
cu mă-sa.

- Vürvhié me, mamó, 'ncaci me,
 Pină s'ě' m'í s'aurască ! (aurěscă)
Tea s'ě' m'í lliěu per'í-lli și s'ě' m'í fug,
 So'í-lli s' nu me sburěscă.
5. S' me duc departe, iu 'ș'í se ducú
 Lúndur'í-le și pellicañ'í-lli.
S' me suschir'í, mamó, tot-una
 S' plâng'í și s' misur'í añ'í-lli,
-

XIV. Cântecul unui june care nu putea s' uă ducă cu mă-sa.

- Cicălesce m'ě, mamă, c'értă m'ě,
 Pină s'ě mi se urěscă !
Ca s'ě' m'í iěu per'í și s'ě fug, (*adică* : s'ě' m'í iěu lumea 'n cap.)
 Ca s'ě nu vorb'ěscă de mine so'í'í me' (tovarăș'í'í).
5. S'ě me duc departe, unde se ducú
 Rúndurelle-le și bere-le.
S'ě suspin'í [după] mine, mamă, tot-d'a-una,
 S'ě plâng'í și s'ě numer'í añ'í,
-

XIV. Chanson d'un jeune [homme] qui n'était pas bien avec sa mère-
(*littér.* qui ne se passait pas avec sa mère).

- Gronde-moi, mère, fais-moi des reproches,
Jusqu'à ce que je sois hors de moi-même et que je m'enfuie !
(*Littér.* jusqu'à ce que je m'ennuie,
 pour que j'empoigne mes cheveux et que je m'enfuie),
[Pour] que mes compagnons ne parlent plus de moi.
5. Que je m'en aille au loin, [là] où s'en vont
Les rhiondelles et les cigognes.
[Puisses-tu], mère, soupirer [après] moi toujours,
Et pleurer et compter les années;

10. S'adaștî, mamă, tea s' me veđi
 Mine nica 'nă óră !
 S' ti lăhtărsescî cându sě veđi
 Soçi-lli di pi tu hóră !
 Di mare 'ngusă ți va s'ai,
 D'arěu, di multă jéle,
15. Sě apiri și sě 'ntuneriçi,
 Tot-ună 'n callea mare;
 S'așteptî xeñi-lli açelli ți vhină
 Dit locuri dipărtate,
 Sě 'ntregî ti scumpul hillîu a těu,
20. Un gol tu șepte fete !

10. S'adaști, mamă, ca sě me veđi
 Âncă uă dată !
 Sě'ți sară inima cand ți vedé
 Soçi [me] de prin sat !
 De mare durere de suflet ce o sě ai,
 De reu, de multă jéle,
15. Sě ți se facă diuă și sě 'nseređi,
 Tot mereu în callea mare;
 Sě așteptî [pe] acei străini cari vină
 Din locuri depărtate,
 Sě 'ntrebî de scumpul fiu al těu,
20. Unul singur între șepte fete !

10. Et attendre, mère, [longtemps] pour me voir
 Encore une fois !
 [Puisse] ton coeur tressaillir quand tu verras
 [Mes] compagnons par le village.
 [Puissest-tu dans ta] grande angoisse,
 (*Littér.* De la grande angoisse que tu auras),
 Dans [ta] peine, dans [ton] affliction,
15. Rester sur le grand chemin jusqu'à l'arrivée du jour,
 Jusqu'au retour de la nuit;
 (*Littér.* Que tu voies le jour et que tu obscurcisses
 Toujours sur le grand chemin);
 [Pour] attendre les étrangers qui viennent
 Des contrées lointaines;
 [Et pour] leur demander [des nouvelles] de ton cher fils,
 Fils unique!
20. (*Littér.* Un seul parmi sept filles)!

- Toți călătorii-ți și va să vezi
 S' le faci mare 'ntrebare,
 Și di la văr-'nu s' nu poți s' ai
 Niți ună hăbare !
25. Ieū tot tu xéne va să staū
 Pină sē'nī putrēdēscu !
 Cu aistă bană și fac ieū,
 Cō escu, cō nu escu !..

- Toți călătorii ce o să vezi
 Sē le faci mare 'ntrebare,
 Și de la nici-unul sē nu poți sē ai
 Nici-uă noutate !
25. Eū tot în străinătate o să staū
 Pină sē putrēdēscū !
 Cu vieța asta ce fac eū,
 Sunt [și par' cō] nu sunt !..

- [Qu'à] tous les voyageurs que tu verras
 Tu fasses nombreuses questions,
 (*Littér.* que tu leur fasses grande question,)
 Et que d'aucun tu ne puisses avoir
 De nouvelle (*littér.* ni une nouvelle) !
25. Moi je resterai toujours à l'étranger,
 Jusqu'à ce que j'[y] pourrisse !
 Avec la vie que je mène ici,
 Je suis comme si je n'étais pas !..
 (*Littér.* Avec cette vie que je fais, que je suis, que je ne suis pas !)

XV. Dor-lu a xéne-lor.

Calotihî vĕ, munĭi mĕraĭi,
Cĕ Harŭ ŝi mĕrte n'ăŝteptaĭi !

Tĕtă vĕra, ŝedŭ pi la voi
Picurarĭ cu turme di oi;

5. Iĕra tĕmna ŝ' tĕtă iĕrna,
• Bruma ŝ' nĕŭa pi voi sta.

* * *

Anamesa di voi, munĭi,
Se află doĭ lai mĕrminĭi.

XV. Sufferinĭa în străinĕtate.

Ferice de voi, bieĭi munĭi,
Cĕ pe Charon ŝi mĕrte n'ăŝteptaĭi!

Tĕtă vĕra, ŝedŭ pe la voi
Păstorĭ cu turme de oi;

5. Iĕră tĕmna ŝi tĕtă iĕrna,
Bruma ŝi ninsĕrea pe voi staŭ.

* * *

În miĭlocul vostru, munĭilor,
Se află doŭĕ sermane morminte.

XV. La souffrance à l'étranger.

Vous êtes heureux, pauvres montagnes,
Car vous n'attendez ni Charon ni la mort !
Tout l'été, restent chez vous

- [Les] bergers et [les] troupeaux de brebis;
5. Et l'automne et tout l'hiver
La gelée blanche et la neige restent sur vous.

* * *

Au milieu de vous, ô montagnes,
Il y a deux pauvres tombes.

10. Aclò sùnt doî gioîni 'ngrupați,
 Gémiîni și amindoî-lli frați;
 Di furî-lli greçi sùnt vêtëmați,
 Di plécëcagiađi sùnt dispulliați.
 Di doî mărminți anamesa,
 'Nă pirvurie ma 'și criseea,
 15. Frûnđë-le verđi iea 'și le avea,
 Aua laie 'și uă făcea;
 Di aua vhin-lu çi s' făcea,
 Amar ca piloîni-lu 'și eră.
 Câte mumăîni di vhin-l' ațel
 20. Gustară ș' biură di iel,

10. Acolo sunt doi junî îngropați,
 Gemeni și amendoî frați,
 De furii greci fură uciși,
 De borfași fură despuiați.
 Din mișlocul cellor două morminte,
 Uă boltă de viță creșcea,
 15. Frunze verzi ea avea,
 Strugure negru făcea;
 Vinul ce se făcea din strugure,
 Amar ca pelinul eră.
 Câte mume din vinul acela
 20. Gustară și beură din el,

10. Là sont deux jeunes [gens] enterrés,
 Tous les deux frères jumeaux;
 Ils furent tués par des brigands grecs,
 Dépouillés par des maraudeurs.
 Du milieu des deux tombes,
 Une treille poussait.
 15. Elle avait des feuilles vertes,
 Elle produisait du raisin noir.
 Le vin qu'on faisait avec ce raisin
 Était amer comme l'absinthe.
 Toutes les mères qui de ce vin
 20. Goûtaient et buvaient,
 (*Littér.* Goûterent et burent de lui),

- Inima lor 'lă s'aspărgea
 Sarcine năse nu 'nchisea
 Fumellie ielle nu făcea
 Niçi cō naturi înfășeà.
25. Macari s'erà, macari s'afflă,
 S'avea biută ș' mama mea,
 Mine s' erà s' nu me făcea !
 Urită 'mî s'are bana mea !
 Tot pi tu xéne răspândit,
30. Di soçi-lli toți cătivhursit !
 Avdiți s' vë dic, avdiți s' vë spun :
 Xéne-le cu Har-lu d'adun

- Inima (pântece-le) lor li se strică,
 Sarcine elle nu pornea,
 (*adică* : remăneau sterpe,)
 Familie elle nu făceaū,
 Nicî copii micî înfășiaū.
25. Măcar sê o fi aflat, (*adică* : sê o fi găsit din vinul acela,)
 S'o fi beut și mama mea,
 [Pe] mine sê nu m'o fi [maî] născut !
 Mi s'a urit [cu] vieța !
 Tot prin străinătate rătécit.
30. De toți soçi (tovarășit) vorbit de reū !
 Audți sê vë dic, audți sê vë spuiū :
 Străinătatea și Charon (mórtea) împre-ună

- Perdaient leur fécondité
 (*Littér.* leur coeur s'abimait
 Elles ne commençaient pas de grossesse.
 Elles ne faisaient pas de famille);
 Elles n'emmaillotaient pas d'enfants.
25. Ah, si (*littér.* au moins si) ma mère avait [pu] trouver
 Si elle en avait bu elle aussi, [de ce vin-là],
 [Pour] ne pas me donner naissance !
 (*Littér.* Moi si elle ne m'avait pas fait)
 La vie m'est devenue à charge !
 (*Littér.* haïssable me s'est ma vie)
 Toujours errant à l'étranger
30. Calomnié par tous mes compagnons !
 Écoutez que je vous dise, écoutez que je vous expose :
 L'expatriation (*littér.* l'étranger) et Charon ensemble,

35. Pi ună zivhă 'și se vhidea;
Xéne-le ma' grêlle vhidea;
Că Har-lu iéste 'nă óră,
Xéne-le suntu di-órá!..

35. Pe aceeași balanță se cântăriaă;
Străinătatea ma' grea venia;
Că Charon (*adică* : mórtea) este uă dată,
Străinătatea este mereū!..
(*Adică* : ține, durăcă mereū!..)

35. Par la même balance étaient pesés;
L'expatriation pesait davantage;
(*Littér.* l'étranger plus pesant venait);
Car Charon n'arrive qu'une seule fois,
(*Littér.* Car Charon est une fois),
L'expatriation dure éternellement!..
(*Littér.* l'étranger est continuellement).

XVI. Dor-lu a patriidhă-lliei.

- Laĭ-lu i 'mĭ s'are uritĂ
Di tru xĂne ieta tutĂ !
Di cu mĭ me rĂspĂndĭ
Pi tru xĂne politĭ;
5. Īmĭ crescuĭ, mine mĂrat-lu,
Husmichiar la un, l'alantu !
AllĂgaĭ, mi pidipsĭ,
Di multe mi ciucutiĭ.
-

XVI. Dorul de patriĂ.

- SĂracu'mĭ de mine, ce [mult] mi s'a urit
Īn strĂinĂtate [sĂ trec] tĂtĂ eternitatea !
(*AdicĂ* : tĂtĂ viea, ĭn perpetuĂ.)
De mic rĂteciĭ
Prin cetĂĭ strĂine;
5. Crescuĭ, sĂracu'mĭ de mine,
Servitor la unul, la altul !
Allergaĭ, me pedepsiĭ,
De multe me loviĭ (me ciocniĭ).
-

XVI. Le regret de la Patrie.

- Malheureux [que] je [suis], combien il m'est devenu pĂnible (*littér.*
[De passer] à l'étranger ma vie entière! [*haĭssable*),
(*Littér.* toute l'éternité, perpétuellement) !
Dès mon enfance (*littér.* d'avec petit) j'ai erré
Dans des villes étrangères.
5. J'ai grandi, pauvre [que] je [suis],
En servant chez l'un, chez l'autre.
J'ai couru, j'ai eu des tourments,
Je me suis heurté à beaucoup [de choses];

- Ma din-cot îmi fură tóte,
Chirute în vânĕtate!
10. Di patridhă n'am duchită,
Ni casă am hărisită.
Tru xéne am putređită
Pină tru aestă minută.
15. Frađi, suróri, nu'mi cunnuscuí,
Cǒ di mic mi despărđií.
Tată, mumă cǒ avuí;
Murirá și nu'mi lli veđuí.
Sođi-lli tođi íși se 'nsurară,
Tođi tru lume s' misticară.

10. Dar inutili îmi fură tóte,
Pierdute în vanitate!
- N'am înțelles [nimic] de patriă,
Nici de casa [mea] nu m'am bucurat.
În străinĕtate am putređit
Pină în minutul acesta.
15. Frađi, suróri nu'mi cunnoscuí,
Cǒ de mic me despărđií.
Tată, mumă cǒ avuí;
Murirá și nu mi'í veđuí.
Sođil (tovarășiil mei) tođi se 'nsurară,
Tođi în lume se amestecară. (*Adică* : se 'ncuscriă.)

- Mais tout m'a été inutile,
J'ai perdu ma peine!
10. Je n'ai en rien profité de la patrie
(*Littér.* [choses] perdues vainement).
(*Littér.* de la patrie je n'ai rien compris).
Je n'ai pas joui de [ma] maison.
A l'étranger j'ai pourri
Jusqu'en ce moment.
15. Je n'ai connu [ni] frères [ni] soeurs,
Car [encore] tout petit je me suis séparé [d'eux].
J'ai eu père, mère;
Ils sont morts et je ne les ai [plus] revus.
Tous [mes] compagnons se sont mariés,
Ils se sont mêlés tous au monde;

20. Ieū niçi cō mi 'nsuraī,
Ni cō tru lume intraī.
Tinerēța uă am tricută
Di ca cum mine n'am vrută :
Tot tru xéne dipărtate,
25. Cu fărmaç-lu tru hicate.
Cu plāngu inșii din sōrțe,
S' cu suschir mi duc la mōrte.
Va-hī ași 'mī erà cāsmetea
Scriată ti tōtă ieta.
30. Ași fu și chindisită
A treī-lor mire ursită.

20. Eū niçi cō me 'nsuraī,
Niçi în lume nu intraī.
Tinerēța am trecut'ua
Cum mie nu 'mī a plăcut :
Tot în străinătate depărtată,
25. Cu tossicul (otrava) în ficiaī.
Cu plānsul îșii din pāntece-le [mamel],
(*Littér.* : din cămeșa de copil.)
Cu suspin o sē me duc la mōrte.
Pōte că așia 'mī erà sōrta
Scrisă pentru tōtă vieța. (*Littér.* : tōtă eternitatea.)
30. Așia fu și incondeiată (dessinată)
Ursita cellor treī ursitorī.

20. Moi je ne me suis pas marié,
Je ne suis pas entré non plus dans le monde.
J'ai passé [ma] jeunesse
Autrement que je ne le voulais.
(*Littér.* Comme je ne l'ai pas voulu.)
Constamment à l'étranger, [bien] loin,
25. Avec le poison dans les entrailles,
(*Littér.* dans les foies.)
Je suis né au milieu des pleurs;
(*Littér.* avec pleurs je suis sorti du placenta);
Avec sanglots (*littér.* soupirs) j'irai à la mort.
Peut-être que mon sort était ainsi
Écrit pour l'éternité.
30. Ainsi a été écrite (*littér.* brodée)
[Ma] destinée par les trois Parques.

- Dómne sânte, Dumnidé-le !
 S' nu m' alași s' mor tru xéne,
 Ma sě'mi duc nică 'nă óră
 35. Trup-lu a mieũ tr' a nóstră hóră;
 S' mor tru casa di părinți,
 S' mi 'ngrópă tr' a lor mărminți!..

- Dómne sânte, Dumneđeu-le !
 Sě nu me lași sě mor în străinătate,
 Ci sě'mi duc încă uă dată
 35. Corpul meũ în satul nostru;
 Sě mor în casa părinți-lor,
 Sě me 'ngrópe în morminte-le lor!..

- Dieu saint, Seigneur Dieu !
 Ne me laisse pas mourir à l'étranger,
 Mais que je porte encore une fois
 35. Mon corps dans notre village,
 Que je meure dans la maison de [mes] parents,
 Qu'on m'enterre dans leurs tombes!..

XVII. Cântic-lu a fciiorac-luî.

- Çi multu 'mî s'ar' urută
Bicherêta ieta tută,
Singurêta ș' ni-'nsurarea !
Par'cõ 'mî aũ cripată hierea !
5. Singur pit casă allagu,
Par'cõ escu vurculacu.
Singur casa îmî arnescu,
Singur me cătândisescu,
-

XVII. Cântecul flăcău-luî [remas ne-'nsurat.]

- Ce multũ mi s'a urit
[Cu] celibatul perpetuũ, (*littér.* : în etatea tõtă, în eternittate,)
Singurêtatea și ne-'nsurarea !
Par'cõ 'mî aũ crepat fierea !
5. Singur prin casă allergũ,
Par'cõ sunt [un] vûrcolac.
Singur casa 'mî uă mêtur,
Singur me 'ngrijescũ,
-

XVII. Chanson sur le célibataire.

- Combien me sont devenus haïssables
Le célibat perpétuel, (*littér.* de teute l'éternité)
La solitude et la vie de garçon !
J'en suis plein de bile !
(*Littér.* il semble qu'ils m'ont crevé la [vésicule de] fiel)
5. Je cours seul dans la maison,
Comme si j'étais un *brucolaque* ¹⁾ !
Je balaie seul ma maison,
Moi seul je prends soin de ma personne,

1) Animal fantastique, vampire qui est censé manger la lune lors des éclipses (voir *Bull. soc. lang. rom.* 1882, p. 204).

10. Singur cămeși-le 'mîi le laŭ,
Cõ n'am a cui s'ë'lli le daŭ.
Singur așternut-lu 'mîi facu,
Singur mi scol și 'mîi mi bagu!
Vër-'nu nu vține s'me védă,
Ni cu gura s'ë 'mîi me 'ntrebă.
15. Par'cõ iescu mulipsitu
Și de pușelliă aguditu.
Moï, fêtă di tu viține,
Cum nu'ți u milă di mine
Și d'a mea singurătate
20. Ațea de diŭă ș' de nópte ?

10. Singur cămeși-le mi le spēl,
Cõ n'am cui s'ë le daŭ.
Singur așternutul imîi fac,
Singur me scol și me puiŭ [în pat!]
Nimeni nu vine s'ë me védă,
Ni cî cu gura s'ë me 'ntrebe.
15. Par'cõ sum molipsit
Și de ciumă lovit.
Fă, fêtă din vecinătate,
Cum nu'ți e milă de mine
Și d' a mea singurătate
20. De diŭă și de nópte ?

10. Seul je lave mes chemises,
Car je n'ai pas à qui les donner [pour les laver].
Seul je dresse mon lit.
Je me lève et je me mets [au lit] seul.
Personne ne vient me voir,
Ni s'informer de moi
(Littér. ni avec la bouche qu'il me questionne)
15. Comme si j'avais un mal contagieux
(Littér. Comme si j'étais contaminé),
Et [comme si j'étais] frappé de la peste.
Hé, [jeune] fille du voisinage,
Comment n'as-tu pas pitié de moi,
Et de ma solitude
20. De jour et de nuit ?

- Di ohtări ne-misurate
 Îmî putređii daŭ-le hicate.
 Nu sciŭ di i mamă iești,
 Di nu vhiîŭ un graŭ s' 'mî gresci.
5. Dumniđeŭ nu minduiesci,
 Nihiamă tea s' me jilesci?
 Vhin astară după ină,
 Ca ună bună viină;
 S' sburimŭ și s' n' n'nglinimŭ,
 S' aridimŭ, s' n' hărisimŭ.
10. S' multu s' nu n' minduimŭ,
 C' n'ă ră va s' murimŭ!..

- De oftări ne-nmerate
 Îmî putređii pulmonii și ficatul. (*Litter* : ambiŭ ficaŭ.)
 Nu sciŭ de ce mamă ești,
 De nu vîŭ un graŭ s' 'mî grăiesci.
5. [La] Dumneđeŭ nu cugești,
 Ca s' me jelesci puin? (*Adic' :* s' compătimesci de mine.)
 Vîno astă s'ără după ină,
 Ca o bună vecină;
 S' vorbimŭ și s' glumimŭ,
 S' rîdemŭ și s' ne bucurămŭ.
10. Și multŭ s' nu [pré] stămŭ pe cugete,
 C' o uă dată o s' murimŭ!..

- [A force] de nombreux gémissements
 J'ai fait pourrir mon poumon et mon foie.
 (*Littér.* je me suis pourri les deux foies).
 Je ne sais de quelle mère tu es [fille],
 [Pour] que tu ne viennes pas me dire un mot,
5. Ne penses-tu pas à Dieu,
 Pour me plaindre un peu?
 Viens ce soir après souper,
 Comme une bonne voisine;
 [Pour] que nous parlions et nous plaisantions,
10. Nous riions et nous nous réjouissions;
 Et ne réfléchissons pas trop,
 Car nous mourrons un jour!
 (*Littér.* une heure).

XVIII. Tunusirea a unui gione care se'nсурă tu xéne
cu nivéstă di altă limbă.

Ah, voi pulli asburători,
Çi asburați pin' tu niorî,
Nihiam sê vê apunéî,
Daũe sbóră s' mî ascultați;

5. Pi un pom sê v'ășețați,
Nihiam d'óră s'ășețați,
Ună carte pin' sê scriũ
Cõ bãneđũ, cõ escu vhiũ;
-

XVIII. Părerea de reũ a unui june care se 'nsurõ în străinătate
cu muiere de altă limbă.

Ah, voi passeri sburătore,
Cari sburați pină 'n nori,
Dați-vê jos puçin,
Doũe vorbe s'ascultați ;

5. Pe un pom sê v'ășețați,
Sê așteptați puçin timpũ,
Pină sê scriũ uă carte
[Precum] cõ trăiescũ, cõ sum viũ;
-

XVIII. Regrets d'un jeune [homme] qui s'est
marié à l'étranger avec une femme d'une autre nationalité.
(Littér. d'une autre langue).

Ô vous oiseaux de [haut] vol,
Qui volez jusque dans les nuages,
Descendez un peu,
[Pour] écouter deux mots ;

5. Placez vous sur un arbre,
Attendez un peu de temps
Jusqu'à ce que j'écrive une lettre
[Comme] quoi je vis, je suis vivant (sic).

- S' vĕ uă daŭ sĕ uă ducețĭ
 Tu patridhă, iu mĭrgețĭ.
 10. 'N hóră cându s'agiungetĭ,
 A mumă-méi s' lli uă didețĭ,
 Și cu gura s'lli spunețĭ,
 Cara s' hibă s'uă vedețĭ,
 Cō tu xéne mi 'nsuraĭ,
 15. Di altă limbă n'vestă luaĭ;
 Și cu nĕssă 'nfumelliaĭ,
 Sângi-le 'mĭ lu misticaĭ.
 Ieŭ patridha 'mĭ arnisii,
 Părințĭ-llĭ mĭ 'llĭ agreșii,

- Sĕ vĕ daŭ sĕ uă ducețĭ
 În patria [mea], unde mergetĭ.
 10. În sat cândü vețĭ ajunge,
 Mamei melle sĕ uă dațĭ,
 Și din gnră săi spunețĭ,
 — Daca o fi sĕ uă vedețĭ, —
 Cō 'n străinĕtate me 'nsuraĭ,
 15. De altă limbă nevĕstă luaĭ;
 Și cu dĕnsa avuĭ copii,
 Sânge-le mĭl amestecaĭ.
 Eŭ patria 'mĭ renegaĭ,
 (Me lepedaĭ de patrie),
 Părințĭl mĭ'i uftaĭ,

- Je vous [la] donnerai pour que vous la portiez
 Dans [ma] patrie où vous allez.
 10. Lorsque vous arriverez au village,
 Remettez la à ma mère,
 Et de [vive] voix dites-lui,
 — Si toutefois vous la voyez, —
 Qu'à l'étranger je me suis marié,
 15. Femme d' [une] autre nationalité j'ai prise,
 (*Littér.* d'une autre langue),
 Et avec elle j'ai eu des enfants,
 J'ai mêlé mon sang.
 J'ai renié ma patrie,
 J'ai oublié mes parents,

20. Și multu 'mî mi tunusiî ;
Ma nu sciî cum mi plăniî ;
Nvețu-lu a mîieû mî'l alăssaî,
Ș' cum vru mēssă 'mi purtaî.
Tot tu ocelli uă muntream,
25. Inima nu 'llî uă frângeam,
Hătirea nu 'llî uă călcam,
C'apoi drac-lu 'mî aflam.
Unu sbor nu cutețam
Sē 'llî țic ca bărbat ți iram,
30. Cō 'năinte mi băgă,
Ș' nu muntrea ți mî strigă

20. Și mult imî părû reû ;
Dar nu sciû cum fui subjugat ;
Învețul meû mî'l lăssaî,
Și cum vru dînsa me purtaî.
Tot în ochî [ei] me uțlam,
25. Nu uă contrariam
(*litter.* Inima nu'î o rupeam),
Dorința nu'î uă călcam,
C'apoî [pe] dracul 'l aflam
(*adică*: Vedeam pe dracul).
Uă vorbă nu cutețam
Sē 'î țic ca bărbat ce eram,
30. Cō 'ncepea la mine cu gura
(*litter.* Cō 'nainte me punea),
Și nu luă séma [la] ce'mî strigă.

20. Et je l'ai beaucoup regreté ;
Mais je ne sais pas comment j'ai été subjugué ;
J'ai abandonné mes habitudes
Et je me suis conduit comme elle le voulait.
Je regardais toujours dans ses yeux,
(*Littér.* toujours dans les yeux je la regardais),
25. Je ne la froissais jamais,
(*Littér.* Je ne lui rompais pas le coeur),
Je ne contrariais pas ses désirs,
Si non, je m'en trouvais bien mal.
(*Littér.* je trouvais le diable).
Je n'osais pas lui dire un mot,
Comme [un] mari que j'étais,
30. Car elle prenait les devants [pour m'accabler],
Et elle ne faisait pas attention à ce qu'elle me [disait] en criant.

- Inatea cându uă luà,
 Buđă-le 'lli 'nvinița,
 Față-le 'lli 'ngălbinea,
 35. Limba fôrțică 'lli tăllià,
 Pi șupărare 'mî mi luà,
 Ti om nu mi luvhursea ;
 «*Pallio-vlaho !*¹⁾» mî strigà ;
 Pri inate 'mî uă făcea.
 40. Tôtă bana çi 'mî tricuî,
 Diŭă albă nu 'mî viđuî.
 Tot ohtaî și suschiraî,
 Tunusit me blăstimaî.

- Arțagul când uă apucà,
 Buđe-le i se 'nvinetia,
 Faça (obrajii) i se 'ngălbienià,
 35. Limba [ca uă] fôrfecă 'i tăia ;
 În bătaia de joc me luà,
 Ca [pe un] om nu me considera ;
 «*Român de jos !*» imî strigà ;
 În necađu imî făcea.
 40. Tôtă vieța ce trecuî,
 Diŭă albă nu veđuî.
 Tot oftaî și suspinaî,
 Căit me blestemaî.

- Lorsque la mauvaise humeur lui prenait,
 Ses lèvres bleuissaient,
 (*Littér.* les lèvres lui bleuissaient.)
 Ses joues jaunissaient,
 35. Sa langue coupait [comme] des ciseaux ;
 Elle me tournait en dérision,
 Elle ne me considérait pas comme [un] homme ;
 «*Vilain Roumain !*» me criait-elle ;
 Elle faisait tout pour me contrarier.
 (*Littér.* Elle me la faisait en dépit.)
 40. Tout le temps que j'ai vécu,
 Je n'ai pas eu un jour d'heureux.
 (*Littér.* Toute la vie que je passai
 Je ne vis pas de jour blanc).
 J'ai gémi, j'ai soupiré constamment,
 [Je me suis] repenti, je me suis maudit.

1) Ce sont deux mots grecs.

- Ah! voi pulli, ah! voi mărați,
La toți gionți-lli s' dimăndați :
45. Caî e gione ni-'nsurat,
Caî e tiner și bărbat,
S'allagă pină se móră,
Și tu xéne s' nu se 'nsóră;
S' nu s'aridă, s' nupu vrea
50. D'altă limbă n'vestă s' llié.
Çi pății ieû se nu pată,
Cum arșiu ieû se nu ardă!..

- Ah! voi passeri, ah! voi sêrmâne,
La toți junii se recomandați :
45. Cine e june ne-'nsurat,
Cine e tânăr și bărbat,
S'allerge pină se móră,
Și 'n străinătate se nu se 'nsóre;
Sê nu se 'nșelle, se nu cum-va
50. De altă limbă nevastă se ié.
Ce pății eû se nu pață,
Cum arseî eû se nu arqă!..»

- Ô vous oiseaux, ô pauvres oiseaux,
Recommandez à tous les jeunes [gens] :
45. Que celui qui est dans la force de l'âge et qui n'est pas marié,
(*Littér.* qui est homme [robuste] non marié),
[Que celui] qui est jeune et vigoureux,
Parcoure des pays jusqu'à en être las,
(*Littér.* qu'il coure jusqu'à ce qu'il meure).
Mais qu'il ne se marie pas en [pays] étranger;
Qu'il ne se trompe pas, qu'il ne prenne jamais
50. Femme d'une autre nationalité (*littér.* d'autre langue).
Ce que j'ai souffert, qu'il ne le souffre pas,
(*Littér.* Ce que je patis moi, qu'il ne patisse pas),
Comme j'ai brûlé, qu'il ne brûle pas!..

XIX. Xenit-lu i 'lli se marit vruta.

- Intunicö iua, scapit sûr-le;
mi 'ni, Dumnic, ieu lai-lu, a primnare!
i 'mi luai un vimtu, i 'mi mi turnai,
i trii la a ta prt, Dumnic, 'ntunicai.
5. Mi lu murgii-lu, i 'nir stlle;
Disf, Dumnic, pi niati-le a talle!
S'i ic un grai, i iera va 'mi fug;
Ma fr' di tine, Dumnic, iu s' me duc ?..
Dumnic, mne ieu fug tu xne;
10. Cum s' me dispartu di niati-le a talle?..

* * *

XIX. Emigratul a carui iubit se marit [cu altul.]

- Intunec iua, scapt sre-le;
Ei [din casă], Domnico, e srmanul, la plimbare;
i lua aer, și me 'ntorse,
i tocmai la a ta prt, Domnico, 'nsera.
5. M'apuc nptea, i eir stelle-le;
Deschide [prta], Domnico, pe tinerei-le talle!
S'i spuu u vorb, i ier o s plec;
In fr' de tine, Domnico, unde s me duc ?..
Domnico, mne, e plec in strintate;
10. Cum s me despart de tinerei-le talle?..

* * *

XIX. L'émigré dont la bien aimée s'est mariée [avec un autre].

- Le jour a baissé, le soleil s'est couché
Je suis sorti,  Reine, malheureux [que] je [suis], pour la promenade!
J'ai pris l'air (*littér.* vent), et je suis revenu [sur mes pas],
Et juste devant ta porte,  Reine, je me suis [rencontré avec le]
[crépuscule].
5. La nuit m'a surpris, et les étoiles ont apparu (*littér.* sortirent);
Ouvre-[moi],  Reine, par ta jeunesse !..
[Pour] que je te dise un mot,
Et je m'en irai de nouveau;
Mais sans toi,  Reine, où m'en irais-je ?
 Reine, demain, je pars pour l'étranger,
10. Comment me sparerais-je de ta jeunesse ?..

* * *

- 'Nchisii, ieu la-lu, cu suschir mare;
 Par' cõ mîrgeam, la-lu, la spinîurare!
 Dumnicã, 'n calle, cându imnam,
 Tu læcrẽmî, vrutã, iérda me nicam!
 15. Trei anî de ðille, şiduî tu xéne;
 Dumnicã, ti tine mi feciu curbane!
 Dit xéne cându ieu mi turnai,
 Tine mǎritatã, Dumnic', t'af lai!..

- Plecaî, eû sermanul, cu suspin mare;
 Par'cõ mergeam, sermanul, la spinîurare!
 Domnico, 'n calle cându mergeam,
 În læcrẽmî, iubito, erã cât p'aci sã me 'nneç!
 15. Trei anî de ðille, şeduî în străinõtate;
 Domnico, pentru tine me sacrificai!
 Din străinõtate cându eû me 'ntorsei,
 [Pe] tine mǎritatã, Domnico, te af lai!..

- Je suis parti, malheureux [que] je [suis], avec bien des soupirs
 [(littér. grand soupir);
 Comme si j'étais allé, malheureux, au gibet!
 Ô Reine, lorsque je suivais [mon] chemin,
 J'ai failli me noyer dans mes larmes.
 15. Je suis resté à l'étranger trois années
 (Littér. trois années de jours).
 Ô Reine, je me suis sacrifié pour toi!
 Lorsque je suis revenu de l'étranger, (littér. je me retournai),
 Ô Reine, je t'ai trouvée mariée!..

XX. Cântic-lu a unei muliere linivósă și somnurosă.

- Audiți, hóră ș' mähălađi,
Voï mulierî cu toți bărbați,
Voï gioname tinirați,
Voï ficiori, voi ni-'nsurați.
5. Cându va s' vë isusiți,
multu ghine s' vë muntriți
N'vesti-le ți va s' vë luați
Cându va s' vë 'nsurați.
S' nu pățiți cum păți ieu,
10. Di 'mî bat singur cap-l' a mîeu.
-

XX. Cântecul unei muieri lenevóse și somnurose.

- Audiți, sat și mahala-le,
Voï muieri cu toți bărbați,
Voï bărbați tinerei,
Voï feciori, voi ne 'nsurați.
5. Cândü vë veți fidența,
Multü bine s' vë uitați
[La] neveste-le ce o s' luați
Cândü vë veți însurá.
10. S' nu pățiți cum păți eu,
De'mî bat singur capul meu.
(adică : de me bat cu pumnii în cap)
-

XX. Chanson sur une femme paresseuse et dormeuse.

- Écoutez, village et quartiers,
Vous, femmes, et tous les hommes,
Vous, jeunes gens,
Vous, garçons, vous célibataires.
5. Lorsque vous vous fiancerez,
Regardez bien (*littér.* beaucoup bien regardez vous)
Les femmes que vous prendrez (*sic*)
Lorsque vous vous marierez.
[Pour] que vous n'éprouviez pas ce que j'ai éprouvé
10. Au point que j'en ai de bien vifs regrets;
(*Littér.* De [quoi] je me frappe seul la tête;)

15. C'ună mulliére çi 'mî luaî
Ti ietă, lăi-le 'mî băgai
Cō e multu somnuroasă,
Ș' fōră sócă linivōsă !
Ti mâcare ș' ti durmîere,
20. 'N hōră, sócă ma' nu 'șî are;
Ma ti furcă ș' ti fullior,
Vir-'nă ôră nu 'llî u dor.
Mine llin 'llî acumperaî,
Ș' sē'l lucrēdă 'llî dimāndăi,
25. S'adară pāndă ș' cămēse;
Nēssă 'l trāmpō cu cirēse !

15. Cu uă muiere ce 'mî luaî
Pentru eternitate, negre-le 'mî puseî.
(*Adică* : am intrat în doliu).
Cō e multū somnuroasă,
Și lenevōsă fōră sócă (soție) !
(*Adică* : fōră păreche, fōră sē'î semene alta),
Pentru mâncare și pentru dormire,
20. În sat, sócă (păreche) nu maî are;
Însă de furcă și de fuior,
Nici-ua-dată nu'î e dor.
Eū in îî cumpēraî,
Și sē'l lucrede îî ordonaî,
25. Ca sē facă pāndă și cămēși;
Dinsa 'l schimbō pe cirēse !

15. A cause de la femme que j'ai prise,
J'ai pris le deuil pour toujours.
(*Littér.* Avec une femme que je me pris
Pour l'éternité je me mis les noires).
Car elle est forte dormeuse (*littér.* beaucoup dormeuse),
Et [c'est une] paresseuse sans pareille !
Pour manger et pour dormir
20. Elle n'a pas sa pareille dans le village.
Mais pour la quenouille et pour le paquet de lin
Elle n'a je.nais de désir.
Je lui achetai du lin,
Et je lui ordonnai de le travailler,
25. Pour faire de la toile et des chemises.
Elle le troqua contre des cerises !

- Ieū tu xéne 'mī dipărtaī,
 A llieī lānā 'llī alāssaī
 S' tórcă, s' țéssă, sē 'mplētéscă,
 30. Casa ș' trup-lu sē'șī invéscă;
 Ti lāna ți 'llī alāssaī,
 Di un, d'alantu, me 'nvețāī,
 Cō uă féce trampă cu mére,
 Cō s' lucrédă 'llī erà léne.
 35. Dit xéne cându vhineam,
 Daűē pate mī adduceam;
 Pi cuțachia di sūmar
 Spinđurate le aveam.
 Căt nē veđū di departe :
 40. Mine, callu ș' daűē-le pate,

- Eū in străinătate plecaī,
 Ei lāna îi lāssaī
 [Ca] sē tórcă, sē țéssă, sē facă la ciorap,
 30. Corpul și casa sē'șī îmbrace;
 De lāna ce'ī lāssaī,
 De la unul, de la altul, aflaī,
 Cō uă schimbō pe mere,
 Cō sē lucređe îi erà lene.
 35. Din străinătate cândū veniam,
 Doűē gāsce 'mī adduceam;
 De cărligul de samar,
 Spinđurate le aveam. (*Adică* : le agățassem.)
 Căt ne veđū de departe :
 40. [Pe] mine, callul și alle doűē gāsce,

- Moi je partis pour l'étranger,
 Je lui laissai de la laine
 Pour filer, tisser, tricoter,
 30. Et se vêtir le corps et [tapisser] la maison.
 La laine que je lui laissai,
 [Selon que] je l'ai appris de l'un et de l'autre,
 Elle l'a troquée contre des pommes,
 Car pour travailler elle n'en avait pas envie.
 (*Littér.* il lui était paresse).
 35. Lorsque je revenais de l'étranger,
 J'apportais deux oies;
 Aux crochets du bât
 Je les avais suspendues.
 Dès qu'elle nous vit de loin,
 40. Moi, le cheval et les deux oies,

- Dintă'ñi-le de pate aroșe,
 Îli părură cõ 'sũ cirêșe;
 lera a lor albe pene,
 'Lli părură cameși și sméne.
45. Ș' uă prése mare harauă
 Cõ 'lîi vhinea cămêșe nauă.
 A llieî cămêșe 'și uă scóșe,
 Și 'n foc uă băgõ di s'arse;
 Ș' gulișană inși 'n calle,
50. Tea s' m'astăptă ditu xéne;
 Gulișană, grósă ș' largă,
 Ș' luõ 'nă mânată de ierbă

- Ciocuri-le roșii alle gâșce-lor,
 Îi părură cõ sũnt cirêșe;
 lér alle lor albe pene,
 li părură cămêși și ismene.
45. Și uă apucõ (*adică* : îi veni) mare bucurie
 Cõ 'i venia cămêșe nouă.
 A ei cămêșe 'și uă scóșe,
 Și 'n foc uă băgõ de se arse;
 Și gólă eși în calle,
50. Ca să m'ăștepte din străinătate;
 Gólă, grósă și lată,
 Și luõ uă mână de fên

- Les becs rouges des oies
 Lui semblèrent être des cerises;
 Et leurs plumes blanches
 Lui semblèrent [être] des chemises et des pantalons.
45. Elle fut bien joyeuse,
 (*Littér.* Et grande joie la prit)
 Qu'on lui apportât chemise neuve.
 (*Littér.* qu'il lui vient chemise neuve).
 Elle ôta sa chemise
 Et elle la jeta au feu où elle brûla,
 Et [toute] nue elle vint devant moi
 (*Littér.* et nue elle sortit en chemin),
50. Pour m'attendre [venant] de l'étranger.
 [Toute] nue, grosse et forte (*littér.* large),
 Elle prit une poignée de foin

- S' anvelăscă laia arușine
 S' nu uă vedă dit viține.
 55. Cal-lu ierba 'llī arăchiésece,
 S' iea, șede di s' ciudisésece
 Iu, s'ascundă, ș' iu sē s' ducă,
 Gólă ca... lup-lu s' lu macă !..

- Sē[șī] învelăscă biéta rușine
 [Ca] sē nu uă vedă de la vecinī.
 55. Callul ū răpesce fēnul,
 Și ea șede de se miră
 Unde sē se ascundă, și unde sē se ducă,
 Gólă ca... mânca-l'ar lupu !..
 (*Adică* : ca dracul.)

- Pour couvrir sa nudité
 (*Littér.* sa pauvre honte)
 Pour n'être pas vue du voisinage.
 55. Le cheval lui prit (*littér.* ravit) le foin,
 Et elle, elle reste à s'étonner
 Où se cacher, et où aller
 (*Littér.* où qu'elle se cache et où qu'elle s'en aille),
 Nue comme le diable !..
 (*Littér.* nue comme... le loup puisse le manger !...)

XXI. Vrerea a unui gione tiner cōtră dōmna sa.

- Ieū di cu mīc urfānipsiū
De mumă și di tată,
Și la 'nă dōmnă veduă.
Pētit imi m'am băgată.
5. Doi-sprē-çi d'añi întregi lucrăi,
Pi iea ocli n'arūcai;
Mași tr'ună strimtă calle,
'Nă ora când uă 'ncrucai,
Nēsă vinindū de la bañie,
10. Și ieū di la birber-lu,
-

XXI. Iubirea unui june pentru dōmna sa.

- Eū de cu mic remăseī orfan
De mamă și de tată,
Și la uă dōmnă vēduvā
M'am băgat în serviciū.
5. Doi-spre-ḑece anni întregi lucrăi,
Pe ea ochi nu aruncaī;
Numai intr'uă strimtă calle,
Uă dată când uă 'ntēlniī,
Dinsa venindū de la baie,
10. Și eū de la bārbier,
-

XXI L'amour d'un jeune homme pour sa maîtresse.

- Étant petit, j'ai perdu père et mère.
(littér. Moi de petit je restai orphelin
De mère et de père),
Et chez une dame veuve
Je me suis mis en service.
5. Douze ans entiers j'ai travaillé,
Je n'ai pas levé les yeux sur elle;
Seulement dans un chemin étroit,
Une fois quand je l'ai rencontrée
(littér. quand je l'ai croisée),
Elle revenait du bain,
10. Et moi de chez le barbier,

- Sculaï oclli de uă muntriï
 Cum 'lli 'nvhilicea per-lu!
 Și ningă dissă 'mî m'appruchiaï,
 Daŭe sboră sê lli grescu :
15. — «Dă'mî, dómna, ruga ç'i'ți lucraï,
 «Cõ te pâlăcârsescu.
 «Carte îmî vinne astă-çi
 «Di tu a nóstră hóră;
 «Îmî dimândară frați-lli mieï
20. «S' me duc ca sê'mî me 'nsoră!»
 — «Gioné bre, tinere ș' mușat,
 «Ma-cõ vreï însurare,

- Rêdicaï ochiï de me uitaï la ea
 Cum î lucea pèrul!
 Și lîngă dînsa me appropiaï,
 Douë vorbe sê'ï graiescû :
15. — «Dă'mî, dómna, simbria [pentru] care 'ți lucraï,
 «Cõ te rog.
 «Carte 'mî veni astă-çi
 «Din satul nostru;
 «Îmî ordonară frațiï mei
20. «Sê me duc ca sê me 'nsóre!»
 — «Mõï june, tînêr și frumos,
 «Daca vreï însurare,

- Je levai les yeux pour la regarder,
 Comme sa chevelure était luisante
 (*littér.* Comme il lui luisait le cheveu!)
 Et je me suis approché d'elle,
 Pour lui dire deux mots :
15. — «Donne-moi, madame, les gages [pour] lesquels j'ai servi.
 (*littér.* pour lesquels j'ai travaillé),
 «Je te prie.
 «Il m'est venu aujourd'hui [une] lettre
 «De notre village;
 «Mes frères m'ont ordonné
20. «D'[y] aller pour qu'on me marie!»
 — «Ô beau jeune homme,
 (*littér.* ô jeune, tendre et beau),
 «Puisque tu veux [du] mariage,

- «Daŭă-spre-çi de sclave mine am,
«Și ȑeçe husmichiare.
25. «Tôte mușate ș' tinere,
«Di sóre ne-viȑute.
«Caî s' te arisescă din ielle,
«Llié-uă, și 'n hóră du-mi-te.»
- «Mine husmichiară nu voîŭ,
30. «Și sclavă ieŭ nu lliéu!
- «Veduă dómnnă îmi avuî,
«Și veduă va 'mî lliéu!..»

- «Doŭă-spre-ȑeçe sclave eŭ am,
«Și ȑeçe servitóre.
25. «Tôte frumóse și tinere,
«De sóre ne-veȑute.
«Care sě'ŭ placă din elle,
«Ié-uă, și 'n satul [teŭ] du-mi-te.»
- «Eŭ servitóre nu voîŭ,
30. «Și sclavă eŭ nu ieŭ!
- «Vėduvă dómnnă 'mî avuî,
«Și veduvă 'mî oŭî luă [de nevėstă]!..»

- «J'ai douze esclaves
«Et dix servantes
25. «Toutes belles et jeunes,
«Que le soleil n'a pas halées
(*littér.* Non vues par le soleil).
«Celle d'entre elles qui te plaira,
«Prends-la, et va-t-en dans [ton] village!»
- «Moi je ne veux pas de servante,
30. «Et je ne prends pas d'esclave.
- «J'ai eu pour maîtresse une veuve,
«Et je prendrai une veuve [pour femme]!..»

En Macédoine, cette chanson existe en roumaine, en grec, en bulgare et en albanais.

XXII. Cântic-lu a îmbitare-liei.

Tine, vhin, cu sora ta
Arăchia, caî vë va,
Ș' di pri-ma'n-sus caî vë bea,
Fără nivestă durmîa.

5. Care multu vë va voi,
Cându tréce pi la noi,
Și bagă mâni-le di'n-ăpoi,
Par' cõ ı̄ chihăie de oi.
Caî bașă plosca di vhin,
10. Caî pôrtă puvhur-lu 'n sin,
-

XXII. Cântecul beției.

[Pe] tine, vin, și [pe] soră ta
Rachiū, cine vë iubescē,
Și de pri-sos cine vë bea,
Fără nevastă [sa] dormea.

5. Cine vë iubescē [pe] voi multū,
Cândū trece pe la noi,
Îșf pune mâni-le 'n-apoī (*adică*: la spate),
Par'cõ ar fi mare proprietar de oi.
Cine sărută plosca de vin,
10. Cine pôrtă ploșchița 'n sin,
-

XXII. La chanson de l'ivrognerie.

[Ô] vin, celui qui vous aime.
Toi et ta soeur l'eau-de-vie,
Et qui vous boit plus qu'il n'en faut,
Dort (*littér.* dormait) sans [sa] femme!

5. [Celui] qui vous aime fort,
Lorsqu'il passe chez nous,
Tient ses mains derrière [le dos]
Comme s'il était grand propriétaire de brebis.
[Celui] qui baise la gourde de vin,
10. Qui porte la petite gourde avec lui,
(*littér.* dans le pli du vêtement),

S' caî bé arăchie ș' vhin,
S' face cõ 'î avut, zinghin.

S' face gione și bărbat;
Cap-lu ma l'are adărat,

15. Ș' ȃce cõ nu e 'mbitat,
Se sprigiură cu giurat.

Cu voi óspe caî eră,
Ma' multu cu sora ta,
Arăchia il făcea

20. Pi cicióre di nu sta.

Și cine bé rachiũ și vin,
Se face cõ e avut, fórte avut.

Se face [cõ e] virtos și bărbat.

Însă e beat, (*littér.* însă 'și are capul dres, prefăcut),

15. Și ȃce cõ nu e beat,
Se jură cu jurămintũ.

Cu voi cine eră amic,

Maî multũ cu soră ta,

Rachiul il făcea

20. Pe piciores de nu sta.

Et qui boit vin et eau-de-vie,
Croit être devenu (*littér.* il se fait qu'il est) riche, très-riche.

Il croit être devenu (*littér.* il se fait qu'il est) vigoureux et vaillant (énergique) et entreprenant),

Mais il est pris de vin (*littér.* mais il a la tête montée, fabriquée),

15. Et il dit qu'il n'est pas ivre,
Il le jure (*littér.* il se jure avec serment).

[Celui] qui est votre ami (*littér.* qui était hôte avec vous)

[Et] bien plus celui de ta soeur (*littér.* avec ta soeur bien plus),

L'eau-de-vie l'empêche de se tenir sur ses jambes.

(*Littér.* L'eau-de-vie le faisait

20. qu'il ne restait pas sur [ses] jambes).

- Cohiū de cohe 'l ciucutea,
 Lu putea se 'ndupără.
 Ună stismă il pingea,
 Și alantă 'l așteptă.
25. Par' cō oelli nu 'llī vedea
 Niçi șgllióti-le 'l ținea.
 'N-pade tu lāschi 'l surpă,
 Ș' ca porcu lu 'ntăvălea.
30. Căñi* vhinea di'l añiurzea,
 Par' cō price psóhe erà;

[Un] colțu de [alte] colțuri il lovia,
 Unde putea se ređimă.
 Un părete il împingea,
 Și altul l'așteptă.

25. Par' cō ochil nu'ı vedea,
 Nicı picióre-le 'l ținea.
 Jos în norofū il trıntea,
 Și ca [pe un] porcū il tăvălea.
30. Căñi veniaū de 'l mirosiaū,
 Par' cō vită mórtă erà;

- [Un] coin [de mur] le renvoie contre [un autre] coin [de mur]
 Il s'appuie où il peut.
 (*Littér.* Où il pouvait il s'appuyait).
 Un mur le pousse (*littér.* le poussait)
 Et [un] autre l'attend (*littér.* l'attendait).
25. Il semble que ses yeux ne voient pas
 (*Littér.* Il semble que les yeux ne lui voyaient pas)
 [Et que] ses jambes ne le soutiennent pas
 (*Littér.* ni les jambes le tenaient)
 A terre, dans la boue on le jette, (*littér.* [cela] le jetait),
 Et comme un pourceau on l'y roule.
 (*Littér.* Et comme porc le roulait).
30. Des chiens viennent le flairer,
 Comme s'il était [un] animal mort;

A luî gură nu sbură,
Mași din iea bale cură.

35. Luă sē scōlă, ș' nu putea;
D'alantă parte cădea.
Tu margine, el durmîia
Tu lăschi pîn' apirea.

40. A-daū ȓi își se sculă
Cu cap-lu cât timpăna.
Ca tul își se minduia
Di mahmurlîchia ȓi avea.

Pi vete cāndu 'și vhinea,
Punga din sin își căftă.

A luî gură nu vorbia,
Numai din ea bale cură.

35. Luă (*adică*: se 'ncercă) sē se scōle, și nu putea;
D'ai-laltă parte cădea.
În fine, el dormia
În noroîu pînă resăria [*sóre-le*].

40. A-doă ȓi se sculă
Cu capul cât toba.
Ca [un] năuc sta pe cugete
De amețirea ce avea.

În simțiri cānd își venia,
Punga din sîn își scotea

Sa bouche ne parle pas,
Mais il bave (*littér.* seulement des baves s'écoulaient d'elle).

- Il essaie de se lever et il ne [le] peut pas,
(*Littér.* il prenait qu'il se lève, et il ne pouvait pas);
Il tombe sur l'autre côté.
35. Enfin, il s'endort
Dans la boue jusqu'au lever du soleil.

- Le lendemain (*littér.* le deuxième jour), il se réveille
La tête aussi [grosse] qu'un tambour.
Comme ébahi il réfléchit
40. A l'étourdissement qu'il éprouve (*littér.* qu'il avait).

Lorsqu'il reprend ses sens (*littér.* sur [sa] personne quand il se venait)
Il tire sa bourse de la poche (*littér.* du pli [de son vêtement])

- 'N-untru nu s' afl' altū ȕi-va,
Mași cu vimtu 'nplină erà.
45. Iel atumȕea 'și luvhursea
Câți pãrađi 'n-untru 'sı avea.
Tunusit, ș' se giudicà,
Și cu gura își đicea :
- Vai, ca-vaı di cap-lu a mïeu!
50. ȕi e aistă ȕi feciũ ieu?..
Ti 'nă sérà imbitare,
Va*s' lucređũ 'nă vérà mare!..

În întru nu se aflà altũ ce-va,
Numai de vintũ plinã erà.

45. El atuncia calculà
Câte parale în întru avea.
Cãit, [pe sine] se judecà,
Și din gurã așia đicea :
- Vai, ca vaı de capul meũ!
50. Ce e asta ce făcuı eũ?
Pentru uã sérà de beție,
O sã lucređũ uã vérà mare (*adicã* : întrégã)!..

Il n'y a plus rien dedans,
Elle est pleine seulement de vent.

45. Alors il compte
Combien d'argent il avait dedans.
Il se repent, il se fait des reproches
Et il se dit :
(*Littér.* Repenti, il se jugeait
Et avec la bouche il se disait :))
- Hélas, malheur à moi (*littér.* malheur à ma tête!)
50. Qu'est-ce que j'ai fait?..
Pour un soir d'ivresse,
Je vais travailler tout un été (*littér.* un grand été)!..

XXIII. Cântic-lu a unui cărvănar arumân vëtëmat
di furî greçi.

- Ieû îîi ñişîu, mărate Vhiţa,
S' nu 'ncarçi ti Macriniţa.
Trage mână di Murëuă;
Cõ va'mîi ñi lliëi mórte araăă !
5. Tine ieû nu m'ascuţaşî;
Ma di nóptea ti sculaşî;
Cai-lli toîi ñi'llî încărcaşî;
Inchisişî, ti dipărtaşî.
-

XXIII. Cântecul unui cărvănar român ucis de furî greçi.

- Eû îîi ñissei, sermane Ghiţa,
Së nu 'ncarçi pentru Macriniţa.
Trage'îi mâna de la Morëua;
(*adică* : renunçă la Morea;)
Cõ o së mi'îi iei mórte rea .
(*adică* : o së dai de mórte crudă !)
5. Tu [pe] mine nu m'ascuţaşî;
Ci de [cu] nóptea te sculaşî;
Caii toîi ñi'î încărcaşî;
Pornişî, te depărtaşî.
-

XXIII. Complainte d'un *caravanier* ¹⁾ roumain tué
par des brigands grecs.

- Je t'ai dit, [mon] pauvre George,
Ne charge plus [à destination] de Macrinitza;
Renonce (*littér.* retire main) à la Morée,
Car tu y trouveras (*littér.* tu vas y prendre) [une] mort déplorable!
5. Tu ne m'as pas écouté; [*(littér. méchante)*].
Mais de grand matin (*littér.* de nuit) tu t'es levé,
Tu as chargé tous les chevaux,
Tu es parti, tu t'es éloigné,

1) Le Cărvănar ou *Caravanier* est un homme qui possède une centaine de chevaux, et qui fait des transports à grande distance sur ses bêtes de somme. En Turquie, où les routes font défaut, ce sont les *caravaniers* roumains qui font tous les transports.

10. Di sinore ti appruchiașî,
 Tu a Mureș-lliei intrașî.
 La un surpu agiumseșî,
 La 'nă valle dipuseșî.
 Di 'ncăllar discălicașî;
 Cai-lli 'ninte țî'li băgașî;
15. După callî tine imnaî.
 Ș' d'anvêliga nu muntreaî,
 Nu sciaî ți te adăstă,
 Ți vreaî s' pați tu țiîa așea.
 Căllëuz-lu, d'iu imnă,
20. Tu ponda di callea așea,

10. De fruntariă te apropiășî,
 Într'a Moreei intrașî.
 (*adică* : intrașî pe teritoriul grecescă.)
 La uă [ripă] surpată ajunseșî,
 Pe uă valle 'n jos merseșî.
 Din căllare descălicașî;
 Caii 'nainte țî'î puseșî;
 (*adică* : îî mēnașî 'nainte);
15. După caî umblaî tu.
 Împregiur nu te ultaî,
 Nu sciaî ce te adăstă,
 Ce aveaî sē pați tu în țiîa aceea.
 Căllëuzul, de unde umblă,
20. În a pustiă de calle,

10. Tu t'es approché des frontières,
 Tu es entré sur [le territoire de] la Morée.
 Tu es arrivé à un [endroit] escarpé.
 Tu es descendu dans une vallée;
 Tu es descendu de cheval, (*littér.* de à cheval tu es descendu de
 Tu pouvais les chevaux devant, cheval),
 (*Littér.* Tu te mis les chevaux devant),
15. Tu marchais après tes chevaux,
 Et tu ne regardais pas autour [de toi].
 Tu ne savais pas ce qui t'attendait.
 Ce qui devait t'arriver ce jour-là (*littér.* ce que tu devais patir).
Le guide ¹⁾, qui marchait, (*littér.* d'où il marchait,
20. Dans ce maudit chemin (*littér.* chemin désert),

1) On appelle *guide*, en roumain căllëuz, le cheval dressé qui marche à la tête de la caravane.

- Cu nări-le tot ma' sufflă,
 Și aspăriat 'năpoi s' trăgea.
 Huzmichiari-lli și vedea
 Cal-lu și semnu spunea,
 25. Lucru bun nu lă părea,
 Și a ția mîi și dîcea :
 «Dómne, semnul și vedemű,
 «Nu putemű s' nu și spunemű.
 «Cállëuzű-lu di trei orű
 30. «Sufflő fricos pi tu nări;
 «Aspăriat s' trapse 'năpoi.
 «Lucrul nu e bun ti noi!

- Din nări tot mereű sufflă,
 Și speriat 'napoi se trăgea.
 Argații cari vedeau
 Ce semnű arată callul,
 25. Lucru bun nu le părea,
 Și ție mi'ti dîcea :
 «Domnu-le, semnul ce vedemű,
 «Nu putemű sě nu și['] spunemű.
 «Cállëuđul (callul care merge 'nainte,) de trei orű
 30. «Sufflő fricos din nări;
 «Speriat se trasse 'napoi.
 «Lucrul nu e bun pentru noi!

- [Se mit] à souffler fortement des naseaux,
 Et, effrayé, il reculait (*littér.* il se tirait en arrière).
 Les valets qui voyaient
 Les signes d'inquiétude donnés par le cheval,
 (*Littér.* les signes que montrait le cheval),
 25. Se doutaient qu'il y avait du danger,
 (*Littér.* Il ne leur semblait pas bonne chose)
 Et ils te disaient à toi :
 (*Littér.* et à toi ils me te disaient) :
 «Seigneur, nous ne pouvons ne pas te dire
 «[Quels sont] les signes que nous voyons.
 «Le guide par trois fois
 30. «A soufflé [d'une manière] effrayante des naseaux;
 «Épouvanté, il a reculé (*littér.* il se tira en arrière).
 «La chose n'est pas bonne pour nous!

- «Lipsésce ca s' nă turnămū,
 «Ș' alantī soçi s' lli așteptămū!»
35. Tine vîr-'nu n'ascultași
 Ma disnōū încălicași
 Și imnai ș' ti avhuñiseaī
 Par'cō la numtă mîrgeaī.
 Appruchiași la 'nă pădure...
40. Pîn acloçe, ș' ti ma' dure
 S' ti torñī nică 'nă óră
 La fuméllia ta din hóră.
 Trei gugoșe 'ți aminară;
 Trei-le tu chieptu ti luară!

- «Cată sē ne 'ntórcemū,
 «Și pe aī lalī soçi (tovarāși) sē'ī așteptămū!»
35. Tu [pe] nicl-unul n'ascultași,
 Ci din noū încălicași,
 Și umblaī și te grăbiaī,
 Par' cō la nuntă mergeaī.
 Te appropiași de uă pădure...
40. Pîn acolo, și [fu] mai multū de cât destul,
 (*adică* : numai pînă acolo, și mai multū nu'ți fu cu puțință)
 Sē te 'ntorci încă uă dată
 La familia ta din sat.
 Trei glónțe îți aruncară;
 Câte tre-le în pieptū te luară!
 (*adică* : te loviră.)

- «Il nous faut retourner,
 «Et attendre les autres compagnons!»
35. Tu n'as écouté [les conseils de] personne,
 Mais tu es remonté à cheval,
 Et tu marchais, et tu pressais le pas,
 Comme si tu allais à la noce.
 (*Littér.* Il semble qu'à la noce tu marchais).
 Tu t'es approché d'une forêt...
40. Tu ne pus aller que jusque là, et il ne te fut plus possible
 De retourner encore une fois
 (*Littér.* Jusque là, et [ce fut] plus que suffisant
 Pour que tu retournes encore une fois)
 Auprès de ta famille au village.
 Ils te lancèrent trois balles
 Toutes les trois te frappèrent (*littér.* te prirent) en [pleine] poitrine!

45. Di pi cal ma ti surprară;
Ehțîrî-lli ți s'appruchiară,
Și di perce 'mî te acățară,
Ș' pi chieptu ți s'alinară.
Di cara ti dispulliară

50. Și luară iți aflară,
Apoia ti dișnicară,
Filiî, filiî, te adărară!
Huzmichiarî-lli s'aspăriară;
Singur, Vhiță, te alăssară;

55. Priciurî-le di'mî ti mâcară,
Orîi-le di s' suturară!..

45. De pe cal daca te surprară;
Inemicî se apropiară de tine,
Și de pěr mi te 'nhățară,
Și pe pieptu ți se suiră.

50. Daca te despuiară,
Și luară ce aflară,
Apoi te dumicară,
Feliî, feliî, te făcură!
Argațî se speriară;
Singur, Ghiță, te lăssară;

55. Fiere-le de te mâncară,
Vulturî de se săturară!..

45. Et te firent tomber de cheval;
Les ennemis s'approchèrent
Et ils te prirent par les cheveux,
Et ils te mirent le genou sur la poitrine.
(*Littér.* Et sur poitrine ils te montèrent).

Après qu'ils t'eurent dépouillé (*littér.* s'ils te dépouillèrent),

50. Et qu'ils eurent pris ce qu'ils trouvèrent,

Ils te mirent en morceaux,

Ils te coupèrent par tranches!

(*Littér.* tranches, tranches ils t'accommodèrent)

[Tes] valets s'effrayèrent,

Ils te laissèrent seul, Georges;

55. De [sorte que] les bêtes fauves te dévorèrent,

Les vautours se rassasièrent!..

XXIV. Cântic-lu al Ali-Paşà di Ianina.

Ali-Paşà di Tepelen, valiū-lu a Ianin-lieī, avea sculată cap contra a Sultan-luī, și vrea sē hibă domnu pi cap-lu a luī piste tōtă Arbinea. Cu ună adunătură de Arbineași alepți, se avea inclisă Ianina, tea sē 'lli sta cu chieptu a ōsti-lieī și 'llī avea pitricută Sultan-lu.

Ali se 'mpistipsea pi Arbineași-lli a luī. Ma ōmeņī-lli pitricuți de la Sultan-lu illī fēciră sē acăchisescă Arbineași-lli al Ali cō Sultan-lu putea sē facă sē țină anvêrligarea a Ianin-lieī cāt di multu sē hibă; și 'nă ōră, 'nă ōră, tot va sē hibă luată Ianina.

Arbineași-lli al Ali se pridēdiră. Cap-lu a pašal-luī andartu fu pitricut in Pole.

XXIV. Cântecul luī Ali-Paşà din Ianina.

Ali-Paşà din Tepelen, guvernatorul Ianinei, se revoltasse în contra Sultanu-luī, și voia sē fiă domnū independentū peste tōtă Albania. Cu uă adunătură de Arnăuți aleși se 'nchisese în Ianina, ca sē țiiă peptū ōstei trămisă de Sultanul.

Ali se 'ncredea în Arnăuți luī. Însă trimișiī Sultanu-luī făcură sē 'nțellēgă pe Arnăuți luī Ali cō Sultanul putea sē facă sē țiiă impresurarea Ianinei cāt de multū; și uă dată, uă dată, tot o sē fiă luată Ianina.

Arnăuți luī Ali se predară. Capul pașei revoltat fu trămis la Constantinopol.

XXIV. La chanson d'Ali-Pacha de Janina.

Ali-Pacha Tépélēni, gouverneur de Janina, s'était révolté (*littér.* avait élevé tete) contre le Sultan, et voulait devenir prince indépendant de l'Albanie (*littér.* et il voulait être maître sur la tête à lui par dessus toute l'Albanie). Il s'était enfermé dans Janina avec des Albanais d'élite (*littér.* avec un ra massis d'Albanais élus) pour résister à l'armée envoyée par le Sultan (*littér.* pour lui rester avec potrine à l'armée que lui avait envoyée le Sultan).

Ali comptait (*littér.* se fiait) sur ses Albanais. Mais les envoyés (*littér.* les hommes envoyés) de la Porte leur firent comprendre que [c'était en vain qu'ils résisteraient, car] le Sultan pouvait faire durer le siège aussi longtemps qu'il serait nécessaire, mais qu'à la fin, Janina serait prise. (*Littér.* que le Sultan pouvait faire tenir le siège de Janina combien beaucoup [cela] soit; et une fois, une fois, tout [de même] sera prise Janina).

Les Albanais d'Ali se rendirent. La tête du pacha révolté fut envoyée à Constantinople.

Ali-Pașă avea pi ningă iel un aslan imeripsit. Pe aistă pravdă își arucă grai-lu cându Țice :

«Pin băneță a meu aslan...»

- Munți-lli s'eră să s' facă
 Ariuri și nu s' calcă
 Și câmpul di Ianină
 Amare să hibă să eră,
 5. Atuncea vrea să s' necă
 Toți Tatar-lli și vinea
 Din Pole, și lli aducea
 Fermane al Ali-Pașă.

Ali-Pașă avea pe lungă el un leu îmblândit. La fiéra aceasta face el allusiune cându Țice :

«Cât o trăi leul meu...»

- Munții daca eră să se facă (*adică* : de s'ar fi făcut)
 Riuri ce nu se calcă,
 (*adică* : riuri ce nu se potū trece),
 Și câmpia Ianinei
 5. Mare d'ar fi fostū,
 [Numai] attuncl s'ar fi 'nnecat
 Toți Tătaril care veniaū
 Din Constantinopol, [și] care'i aduceaū
 Firmanul lui Ali-Pașă.

Ali-Pacha avait auprès de lui un lion apprivoisé. C'est à cet animal qu'il fait allusion (*littér.* sur cet animal il se jeta le mot) quand il dit : «Tant que vivra mon lion...»

- Si les montagnes étaient devenues
 Des fleuves infranchissables (*littér.* que l'on ne peut fouler,
 Et si la plaine de Janina [ou qui ne se foulent pas]
 Était devenue (*littér.* eût été) [une] mer,
 5. Alors [seulement] ils se seraient noyés
 Tous les Tatars qui venaient
 De Constantinople, [et] qui apportaient
 A Ali-Pacha des ordres du Sultan.

10. S' tu fermene ți scriă
Al Ali-Pașă 'lî Țicea :
«Să te scollî, Ali-Pașă,
«S' fugî cu bun di Ianină,
«Să te duți tu hóra ta,
«Hóra ta Tepelenă.
15. «Cõ Sultan-lu ași va,
«Cara vreî s'aî bana ta.»
Ali-Pașă cândü avȚea
Fermanea iți 'lî cãntă,
Iel cu nãssă 'și pizuia,
20. S' cãrmusindu-se Țicea :

10. Și în firman ce scriea
Luî Ali-Pașă 'î Țicea :
«Să te scoll, Ali-Pașă,
«Să plecî cu bine-le din Ianina,
«Să te duci în satul teü,
«Satul teü Tepelena.
15. «Cõ Sultanul așiã va,
«Daca vrei s'îi aî viêta.»
Ali-Pașã când audia
Firmanul ce î cãntă, (*adicã* : ce'î Țicea),
El de dînsul (de firman) își ridea,
20. Și mãndrindu-se Țicea :

10. Et dans les ordres [ce qui] était écrit
Disait à Ali-Pacha :
«Lève-toi, Ali-Pacha,
«Quitte de bon [gré] Janina,
«Va dans ton village,
«Ton village Tépéléni,
15. «Car le Sultan le veut ainsi,
«Si tu tiens à avoir ta vie sauve.»
(*Littér.* Si tu veux avoir ta vie).
Lorsqu'Ali-Pacha entendit
Ce qui était dit dans le firman,
(*Littér.* ce que le firman lui chantait),
Il s'en moqua,
20. Et par bravade (*littér.* en faisant le fier) il dit :

- «Pin bănédă a meŭ aslan,
 «Nu'ñî u frică di Sultan.
 «Di fermăñî frică s'aveam,
 «Ianina nu zăptiseam.
25. «Pină am gioñî Arbineşî,
 «Toŭî un căti un aleşî,
 «N'am frică di çini-va
 «Vir-'n-óră tu bana a mea.
 «Sě sciam cõ appruchia
30. «Chiametea di s' făcea,
 «Jeŭ di Ianina nu fug,
 «Ni Tepelena mi duc.

- «Pin trăiesce leul meŭ,
 «Nu'mî e frică de Sultanul.
 «De firmene frică daca aveam,
 «Ianina nu uă dominam.
25. «Pină am bravî Arnăuŭî,
 «Tot unul căte unul aleşî,
 «N'am frică de nimenî
 «Nici-uă-dată în vieŭa mea.
 «D'aşlŭ sci cõ s'appropie
30. «Şi se face fine-le lumî,
 «Eŭ din Ianina nu fug.
 «Nici în Tepelena [nu] me duc.

- «Tant que vivra (*Littér.* jusqu'à [ce que] vit) mon lion,
 «Je ne craindrai pas le Sultan.
 «Si j'avais eu peur des firmans,
 «Je ne me serais pas emparé de Janina.
 «(*Littér.* Je ne dominais pas Janina).
25. «Tant que j'ai des gars albanais
 «Tous choisis un à un,
 «Je n'aurai peur de personne.
 «(*Littér.* Je n'ai peur de personne
 «Jamais dans ma vie).
 «Je saurais que la fin du monde approche,
 «(*Littér.* Si je savais qu'approchait)
30. «La fin du monde de se faisait,
 «[Que] je ne quitterais pas Janina,
 «Et je n'irai pas à Tépéléna.

- «Sultan-lu cõ pitricù
 «Óste multă câtă vru.
 35. «Ieũ di nẽssã nu m'aspar,
 «Cõ sãlatã va 'llĩ uã adar.
 «Vizirađĩ, ahtãrĩ pãsađĩ,
 «Ahtarĩ domnĩ ș' zãbitađĩ,
 «'Lĩ am în gepe aruncađĩ
 40. «Ca di cãlpuzañĩ pãrađĩ!»
 Iu 'ți u sbor-lu ți đisseși?
 Ali-Pașã, ți fiçeși?
 Tu ținãte ti 'nclliseși,
 L'Arbineși ti pridideși.

- «Sultanul cõ trimese
 «Óste multă câtă vru,
 35. «Eũ de ea nu me sperĩũ,
 «Cõ salatã [am] sã'ĩ uã fac.
 «Ast-fel de viziri șĩ de pași,
 «Atãrĩ guvernatorĩ șĩ suprefecđĩ,
 «'Lĩ am în posunar, aruncađĩ
 40. «Ca [nisce] parale false!»
 Unde 'ți e vorba ce đisseși?
 (*adicã* : lucrul s'a petrecut alt-fel de cum đisseși.)
 Ali-Pașã, ce fãcuși?
 În cetate te 'nchiseși,
 Arnãuți-lor te ai predat (*adicã* : te ai încređut.).

- «Le Sultan a envoyé
 «Autant de troupes qu'il a voulu,
 35. «Je ne m'en effraie pas,
 «Je lui en ferai une salade.
 «[Ces] vizirs, ces pachas, (*littér.* pareils pachas),
 «Ces gouverneurs (*littér.* pareils gouverneurs) et sous-préfets,
 «Je les méprise et je les achète quand je veux!»
 (*Littér.* Je les ai dans la poche, jetés
 40. Comme de la monnaie de faux monnayeurs).
 Cela s'est passé autrement que tu ne l'as dit.
 (*Littér.* Où est la parole que tu as dite?)
 Qu'as-tu fait, Ali-Pacha?
 Tu t'es enfermé dans la cité,
 Tu t'es fié (*littér.* tu t'es rendu) aux Albanais.

45. Ți uă aveai cō vrea s' te avigliã,
S' di Sultan-lu s' te ascãpã;
Nu sciaĩ cō va s' ti pridã,
S' cap-lu cō va s' ți ul tăllia !..

* * *

50. Arbineși, ah, voi mărați,
Al Ali-Pașã 'lãvdați!
Voi hiți gionți, voi hiți bărbați,
Ma, tu zore... vë pridați !..

45. Ți uă aveai cō te ar fi veghiat,
(*Adică* : credeaĩ cō o sã veghieze asupra ta),
Și de Sultanul sã te scape;
Nu sciaĩ cō o sã te predã,
Și capul cō o sã ți'l taiã !..

* * *

50. Arnãuți, ah, sermanĩ [de] voi,
Renumiți aĩ luĩ Ali-Pașã !
Voi sunteți virtoși, voi sunteți bărbați,
Însã, la zor... vë predați !..

45. Il te semblait qu'ils te garderaient
(*Littér.* Tu te l'avais, *c'est-à-dire* tu avais dans la tête qu'ils
Et seraient ton rempart contre le Sultan; [t'auraient gardé])
(*Littér.* et te sauveraient du Sultan);
Tu ne savais pas qu'ils te trahiraient,
Et qu'ils te couperaient la tête !..

* * *

50. Ô malheureux Albanais, (*littér.* Albanais, ah, vous pauvres.)
Renommés d'Ali-Pacha !
Vous êtes forts, vous êtes vaillants (*littér.* mâles),
Mais quand la situation est pénible... vous vous rendez !..
(*Littér.* mais devant la violence... vous vous rendez).

XXV. Pușclia.

- Calotihă de mama așea
Çi optu mascurî hillî 'și avea,
Optu hillî și optu nipoți.
5. Și dipre-ună 'și eră toți,
Și optu nivéste nurōri,
Cu çi-spre-çi di lucrători.
Tru ahâți hillî, tru ahâți nipoți,
Tru ahâți bărbați, mascurî toți,
-

XXV. Ci u m a.

- Ferice de mama aceea
Care avea optu fil.
(*littér.* masculinî fil, *adică* : fil de partea bărbătescă),
Optu fil și optu nepoți,
5. Și d'impre-ună erau toți,
(*Adică* : cari trăiau toți la un loc),
Și optu neveste nurorî,
Cu cinci-spre-șapte lucrători (argați).
Între atâți fil, între atâți nepoți,
Între atâți bărbați, masculi toți,
-

XXV. La peste.

- Heureuse la mère (*littér.* bonheur de cette mère-là)
Qui avait huit enfants mâles (*littér.* huit fils mâles)
Huit fils et huit petits-fils,
5. Qui vivaient (*littér.* ils y étaient) tous ensemble.
Et [elle avait aussi] huit brus (*littér.* épouses brus)
Et quinze valets.
Parmi tant de fils et tant de petits-fils,
Parmi tant d'hommes tous mâles,

10. 'Nă fêtă gólă 'și avea,
Giamfichie uă elliă.
'Nă ȃiuă di véră mare,
'Nă ȃiuă de sêrbătóre,
Patru pruxiniȃi vhiinea,
Giamfichia uă căftă,
15. Ti nivestă sê lě uă da
Ti un gione ȃi 'și eră
Di ună casă di ugiac,
Tiner, mușat ficiorac.
Fraȃi-lli vrură ca sê uă da;
20. Costantin nu'li alăssă,
Fрати-le aȃel cama m̃ic,
Gione multu mușutic.

- Uă fêtă singură avea.
10. Giamfichia uă ȃiămă.
Într'uă ȃi mare de véră,
Într'uă ȃi de sêrbătóre,
Patru peȃitori veniaũ,
[Pe] Giamfichia uă cereaũ,
15. De nevestă sê le uă dea
Pentru un june care eră
Dintr'uă casă cu cămin,
(*Adică* : de familie bună),
Tinêr, frumos flăcăũ.
Fraȃii vrură sê uă dea;
20. Nu' lăssă Costantin,
Frate-le ă l mai mic.
June fôrte frumușel.

- Elle avait une seule fille,
10. Elle s'appelait Giamfichia.
Un long jour d'été,
Un jour de fête,
Quatre intermédiaires [de mariage] sont venus
Demander [que] Giamfichia
15. Fût donnée pour femme
A un jeune [homme] qui était
De bonne famille (*littér.* d'une maison de grande cheminée),
Jeune et beau garçon.
Les frères voulurent l'accorder (*littér.* la donner).
20. Constantin s'y opposa (*littér.* ne les laissait pas),
[C'était] le plus jeune (*littér.* le plus petit) frère,
Jeune [homme] fort beau.

- Iel a frați-lor lă Țicea,
 Și a mă-sa'i 'lli spunea :
25. «Giamfichia, sora a mea,
 «N'ua mărit tu hóra ațea;
 «Isusit'ua am főră voi
 «'Nafór, diparte di noi
 «Nica ma' 'nclo de Sufie
30. «Tr' ună mare pulitie
 Cu țitate, ș' ning' amare
 Care 'n lume sóčă n'are ¹⁾
 Tru iea are ómiñi mulți
 Tru iea suntu șepte munți

1) Pole.

- El frați-lor [se] le Țicea,
 Și mumă-si 'i spunea :
25. «[Pe] Giamfichia, sora mea,
 «Nu ua mărit in satul alla;
 «Am fidentat'ua főră voi,
 «Afară, departe de noi;
 «Ăncă mai încolo de Sofia,
30. «Într'ua capitală mare
 «Cu cetate, și lüngă mare,
 «Care 'n lume soție (sémën) n'are ¹⁾.
 «În ea se află ómeni mulți,
 «În ea sunt șepte munți

1) Constantinopol.

- Il disait à ses frères,
 Et à sa mère : (*littér.* et à sa mère il exposait) :
25. «Giamfichia ma soeur
 «Je ne la marie pas dans ce village-là;
 «Je l'ai fiancée à votre insu (*littér.* sans vous),
 «Au dehors, loin de nous;
 «Encore plus loin que Sofia,
30. «Dans une grande ville,
 «Avec forteresse, et auprès de la mer,
 «[Ville] qui n'a pas sa pareille dans le monde ¹⁾.
 «Là il y a beaucoup de monde
 «(*Littér.* en elle, il y a beaucoup d'hommes),
 «Là il y a sept montagnes.

1) Constantinople.

35. «Gion-le i va se uă llie
 «Ieste ca di vrista a mea
 «Tiner i multu pripsit
 «Par' co ie zugrafisit.»
 Cu mă-sa cum bitisi,
40. Ali Giamfichie 'lli gri :
 — «Ia 'ndregi-te, soră, le,
 «Co vhinu cuscri-lli se te llie.»
 Costantin candu sbură,
 Cuscri-lli pi calle eră.
45. Nihiam d'oră nu tricu,
 ' hora di cuscri s' umplu.

35. «June-le care o se uă ie,
 «Este cam de etatea mea;
 «Tiner și mult arotos,
 «Par'co este dessinat.»
 Cu mă-sa cum termino,
40. Giamfichi-ei ii grăl :
 — «Ia prepară-te, soro, fa,
 «Co vinu nuntai se te ie!»
 Pe candu Costantin vorbia,
 Nuntai pe calle erau.
45. Puin timpu nu trecu,
 i satul de nuntai se umplu.

35. «Le jeune [homme] qui la prendra [pour femme]
 «Est à peu près de mon âge,
 «Jeune et de belle apparence,
 «Il semble être en peinture!»
 Dès qu'il finit avec sa mère,
40. Il dit à Giamfichia :
 — «Prepare-toi,  ma soeur,
 «Car les gens de la noce ¹⁾ viendront te prendre.»
 Lorsque Constantin parlait,
 Les gens de la noce étaient en chemin.
45. Il ne se passa pas longtemps,
 Et le village fut rempli d'invitées ²⁾.

1) Les parents et les amis du mariée.

2) Parents et amis du jeune époux.

- Încallar pi calli a lor,
 Intrară pîn tru ubor.
 Giamfichia uă așteptă
50. Pin sê 'ndręgă ca sê uă llié.
 Iea se 'ndrêpse și 'nchisi,
 Și 'năpoï ma' nu muntri.
 Cuscri-llî Giamfichia luară,
 Ș'alăssară pușclia 'n hóră !
 * * *
55. Giamfichia cât fugi,
 Pușclia se născumbusi.
 A lor cara lē intrō,
 Pîn di un illî di micō.

- Căllări pe caii lor.
 Intrară pînă 'n curte.
 Pe Giamfichia uă așteptă
50. Pînă sê se prepare ca sê uă ié.
 Ea se preparō și plecō.
 Și 'napoï nu se maï ultō.
 Nuntașii [pe] Giamfichia uă luară,
 Și lăssară ciuma 'n sat!
 * * *
55. Giamfichia cum plecō,
 Ciuma își sumese mânici-le.
 În ei daca intrō (daca dette),
 Pin la unul îi dumiçō.
 (Adicē : îi făcū bucăți.)

- Montés sur leurs chevaux
 Ils entrèrent jusque dans la cour.
 Ils attendirent que Giamfichia
50. Se préparât pour la prendre.
 Elle se prépara et partit,
 Et ne regarda plus derrière elle.
 Les gens de la noce prirent Giamfichia,
 Et laissèrent la peste dans le village !
 * * *
55. Dès que Giamfichia fût partie,
 La peste se retroussa les manches.
 Lorsqu'elle (la peste) fût entrée au milieu d'eux,
 Elle les détruisit tous jusqu'au dernier :
 (Littér. Si elle entra en eux,
 Elle les mit en morceaux jusqu'à l'un) :

60. Optu frați, optu nipoți,
Tr'ună ȃiă 'lli măcö toți;
Optu niveste nuröri,
Cu toți lai-lli lucrători.
Tu margine, a tutu-lor
Măcö ș' părinți-lli a lor.
65. Tötă casa irmuxi,
Cu cătrane uă 'nvăpsi.
* * *
- După niscântu chirö,
Giamfichia dor uă luö,
Și în horă 'și se turnö;
70. Ma cu frați nu s'adunö ;

60. Optü frați, optü nepoți,
Înr'ua ȃi îi măncö [pe] toți;
[Pe] optü neveste surori,
Și [pe] toți bieți lucrători (argați).
În fine, măncö
[Și pe] părinți lor, ai tutulor.
65. Tötă casa uă pustil,
Uă văpsi cu catran.
(*Adică* : Ciuma uă lăssö 'n doliü.)
* * *
- După cât-va timpü,
[Pe] Giamfichia dorul uă luö
Și în satu'i se întörse;
70. Însă cu frați [sei] nu se adunö;
(*adică* : nu se mai întelni;)

60. Huit frères, huit petits-fils,
En un jour, elle (la peste) les dévora tous;
Huit brus, (*littér.* épouses brus),
Et aussi tous les pauvres valets.
Enfin (*littér.* En marge,) elle dévora
Leurs parents à eux tous.
65. Toute la maison devint déserte,
[La peste] la barbouilla avec du goudron
(*C'est-à-dire* : la peste laissa la maison dans le deuil).
* * *
- Après quelque temps
Giamfichia languissait (*littér.* le languissement la prit),
Et elle revint au village;
70. Mais elle ne rencontra pas [ses] frères;
(*Littér.* Mais avec frères elle ne s'assembla pas);

- Cõ vhiũ niçi-un nu'și aflõ,
 Di câți, laia, 'și alässõ.
 Costantin ațel ma' mic,
 Frate-le ațel mușutic,
 75. Dit mărmente se sculõ,
 Inși 'n calle d'uă așteptõ.
 — «Giamfichie, sor' a mea,
 «Staĩ s' te bașu tu frumtea ta!»
 Giamfichia s' ciudisea
 80. Cõ loc fața 'llĩ aĩiurzea.
 Iea de mânã 'l acãțõ,
 Cu dor mare 'l întrebõ :

- Cõ viũ [pe] niçi-unul nu aflõ,
 Din câți, sermana, lãssasse.
 Costantin, ăl maĩ mic,
 Frate-le ăl frumușel,
 75. Din morminte se sculõ,
 Eși 'n calle de uã așteptõ.
 — «Giamfichia, sora mea,
 «Staĩ sã te sãrut [pe] frunte!»
 Giamfichia se mirã
 80. Cõ [a] pãmentũ fața 'l mirosia.
 Ea de mânã [cõ]'l luõ,
 Cu dor mare 'l întrebõ :

- Car elle n'en trouva pas un [seul] vivant
 De tous ceux que la malheureuse avait laissés.
 Constantin, le frère le plus jeune (*littér.* le plus petit)
 Et le plus beau,
 75. Sortit (*littér.* se leva) du tombeau;
 Il vint l'attendre en chemin.
 (*Littér.* il sortit en chemin et l'attendit).
 — «Giamfichia, ma soeur,
 «Attends (*littér.* reste) que je te baise au front!»
 Giamfichia s'étonnait
 80. [De ce] que sa figure [à lui] sentait la terre.
 Elle le prit par la main
 [Et] lui demanda avec grande affection :

- «Iu 's părinți-lli ș' frați toți?»
 «Iu sunt și optu-lli nipoți?»
 85. «Iu sunt optu-le nurori,
 «Cu çin-spre-çi-lli lucrători?
 «Spune'mi, frate Costantine,
 «Ș' nu te approche ningă mine,
 «Muhlă ș' țarră a miurzesci!
 90. «Spune'mi, mortu i vhiu esci?
 «Caî băneđă, caî muri,
 «De-anda mine imi fugii?..»
 — «Toți băneđă tu mărminți,
 «Frați-lli a mei ș'a tei părinți.
 95. «Mași ieu, lai-lu, imi 'nvhiaș,
 «Di-tu gropă mi sculaș,

- «Unde sunt părinții și frații toți?»
 «Unde sunt și ai optu nepoți?»
 85. «Unde sunt alle optu nurori,
 «Cu ai cinci-spre-dece lucrători (argatți)?
 «Spune'mi, frate Costantine,
 «Și nu te apropiă de mine,
 «[Că a] mucegaș și [a] pământu miroșș!
 90. «Spune'mi, mort ori viu ești?
 «Cine trăiesce, cine muri,
 «De când eș plecaș?..»
 — «Toți trăiesc în morminte,
 «Frații mei și părinții tei.
 95. «Numaș eș, sermanul, inviaș,
 «Din gropă me sculaș,

- «Où sont [mes] parents et tous [mes] frères?
 «Où sont les huit neveux?
 85. «Où sont les huit belles-soeurs (*littér.* brus),
 «Et les quinze valets?
 «Dis-[le] moi, [mon] frère Constantin,
 «Et ne t'approche pas de moi,
 «[Car] tu sens la terre et la moisissure!
 90. «Dis-moi, es-tu mort ou vivant?
 «Qui est vivant, qui est mort,
 «Depuis que je suis partie?..»
 — «Ils vivent tous dans les tombeaux (*sic*),
 «Mes frères et tes parents;
 95. «Moi seul, malheureux [que je suis], je suis ressuscité;
 «Je suis sorti (*littér.* je me levai) du tombeau;

«Cu dor mare 'mî allăgaî,
«Viîiû aûa di te așteptaî!..»

100. Frate cu sor se bășară,
Ș' nu s' vedură altă oră!..

Spus de Bocea, mullierea al Îndina araftul,
ali Rușe.

«Cu dor mare allergaî,
«Venîi aci de te așteptaî!..»

100. Frate cu sor se sărutară,
Și au se [mai] vedură altă dată!..

Spus de Bocea, muierea lui Dinu croitoru,
feciorul Rușei.

«Je suis accouru en toute hâte (*littér.* avec grand désir),
«[Et] je suis venu t'attendre ici!»

100. Frère et soeur s'embrassèrent,
Et ils ne se revirent plus une autre fois!..

Dicté par Bocea, la femme de Dinu le tailleur,
fils de Rușe. (Crușova)

XXVI. Cântic-lu a Birină-llieî.

(Birina iéste uná hóră çî 'lli muriră ómeñî-lli de puşclliă.)

- Birină, laie Birină,
Çi eraî di Arůmâñi 'mplină,
Puşclliă cara băgö mână,
Îlli respândi tu stēmăñă!
5. Caî muriră, caî fugiră,
Di Birina toîi inşiră.
Mulţi gioñî, mulţi bărbaîi,
Ar'masiră ni-'ngrupaîi.
-

XXVI. Cântecul Birineî.

(Birina este un sat aî căruî locuitori muriră de ciună.)

- Birină, sermană Birină,
Care eraî de Romăñî plină,
Ciună dăca puse mână,
Îi respândi într'ua septemăñă!
5. Carî muriră, carî fugiră,
Din Birina toîi eşiră.
Mulţi junî, mulţi bărbaîi.
Remaseră ne-'ngropaîi.
-

XXVI. La complainte de Birina.

(Birina est un village dont les habitants sont morts de la peste.)

- Birina, malheureuse Birina,
Qui étais remplie de Roumains,
Lorsque la peste s'y fût mise.
(Littér. Si la peste mit main)
Elle les dispersa en une semaine!
5. L'un mourut, l'autre s'enfuit
(Littér. qui moururent, qui s'enfuirent)
De Birina ils sortirent tous.
Beaucoup de jeunes [gens], beaucoup d'hommes
Restèrent non enterrés.

10. N'véste tinere mușate,
 Multe fête ni-măritate,
 Ar'masiră ni-'ngrupate,
 Pit cupațe aruncate.
 Strañie di n'véste mușate,
 Paște d'asime fumate,
15. Pitu genurî siminate,
 Și di vir-nu ni-căftate.
 Șepte frați dit ună casă,
 Șepte n'véste pi 'nă méssă,
 Toți di ună vrîste mică,
20. Trimbură la'i-lli di frică.
 Dî' ațea ți s'aspăriară,
 Tu margine nu ascăpară.

10. Neveste tinere, frumoșe,
 Multe fete ne-măritate,
 Remaseră ne-'ngropate.
 Printre stegiarî aruncate.
 Straie (veșminte) de muierî frumoșe,
 Paftale de argintû poleite,
15. Prin poienî seminate,
 Și de nimenî ne-căutate.
 Șepte frați dintr'ua casă,
 Șepte neveste la uă méssă,
 Toți de etate jună,
20. Tremuraū, sermaniî, de frică.
 De ceea ce se speriară,
 La urmă, nu scăpară.

10. De belles jeunes femmes,
 Beaucoup de filles non mariées,
 Restèrent non enterrées,
 Jetées au milieu des arbres.
 Beaux vêtements de femme,
 Des agrafes en argent doré,
15. [Comme] semés dans les clairières,
 Et que personne ne recherche (*littér.* d'aucun non recherchées).
 Sept frères d'une seule famille (*littér.* d'une maison),
 Sept femmes à la même table,
 Tous d'un âge tendre (*littér.* petit âge).
20. Ils tremblaient, les malheureux, de peur.
 A la fin ils n'échappèrent pas
 A ce qui causait leur frayeur.
 (*Littér.* De ce dont ils s'effrayèrent,
 En marge, ils n'échappèrent pas).

- Pușellia cara lē întrō,
 Fōră mīlă 'llī diimicō!
 25. Lli alässō ca păstrămađi,
 Pi-tu genurī aruncađi.
 D'atunđea, laie Birină,
 Ar'măseși fōră lumină.
 Cucuvēlle te aū cāntatā
 30. 'Tot-una s' hīi blăstimatā!..

- Ciuma daca întrō 'n ei,
 Fōră milă 'i dumicō!
 (Adică : ii taiō bucă(ŷ).)
 25. Ū lăssō ca pastrama,
 Prin poieni aruncađi.
 De atunci, sermană Birină,
 Remăseși fōră lumină.
 Cucuvăi te aū fărmeecat
 30. Sē fii blăstemată [pentru] tot-d'a-una!..

- La peste lorsqu'elle fût entrée,
 (Littér. Si la peste leur entra),
 Les mit en morceaux sans pitié (sic)!
 25. Elle les laissa comme viande salée,
 Jetés par les clairières.
 Depuis lors, pauvre Birina,
 Tu restas obscure (littér. sans lumière).
 Les hiboux t'avaient présagé
 30. Une ruine éternelle!..
 (Littér. Des hiboux t'ont chantée
 D'être maudite à jamais!..)

XXVII. Cântic-lu a cucuvéuă-lliei.

- Cucuvéuă 'nbufunată,
S' nu t'afli d'iu t'ai aflată !,
Çi ești ahât blăstimată,
Ș'ahât multu 'nfărmăcată ?..
5. Pi cae casă ai stată,
Ș' pi caî ugiac ai cântată,
Dit thimelliū s'au răvăită,
Ș' ômiñi-lli toți au marită !
-

XXVII. Cântecul cucuvăii.

- Cucuvăiă inbufunată,
Sē nu te fi [maī] aflat de unde te ai aflat !
(*Adică* : N'ai maī fi fostū pe lumea asta !)
[De] ce ești atât de blăstemată,
Și atât de mult intristătore ?..
5. Casa pe care ai stat,
Și coșul pe care ai cântat,
Pină 'n temelie s'au derimat,
Și ômeniī toți au murit !
-

XXVII. La chanson du hibou.

Nota. Selon une croyance populaire, le hibou qui se pose sur une maison pour pousser des cris, annonce la ruine du propriétaire.

- Hibou de mauvaise humeur, (qui fait la moue),
Tu aurais dû ne pas exister !
(*Littér.* Que tu ne te trouvasses pas [là] d'où tu t'es trouvé) !
Pourquoi es-tu si malfaisant (*littér.* maudit),
Et si attristant ? (*littér.* fort empoisonné) ?..
5. La maison sur laquelle tu t'es posé,
Et la cheminée sur laquelle tu as chanté,
Ont été renversées jusque dans les fondations;
Et les habitants (*littér.* les hommes) [en] sont tous morts !

- Cas' ațea ți te alinași
 10. După ținări di cântași,
 Erà unuî celnic mare,
 Ți oî-le 'llî n'avea măsurare;
 Ș'irghileie cu dioți,
 Ți 'și pășcea pi tu livăđi;
 15. Calli cu iépe misticate,
 Și mule multu mușate.
 Avea hilli, avea nuróri;
 Toți cu fête ș' cu feciori.

- Casa aceea pe care te suiși
 10. De cântași după cină,
 Erà a unuî mare proprietar de oi,
 Alle căruî oi erau ne-numerate;
 (*litter.* alle căruî oi n'aveau măsurare;)
 [Avea] și iergheliî cu *gardiani* ¹⁾,
 Cari pășceau prin liveđi;
 15. Cai și epe la un loc, (*litter.* amestecați),
 Și catiri foarte frumoși.
 Avea fiî, avea nurori;
 Toți cu fete și cu feciori

1) Cai cari pădescu turma de cai.

- Cette maison sur laquelle tu t'es posé (*litter.* tu es monté)
 10. Pour [y] chanter après souper,
 Etait à un grand propriétaire de brebis,
 Qui avait d'innombrables brebis,
 (*Litter.* dont les brebis n'avaient pas de mesure);
 Et des troupeaux de chevaux avec *gardiens* ¹⁾,
 Qui broutaient dans les prairies.
 15. Chevaux et juments ensemble, (*litter.* mêlés),
 Et des mules fort belles
 Il avait des fils, il avait des brus;
 Tous [ayant] des filles et des garçons.

1) Chevaux dressés à garder le reste du troupeau.

20. Pi casă, de-anda 'llī cântași,
Par'cō strof-lu illī băgași.
Oī-le illī se 'ngălbēdiră,
Ș' pîn de ună illī supsiră.
Mule ș' callī tu 'nă muceră
Păscēndu se 'nfărmăcară.
25. Iepi-le se 'nsărçinară,
Ș' tu fitalliū tōte crepară.
Tihțusiră hillī, nurōrī,
Cu fēte cu toți ficiorī.
Giăcură pînă putură,
30. Ș' toți sum loc ascumți fură!

20. Pe casă de când îi cântași,
Par' cō 'ī aī addus ne-fericirea.
Oī-le i se 'ngălbějiră,
Și pîn la una îi muriră.
Catirī și caii intr'ua mlaștină,
Păscēndū se otrăviră.
25. Epe-le remaseră 'nsărçinate,
Și la [timpul de] fētare tōte crepară.
Ofțicară fiī, nurorī,
Cu fete, cu toți feciorī.
Zăcură pînă putură,
30. Și toți sub pământū fură ascunși!

20. Depuis que tu as chanté sur sa maison,
Il semble que tu y aies mis le malheur.
Ses brebis ont été frappées de la *pourriture* ¹⁾,
Et elles sont mortes jusqu'à la dernière (*littér.* jusqu'à l'une).
Mules et chevaux, dans un marécage,
En paissant, furent empoisonnés.
25. Les juments sont devenues pleines (*littér.* se chargèrent),
Et elles ont crevé toutes au moment de mettre bas.
Les fils, les brus,
Les filles et tous les garçons sont devenus phthisiques.
Ils ont traîné (*littér.* ils ont été gisants) tant qu'ils ont pu.
30. Et on les a tous enterrés.
(*Littér.* Et tous furent cachés sous terre).

1) Maladie épizootique des brebis, qui consiste en une altération du foie et en hydropisie; les sclérotiques (blanc des yeux) deviennent jaunes.

Cas' ar'mase pundixită,
Și di ómiñî ni-muntrită;
Pin căđù și s' fêce pade
Și criscù iérbă ș' livade!..

Casa remase deșértă (gólă),
Și de ómeni ne-privită;
Pină căđù și se făcù câmpù,
Și crescù iérbă și livede!..

La maison est restée déserte,
Et non regardée par les hommes;
Jusqu'à ce qu'elle fût tombée et qu'elle fût devenue [un] champ,
Et [qu'il y] poussât de l'herbe!..
(Littér. et il poussa herbe et prairie)!..

XXVIII. Lângorea și mórtea a unui gione tru xéne.

- Dad' a mea çi 'mî me fiçeși,
Și pi lume 'mî me scuseși!
Di óra çi me 'nfășeași,
De mine nu te curmași,
5. Pină mare 'mî me fiçeși,
Și de relle 'mî me scuseși!
Cându mare me simțiș,
Și de lume cunnoscuș,
-

XXVIII. Bóla și mórtea unui june în străinătate.

- Mama mea, care m'aî făcut,
Și în lume m'aî scos!
Din ora cândü me 'nfășeași,
De mine nu te despărțiș,
5. Pină mare me făcuși,
Și din relle (greutăți) me scoseși!
Cându me simțiș mare,
Și cunnoscuș lumea,
-

XXVIII. La maladie et la mort d'un jeune [homme] à l'étranger.

- Ô ma mère qui m'as engendré (*littér.* qui me fis),
Et m'as fait sortir dans le monde!
Depuis l'heure où tu m'as emmaillotté,
Tu ne m'as pas quitté un instant,
(*Littér.* Tu ne t'es pas séparée de moi),
5. Jusqu'à ce que tu m'eusses élevé,
Et que tu m'eusses préservé des maux de l'enfance!
(*Littér.* Jusqu'à [ce que] grand tu me fis,
Et des maux tu me fis sortir!)
Lorsque je grandis (*littér.* lorsque grand je me sentis),
Et que je connus le monde,

- Cându soçi-lli închisiră
10. Pi tu xéne di fugiră,
S' ieū cu nēși m'alichii,
Dipărtaī ș' me rēspândii;
Allăgaī, multe veđuī,
Bun și sănētos pîn fuī.
15. Ma di cându lāngiđii,
Tru șternut cându căquī,
Voū sē'fi đic, lé dad'a mea,
Altu s' nu 'mī plāngi či-va,
Mași lāngórea či 'mī giăcuī
20. Treī ańi, tu xéne iu fuī.

- Cândū soçi (tovarășii) plecară
10. De se dusseră în străinătate,
Și eū me alipii de dînșii,
Me depărtaī și rătēcii;
Allergaī, multe veđuī,
Bun și sănētos pînă fuī.
15. Însă de cândū me bolnăvii,
La așternut de cândū căquī,
Voū sē'fi spuī, mama mea,
[De] altū ce-va sē nu me plāngi.
Numaī de bóla de care zăcuī
20. Trei ańi, în străinătate unde fuī.

- Lorsque [mes] compagnons sont partis
10. Et s'en sont allés à l'étranger,
Moi aussi je les ai accompagnés, (*littér.* je m'attachai à eux),
Je me suis éloigné et j'ai erré;
J'ai parcouru des pays et j'ai vu bien des choses,
(*Littér.* Je courus et nombreuses je vis),
Tant que j'ai été sain et sauf (*littér.* bon sain).
15. Mais depuis que je suis malade,
Depuis que je suis resté (*littér.* tombé) au lit,
Je te dirai (*littér.* je veux te dire), ô ma mère,
Ne me plains pas pour autre chose,
Si ce n'est pour la maladie que j'ai faite,
(*Littér.* Seulement la maladie que je me gis),
20. [Pendant] trois années, à l'étranger où j'ai été.

- Singur înclis tu udõ;
 Arucat ca păstramõ,
 Pi mutafe tes eram;
 Mâna, cicior, nu băteam;
 25. Cu disaga căpităniū,
 Fõrã om, fõrã di pulliū !
 Cu tãmbarea mi sburam,
 Hierte lãcrẽmi versam ;
 Gura ș' limba 'mĩ se scrumã;
 30. Apã n'avea caĩ sã'mĩ da.
 Trup-lu, carnea ș' chiellea mea
 'mĩ putrãdirã, dad'a mea !

- Singur închis într'ua camerã;
 Aruncat ca pastramã,
 Pe velinã întins eram;
 Mãnã, picior nu mișcam;
 25. Cu desagiĩ căpãtãtũ,
 Fõrã om, fõrã de passere !
 Cu gheba mea vorbiam,
 Ferbiatĩ lacrẽme versam;
 Gura și limba mi se făceaũ scrum;
 30. Apã n'avea cine sã'mĩ dea.
 Corpul, carnea și pielea mea
 Îmĩ putrãdirã, mama mea !

- Enfermé seul dans la chambre,
 Jeté comme viande salée,
 Sur [le] tapis j'étais étendu;
 Je ne remuais ni bras ni jambe;
 (*Littér.* main, picd, je ne battais pas);
 25. [Ayant] la besace pour chevel,
 Sans homme, sans oiseau !
 Je causais avec mon tabar (manleau),
 Je versais des larmes brûlantes (*littér.* bouillantes);
 Ma bouche, ma langue se desséchaient;
 30. Il n'y avait personne pour me donner à boire;
 (*Littér.* Il n'y avait qui me donner de l'eau.)
 [Mon] corps, [ma] chair et ma peau
 Ont pourri, ô ma mère !

- Seŭ-lu tot îmi se tuchi,
 Ș' de mutafe 'nîi s'alichi.
35. Iu giăceam tu hala mea,
 Me 'nvhisaï, 'nă tahinà,
 Ca cându me insuram,
 Și urută n'vestă luam.
 Canda vream, canda nu vream;
40. Pi daŭe minți m'aflam.
 Ma tu margine uă luaï;
 Ginere 'n casă 'llî intraï.
 Cu iea de-anda me 'nsuraï,
 De tôte me vindecaï!

- Grăssimea (*litter.* seul) mi se topî,
 Și de velință mi se lipi.
35. Eŭ zăcëndu în starea asta,
 Visaï, într'uaă diminéță,
 Ca cându me insuram,
 Și urită nevéstă luam.
 Par'cô vream, par'cô nu vream;
40. Pe doŭe minți (cugetări) m'aflam.
 (*Adică* : stam la îndoință.)
 Însă la urmă uă luaï;
 Ginere 'n casă 'l intraï.
 Cu ea de cându me 'nsuraï,
 De tôte me vindecaï!

- Toute ma graisse a fondu,
 (*Littér.* Tout le suif me se fondit),
 Et s'est collée au tapis.
35. En gisant (*littér.* là où je gisais) dans cet état,
 Je rêvai un matin
 Que je me mariaïis
 Et [que] je prenais laide femme.
 Comme si je [le] voulais et ne [le] voulais pas.
40. J'étais indécis; (*littér.* j'étais sur deux esprits, deux raisons);
 Mais à la fin je l'ai prise;
 J'entrai dans sa maison [comme] gendre.
 Dès que je me fus marié avec elle,
 Je fus guéri de tout!

45. Tru cassa lliēī ma' intraī,
Mare rihate 'mī aflaī.
Casa n'véste-llieī a mea,
Tr' ună vérdē génă erā.
Stisme-le casa ȇi avea,
50. Di țarră ș' di loc erā;
Iéra ușea ȇi uă 'nellidea,
Placa ȇi uă anvēlea!..

45. În casa eī dăca intraī,
Mare repaus 'mī aflaī.
Casa nevésteī melle,
Într'uă verde poiénă erā.
Păreșī ce avea casa,
50. Eraū de țerrīnă și de pămēntū;
Iér ușea care uă 'nchidea,
[Erā] placa [de piétră] care uă accoperia!..

45. Dès que je fus entré dans sa maison,
(*Littér.* Dans sa maison si j'entraī),
Je trouvai [un] grand repos.
La maison de ma femme
Était dans une verte clairière.
Les murs de la maison (*littér.* les murs que la maison avait)
50. Étaient de poussière et de terre;
Et la porte qui la fermait,
[Était] la plaque [de pierre] qui la couvrait!..

XXIX. Dor-lu a mortu-luî tiner.

- D'a casă mine 'mî me sculaî;
Luai cal-lu di 'mî lu 'ncălicaî.
Dinco din hóra mea m'arūcaî;
'Nă călişioră mică 'mî luai.
5. Călişiora aceea me scóse
Tu géna împlină cu ósse.
Cât le veđuî mine nêsse,
Mărânghisirea 'mî me prése.
Ósse-le açelle tóte
10. Erà di gioîñ şi di n'véste,
-

XXIX. Dorul tinêru-luî mortû.

- D'a casă eû me sculaî (*adică* : plecaî);
Luai callu de mi'l încălicaî.
Dincolo de satul meû me răpeđiţ;
Uă calle mică 'mî luai.
5. Callea aceea me scóse
În poiéna plină cu ósse.
Cât le veđuî eû,
Melancolia me prinse.
Ósse-le acellea tóte
10. Eraû de junî şi de neveste.
-

XXIX. La souffrance du jeune [homme] mort.

- Je suis parti (*littér.* je me levai) de chez moi,
J'ai pris le cheval et je suis monté dessus;
Je me suis élançé au-delà de mon village;
J'ai pris un petit sentier.
5. Ce sentier me conduisit
(*Littér.* Ce sentier m'ôta, me fit sortir)
Dans la clairière pleine d'os.
Dès que je les vis,
La mélancolie me prit.
Tous ces os
10. Étaient d'hommes et de femmes,

- Di fiorame ș' di fete,
 Tinere ș' ni-măritate.
 Tu loc-lu ațel, tu gêna ăcea
 Iu stam, pi d'anvêrliga mea,
 15. Patru-dêcî mărmiățî 'șî avea;
 Un ningă alantul 'șî erà ;
 Toțî frațî, toțî cusuriñî erà ;
 Toțî di un sângi misticà ;
 Ellî toțî țarra 'șî 'llî apitruisea,
 20. Ș' câti 'nă placă 'șî 'llî anvêlea.
 Aclò iu stam ș' me minduiam,
 Și singur îñî me ciudiseam,
 Avdû un mărmințe iu 'ncănea,
 Ș' cu grêță mare adillîa.

- De feciorime și de fete,
 Tinere și ne-măritate.
 În locul acella, în poiéna aceea
 Unde stam, împregiurul meû,
 15. Patru-dêci de morminte erău;
 Unul lûngă altul erău;
 Toțî frațî, toțî consângenî erău;
 Toțî de un sânge erău compuși;
 [Pe] ei toțî țerrîna î accoperia,
 20. Și câte uă placă [de piétră] îl învelea.
 Acolò unde stam și cugetam,
 Și singur me miram,
 Auđû un mormintû unde gemea,
 Și cu greutate mare resufflâ.

- De jeunes gens et de filles
 Jeunes et non mariées.
 Dans cet endroit, dans cette clairière,
 Où j'étais, autour de moi,
 15. Il y avait quarante tombeaux.
 Ils étaient l'un à côté de l'autre;
 Ils étaient tous frères, cousins,
 Tous d'un même sang.
 (*Littér.* Tous d'un sang se composaient);
 La terre les couvrait tous,
 20. Et une pierre couvrait chacun
 (*Littér.* par une plaque les couvrait.)
 Lorsque (*littér.* là où) je restais à réfléchir
 Et à m'étonner [tout] seul,
 J'entends une tombe qui gémissait
 Et qui respirait avec grande difficulté.

25. Ieū di pi cal discălicaī,
 Și mărminte-le lu 'ntrebaī :
 — «Çi ai, mărminte, di 'ncănesci ?
 «Çi greū adillī și nu gresci ?
 «Disi di grēța țarră-llieī,
 30. «I di mărimea placă-llieī ?..»
 — «Gione bre, ma-cō me 'ntribași,
 «Va sē'ți spun cō ora 'mī aflași.
 «Niçi di grēța țarră-llieī,
 «Ni di mărimea placă-llieī;
 35. «Ma cō viniși, discălicași,
 «Și triși pi frūnte me călcași!..

25. Eū de pe cal descălicaī,
 Și mormintul întrebaī :
 — «Ce ai, morminte, de gemi ?
 «[De] ce resuffli greū și nu grăiesci ?
 «Ōre de greutatea țerrinei,
 30. «Ōri de mărimea plăciī [de piétră] ?..»
 — «June mōi, fiind cō me 'ntrebași,
 «O sē'ți spuū cō ora 'mī aflași.
 «(Adică : me aflași in ora cândū sūn dispus sē vorbescū).
 «Nici de greutatea țerrinei,
 «Nici de mărimea plăciī [de piétră];
 35. «Ci fiind cō veniși, descălicași,
 «Și dreptū pe frunte me călcași!..

25. Je descendis de cheval
 Et je demandai à la tombe :
 — «Pourquoi, ô tombe, gémis-tu ?
 «(Littér. Qu'as-tu, tombeau, de tu gémis ?)
 «Pourquoi respires-tu difficilement et [pourquoi] ne parles tu pas ?
 «Est-ce [à cause] du poids de la terre,
 30. «Ou de la grosseur de la plaque [de pierre] ?»
 — «Ô jeune [homme], puisque tu me [le] demandas,
 «Je te dirai que tu es venu à propos.
 «(Littér. Je t'exposerai que tu m'as trouvé l'heure).
 «[Ce n'est] ni [à cause] du poids de la terre,
 «Ni [à cause] de la grosseur de la pierre;
 35. «Mais parce que tu es venu [et que] tu es descendu de cheval,
 «Et [que] tu as mis le pied (littér. tu foulas) juste sur mon front!..

- «Taha ¹⁾ nu eram și mine
 «Gione livendu ca tine?
 «Taha pi cal nu 'ncălicam ?
 40. «Disi mustața nu șuceam ?
 «Taha giunatic nu spuneam,
 «I nóptea pi lună nu imnam ?
 «Taha pit munți n'allăgam ?..
 «Pi lume, ieș cându 'mîi eram,
 45. «Cu mulți gioiți imîi m'alumtam;
 «Di vir-'nu frică nu'mîi aveam.
 «Ș' ieș, ca tine, nu pistipseam
 «Niçi cõ mörte minduiam.

- «Óre nu eram și eü
 «June elegantü ca tine ?
 «Óre pe cal nu 'ncăllicam ?
 40. «Óre mustața nu'mîi resuceam ?
 «Óre virtute nu arătam,
 «Saü nóptea pe lună nu umblam ?
 «Óre prin munți nu allergam ?.
 «Pe lume, eü când eram,
 45. «Cu mulți junî me luptam;
 «De nicî-unul frică n'aveam.
 «Ca și tine, eü nu credeam
 «Nicî cõ cugetam de mörte.

- «Est-ce à dire que je n'étais pas moi aussi
 «Jeune [homme] élégant comme toi ?
 «Ne montais-je pas à cheval ?
 40. «Est-ce que je ne tordais pas [ma] moustache ?
 «Ne montrais-je pas de la vigueur ?
 «N'allais-je pas la nuit au [clair de] lune ?
 «Ne courais-je pas à travers les montagnes ?..
 «Lorsque j'étais au monde,
 45. «Je luttais avec beaucoup [d'hommes] robustes,
 «Et n'en craignais aucun.
 «(Littér. D'aucun je n'avais peur).
 «Et comme toi aussi je ne croyais pas à la mort,
 «Et n'y pensais pas.
 «(Littér. Comme toi, je ne croyais pas
 «Ni je pensais à la mort).

1) Cuvântul *Taha*, se se înlocuiescã cu cuvântul *Napu* (*napu*) pentru cõ este mai preferabil și mai românesc.

50. «Ma cându vinne ôr' ațea
 «Ca sê m'alumtu cu môrtea mea,
 «Per-lu din cap îmî se sculă,
 «Inima'mî se cutrimbură.
 «Cu tot ți multu me aspăriaî,
 «Di 'nă ôră nu 'llî me 'nellinaî.
55. «Cu môrtea multu 'mî m'alumtaî,
 «Pînă ar'mașîu și 'mî me curmaî.
 «M'alumtaî, laî-lu, cât putuî;
 «Ma di nêssă asvimtu fuî.
 «Fôră milă, 'n pade m'arucô;
60. «Pi chieptu, ehtra 'mî s'alino;

50. «Însă cândû veni ora aceea
 «Ca sê me luptû cu môrtea mea,
 «Perul din cap mi se redică,
 «Inima mi se cutremură.
 «Cu tôte cõ multû me speriaî,
 «Dintr'ua dată nu me 'nchinaî ei.
55. «Cu môrtea multû me luptaî,
 «Pînă remăseî și me curmaî.
 «(Adică : pînă me remase și mi se curmõ puteri-le).
 «Me luptaî, sermanul [de mine], cât putuî;
 «Însă de dînsa învins fuî.
 «Fôră milă, jos m'aruncô;
60. «Pe pieptû, inemica mi se sui;

50. «Mais lorsque vint ce jour
 «[Où je devais] lutter avec la mort (*littér.* avec ma mort),
 «Mes cheveux se dressèrent, (*littér.* les cheveux de la tête me se
 «Mon coeur en tremblait. levèrent),
 «Bien que je me fusse grandement effrayé,
 «Je ne me suis pas laissé abattre du premier coup.
 «(*Littér.* D'une fois je ne me lui inclinai pas).
55. «Je luttai énergiquement (*littér.* beaucoup) avec la mort
 «Jusqu'à [ce que] les forces m'eussent abandonné.
 «(*Littér.* jusqu'à ce que je restai [las] et je me fatiguai).
 «Je luttai. malheureux [que j'étais] tant que je pus,
 «Mais je fus vaincu par elle.
 «Elle me jeta à terre sans pitié,
60. «La cruelle me mit un genou sur la poitrine;
 «(*Littér.* Sur la poitrine, l'ennemie me monta;)

- «Di gărgălan me acățō;
 «Me strimse pină me s'grumō;
 «Ș'aună iu escu me 'ngrupō.
 «Lumină s' ved nu 'mî alăssō.
 65. «ñiati-le a melle 'mî le mănco,
 «Sum loc ti ietă me băgō!..»

- «De berigată me apucō;
 «Me strinse pină me sugrumō;
 «Și aci unde sūm me îngropō.
 «Lumină sē vēqū nu'mî lăssō.
 65. «Tinerēți-le melle mi le mănco,
 «Sub pămintū pentru eternitate me băgō!..»

- «Par la gorge elle me prit,
 «Elle me serra jusqu'à [ce qu'elle] m'ent étranglé;
 «Et ici où je suis elle m'enterra.
 «Elle ne me laissa [plus] voir le jour (*littér.* la lumière).
 65. «Elle dévora ma jeunesse,
 «(*Littér.* Mes jeunesses elle me les mangea).
 «Sous terre pour l'éternité elle me mit!..»

XXX. Cântic-lu a punti-lieî de Narta.

- 'Și eră trei masturî lăvdați;
S'amintrei-lli 'șî eră frați,
Pi măsturie multu 'nvețați;
Ș'amintrei-lli eră 'nsurați.
5. Di multu masturî çî eră,
La toți numa lă s'avçea.
Câte lucre grêlle eră,
Iellî putea di le adăra.
-

XXX. Cântecul punții din Narta.

- Eraû trei meșteri lăudați (*adică* : renumiți);
Și câteși trei eraû frați,
În meseria [lor] mult învățați;
Și câteși trei eraû însurați.
5. De multă meșteri ce eraû,
La toți li se auçea nume-le.
(*Adică* : toți îi cunosceaû.)
Câte lucruri grêlle eraû,
Ei puteaû sê le facă (sê le construêscă.)
-

XXX. Légende [de la construction] du pont d'Arta (Épire).

- Il y avait trois maîtres [maçons] renommés (*littér.* loués);
Et tous les trois étaient frères,
Très-habiles dans [leur] métier;
Et tous les trois étaient mariés.
5. Ils étaient si habiles, (*littér.* de beaucoup maîtres qu'ils étaient),
[Que] tout le monde les connaissait.
(*Littér.* Chez tous leur nom s'entendait).
Toutes les oeuvres difficiles [qu']il y avait,
Ils pouvaient les exécuter (*littér.* les construire).

- Un om vinne di'lli ellimà,
10. C'amirõu-lu lë strigà.
Și 'nchisiră dipre-ună,
Tută nóptea imnà pi lună.
L'amirõu-lu se 'nellinară,
Ș' cu dor mare lu 'ntribară :
15. — «Çi ursesci di la noi ?
«Noi himũ ómeñi selavhi a tõi !»
— «Ieũ am avđitã ti voi
«Cõ hiĩ masturĩ multũ arõi.
«Di la mine çi cãftaĩ,
20. «Punte 'n Narta s'mĩ adãraĩ ?
«Ma s' nu puteĩ s'uã adãraĩ,
«Së sciĩ cõ vhiĩ n'ascãpaĩ.»

- Un om veni de'I chiãmõ,
10. Cõ împëratul îi strigã (*adicã* : îi cerea).
Și plecarã impre-unã,
Tótã nóptea umblarã pe lună.
La 'mpëratul se 'nchinarã,
Și cu dor mare 'l întrebarã :
15. — «Ce ne ordonĩ ?
«Noi suntemũ ómeni sclavi ai tõi !»
— «Eũ am auđit de voi
«Cõ sunteĩ meșteri nevoiã mare.
«De la mine ce cereĩ,
20. «Punte 'n Narta [ca] s'ẽmĩ redicaĩ ?
«Însã daca nu puteĩ s'ẽ uã redicaĩ,
«Së sciĩ cõ viĩ nu scãpaĩ.»

- Un homme vint les appeler,
10. Car le roi les demandait (*littér.* leur crieait),
Et ils partirent ensemble,
Toute la nuit ils marchèrent au [clair de] lune.
Devant le roi ils s'inclinèrent
Et avec grand désir ils lui demandèrent :
15. — «Qu'[est-ce que] tu nous ordonnes ?
— «Nous t'appartenons!» (*littér.* nous sommes des hommes
«J'ai entendu [dire] de vous [esclaves à toi!])
«Que vous êtes des maîtres habiles. (*littér.* des maîtres
«Que me demandez vous [bien méchants].
20. «[Pour] me construire le pont d'Arta ?
«Mais si vous ne pouvez pas le construire,
«Sachez que vous n'échapperez pas vivants.»

- «Dómne, te pälăcărsimū,
«Treī ḡille s' nē minduimū!»
25. După ḡi 'și se minduiră,
L'amirōū-lu apāndisiră :
- «Puntea aestă s'uă adărāmū,
«Șépte añi chirō căftāmū ;
«Iḡi s' hibă și s' lipséscă,
30. «Amirăllia s' hărgiuéscă.
«Noī, sclavhī a tēi carī himū,
«Daūē sbóră va sē'ḡi grimū :
«S' nu n'alași tea s' nē jilimū,
«Tu xénea aestă iu himū.

- «Dómne, ne rugāmū de tine,
«Treī ḡille sē cuetāmū!»
25. După ce cuetară,
Împēratu-luī respuneră :
- «Puntea asta [ca] sē uă redicāmū,
«Șépte añi termenū ceremū;
«Ce o fi de lipsă,
30. «Împērăḡia sē facă spese-le.
«Noī, sclavī aī tei ce suntemū,
«Doūē vorbe o sē'ḡi grăimū :
«Sē nu ne lași sē ne jelimū,
«(Adică : fă ast-fel ca sē n'avemū sē ne plāngemū),
«În străinētatea asta unde suntemū.

- «Seigneur, nous te prions
«[De nous laisser] réfléchir [pendant] trois jours!»
25. Après qu'ils eurent réfléchi,
Ils répondirent au Roi :
- «Pour que nous construisions ce pont,
«Nous demandons sept années; (*littér.* temps de sept années);
«Que le royaume fasse toutes les dépenses.
«(*Littér.* Ce qui sera [nécessaire] et ce qu'il faudra
30. «Que le royaume dépense).
«Nous qui sommes tes esclaves,
«Nous te dirons deux mots :
«Fais en sorte que nous n'ayons pas à nous plaindre
«(*Littér.* Ne nous laisse pas nous plaindre),
«Dans ce [pays] étranger où nous sommes.

35. «Fumei-le vremă s' n'adducemă,
«Pi ningă noi s' nă le avemă.»
— «Tóte aiste çi căftatū,
«Ieū vė le daū cu giurat.
«Punte sănėtósă voīū,
40. «Cő vė talliū trei-li ca oi!»

* * *

- Se sculară, ș'amintrei
S' dusseră s' llié a lor fumellí.
Fumei-le lė erà di Nănta,
Le luară s' le ducă 'n Narta.
45. Fumei-le lė erà dit munte,
Le dusseră 'n Narta la punte.

35. «Famillie-le vremă sė ni le adducemă,
«[Pentru ca] pe lúngă noi sė ni le avemă.»
— «Tóte astea ce cerurăți,
«Eū vi le daū cu jurămintū.
«Punte sănėtósă voīū,
40. «Cő [de unde nu] vė taū [pe] căteși trei ca [pe] oi!»

* * *

- Se sculară, și căteși trei
Se dusseră sėși ié familie-le.
Famillie-le le eraū din Nănta,
Le luară sė le ducă 'n Narta.
45. Famillie-le le eraū de la munte,
Le dusseră 'n Narta la punte.

35. «Nous voulons faire venir nos familles,
«Pour les avoir auprès de nous.»
— «Tout ce [que] vous [venez de] demander,
«Je vous l'accorde avec serment.
«Je veux [un] pont solide, (*littér.* sain),
40. «[Si non] je vous fais tuer (*littér.* je vous coupe) tous les
trois comme [des] brebis!»

* * *

- Ils se levèrent, et tous les trois
S'en allèrent chercher leurs familles.
Leurs familles étaient de Nanta,
Ils les prirent et les conduisirent à Arta.
45. Leurs familles étaient de la montagne,
Ils les conduisirent à Arta près du pont.

- Ș'ahurhiră di lucră;
 Loc-lu a punti-lieî 'ndrigea,
 Timéli-le le săpă,
 50. Chietîrî-le le arădăpsea.
 Tótă ȕiŭa ȕi lucră,
 Apa nóptea lē uă necă.
 Șesse ańŭ ma 'șŭ se curmă,
 Ș' puntea nu lē s'adără.
 55. Ma' 'șŭ ședea ș' se minduia
 Ș' cu lăcrē nŭ lăŭ plăngea,
 Cō chiroŭ-lu s'appuchia.
 Ș' puntea nu lē s'adără.
 * * *

- Și 'ncepură sē lucrede;
 Locul punții preparaŭ,
 Temelie-le le săpaŭ,
 50. Pietri-le le rânduiaŭ.
 Tótă ȕiŭa cē lucraŭ,
 Apa nóptea le uă 'nnecă.
 Șesse ańŭ se tot osteneau.
 Și puntea nu li se redică.
 55. Tot ședeaŭ și cugetaŭ
 Și cu lăcrēmŭ negre plăngeaŭ,
 Cō termenul se appropia,
 Și puntea nu li se redică.
 * * *

- Et ils commencèrent à travailler;
 Ils préparaient l'emplacement du pont,
 Ils creusaient les fondations,
 50. Ils ajustaient les pierres.
 Ce qu'ils faisaient le jour,
 L'eau le leur renversait (*littér.* noyait) la nuit.
 Ils se fatiguèrent [durant] six années,
 Et leur pont ne s'élevait pas.
 55. Puis ils restèrent à réfléchir
 Et ils pleuraient à chaudes larmes,
 (*Littér.* et avec des larmes noires ils pleuraient),
 Car le terme approchait,
 Et leur pont n'était pas construit.
 * * *

- Ună ȡiŭă, de dimnėta,
 60. Măi-mar-lu cāndu 'șī lā fața,
 Iu s' primnā pi tu ubor,
 Viȡu pullŭ asburātor.
 Puī-lu acłò iu 'șī asburā,
 Pi lumăchī se discurmā ;
 65. Pi măi-mar-lu ma' 'șī muntrea,
 Ș' cu dor mare piridā ;
 A măi-mar-luī ma' 'llī ȡicea :
 — «Măi-mare, s' nu te jilesci;
 «Ma s' vreī lucru s' bitisesci,
 70. «ȡ ic-luī frate n'vėsta s' luaŭī
 «Tu thimėllie s'uā băgaŭī

- ȡntr'uā ȡi, de diminėta,
 60. Măi mare-le [meșter] cānd iși spellā fața,
 Unde se plimbā prin curte,
 Veȡu [uā] passere sburātore.
 Passerea, acolo [de] unde sburā,
 Pe ramurī [se puse sē] se odinėscā ;
 65. La măi mare-le se tot uŭtā,
 Șī cu dor mare ciripia ;
 Măi mare-luī tot ȡicea :
 — «Măi mare, sē nu te jelesc ;
 «ȡnsā daca vreī sē terminī lucrarea,
 70. «[Pe] nevėsta frate-luī [ă] mic s'uā luaŭī.
 «ȡn temelliī s'uā puneŭī,

- Un jour, de [grand] matin,
 60. Pendant que le premier maître (*littér.* le plus grand) se lavait
 Et qu'il (*littér.* où) se promenait dans la cour, [la figure,
 Il vit voler un oiseau (*littér.* il vit oiseau volant).
 L'oiseau cessa de voler et se reposa sur une branche.
 (*Littér.* L'oiseau là où il volait,
 Sur des branches il se reposa);
 65. Il regardait le premier maître constamment,
 Et il piaulait avec entrain; (*littér.* avec grand désir);
 Il disait au premier maître (*littér.* au plus grand) :
 — «Maître, ne t'afflige pas ;
 «Mais si tu veux achever l'oeuvre,
 70. «Prenez la femme du plus jeune (*littér.* du plus petit) frère,
 «Mettez-la dans les fondations,

- «În vhie, 'n vhie s'ua anveliți
 «Jéle ș' milă s' nu muntriți.»
 Măi-mar-lu cându 'și avdea
 75. Puī-lu aeste ți 'lī dīcea,
 Dit hicate suschiră,
 Inima 'lī se diinică,
 Di multū ți avea mare dor
 Pi ațea cama mică nor.
 80. Nēsă 'și avea un mic nat,
 Pi cicióre ni-'mprustat;
 De mă-sa nu s' despărțea;
 Costantin își lu ellimà.

- «Iute, iute s'ua înveliți (*adică* : acoperiți).
 «[La] jéle și milă se nu luați séma !...»
 Măi mare-le când auđia,
 75. Astea ce passerea îi dīcea,
 Din ficați suspinā,
 Inima i se fērimā,
 De multū ce avea mare dor
 Pentru cumnatā sa a măi mică.
 80. Dinsa avea un copil mic,
 Pe picióre ne-redicat;
 (*Adicā* : care nu umblā încă);
 [Care] de mă-sa nu se despărțea;
 Costantin il chiāmā.

- «Vite, vite, murez là; (*littér.* couvrez la);
 «Ne faites attention ni au chagrin ni à la pitié.»
 Lorsque le premier maître entendit
 75. Ce [que] cet oiseau lui avait dit,
 Il soupira profondément,
 (*Littér.* il soupirait des foies, *c'est-à-dire* des viscères profonds),
 Et son coeur se brisa (*littér.* se morcelait),
 [A cause] de la grande affection qu'il avait
 Pour sa plus jeune belle-soeur. (*littér.* pour la plus petite bru).
 80. Elle avait un petit enfant
 Qui ne marchait pas encore;
 (*Littér.* Sur pieds non levé);
 [Et] ne se séparait pas de sa mère;
 Il s'appelait Constantin.

85. Măi-mar-lu 'și se minduia
 Și multă arău illi vhinea.
 Tu margine, s' mindui
 Cō Dumniđe' ași ursi :
 Puntea aistă tea s' s'adară,
 Lipsea nor ma' mică s' mōră.
90. A casă iel dimândō
 Prânđu bun lē s'adărō;
 Nor ma' mica sēși se 'ndrēgă
 Prânđu cu iea sē s' pitrēcă.
 Măi-mar-lu ți dimândō,
 95. Nor ma' mica 'și l'ascultō.

85. Mai mare-le sta pe cugete
 Și multă reu il venia.
 La urmă, cugetō
 Cō Dumneđeū așiā ordonasse :
 Puntea asta ca sē se redice,
 Lipsia ca cumnata a mai mică sē mōră.
90. A casă el commandō
 Prânđu bun [de] li se făci;
 Cumnata a mai mică sē se prepare,
 [Și] prânđu prin ea sē se trimiță.
 Mai mare-le [ceea] ce commandō,
 95. Cumnata a mai mică l'ascultō.

85. Le premier maître réfléchissait
 Et il éprouvait une grande peine.
 (Littér. Et fort mal il lui venait).
 Enfin, il pensa
 Que Dieu l'avait ainsi ordonné :
 Pour que ce pont fût construit
 Il fallait que la plus jeune belle-soeur mourût
90. Il ordonna [qu']à la maison
 On préparât [un] bon dîner;
 [Que] la plus jeune belle-soeur s'apprête,
 [Et] que l'on envoie le dîner par elle.
 Ce que le premier maître commanda,
 95. La plus jeune belle-soeur l'exécuta.
 (Littér. La bru la plus petite l'écouta.)

- Costantin-lu 'și lu sculō,
 D'iu durmīia, 'și lu dișteptō,
 De țifă 'și lu suturō,
 Ș' 'năpoī pi somnu 'l băgō.
 100. S'adārō, s'armătusi,
 La punte s' ducă 'nchisi.
 Cu mare haraūă erā,
 Prânđul cāndu 'și lu ducea.
 105. Ma la punte cānd agiumse,
 A masturī-lor iea lē đisse :
 — «Voī, masturī, ah! voī mărăți,
 «Cu 'mbărățā ți lucați!

- [Pe] Costantin și'l sculō,
 (*Adică* : il luō în brațe),
 De unde dormia, il deșteptō,
 De țifă 'și'l săturō,
 Și iēr pe somn il puse.
 (*Adică* : și'l adormi din nou).
 100. Se 'mbrăcō, se preparō,
 La punte ca sē se ducă plecō.
 Cu mare bucurie erā,
 Prânđul cānd il ducea.
 Înșā la punte cānd ajunse,
 105. Meșteri-lor ea le đisse :
 — «Voī, meșteri, ah! voī sermanī,
 «[S'aveți] parte [de] ce lucați!

- Elle réveilla son Constantin qui dormait;
 (*Littér.* Le Constantin elle se le leva,
 D'où il dormait, elle se le réveilla,)
 Elle le rassasia de lait.
 Et elle le coucha derechef.
 (*Littér.* Et derechef sur sommeil elle le mit).
 100. Elle se para, se prépara,
 [Et] partit pour aller au pont.
 Elle portait le dîner avec grande joie.
 (*Littér.* Avec grande joie elle était
 Lorsqu'elle y portait le dîner.)
 Mais en arrivant au pont,
 105. Elle dit aux maçons :
 — «Ô mes pauvres maçons,
 «(*Littér.* Vous maîtres, ah! vous pauvres,)
 «Bonne chance pour vos travaux!
 «(*Littér.* Avec chance ce [que] vous travaillez!)

- «Iu e puntea ți adărată ?
«Séss' ańi întregi ți lucrată ?..»
110. — «Dómnă, ș' noi nă ciudisimă;
«Puntea de-anda uă ahurhimmă
«Điűă ș' nópte toți lucrămă,
«Ș' nu putemă tea s' uă 'mprustămă.
«Măi-mar-lu nă dimăndă,
115. «Ș' cu giurat nă sprigiură,
«Astăđi prăńđu caı s' adducă,
«S' nu' l' alăssămă tea s' ș' fugă;
«Ma 'n thiméllie s' l' bągămă,
«Puntea s' putemă s' uă adărămă !»
120. Iea, laia, nu' ș' se duchia
Masturı-lli ți lli sburà.

- «Unde e puntea ce redicarăți ?
«Şesse annı întregi, ce lucrarăți ?..»
110. — «Dómnă, și noi ne mirămă;
«Puntea de când uă 'ncepurămă,
«Điűa și nópte toți lucrămă,
«Și nu putemă s' uă redicămă.
«Maı mare-le ne ordonă,
115. «Și cu jurămintă ne puse s' jurămă,
«[Cő] astăđi, prăńđu cine l' o adduce.
«S' nu' l' lăssămă s' plece;
«Ci in temellıı s' l' punemă.
«Puntea [ca] s' putemă s' uă redicămă !»
- 120 Ea, biéta, nu pricepea
Ce 'ı điceău meșterii.

- «Où est le pont que vous avez construit ?
«Qu'avez vous travaillé [pendant] six années ?»
110. — «Madame, nous aussi nous [en] sommes étonnés.
«Depuis que nous avons commencé le pont,
«Nous travaillons tous jour et nuit,
«Et nous ne pouvons pas l'élever.
«Le premier maître nous a ordonné.
115. «Et il nous a fait jurer
«(Littér. Et avec serment il nous conjura),
«[Que] nous ne laisserons pas partir
«Celui qui aujourd'hui nous apportera le dîner;
«Mais nous [devons] le mettre dans les fondations,
«[Pour] que nous puissions construire le pont.»
120. Elle, la pauvrete, ne comprenait pas
Ce que les maçons lui disaient.

- Pi bărbat-su ma' 'și muntrea,
 Și 'l vedea cõ tot plângea.
 Cu dor mare lu întribã,
 125. Cât vedea cõ lăcrēmã :
- «Vrut-lu a mieũ gione bărbat,
 «Voïũ s' mî spuñi 'ndreptu ș' curat,
 «Ti çi plângi ș' lăcrēmeđi?
 «Spune 'ndreptũ ași 'mî băneđi !..»
130. — «Vrutã, suschirarea a mea
 «Nu iēste ti altũ çi-va;
 «'mî cãđũ 'nel-lu, vruta a mea,
 «Tu ațea grõpã, ș' treci di 'l lliē !..»

- La bărbatu seũ se uitã mereũ,
 Și 'l vedea cõ tot plângea.
 Cu dor mare 'l intrebã,
 125. Cât vedea cõ lăcrēmã :
- «Iubitul meũ june bărbat,
 «Voïũ sēmî spuñ drept și curat,
 «De ce plângi și lăcrēmeđi?
 «Spune drept, așia sē trăiesci !..»
130. — «Iubito, suspinul meũ
 «Nu este pentru alt ce-va;
 «Îmî cãđũ inellul, iubita mea,
 «În grõpa aceea, și treci de'l iē !..»

- Elle regardait son mari, (*littér.* elle regardait plus son mari),
 Et elle voyait qu'il pleurait constamment.
 Avec grand amour elle lui demanda,
 125. Quant elle [le] vit pleurer (*littér.* larmoyer) :
- «Mon mari bien-aimé (*littér.* mon aimé jeune mari),
 «Je veux que tu me dises en vérité et franchement,
 «Pourquoi pleures-tu ?
 «(*Littér.* pourquoi pleures-tu et larmoies-tu ?)
 «Sur ta vie, dis-moi la vérité !»
 (*Littér.* Dis-moi vrai, ainsi me [puisses] tu vivre !)
130. — «[Ma] chérie, mon chagrin ne vient que de ce que
 (*Littér.* Aimée, mes soupirs ne sont pas pour autre chose);
 «Mon anneau est tombé, ma chérie,
 «Dans ce fossé, et va le chercher !»
 «(*Littér.* passe y le prendre !»)

- Tu grópă nĕssă 'și intrö,
135. Cum bărbat-su 'lli dimândö.
 Ahurhi 'nel-lu sĕ'l caftă,
 För' sĕ scibă çi va s' pată.
 Masturĭ-lli 'și se hiumusiră
 Cu vhie ș' föră de milă.
140. Tu thimellĭŭ uă arucutiră,
 Ș' cu chietri uă stismusiră.
 Iea, laia, ma' lĕ strigă
 Ș' cu milă illĭ pălăcărsea;
 Cărnĭ-le 'și le dipiră,
145. Perĭ-lli din cap 'și lli arupea;
 De cât vir-'nu nu uă avĕea,
 Bóĕea llieĭ nu s'ascultă !

- În grópă dinsa intrö,
135. Cum bărbatu seŭ ĩi commandö.
 Începü inellul sĕ'l caute,
 Föra sĕ sciă ce o sĕ pată.
 Meșterĭ se răpeĕiră
 Iute și föră de milă.
140. În temellĭ uă rostogoliră,
 Și cu pietre uă 'ncongiurară.
 Ea, sermana, le tot strigă
 Și cu milă se rugă de ei;
 Cărnuri-le și le sfășiă,
145. Perĭ din cap 'și'ĭ rupea (smulgea);
 De cât nimenĭ nu uă auĕia,
 Vocea ei nu se ascultă !

- Elle entra dans le fossé.
135. Comme son mari [le] lui avait commandé.
 Elle commença à chercher l'anneau
 Sans savoir ce qui allait lui arriver.
 (*Littér.* ce qu'elle va patir.)
 Les maîtres [maçons] s'élancèrent
 Vite et sans pitié.
140. Ils la renversèrent (*littér.* roulèrent) dans les fondations,
 Et ils la murèrent avec des pierres.
 Elle, la pauvrete, leur criait constamment
 Et les priait [et leur demandait] grâce.
 Elle se déchirait les chairs,
145. Elle s'arrachait les cheveux;
 (*Littér.* les cheveux de la tête elle se les rompait;)
 Mais personne ne l'entendait,
 Sa voix n'était pas écoutée

- Iéra nĕssă lĕ đicea
 Ș' cât putea 'lli pălăcărsea :
150. — «Voï, masturî, ah ! voi mărațî,
 «Pi un graiŭ s' m'ascultațî,
 «Va s' vĕ đic ninga 'nă oră :
 «Țița s' mĭ alăssațî 'naforă,
 «Nat-lu de fόμε s' nu' ĭ móră.
155. «Ia pitrețețî sĕ mĭ l'adducă
 «Tea sĕ'l bag pi țiță s' sugă.
 «Cō e mĭc și ne-criscut,
 «Ne-'mprustat, multu minut !..
-
-

- Iéră dinsa le đicea,
 Și cât putea se rugă de ef :
150. — «Voï, meșterî, ah ! voi sermanî,
 «[Numai] uă vorbă sĕ'mĭ ascultațî;
 «O sĕ vĕ đic încă uă dată,
 «Țița sĕ'mĭ lăssațî afară,
 «Copillul de fόμε sĕ nu'mĭ móră.
155. «Ia trimetețî sĕ m'ĭl adducă
 «Ca să'l puțu la țiță sĕ sugă.
 Cō e mic și ne-crescut,
 «Ne-redicat [pe picióre], fôrte meruntŭ !..
-
-

- Mais elle leur parlait
 Et tant qu'elle pouvait elle les priaît :
150. — «Ô vous, maîtres, ô malheureux,
 «Écoutez un seul mot
 «Je vous dis encore une fois :
 «Laissez dehors mon sein,
 «[Pour que] mon enfant ne meure pas de faim.
155. «Envoyez le chercher,
 «(Littér. Eh, envoyez qu'on me l'apporte),
 «Que je le mette sur [mon] sein [et] qu'il tête,
 «Car il est jeune et tout petit,
 «(Littér. car il est petit et non grandi),
 «Il ne marche pas encore, (littér. non debout), [il est] fort menu !..
-
-

160. «Cum trémbur, mine mărata,
 «S' trémbură ș' puntea de Narta!
 «Cățî căllétorî va sêșî trecă
 «Cama mulți-lî sêșî se necă!
 «Cățî perî în cap mine 'mî am,
 «Ahățî ómeñî s' necă tr' an!..»

160. «Cum tremur eũ, sermana [de] mine,
 «Sê tremure și puntea din Narta!
 «[Din] cățî căllétorî orũ trece,
 «Ăi maî mulți sê se 'nnece!
 «Cățî perî în cap am eũ,
 «Atățî ómenî sê se 'nnece 'ntr'un an!..»

160. «Comme je tremble, moi, la malheureuse,
 «[Ainsi puisse] trembler aussi le pont d'Arta!
 «Des voyageurs qui y passeront,
 «Que le plus grand nombre s'y noie!
 «Autant j'ai de cheveux sur la tête,
 «[Qu']autant d'hommes se noient dans l'année!..»

**PARADIGME DE CONJUGAREA
VERBELOR :**

avère, hire, giurare, durmire, videre, dîcere, dare, vinire,
vrere, făcere, stringere, stringere, și a verbelor în -eđū.

CONJUGAISON DU VERBE *avère, avere, «avoir.»*

Dialecte macédonien.

Dialecte danubien.

Traduction française.

I N D I C A T I F

Présent.

<i>Ieï</i> ou <i>mine</i>	<i>am</i>	J'ai
<i>Tine</i>	<i>ai</i>	Tu as
<i>Iel</i> ou <i>iea</i>	<i>are</i>	Il <i>ou</i> elle a
<i>Noï</i>	<i>avemü</i>	Nous avons
<i>Voï</i>	<i>avèï</i>	Vous avez
<i>Ieli</i> ou <i>ielle</i>	<i>aü</i> ou <i>aüü</i>	Ils ou elles ont

Imparfait.

<i>Aveam</i>	<i>Aveam</i>	J'avais
<i>Aveaï</i>	<i>Aveaï</i>	Tu avais
<i>Aveà</i>	<i>Aveà</i>	Il <i>ou</i> elle avait
<i>Aveamü</i>	<i>Aveamü</i>	Nous avions
<i>Aveaï</i>	<i>Aveaï</i>	Vous aviez
<i>Aveaü</i> ou <i>aveà</i>	<i>Aveaü</i> ou <i>aveà</i>	Ils ou elles avaient

Passé défini.Avui *ou* avusèi

Avuși

Avù

Avürämü

Avüräfi

Avürä

J'eus
Tu eus
Il *ou* elle eut
Nous eûmes
Vous eûtes
Ils *ou* elles eurent

Passé indéfini.²*I-e forme.*

Am avut

Aï avut

A avut

Amü avut

Afi avut

Aü avut

II-e forme.

Avut-am

Avut-aï

Avut-a

Avut-amü

Avut-aï

Avut-aü

J'ai eu
Tu as eu
Il *ou* elle a eu
Nous avons eu
Vous avez eu
Ils *ou* elles ont eu

Passé antérieur.

Avü

Avüși

Avü

Avümü

Avütü

Avürä

Am avütü

Aï avütü

A avütü

Amü avütü

Afeü avütü

Aü *ou* aü avütü

Avü avütü *

Avüși avütü

Avü avütü

Avümü avütü

Avütü avütü

Avürä avütü

J'eus eu
Tu eus eu
Il *ou* elle eut eu
Nous eûmes eu
Vous eûtes eu
Ils *ou* elles eurent eu

Plus-que-parfait.

Avusèsem ²⁶
 Avusèseși
 Avusèse
 Avusèserăm
 Avusèserăși
 Avusèseră

J'avais eu
 Tu avais eu
 Il *ou* elle avait eu
 Nous avions eu
 Vous aviez eu
 Ils *ou* elles avaient eu

F u t u r. ⁵

I-e forme. ⁷

O sè am
 O sè aș
 O sè aibă
 O sè avemă
 O sè aveși
 O sè aibă

II-e forme.

Oï avé *ou* voiă avé
 Eș avé *ou* veș avé
 O avé *ou* va avé
 Omă avé *ou* vomă avé
 Eș avé *ou* veș avé
 Oră avé *ou* voră avé

III-e forme.

Avé-voiă
 Avé-veș
 Avé-va
 Avé-vomă
 Avé-veș
 Avé-voră

J'aurai
 Tu auras
 Il *ou* elle aura
 Nous aurons
 Vous aurez
 Ils *ou* elles auront

Avam avută ⁴
Areai avută
Areai avută
Avemă avută
Areai avută
Areai avută

Va sè am ⁶
Va sè aș
Va sè aibă
Va sè avemă
Va sè aveși
Va sè aibă

Futur antérieur.

Oï fi avut	<i>ou</i> voïū fi avut
Ēÿ fi avut	<i>ou</i> veÿ fi avut
O fi avut	<i>ou</i> va fi avut
Omū fi avut	<i>ou</i> vomū fi avut
Ēÿ fi avut	<i>ou</i> veÿ fi avut
Orū fi avut	<i>ou</i> vorū fi avut

J'aurai eu
Tu auras eu
Il <i>ou</i> elle aura eu
Nous aurons eu
Vous aurez eu
Ils <i>ou</i> elles auront eu

CONDITIONNEL**Présent.**

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i>
Aşū avé	avér-aşū
Aÿ avé	avér-aÿ
Ar avé	avér-ar
Amū avé	avér-amū
Aÿ avé	avér-aÿ
Arū avé	avér-arū

Vrea sè am
Vrea sè aÿ
Vrea sè arbă
Vrea sè aremū
Vrea sè aveÿ
Vrea sè arbū

J'aurais
 Tu aurais
 Il *ou* elle aurait
 Nous aurions
 Vous auriez
 Ils *ou* elles auraient

Conditionnel présent avec la conjonction conditionnelle « si. »

I-e forme.

Cara sè (ou <i>Cara s'</i>)	} <i>am</i> <i>aï</i> <i>aïbâ</i> <i>avemü</i> <i>aveçî</i> <i>aïbâ</i>	ou	} <i>am</i> <i>aï</i> <i>are</i> <i>avemü</i> <i>aveçî</i> <i>aïbâ</i>
		s'êste cò	
		(ou s'êste c')	

II-e forme.

s'avérem ou *s'avéresî* *sè hibâ sè am*
s'avéresî ou *s'avérea* *sè hibâ sè aï*
s'avére *sè hibâ sè aïbâ*
s'avéremü *sè hibâ sè avemü*
s'avéresî *sè hibâ sè aveçî*
s'avére *sè hibâ sè aïbâ*

III-e forme.

sè hibâ sè am
sè hibâ sè aï
sè hibâ sè aïbâ
sè hibâ sè avemü
sè hibâ sè aveçî
sè hibâ sè aïbâ

I-e forme.

Daca așîu ou d'așîu avé
Daca aï ou d'aï avé
Daca ar ou d'ar avé
Daca amü ou d'amü avé
Daca aïï ou d'aïï avé
Daca arü ou d'arü avé

Si j'avais
Si tu avais
S'il ou si elle avait
Si nous avions
Si vous aviez
S'ils ou si elles avaient

II-e forme.

Sè fiâ sè am
Sè fiâ sè aï
Sè fiâ sè aïbâ
Sè fiâ sè avemü
Sè fiâ sè aveçî
Sè fiâ sè aïbâ

Conditionnel passé II

<i>I.^e forme.</i>	<i>IIe forme.</i>	
Vrea sê aream	erâ sê am	J'aurais eu
Vrea sê areai	erâ sê ai	Tu aurais eu
Vrea sê area	erâ sê aibă	Il ou elle aurait eu
Vrea sê areamă	erâ sê avemă	Nous aurions eu
Vrea sê areafî	erâ sê avefî	Vous auriez eu
Vrea sê area	erâ sê aibă	Ils ou elles auraient eu

*I.^e forme.**IIe forme.*

Așû fi avut

Ai fi avut

Ar fi avut

Amă fi avut

Afi fi avut

Arû fi avut

ierâ sê am

ierâ sê ai

ierâ sê aibă

ierâ sê avemă

ierâ sê avefî

ierâ sê aibă

Conditionnel passé avec la conjonction conditionnelle « si ».

<i>I.^e forme.</i>		
carâ sê	aream	Si j'avais eu
ou		Si tu avais eu
fureșê cò	areai	S'il ou si elle avait eu
ou		Si nous avions eu
s'aste cò	area	Si vous aviez eu
ou		S'ils ou si elles avaient eu
sê hibă sê	areamă	
	areafî	
	area	

Daca așû ou d'așû fi avut

Daca ai ou d'ai fi avut

Daca ar ou d'ar fi avut

Daca amă ou d'amă fi avut

Daca afî ou d'afî fi avut

Daca arû ou d'arû fi avut

*II-e forme.*¹⁰

Elle est composée du plus-que-parfait de l'indicatif précédé de *sě* ou de *cara sě*.

Sě avemă avută ou *Cara sě avemă avută*
Sě aveai avută ou *Cara sě aveai avută*
 Etc.

III-e forme, peu usitée. *autre III-e forme.*

<i>sě eră</i>	}	<i>sě am</i>	<i>sě eră s'avérem</i>
ou		<i>sě ai</i>	<i>sě eră s'avéreși</i>
<i>cara sě eră</i>		<i>sě aibă</i>	<i>sě eră s'avère</i>
ou		<i>sě avemă</i>	<i>sě eră s'avéremă</i>
<i>fureși cò era</i>		<i>sě aveți</i>	<i>sě eră s'avéreți</i>
		<i>sě aibă</i>	<i>sě eră s'avère</i>

Sě ai
Las' sě aibă
Sě aveți
Las' sě aibă

I M P É R A T I F ¹³

Ai ou *sě ai*
Aibă ou *sě aibă*
Aveți ou *sě aveți*
Aibă ou *sě aibă*

Aie
 Qu'il ait
Ayez
 Qu'ils ou qu'elles aient

S U B J O N C T I F

Présent.

<i>Sě am</i>	Que j'aie
<i>Sě aĩ</i>	Que tu aies
<i>Sě aĩbã</i>	Qu'il <i>ou</i> qu'elle ait
<i>Sě avemũ</i>	Que nous ayons
<i>Sě aveřĩ</i>	Que vous ayez
<i>Sě aĩbã</i>	Qu'ils <i>ou</i> qu'elles aient

P a s s é. ¹⁴

<i>Sě fiũ avut</i>	<i>ou</i> <i>sě fi avut</i>	Que j'aie eu
<i>Sě fiĩ avut</i>	<i>ou</i> <i>sě fi avut</i>	Que tu aies eu
<i>Sě fiã avut</i>	<i>ou</i> <i>sě fi avut</i>	Qu'il <i>ou</i> qu'elle ait eu
<i>Sě fimũ avut</i>	<i>ou</i> <i>sě fi avut</i>	Que nous ayons eu
<i>Sě fiřĩ avut</i>	<i>ou</i> <i>sě fi avut</i>	Que vous ayez eu
<i>Sě fiã avut</i>	<i>ou</i> <i>sě fi avut</i>	Qu'ils <i>ou</i> qu'elles aient eu

I N F I N I T I F ¹⁵

<i>Avère</i>	Avoir
--------------	-------

P A R T I C I P E

Présent.

Ayant

Avëndü

Avëndu ou *avundu*
et *avënda-lü* ou *avunda-lü*

P a s s é.

Eu, ayant eu

Avut, *fémînu* avutä
pluriel avuŷ, fémînu avute*Avut*, *fémînu* *avutä*
pluriel avuŷ, *fémînu* *avute*

CONJUGAISON DU VERBE hire, fire, «être.»

Dialecte macédonien.

Dialecte danubien.

Traduction française.

I N D I C A T I F

Présent.

Jeũ ou mine escu ou hiũ
 Tine ești
 Iel ou ica iceste, ie ou u
 Noĩ himã
 Voĩ luiř
 Iellũ ou icelle sãnu ou suntu

Jeũ (eũ) ¹ sũn, sũnt ou 's
 Tu ieřũ ¹⁶
 Iel ou ica (el ou ea) iceste, ie ou 'ĩ
 Noĩ sũntemũ
 Voĩ sũnteřĩ
 Ieĩ ou icelle (eĩ ou elle) sũnt ou 's

Je suis
 Tu es
 Il ou elle est
 Nous sommes
 Vous êtes
 Ils ou elles sont

Imparfait.

Erãm
 Erãũ
 Erã
 Erãmũ
 Erãřũ
 Erã

Erãm ¹⁶
 Erãř
 Erã
 Erãmũ
 Erãřĩ
 Erã ou erãũ

J'étais
 Tu étais
 Il ou elle était
 Nous étions
 Vous étiez
 Ils ou elles étaient

Passé défini.

Fuï	<i>ou</i> fusëï 17	Je fus
Fuși	<i>ou</i> fusëși	Tu fus
Fu	<i>ou</i> fuse	Il <i>ou</i> elle fut
Fură	<i>ou</i> fusërămü	Nous fumes
Furăși	<i>ou</i> fusërăși	Vous fûtes
Fură	<i>ou</i> fusëră	Ils <i>ou</i> elles furent

Passé indéfini.

	<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i>
Am fostü	Fost-am	J'ai été
Ai fostü	Fost-aï	Tu as été
A fostü	Fost-a	Il <i>ou</i> elle a été
Amü fostü	Fost-am	Nous avons été
Ai fost	Fost-aï	Vous avez été
Aü fostü, a fostü	Fost-aü, fost-a	Ils <i>ou</i> elles ont été

Passé antérieur.

J'eus été
Tu eus été
Il <i>ou</i> elle eut été
Nous eûmes été
Vous eûtes été
Ils <i>ou</i> elles eurent été

- * Am fută
- * Ai fută
- * Are fută
- * Avemü fută
- * Aveși fută
- * Aü fută
- * Avü fută
- * Avüși fută
- * Avü fută
- * Avemü fută
- * Avütü fută
- * Avürü fută

Plus-que-parfait.

Fusèsem
Fusèseși
Fusèse
Fusèserăm
Fusèserăși
Fusèseră

* *Aveam fută*
* *Aveai fută*
* *Avea fută*
* *Aveamă fută*
* *Aveași fută*
* *Avea fută*

J'avais été
Tu avais été
Il *ou* elle avait été
Nous avions été
Vous aviez été
Ils *ou* elles avaient été

F u t u r.⁵*I-e forme.*

O să fi
O să fi
O să fi
O să fim
O să fi
O să fi

*II-e forme.*³

Oi fi *ou* voi
Ei fi *ou* vei
O fi *ou* va fi
Omă fi *ou* vomă fi
Ei fi *ou* veși fi
Oră fi *ou* voră fi

III-e forme.

Fi-voi
Fi-vei
Fi-va
Fi-vomă
Fi-veși
Fi-voră

Je serai
Tu seras
Il *ou* elle sera
Nous serons
Vous serez
Ils *ou* elles seront

*Va să hii*⁶
Va să hii
Va să hii
Va să hii
Va să hii
Va să hii

Futur antérieur. ¹⁸

Oï fi fostü *ou* voïü fi fostü
 Ęï fi fostü *ou* veï fi fostü
 O fi fostü. *ou* va fi fostü
 Omü fi fostü *ou* vomü fi fostü
 Ęïï fi fostü *ou* veïï fi fostü
 Orü fi fostü *ou* vorü fi fostü

J'aurai été
 Tu auras été
 Il *ou* elle aura été
 Nous aurons été
 Vous aurez été
 Ils *ou* elles auront été

CONDITIONNEL

Présent.

I-e forme. *II-e forme.*
 Aşü fi fir-aşü
 Aï fi fir-aï
 Ar fi fir-ar
 Amü fi fir-amü
 Aïï fi fir-aïï
 Arü fi fir-arü

Je serais
 Tu serais
 Il *ou* elle serait
 Nous serions
 Vous seriez
 Ils *ou* elles seraient.

Vrea së hiü
 Vrea së hiü
 Vrea së hibü
 Vrea së himü
 Vrea së hiï
 Vrea së hibü

Conditionnel présent avec la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

Cara sê hiü
 Cara sê hië
 Cara sê hibü
 Cara sê himü
 Cara sê hiŕi
 Cara sê hibä

II-e forme.^o

Sê firem ou s' fireși
 Sê fireși ou s' firei
 Sê fire
 Sê firemü
 Sê fireŕi
 Sê fire

Daca așü ou d'așü fi
 Daca aï ou d'aï fi
 Daca ar ou d'ar fi
 Daca amü ou d'amü fi
 Daca aŕi ou d'aŕi fi
 Daca arü ou d'arü fi

Si j'étais
 Si tu étais
 S'il ou si elle était
 Si nous étions
 Si vous étiez
 S'ils ou si elles étaient

Conditionnel passé.

<i>I-e forme.</i> ¹⁰	<i>II-e forme.</i>	<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i> ¹²
<i>Vrea sê eram</i>	<i>erâ sê hiâ</i>	Aștî fi fostî	ierâ sê fiî
<i>Vrea sê eraî</i>	<i>erâ sê hiî</i>	Aî fi fostî	ierâ sê fiî
<i>Vrea sê erâ</i>	<i>erâ sê hibâ</i>	Ar fi fostî	ierâ sê fiâ
<i>Vrea sê eramâ</i>	<i>erâ sê hiemâ</i>	Amî fi fostî	ierâ sê fimî
<i>Vrea sê erafî</i>	<i>erâ sê hiîfî</i>	Aîfî fi fostî	ierâ sê fiîfî
<i>Vrea sê erâ</i>	<i>erâ sê hibâ</i>	Arî fi fostî	ierâ sê fiâ

Conditionnel passé avec la conjonction conditionnelle «si.»

<i>I-e forme.</i>	<i>I-e forme.</i>
<i>Carâ sê</i>	<i>eram</i>
<i>ou</i>	<i>eraî</i>
<i>fureșî cî</i>	<i>erâ</i>
<i>ou</i>	<i>eramî</i>
<i>s'êste cî</i>	<i>erafî</i>
<i>ou</i>	<i>erâ</i>
<i>sê hibâ sê</i>	

<i>I-e forme.</i>	<i>I-e forme.</i>
<i>Daca aștî</i>	<i>ou d'aștî fi fostî</i>
<i>Daca aî</i>	<i>ou d'aî fi fostî</i>
<i>Daca ar</i>	<i>ou d'ar fi fostî</i>
<i>Daca amî</i>	<i>ou d'amî fi fostî</i>
<i>Daca aîfî</i>	<i>ou d'aîfî fi fostî</i>
<i>Daca arî</i>	<i>ou d'arî fi fostî</i>

<i>I-e forme.</i>	<i>I-e forme.</i>
<i>Si j'avais été</i>	<i>Si tu avais été</i>
<i>Si tu avais été</i>	<i>S'il ou si elle avait été</i>
<i>Si nous avions été</i>	<i>Si vous aviez été</i>
<i>Si vous aviez été</i>	<i>S'ils ou si elles auraient été</i>

II-e forme, peu usitée. ¹⁰

Sě erà	}	sě hǎü
ou		sě hǎ
Cara sě erà		sě hǎbǎ
ou		sě himü
fureşǎ cǎ erà		sě hişǎ
		sě hǎbǎ

hǎ ou sě hǎ
 las' sě hǎbǎ
 hişǎ ou sě hişǎ
 las' sě hǎbǎ

Sě escu ou sě hǎ
 Sě hǎ
 Sě hǎbǎ
 Sě himü
 Sě hişǎ
 Sě hǎbǎ

IMPÉRATIF. ¹³

fi
 ou sě fi
 fiǎ ou sě fiǎ
 fişǎ ou sě fişǎ
 fiǎ ou sě fiǎ

Sois
 Qu'il ou qu'elle soit
 Soyez
 Qu'ils ou qu'elles soient

SUBJONCTIF

Présent.

Sě fiü
 Sě fişǎ
 Sě fiǎ
 Sě fimü
 Sě fişǎ
 Sě fiǎ

Que je sois
 Que tu sois
 Qu'il ou qu'elle soit
 Que nous soyons
 Que vous soyez
 Qu'ils ou qu'elles soient

P a s s é. ¹⁴

- * Sè am futä
- * Sè aĩ futä
- * Sè aĩbä futä
- * Sè avemä futä
- * Sè avefĩ futä
- * Sè aĩbä futä

- Sè fiũ fostũ ou sè fi fostũ
- Sè fiĩ fostũ ou sè fi fostũ
- Sè fiä fostũ ou sè fi fostũ
- Sè fimũ fostũ ou sè fi fostũ
- Sè fiĩĩ fostũ ou sè fi fostũ
- Sè fiä fostũ ou sè fi fostũ

- Que j'aié été
- Que tu aies été
- Qu'il ou qu'elle ait été
- Que nous ayons été
- Que vous ayez été
- Qu'ils ou qu'elles aient été

I N F I N I T I F ¹⁵

hìre

fire ou fi

Être

P A R T I C I P E

Présent.

funda ou funda-luë
et hiĩndu

fiĩndũ

Étant

* fut, féminin * futä
pluriel * futĩ, féminin * fute

fostũ, féminin fostä
pluriel fostũ, féminin foste

Été, ayant été

Remarque. Les personnes à manières tant soit peu délicates évitent de se servir des formes du verbe «être» (dialecte macédonien) que nous avons marquées d'un astérisque, parce que ces formes rappellent le verbe dérivé du latin *future*.

I. CONJUGAISON DU VERBE *giuràre*, *jurare*, «*jurer*.»

Dialecte macédonien.

Dialecte danubien.

Traduction française.

I N D I C A T I F

Présent.

Ieñ ou *mine* *giur*
Tine *giurë*
Iel ou *ica* *giurã*
Noï *giurãmü*
Voï *giurañi*
Iellë ou *ielle* *giurã*

Ieñ (eñ) *jur*¹
 Tu *jurï*
Iel ou ica (el ou ea) *jurã*
 Noï *jurãmü*
 Voï *jurãñi*
Iel ou ielle (eï ou elle) *jurã*

Je jure
 Tu jures
 Il jure
 Nous jurons
 Vous jurez
 Ils jurent

Imparfait.

Giuram
Giurã
Giurã
Giurãmü
Giurañi
Giurã

Juram
Jurã
Jurã
Jurãmü
Jurañi
Jurã ou jurã

Je jurais
 Tu jurais.
 Il jurait
 Nous jurions
 Vous juriez
 Ils juraient

Passé défini.

Je jurai
Tu juras
Il jura
Nous jurâmes
Vous jurâtes
Ils jurèrent

Jurăi
Jurăși
Jură
Jurămă
Jurărași
Jurăra

Passé indéfini. ²¹

I-e forme.

Am jurat
Ași jurat
A jurat
Amă jurat
Ași jurat
Aă jurat

II-e forme. ²

jurat-am
jurat-ași
jurat-a
jurat-amă
jurat-ași
jurat-aă

Passé antérieur. ³

J'eus juré
Tu eus juré
Il eut juré
Nous eûmes juré
Vous eûtes juré
Ils eurent juré

Giurăt 20
Giurăși
Giură
Giurămă
Giurărași
Giurăra

Am giurată
Ași giurată
A giurată
Amă giurată
Ași giurată
Aă ou aă giurată

Aeă giurată
Aeuși giurată
Aeu giurată
Aeumă giurată
Aeută giurată
Aeura giurată

Plus-que-parfait.*I-e forme.*⁴

Aveam giurată
Aveai giurată
Avea giurată
Aveamă giurată
Aveați giurată
Avea giurată

II-e forme.

eram giurat, giurată
erai giurat, giurată
era giurat, giurată
eramă giurați, giurate
erați giurați, giurate
era giurați, giurate

*Jurăssem*²⁶
Jurăseși
Jurăse
Jurăserămă
Jurăserăți
Jurăseră

J'avais juré
Tu avais juré
Il avait juré
Nous avions juré
Vous aviez juré
Ils avaient juré

F u t u r.⁵*I-e forme.*⁷

O să jur
O să juri
O să jure
O să jurămă
O să jurați
O să jure

*II-e forme.*⁷

Oi jură ou voiți jură
Ți jură ou veți jură
O jură ou va jură
Omă jură ou vomă jură
Ți jură ou veți jură
Oră jură ou voră jură

Je jurerai
Tu jureras
Il jurera
Nous jurerons
Vous jurez
Ils jureront

III-e forme.

Jură-voști
Jură-veți
Jură-va
Jură-vomă
Jură-veți
Jură-voră

*Va să giur*⁶²²
Va să giură
Va să giură
Va să giurămă
Va să giurați
Va să giură

Futur antérieur. ¹⁸

Oï fi jurat	<i>ou</i> voïù fi jurat
Ëï fi jurat	<i>ou</i> veï fi jurat
O fi jurat	<i>ou</i> va fi jurat
Omü fi jurat	<i>ou</i> vomü fi jurat
Ëï fi jurat	<i>ou</i> veï fi jurat
Orü fi jurat	<i>ou</i> vorü fi jurat

J'aurai juré
Tu auras juré
Il aura juré
Nous aurons juré
Vous aurez juré
Ils auront juré

CONDITIONNEL

Présent.

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme. s</i>
Aşü jurà	jurar-aşü
Aï jurà	jurar-aï
Ar jurà	jurar-ar
Amü jurà	jurar-amü
Aï jurà	jurar-aï
Arü jurà	jurar-arü

Vrea sè giur
Vrea sè giurü
Vrea sè giurü
Vrea sè giurämü
Vrea sè giurafï
Vrea sè giurärü

Je jurerais
Tu jurerais
Il jurerait
Nous jurerions
Vous jureriez
Ils jureraient

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

<p><i>I-e forme.</i></p> <p>Cara sê ou fureșê cõ ou s'êste cõ</p>	<p><i>giur</i> <i>giurî</i> <i>giurâ</i> <i>giurâmî</i> <i>giurașî</i> <i>giurâ</i></p>	<p><i>I-e forme.</i></p> <p>Daca așî Daca aî Daca ar Daca amî Daca aî Daca arî</p>	<p><i>ou d'așî jurâ</i> <i>ou d'aî jurâ</i> <i>ou d'ar jurâ</i> <i>ou d'amî jurâ</i> <i>ou d'aî jurâ</i> <i>ou d'arî jurâ</i></p>	<p>Si je jurais Si tu jurais S'il jurait Si nous jurions Si vous juriez S'ils jureraient</p>
<p><i>II-e forme.⁹</i></p> <p>sê giurare sê giurareșî sê giurare sê giurare sê giurareșî sê giurare</p>	<p><i>III-e forme.¹⁰</i></p> <p>sê hibâ sê giur sê hibâ sê giurî sê hibâ sê giure sê hibâ sê giurâmî sê hibâ sê giurașî sê hibâ sê giure</p>	<p><i>II-e forme.</i></p> <p>sê fiâ sê jur sê fiâ sê jurî sê fiâ sê jure sê fiâ sê jurâmî sê fiâ sê jurașî sê fiâ sê jure</p>		

<p><i>I-e forme.</i></p> <p>Vrea sê giuram Vrea sê giurâ Vrea sê giurâ Vrea sê giurâmî Vrea sê giurașî Vrea sê giurâ</p>	<p><i>II-e forme.</i></p> <p>Erâ sê giur Erâ sê giurî Erâ sê giurâ Erâ sê giurâmî Erâ sê giurașî Erâ sê giurâ</p>	<p><i>I-e forme.</i></p> <p>Așî fi jurat Aî fi jurat Ar fi jurat Amî fi jurat Aî fi jurat Arî fi jurat</p>	<p><i>II-e forme.¹²</i></p> <p>ierâ sê jur ierâ sê jurî ierâ sê jure ierâ sê jurâmî ierâ sê jurașî ierâ sê jure</p>	<p>J'aurais juré Tu aurais juré Il aurait juré Nous aurions juré Vous auriez juré Ils auraient juré</p>
--	---	--	--	---

Conditionnel passé.¹¹

Conditionnel pressé avec la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

cara sã
ou
fureșã cõ
ou
s'este cõ
ou
sã habã sã

giuram
giurã
giurã
giurãmã
giurãŝi
giurã

Daca așñi ou d'așñi fi jurat
Daca ai ou d'ai fi jurat
Daca ar ou d'ar fi jurat
Daca amũ ou d'amũ fi jurat
Daca așŝi ou d'așŝi fi jurat
Daca arũ ou d'arũ fi jurat

Si j'avais juré
Si tu avais juré
S'il avait juré
Si nous avions juré
Si vous aviez juré
S'ils avaient juré

II-e forme.

Elle est composée du plus-que-parfait de l'indicatif précédé de *sã* ou de *cara sã*.

Sã acãm giurãtã ou *Cara sã acãm giurãtã*
Sã acãr giurãtã ou *Cara sã acãr giurãtã*,
ou encore :

Sã eram giurat ou *Cara sã eram giurat*
Sã erã giurat ou *Cara sã erã giurat*

III-e forme, peu usitée.¹⁰

Sã erã
ou
Cara sã erã
ou
fureșã cõ erã

sã giur
sã giurũ
sã giurã
sã giurãmũ
sã giurãŝi
sã giurã

autre III-e forme.
sã erã s'giurarem
sã erã s'giurareșũ
sã erã s'giurare
sã erã s'giuraremã
sã erã s'giurareŝi
sã erã s'giurare

I M P É R A T I F ¹³

Giurà ou sè giurì
 Las' sè giurà
 Giurați ou sè giurați
 Las' sè giurà

Jurā ou sè jurī
 Jure ou sè jure
 Jurați ou sè jurați
 Jure ou sè jure

Jure
 Qu'il jure
 Jurez
 Qu'ils jurent

S U B J O N C T I F

Présent. ²³

Sè giur
 Sè giurì
 Sè giurà
 Sè giurămù
 Sè giurați
 Sè giurà

Sè jur
 Sè jurī
 Sè jure
 Sè jurămù
 Sè jurați
 Sè jure

Que je jure
 Que tu jures
 Qu'il jure
 Que nous jurions
 Que vous juriez
 Qu'ils jurent

P a s s é.

Sè eseu ou ²⁴ sè hiù giurat, giuratà
 Sè hiù giurat, giuratà
 Sè hibà giurat, giuratà
 Sè himù giurați, giurate
 Sè hiți giurați, giurate
 Sè hibà giurați, giurate

Sè fiù jurat ou sè fi jurat ¹⁴
 Sè fi jurat ou sè fi jurat
 Sè fiã jurat ou sè fi jurat
 Sè fimù jurat ou sè fi jurat
 Sè fiți jurat ou sè fi jurat
 Sè fiã jurat ou sè fi jurat

Que j'aie juré
 Que tu aies juré
 Qu'il ait juré
 Que nous ayons juré
 Que vous ayez juré
 Qu'ils aient juré

I N F I N I T I F ¹⁵

Giurare | Jurare *ou* jurà | Jurer

P A R T I C I P E

Présent.

Giurându | Jurândă | Jurant

P a s s é.

Giurat, *fémînin* jurată | Jurat, *fémînin* jurată | Juré, jurée
 pluriel *giurați*, *fémînin* *jurate* | pluriel *jurati*, *fémînin* *jurate* | jurés, jurées

Giurare

Giurându *ou* *giurându-lui*Giurat, *fémînin* *giurată*
 pluriel *giurați*, *fémînin* *giurate*

II. CONJUGAISON DU VERBE **durmîre**, **dormire**, «**dormir**.»

Dialecte macédonien.

Dialecte danubien.

Traduction française.

I N D I C A T I F

Présent.

Ieŭ ou *mine* *dormu*
Tine *dorîni*
Iel ou *iea* *dôrme*
Noŭ *durmîmîŭ*
Voŭ *durmîŭŭi*
Iellî ou *ielle* *dormu*

Ieŭ (eŭ) *dormŭ* ¹
 Tu *dormŭ*
Iel ou *iea* (el ou ea) *dôrme*
 Noŭ *dormimŭ*
 Voŭ *dormiŭi*
Ieŭ ou *ielle* (eŭ ou elle) *dormŭ*

Je dors
 Tu dors
 Il dort
 Nous dormons
 Vous dormez
 Ils dorment

Imparfait.

Durmîam
Durmîaiŭ
Durmîiŭ
Durmîiamŭ
Durmîiaŭi
Durmîiŭ

Dormiam ou *dormeam*
Dormiai ou *dormeaŭ*
Dormiŭ ou *dormea*
Dormiamŭ ou *dormeamŭ*
Dormiaŭi ou *dormeaŭi*
Dormiŭ ou *dormeaŭ*

Je dormais
 Tu dormais
 Il dormait
 Nous dormions
 Vous dormiez
 Ils dormaient

Passé défini.

Dormii	Je dormis
Dormiși	Tu dormis
Dormi	Il dormit
Dormirăm	Nous dormîmes
Dormirăți	Vous dormîtes
Dormiră	Ils dormirent

Passé indéfini. ²¹

<i>I-e forme.</i>		<i>II-e forme.</i> ²	
Am dormit	dormit-am	J'ai dormi	
Ai dormit	dormit-ai	Tu as dormi	
A dormit	dormit-a	Il a dormi	
Am dormit	dormit-am	Nous avons dormi	
Ai dormit	dormit-ai	Vous avez dormi	
A dormit	dormit-a	Ils ont dormi	

Passé antérieur.

<i>Am dormită</i>	<i>Am dormit-ă</i>	<i>J'eus dormi</i>
<i>Ai dormită</i>	<i>Ai dormit-ă</i>	<i>Tu eus dormi</i>
<i>Are dormită</i>	<i>Are dormit-ă</i>	<i>Il eut dormi</i>
<i>Amăm dormită</i>	<i>Amăm dormit-ă</i>	<i>Nous eûmes dormi</i>
<i>Aveți dormită</i>	<i>Aveți dormit-ă</i>	<i>Vous eûtes dormi</i>
<i>Auă ou aiă dormită</i>	<i>Auă dormit-ă</i>	<i>Ils eurent dormi</i>

Plus-que-parfait.*I-e forme.* ⁴

Aveam durmîntă eram durmînt, durmîntă
Aveai durmîntă erai durmînt, durmîntă
Avea durmîntă era durmînt, durmîntă
Aveamă durmîntă eramă durmîntă, durmînte
Aveați durmîntă erați durmîntă, durmînte
Avea durmîntă era durmîntă, durmînte

II-e forme.

Aveam durmîntă eram durmînt, durmîntă
Aveai durmîntă erai durmînt, durmîntă
Avea durmîntă era durmînt, durmîntă
Aveamă durmîntă eramă durmîntă, durmînte
Aveați durmîntă erați durmîntă, durmînte
Avea durmîntă era durmîntă, durmînte

Vă să dormu
Vă să dormi
Vă să dormă
Vă să dormimă
Vă să dormiți
Vă să dormă

Dormissem ²⁶
 Dormisseși
 Dormisse
 Dormisserăm
 Dormisserăți
 Dormisseră

F u t u r. ⁵*I-e forme.* ⁷

O să dormă
 O să dormi
 O să dormă
 O să dormimă
 O să dormiți
 O să dormă

II-e forme.

Oi dormi *ou* voiți dormi
 Ei dormi *ou* veți dormi
 O dormi *ou* va dormi
 Omă dormi *ou* vomă dormi
 Eiți dormi *ou* veți dormi
 Oră dormi *ou* voră dormi

III-e forme.

Dormi-voiți
 Dormi-veți
 Dormi-va
 Dormi-vomă
 Dormi-veți
 Dormi-voră

J'avais dormi
 Tu avais dormi
 Il avait dormi
 Nous avions dormi
 Vous aviez dormi
 Ils avaient dormi

Je dormirai
 Tu dormiras
 Il dormira
 Nous dormirons
 Vous dormirez
 Ils dormiront

Futur antérieur. ¹⁸

Oi fi dormit	<i>oe</i> voiŭ fi dormit	J'aurai dormi
Ëi fi dormit	<i>oe</i> veï fi dormit	Tu auras dormi
O fi dormit	<i>oe</i> va fi dormit	Il aura dormi
Omă fi dormit	<i>oe</i> vomă fi dormit	Nous aurons dormi
Ëfi fi dormit	<i>oe</i> veï fi dormit	Vous aurez dormi
Oră fi dormit	<i>oe</i> voră fi dormit	Ils auront dormi

CONDITIONNEL

Présent.

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i> ^s
Aşŭ dormi	dormir-aşŭ
Aï dormi	dormir-aï
Ar dormi	dormir-ar
Amă dormi	dormir-amă
Afi dormi	dormir-afi
Ară dormi	dormir-ară
	Je dormirais
	Tu dormirais
	Il dormirait
	Nous dormirions
	Vous dormiriez
	Ils dormiraitent

- Vrea se dormu*
- Vrea se dorîni*
- Vrea se dórma*
- Vrea se durîimă*
- Vrea se durîiŭi*
- Vrea se dórma*

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

<i>I-e forme.</i>		<i>I-e forme.</i>		<i>I-e forme.</i>		
<i>Cara se</i> (ou <i>cara si</i>)	<i>dormu</i> ou <i>dormi</i> <i>dormă</i> <i>durmimă</i> <i>durmiți</i> <i>dormă</i>	<i>fureșe cō</i> ou <i>s'este cō</i>	<i>dormu</i> <i>dormi</i> <i>dormă</i> <i>durmimă</i> <i>durmiți</i> <i>dormă</i>	Daca <i>aștū</i> Daca <i>aī</i> Daca <i>ar</i> Daca <i>amū</i> Daca <i>aī</i> Daca <i>arū</i>	ou d' <i>aștū</i> dormi ou d' <i>aī</i> dormi ou d' <i>ar</i> dormi ou d' <i>amū</i> dormi ou d' <i>aī</i> dormi ou d' <i>arū</i> dormi	Si je dormais Si tu dormais S'il dormait Si nous dormions Si vous dormiez S'ils dormaient
<i>II-e forme.⁹</i>		<i>III-e forme.¹⁰</i>		<i>II-e forme.</i>		
<i>se durmirem</i> ou <i>s'durmireșe</i> <i>se durmireșe</i> ou <i>s'durmireșe</i> <i>se durmire</i> <i>se durmiremă</i> <i>se durmireți</i> <i>se durmire</i>	<i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i>	<i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i> <i>se hibă</i>	<i>Să fiă</i> <i>să fiă</i> <i>Să fiă</i> <i>să fiă</i> <i>Să fiă</i> <i>să fiă</i> <i>Să fiă</i> <i>să fiă</i> <i>Să fiă</i> <i>să fiă</i> <i>Să fiă</i> <i>să fiă</i>	<i>Să fiă</i> <i>să fiă</i> <i>Să fiă</i> <i>să fiă</i> <i>Să fiă</i> <i>să fiă</i> <i>Să fiă</i> <i>să fiă</i> <i>Să fiă</i> <i>să fiă</i> <i>Să fiă</i> <i>să fiă</i>		
<i>I-e forme.</i>		<i>II-e forme.¹¹</i>		<i>I-e forme.¹²</i>		
<i>Vrea se durmiam</i> <i>Vrea se durmiăi</i> <i>Vrea se durmiă</i> <i>Vrea se durmiamă</i> <i>Vrea se durmiăți</i> <i>Vrea se durmiă</i>	<i>Eră</i> <i>se durmiam</i> <i>Eră</i> <i>se durmiă</i> <i>Eră</i> <i>se durmiă</i> <i>Eră</i> <i>se durmiamă</i> <i>Eră</i> <i>se durmiăți</i> <i>Eră</i> <i>se durmiă</i>	<i>Aștū</i> <i>fi dormit</i> <i>Aī</i> <i>fi dormit</i> <i>Ar</i> <i>fi dormit</i> <i>Amū</i> <i>fi dormit</i> <i>Aī</i> <i>fi dormit</i> <i>Arū</i> <i>fi dormit</i>	<i>ieră</i> <i>să dormū</i> <i>ieră</i> <i>să dormī</i> <i>ieră</i> <i>să dormă</i> <i>ieră</i> <i>să dormimū</i> <i>ieră</i> <i>să dormiți</i> <i>ieră</i> <i>să dormă</i>	<i>J'aurais dormi</i> <i>Tu aurais dormi</i> <i>Il aurait dormi</i> <i>Nous aurions dormi</i> <i>Vous auriez dormi</i> <i>Ils auraient dormi</i>		

I-e forme.

Cara s^ê } *durmîam*
 ou } *durmîaiă*
fureşî c^o } *durmîă*
 ou } *durmîamă*
s'êste c^o } *durmîaţă*
 ou } *durmîă*
s^ê hîbă s^ê

II-e forme.

Elle est composée du plus-que-parfait de l'indicatif précédé de *s^ê* ou de *cara s^ê*.

S^ê aveam durmîlă ou *Cara s^ê aveam durmîlă*
S^ê aveai durmîlă ou *Cara s^ê aveai durmîlă*

ou encore :

S^ê eram durmît ou *Cara s^ê eram durmît*
S^ê erai durmît ou *Cara s^ê erai durmît*

III-e forme, peu usitée.¹⁰

Autre III-e forme.

S^ê eră } *s^ê dormu* } *s^ê eră s'durmîcerem*
 ou } *s^ê dormî* } *s^ê eră s'durmîcereşî*
Cara s^ê eră } *s^ê dormă* } *s^ê eră s'durmîcere*
 ou } *s^ê durmîmă* } *s^ê eră s'durmîceremă*
fureşî c^o eră } *s^ê durmîţi* } *s^ê eră s'durmîcereţi*
 } *s^ê dormă* } *s^ê eră s'durmîcere*

Daca aşŭ ou *d'aşŭ* fi dormit
Daca ai ou *d'ai* fi dormit
Daca ar ou *d'ar* fi dormit
Daca amŭ ou *d'amŭ* fi dormit
Daca aŭ ou *d'aŭ* fi dormit
Daca arŭ ou *d'arŭ* fi dormit

Si j'avais dormi
Si tu avais dormi
S'il avait dormi
Si nous avions dormi
Si vous aviez dormi
S'ils avaient dormi

I M P É R A T I F ¹³

Dormi ou *sě dormi*
Las' sě dormă
Dormiți ou *sě dormiți*
Las' sě dormă

Dormi ou *sě dormi*
Dormă ou *sě dormă*
Dormiți ou *sě dormiți*
Dormă ou *sě dormă*

Dors
 Qu'il dorme
 Dormez
 Qu'ils dorment

S U B J O N C T I F

Présent. ²³

Sě dormu
Sě dormi
Sě dormă
Sě dormimă
Sě dormiți
Sě dormă

Sě dormu
Sě dormi
Sě dormă
Sě dormimă
Sě dormiți
Sě dormă

Que je dorme
 Que tu dormes
 Qu'il dorme
 Que nous dormions
 Que vous dormiez
 Qu'ils dorment

P a s s é.

Sě hiă durmăt, durmătă
Sě hiă durmăt, durmătă
Sě hiă durmăt, durmătă
Sě hiă durmăt, durmătă
Sě hiă durmăt, durmătă
Sě hiă durmăt, durmătă

Sě fiu dormit ou *sě fi dormit*¹⁴
Sě fi dormit ou *sě fi dormit*
Sě fiă dormit ou *sě fi dormit*
Sě fimă dormit ou *sě fi dormit*
Sě fiți dormit ou *sě fi dormit*
Sě fiă dormit ou *sě fi dormit*

Que j'aie dormi
 Que tu aies dormi
 Qu'il ait dormi
 Que nous ayons dormi
 Que vous ayez dormi
 Qu'ils aient dormi

I N F I N I T I F ¹⁵

Dormire

ou dormi*Durmire*

P A R T I C I P E

Présent.

Dormant

Dormindă

Durmînda ou *durmînda-lui*

P a s s é.

Dormi, ayant dormi

Dormit, *fémînin* dormită
pluriel dormiți, *fémînin* dormite*Durmît*, *fémînin* *durmîată*
pluriel *durmîți*, *fémînin* *durmîte*

CONJUGAISON DU VERBE vidère, vedere, « voir. »

Dialecte macédonien.

Dialecte danubien.

Traduction française.

I N D I C A T I F

Présent.

Ieŭ ou *mine* *ved*
Tine *veđi*
Iel ou *ica* *vide*
Noï *videmü*
Voï *videſi*
Iellï ou *ielle* *vedü*

Ieŭ (eŭ) *veđü* !
 Tu *veđi*
Iel *ou* *ica* (el *ou* ea) *vede*
 Noï *vedemü*
 Voï *vedeſi*
Ieŭ *ou* *ielle* (eï *ou* elle) *vedü*

Je vois
 Tu vois
 Il voit
 Nous voyons
 Vous voyez
 Ils voient

Imparfait.

Videam
Videai
Videä
Videamü
Videafï
Videä

Videam
Videai
Videä
Videamü
Videafï
Videauſ, *videä*

Je voyais
 Tu voyais
 Il voyait
 Nous voyions
 Vous voyiez
 Ils voyaient

Passé défini.

Vëqut
Vëqutşî
Vëqû
Vëqurămü
Vëqurăşî
Vëqură

Je vis
Tu vis
Il vit
Nous vimes
Vous vîtes
Ils virent

Passé indéfini.²¹

I-e forme.

Am vëqut
Ai vëqut
A vëqut
Amü vëqut
Aşî vëqut
Aş vëqut

II-e forme.²

Vëqut-am
Vëqut-aş
Vëqut-a
Vëqut-amü
Vëqut-aşî
Vëqut-aş

J'ai vu
Tu as vu
Il a vu
Nous avons vu
Vous avez vu
Ils ont vu

Passé antérieur.³

Acuü vîqutü
Acuşşë vîqutü
Acü vîqutü
Acumü vîqutü
Acutü vîqutü
Acurü vîqutü

J'eus vu
Tu eus vu
Il eut vu
Nous eûmes vu
Vous eûtes vu
Ils eurent vu

Am vîqutü

Ai vîqutü

A vîqutü

Amü vîqutü

Aşî vîqutü

Aş ou aüü vîqutü

Acuü vîqutü

Acuşşë vîqutü

Acü vîqutü

Acumü vîqutü

Acutü vîqutü

Acurü vîqutü

Plus-que-parfait.

J'avais vu
Tu avais vu
Il avait vu
Nous avions vu
Vous aviez vu
Ils avaient vu

Vëqûsse^m 26
Vëqûsseşi
Vëqûsse
Vëqûsserãmü
Vëqûsserãlî
Vëqûsserã

Aveam vidutã 4
Aveat vidutã
Avea vidutã
Aveamü vidutã
Avealî vidutã
Avea vidutã

F u t u r. 5

I-e forme. 7
O së vëqû
O së vedî
O së vëqã (vaqã)
O së vedemü
O së vedeî
O së vëqã (vaqã)

II-e forme. 7
Oî vedé ou voü vedé
Ëî vedé ou veî vedé
O vedé ou va vedé
Omü vedé ou vomü vedé
Ëî vedé ou veî vedé
Orü vedé ou vorü vedé

Je verrai
Tu verras
Il verra
Nous verrons
Vous verrez
Ils verront

III-e forme.

Vedé-voîñ
Vedé-veî
Vedé-va
Vedé-vomü
Vedé-veî
Vedé-vorü

Va së ved 6
Va së veî
Va së vëqã
Va së videmü
Va së videî
Va së vëqã

Futur antérieur. ¹⁸

Oï fi vëđut *ou* voïň fi vëđut
 Ěï fi vëđut *ou* veĭ fi vëđut
 O fi vëđut *ou* va fi vëđut
 Omň fi vëđut *ou* vomň fi vëđut
 Ěĭ fi vëđut *ou* veĭ fi vëđut
 Orň fi vëđut *ou* vorň fi vëđut

J'aurai vu
 Tu auras vu
 Il aura vu
 Nous aurons vu
 Vous aurez vu
 Ils auront vu

CONDITIONNEL

Présent.

I-e forme.
 Aňň vedé
 Aĭ vedé
 Ar vedé
 Amň vedé
 Aĭ vedé
 Arň vedé

II-e forme. ^s
 vedér-aňň
 vedér-aĭ
 vedér-ar
 vedér-amň
 vedér-aĭ
 vedér-arň

Vra sě včđ
Vra sě veđĭ
Vra sě včđä
Vra sě včđemň
Vra sě včđeĭ
Vra sě včđä

Je verrais
 Tu verrais
 Il verrait
 Nous verrions
 Vous verriez
 Ils verraient

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle « si. »

<i>I-e forme.</i>	<i>I-e forme.</i>	<i>I-e forme.</i>	<i>I-e forme.</i>
Cară sê (ou 'ara s')	ved vefî vêdă videmû videfî vîdă	ou	Daca așû Daca aî Daca ar Daca amû Daca aî Daca arû
	fureșî cõ ou s'îste cõ		ou d'așû vedé ou d'aî vedé ou d'ar vedé ou d'amû vedé ou d'aî vedé ou d'arû vedé
			<i>II-e forme.</i>
			Sê fiă sê vëqû Sê fiă sê veqî Sê fiă sê vëdă (vađă) Sê fiă sê vedemû Sê fiă sê vedeî Sê fiă sê vëdă (vađă)
			<i>III-e forme.</i> ⁹
			sê hibă sê ved sê hibă sê veqî sê hibă sê vëdă sê hibă sê videmû sê hibă sê videî sê hibă sê vëdă
			<i>III-e forme.</i> ¹⁰

Si je voyais
Si tu voyais
S'il voyait
Si nous voyions
Si vous voyiez
S'ils voyaient

Conditionnel passé I

<i>I-e forme.</i>	<i>I-e forme.</i>	<i>I-e forme.</i>	<i>I-e forme.</i>
Vrea sê videam Vrea sê videai Vrea sê videa Vrea sê videamû Vrea sê videai Vrea sê videa	erû sê ved erû sê veqî erû sê vëdă erû sê videmû erû sê videî erû sê vëdă		J'aurais vu Tu aurais vu Il aurait vu Nous aurions vu Vous auriez vu Ils auraient vu
			<i>II-e forme.</i> ¹¹
			ierû sê vëqû ierû sê veqî ierû sê vëdă (vađă) ierû sê vedemû ierû sê vedeî ierû sê vëdă (vađă)
			<i>II-e forme.</i> ¹²

Conditionnel passé précédé de la conjonction conditionnelle « si. »

I-e forme.

cară sê	}	v. deam
ou		videaî
fureî cõ	}	videa
ou		videamã
s'este cõ	}	videaî
ou		videa
sê hãbã sê		

II-e forme.

Elle est composée du plus-que-parfait de l'indicatif précédé de *sê* ou de *cară sê*.

Sê *aveam* *viđutã* ou *Cară sê* *aveam* *viđutã*
 Sê *aveai* *viđutã* ou *Cară sê* *aveai* *viđutã*
 Etc.

III-e forme. peu usitée.¹⁰

Sê erã	}	sê erã s'vidérem
ou		sê erã s'vidéreî
Cară sê erã	}	sê erã s'vidére
ou		sê erã s'vidéremã
fureî cõ erã	}	sê erã s'vidéreî
		sê erã s'vidére

Autre III-e forme.

Dacă aîm	ou	d'aîm	fi	vêdut
Dacă aî	ou	d'aî	fi	vêdut
Dacă ar	ou	d'ar	fi	vêdut
Dacă amũ	ou	d'amũ	fi	vêdut
Dacă aî	ou	d'aî	fi	vêdut
Dacă arũ	ou	d'arũ	fi	vêdut

Si j'avais vu
 Si tu avais vu
 S'il avait vu
 Si nous avions vu
 Si vous aviez vu
 S'ils avaient vu

I M P É R A T I F ¹³

Veđi ou *sě veđi*
Las' sě vėdā
Videfi ou *sě videfi*
Las' sě vėdā

Veđi ou *sě veđi*
Vėdā (*vađā*) ou *sě vėdā*
Vedeŋi ou *sě vedeŋi*
Vėdā (*vađā*) ou *sě vėdā*

Vois
 Qu'il voie
 Voyez
 Qu'ils voyent

S U B J O N C T I F

Présent. ²³

Sě vėd
Sě veđi
Sě vėdā
Sě vėdemū
Sě videfi
Sě vėdā

Sě vėdū
Sě veđi
Sě vėdā (*vađā*)
Sě vėdemū
Sě videfi
Sě vėdā (*vađā*)

Que je voie
 Que tu voies
 Qu'il voie
 Que nous voyions
 Que vous voyiez
 Qu'ils voient

P a s s é. ¹⁴

Sě an viđutā ²⁴
Sě ā viđutā
Sě ābā viđutā
Sě avemū viđutā
Sě aveŋi viđutā
Sě ābā viđutā

Sě fiū vėdūt ou *sě fi vėdūt*
Sě fi vėdūt ou *sě fi vėdūt*
Sě fiā vėdūt ou *sě fi vėdūt*
Sě fimū vėdūt ou *sě fi vėdūt*
Sě fiŋ vėdūt ou *sě fi vėdūt*
Sě fiā vėdūt ou *sě fi vėdūt*

Que j'aie vu
 Que tu aies vu
 Qu'il ait vu
 Que nous ayons vu
 Que vous ayez vu
 Qu'ils aient vu

INFINITIVE¹⁵

Vidère

Vedere ou vedē

Voir

PARTICIPE

Présent.

Vēdēdu ou vidēnda-luŕ
et vidēndu ou vidēnda-luŕ

Vēdēndū

Voyant

Passé.

Vēdūt, féminin vidūta
pluriel vidūŕŕ, féminin vidūteVēdūt, féminin vēdūtā
pluriel vēdūŕŕ, féminin vēdūteVu, vue
Vus, vues

CÓNJUGAISON DU VERBE *dicere*, *dicere*, « dire. »

Dialecte macédonien.

Ieũ ou *mine* *dic*
Tine *dicĩ*
Iel ou *iea* *dicẽ*
 Noĩ *dicemũ*
 Voĩ *dicetĩ*
Iellũ ou *ielle* *dicũ*

diccam
diccaĩ
diccã
diccamũ
diccaĩ
diccã

Dialecte danubien.

I N D I C A T I F

Présent.

Ieũ (eũ) *dic* ¹
Tu *dicĩ*
Iel ou *iea* (el ou ea) *dicẽ*
Noĩ *dicemũ*
Voĩ *dicetĩ*
Ieĩ ou *ielle* (eĩ ou elle) *dicũ*

diccam
diccaĩ
diccã
diccamũ
diccaĩ
diccã

Imparfait.

Ieũ *disais*
Tu *disaĩ*
Il *disait*
Nous *disions*
Vous *disiez*
Ils *disaient*

Traduction française.

Je *dis*
Tu *dis*
Il *dit*
Nous *disons*
Vous *dites*
Ils *disent*

Passé défini.

ḡišū
ḡišṣēṣī
ḡišse
ḡišsimū
ḡišsitū
ḡišsurū ou *ḡišserū*

Am ḡisā
Aī ḡisā
Are ḡisā
Avemū ḡisā
Avetī ḡisā
Aū ou *aiū ḡisā*

Avū ḡisā
Avuṣī ḡisā
Avū ḡisā
Avumū ḡisā
Avutū ḡisā
Avurū ḡisā

ḡissēī
ḡissēṣī
ḡisse
ḡisserāmū et *ḡisserāmū*
ḡisserāī et *ḡisserāī*
ḡisserā

Passé indéfini.²¹

I-e forme.

*II-e forme.*²

Am ḡis
Aī ḡis
A ḡis
Amū ḡisū
Aī ḡis
Aū ḡis

ḡis-am
ḡis aī
ḡis-a
ḡis-am
ḡis-aī
ḡis-aū

J'ai dit
Tu as dit
Il a dit
Nous avons dit
Vous avez dit
Ils ont dit

Passé antérieur.³

J'eus dit
Tu eus dit
Il eut dit
Nous eûmes dit
Vous eûtes dit
Ils eurent dit

Plus-que-parfait.

Aveam ȕisă ⁴
Aveai ȕisă
Avea ȕisă
Aveamă ȕisă
Aveați ȕisă
Avea ȕisă

ȕissessem ²⁶
ȕissesseși
ȕissesse
ȕissesserăm
ȕissesserăți
ȕissessero

J'avais dit
Tu avais dit
Il avait dit
Nous avions dit
Vous aviez dit
Ils avaient dit

F u t u r. ⁵*I-e forme.* ⁷

O sê ȕic
O sê ȕicî
O sê ȕică
O sê ȕicem
O sê ȕiceti
O sê ȕică

II-e forme. ⁷

Oî ȕice *ou* voî ȕice
Eî ȕice *ou* veî ȕice
O ȕice *ou* va ȕice
Omă ȕice *ou* vomă ȕice
Eî ȕice *ou* veî ȕice
Oră ȕice *ou* voră ȕice

Va sê ȕic ⁶
Va sê ȕicî
Va sê ȕică
Va sê ȕicem *ou ȕicim*
Va sê ȕiceti *ou ȕiceti*
Va sê ȕică

Je dirai
Tu diras
Il dira
Nous dirons
Vous direz
Ils diront

III-e forme.

ȕice-voî
ȕice-veî
ȕice-va
ȕice-vomă
ȕice-veî
ȕice-voră

Futur antérieur. ¹⁸

Oï fi *qis* *ou* voïü fi *qis*
 Ęi fi *qis* *ou* veï fi *qis*
 O fi *qis* *ou* va fi *qis*
 Omü fi *qis* *ou* vomü fi *qis*
 Ęi fi *qis* *ou* veïi fi *qis*
 Orü fi *qis* *ou* vorü fi *qis*

J'aurai dit
 Tu auras dit
 Il aura dit
 Nous aurons dit
 Vous aurez dit
 Ils auront dit

CONDITIONNEL

Présent.

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i> ⁸
Aşü <i>qice</i>	qicer-aşü
Aï <i>qice</i>	qicer-aï
Ar <i>qice</i>	qicer-ar
Amü <i>qice</i>	qicer-amü
Aï <i>qice</i>	qicer-aï
Arü <i>qice</i>	qicer-arü

Je dirais
 Tu dirais
 Il dirait
 Nous dirions
 Vous diriez
 Ils diraient

Vra sê *qic*
Vra sê *qicë*
Vra sê *qicä*
Vra sê *qicemü* ou *qicimü*
Vra sê *qicetë* ou *qiceti*
Vra sê *qicä*

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle *si*.

Cara sè ou <i>Cara s'</i>)	<i>I-e forme.</i> <i>dic</i> ou <i>dic</i> <i>dică</i> <i>dicemû</i> <i>dicefî</i> <i>dică</i>	<i>dic</i> <i>dicî</i> <i>dice</i> <i>dicemû</i> <i>dicefî</i> <i>dică</i>	ou <i>furesî cõ</i> ou <i>s'este cõ</i>	<i>III-e forme.</i> ¹⁾ <i>sè hibă sè dic</i> <i>sè hibă sè dicî</i> <i>sè hibă sè dică</i> <i>sè hibă sè dicemû</i> <i>sè hibă sè dicefî</i> <i>sè hibă sè dică</i>	<i>I-e forme.</i> <i>dic</i> <i>dicî</i> <i>dică</i> <i>dicemû</i> <i>dicefî</i> <i>dică</i>	<i>II-e forme.</i> <i>dic</i> <i>dicî</i> <i>dică</i> <i>dicemû</i> <i>dicefî</i> <i>dică</i>	<i>Si je disais</i> <i>Si tu disais</i> <i>S'il disait</i> <i>Si nous disions</i> <i>Si vous disiez</i> <i>S'ils disaient</i>

II-e forme.

Sè dicêrem ou *s'dicêresî* *sè hibă sè dic*
Sè dicêresî ou *s'dicêrêî* *sè hibă sè dicî*
Sè dicêre *sè hibă sè dică*
Sè dicêremû *sè hibă sè dicemû*
Sè dicêrefî *sè hibă sè dicefî*
Sè dicêre *sè hibă sè dică*

Conditionnel passé. ¹⁾

<i>Vrea sè dicêam</i> <i>Vrea sè dicêaî</i> <i>Vrea sè dicêa</i> <i>Vrea sè dicêamû</i> <i>Vrea sè dicêaî</i> <i>Vrea sè dicêa</i>	<i>I-e forme.</i> <i>eră sè dic</i> <i>eră sè dicî</i> <i>eră sè dică</i> <i>eră sè dicemû</i> <i>eră sè dicefî</i> <i>eră sè dică</i>	<i>II-e forme.</i> <i>eră sè dic</i> <i>eră sè dicî</i> <i>eră sè dică</i> <i>eră sè dicemû</i> <i>eră sè dicefî</i> <i>eră sè dică</i>	<i>J'aurais dit</i> <i>Tu aurais dit</i> <i>Il aurait dit</i> <i>Nous aurions dit</i> <i>Vous auriez dit</i> <i>Ils auraient dit</i>

II-e forme. ¹²⁾

ieră sè dic
ieră sè dicî
ieră sè dică
ieră sè dicemû
ieră sè dicefî
ieră sè dică

Conditionnel passé précédé de la conjonction conditionnelle « si. »

<p><i>I-e forme.</i></p> <p>Cara sè ou fureşî cõ ou s'este cõ ou sè hîbă sè</p>	<p><i>dicam</i> <i>diceai</i> <i>dicea</i> <i>dicamă</i> <i>diceai</i> <i>dicea</i></p>	<p>Daca aşũ ou d'aşũ fi dis Daca aĩ ou d'aĩ fi dis Daca ar ou d'ar fi dis Daca amũ ou d'amũ fi dis Daca aĩ ou d'aĩ fi dis Daca arũ ou d'arũ fi dis</p>	<p>Si j'avais dit Si tu avais dit S'il avait dit Si nous avions dit Si vous aviez dit S'ils avaient dit</p>
---	---	--	---

II-e forme.
Elle est composée du plus-que-parfait de l'indicatif précédé de sè ou de cara sè.
Sè aveam şisă ou Cara sè aveam şisă
Sè aveai şisă ou Cara sè aveai şisă
Etc.

III-e forme, peu usitée.
Sè eră
ou
Cara sè eră
ou
fureşî cõ eră

Autre III-e forme.
sè eră sè şicérem
sè eră sè şicéreş
etc.
etc.
sè şicemă ou şicemă
sè şicemă ou şicemă
sè şică

I M P É R A T I F ¹³

di *ou sè dici*
dică *ou sè dică*
diceți *ou sè diceți*
dică *ou sè dică*

Dis
 Qu'il dise
 Dites
 Qu'ils disent

S U B J O N C T I F

Présent. ²³

Sè dic
Sè dici
Sè dică
Sè dicemû
Sè diceți
Sè dică

Que je dise
 Que tu dises
 Qu'il dise
 Que nous disions
 Que vous disiez
 Qu'ils disent

P a s s é.

Sè fiû dis *ou sè fi dis* ¹⁴
Sè fiy dis *ou sè fi dis*
Sè fiă dis *ou sè fi dis*
Sè fimû dis *ou sè fi dis*
Sè fiți dis *ou sè fi dis*
Sè fiă dis *ou sè fi dis*

Que j'aie dit
 Que tu aies dit
 Qu'il ait dit
 Que nous ayons dit
 Que vous ayez dit
 Qu'ils aient dit

di *ou sè diceți*
las' sè dică
diceți *ou sè diceți*
las' sè dică

Sè dic
Sè dici
Sè dică
Sè dicemû *ou dicimû*
Sè diceți *ou diceți*
Sè dică

Sè am disă ²⁴
Sè ai disă
Sè arbă disă
Sè avemû disă
Sè aveți disă
Sè arbă disă

I N F I N I T I F ¹⁵*dicere* ²⁵ ou *dicere**dicere* ou *dicere*

dire

P A R T I C I P E

Présent.

dicēdu ou *dicēnda-lui*
et *dicēdu* ou *dicēnda-lui**dicēndū*

disant

P a s s é.

dis, féminin *disă*
pluriel *diși*, féminin *dișe**dis*, féminin *disă*
pluriel *diși*, féminin *dișe*dit, dite
dits, dites.

CONJUGAISON DU VERBE **dàre, dare, «donner.»**

Dialecte macédonien.

Ieŭ ou *mine* *dàù*
Tine *dàì*
Iel ou *ica* *da*
Noï *dàmù*
Voï *daŕi*
Iellè ou *ielle* *da*

dedeam
dedeau
dedeu
dedeamù
dedeauŕi
dedeà

Dialecte danubien.

I N D I C A T I F

Présent.

Ieŭ (eŭ) *dau* 1
Tu *daŕ*
Iel *ou* *ica* (el *ou* ea) *dà*
Noï *dàmù*
Voï *daŕi*
Ieŭ *ou* *ielle* (eŭ *ou* elle) *dau* *ou* *dà*

Je donne
 Tu donnes
 Il donne
 Nous donnons
 Vous donnez
 Ils donnent

Imparfait.

dedeam *ou* *dam*
dedeau *ou* *daŕ*
dedeà *ou* *da*
dedeamù *ou* *dàmù*
dedeauŕi *ou* *daŕi*
dedeau *ou* *dau*

Je donnais
 Tu donnais
 Il donnait
 Nous donnions
 Vous donniez
 Ils donnaient

Traduction française.

dădu
dădăși
dăde
dădimă
dădită
dăderă ou *dădiră*

Passé défini.

dădăi
dădăși
dăde
dăderămă
dăderăi
dăderă

Je donnai
 Tu donnas
 Il donna
 Nous donnâmes
 Vous donnâtes
 Ils donnèrent

Passé indéfini. ²¹

I-e forme. ² *II-e forme.* ³

am dată, etc.

am dat, etc. dat-am, etc.

J'ai donné, etc.

avău dată, etc.

J'eus donné.

avăam dată, etc.

dedessem, etc. ou *dădussem*, etc. ²⁶

J'avais donné

Plus-que-par-f. it. ²⁷

ou dădăsem, etc.

Futur. ⁵

I-e forme. ⁷ *II-e forme.*

O să *dău*, etc. oî da *ou* *voîu* da,
 etc.

Va să dău, etc. ⁶

Je donnerai, etc.

III-e forme.

da-voîu, etc.

Futur antérieur. ¹⁸

Oi fi dat *ou* voiũ fi dat, etc. | J'aurai donné, etc.

CONDITIONNEL

Présent.

I-e forme. | *II-e forme.* ⁸
așũ da, etc. | dar-așũ, etc. | Je donnerais, etc.

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

Cara sã daũ, etc. *ou* *fureșã* cõ daũ, etc.
ou *s'este* cõ daũ, etc.

II-e forme. ⁹

Sã darem *ou* *s'darem*,
etc.

III-e forme. ¹⁰

sã hibã sã daũ,
etc.

I-e forme.

daca așũ da, etc.,
ou *d'așũ* da

II-e forme.

sã fiã sã daũ,
etc.

Si je donnais, etc.

Conditionnel passé. ¹¹*I-e forme.*

Vrea sã *dedeam*,
etc.

II-e forme.

erã sã daũ,
etc.

I-e forme.

Așũ da,
etc.

II-e forme. ¹²

ierã sã daũ,
etc.

Je donnerais, etc.

Conditionnel passé précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

Cara sè *dedeam*, etc. ou *fureşî cõ dedeam*,
ou *s'êste cõ dedeam*, ou sè *hibă sè dedeam*,
etc.

II-e forme.

Sè *aveam dată*, etc.
ou *Cara sè aveam dată*, etc.

*III-e forme.*¹⁰

Sè *eră sè daŭ*, ou *Cara sè eră sè daŭ*,
ou *fureşî cõ eră sè daŭ*, etc.
ou sè *eră sè darem*, etc.

Daca aşiŭ fi dat, etc.
ou *d'aşiŭ fi dat*, etc.

Si j'avais donné

I M P É R A T I F. 13

dă ou sè *daŭ*
las' sè *da*
daŭ ou sè *daŭ*
las' sè *da*

dă ou sè *daŭ*
dea ou sè *dea*
daŭ ou sè *daŭ*
dea ou sè *dea*

donne
qu'il donne
donnez
qu'ils donnent.

SUBJONCTIF

Présent.²³

Să daŭ
Să daļ
Să dea
Să dămŭ
Să daļŭ
Să dea

Que je donne
Que tu donnes
Qu'il donne
Que nous donnions
Que vous donniez
Qu'ils donnent

Passé.

Să fiŭ dat, ou să fi dat, etc.¹⁴

Que j'aie donné, etc.

INFINITIF¹⁵

dare ou da

donner

PARTICIPE

Présent.

dândŭ

donnant

Passé.

dat, féminin dată
pluriel daļŭ, féminin date

donné, féminin donnée
pluriel donnés, féminin données.

Să d-ŭ
Să daļ
Să da
Să dămŭ
Să daļŭ
Să da

Să am dată, etc.

dare

dându ou dă. dă-lă

dat, féminin dată
pluriel daļŭ, féminin date

CONJUGAISON DU VERBE **venir**, **venir**, «**venir**.»

Dialecte macédonien.

Dialecte danubien.

Traduction française.

I N D I C A T I F

Présent.

Ieù ou *mine* *vin*
Tinc *veni*
Iel ou *iea* *vine*
Noï *venimä*
Voï *veniŝi*
Iellä ou *ielle* *vinä*

Ieù (eù) *viù* ¹
 Tu *viù*
Iel ou *iea* (el ou ea) *vine*
 Noï *venimä*
 Voï *veniŝi*
Ieï ou *ielle* (eï ou elle) *vinü*

Je viens
 Tu viens
 Il vient
 Nous venons
 Vous venez
 Ils viennent

Vineam, etc.

Vineam, etc.

Je venais, etc.

Imparfait.

Passé défini.

Väiü
Veniŝi
Vänc ²⁰
Vinimimä
Vinätä
Vimmerä

Veni
Veniŝi
Veni
Venirämü
Veniräŝi
Venirä

Je vins
 Tu vins
 Il vint
 Nous vîmes
 Vous vîtes
 Ils virent

Passé indéfini. ²¹*I-e forme.*

Am venit, etc.

II-e forme. ²

Venit-am, etc.

Je suis venu, etc.

Passé antérieur. ³

Aouă vinită, etc.

Je fus venu, etc.

Plus-que-parfait.*I-e forme.* ⁴

Aveam vinită, etc. eram vinit, etc.

Venissem, etc. ²⁶

J'étais venu, etc.

Futur. ⁵*I-e forme.* ⁷Va să vin, etc. ⁶

O să vii, etc. Oi veni ou voi veni, etc.

Je viendrai, etc.

II-e forme.

Venl-voi, etc.

*III-e forme.***Futur antérieur.** ¹⁸

Oi fi venit ou voi fi venit

Je serai venu, etc.

CONDITIONNEL

Présent.

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i> ⁹
Aștă veni, etc.	venir-aștă, etc.

Vrea să *vin*, etc.

Je viendrais, etc.

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i>
Daca aștă veni, etc., ou d'aștă veni.	

*I-e forme.*Căra să *vin*, etc., ou *fureșă cō vin*, etc.
ou *s'este cō vin*, etc.

Si je venais, etc.

*II-e forme.*⁹Să *vinărem* ou *s'vinăreșă*, să *hibă să vin*,
etc.*II-e forme.*

Să fiă să viă, etc.

Conditionnel passé.¹¹

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i> ¹²
Vrea să <i>vineam</i> , etc.	Aștă fi venit, etc. ieră să viă, etc.

*II-e forme.*Vrea să *vinăam*, etc. eră să *vin*, etc.

Je serais venu, etc.

Conditionnel passé précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

Cara sè *vineam*, etc., ou *fureşi* cõ *vineam*,
ou *s'este* cõ *vineam*, ou sè *habã* sè *vineam*,
etc.

II-e forme.

Sè *aveam* *vinitã*, ou *Cara* sè *aveam* *vinitã*
ou *Sè eram* *vinit*, ou *Cara* sè *eram* *vinit*,
etc.

*III-e forme.*¹⁰

Sè *erã* sè *vin*, ou *cara* sè *erã* sè *vin*,
ou *fureşi* cõ *erã* sè *vin*, ou sè *erã* s' *vineárem*, etc.

Daca aşũ fi *venit*, etc.
ou *d'aşũ* fi *venit*, etc.

Si j'étais *venu*, etc.

I M P É R A T I F.¹³

Vinu ou *chino* ou sè *vhãũ*
las' sè *chinã*
Vhiniţi ou sè *vhiniţi*
las' sè *chinã*

Vino ou sè *vii*
viã (ou *viie*) ou sè *viã*
veniţi ou sè *veniţi*
viã (ou *viie*) ou sè *viã*

viens
qu'il *viene*
venez
qu'ils *viennent*.

SUBJONCTIF

Présent. ²³

Sě viñ
 Sě vñ
 Sě viiã (ou sě viie)
 Sě venimũ
 Sě veniřĩ
 Sě viiã (ou sě viie)

Que je vienne
 Que tu viennes
 Qu'il vienne
 Que nous venions
 Que vous veniez
 Qu'ils viennent

P a s s é.

Sě fiũ venit ou sě fi venit, etc. ¹⁴

Que je sois venu, etc.

I N F I N I T I F ¹⁵

venire

Venir

P A R T I C I P E

Présent.

venindũ ou viindũ

Venant

P a s s é.

venit, féminin venitã
 pluriel veniřĩ, féminin venite

venu, féminin venue
 pluriel venus, féminin venues.

Sě vñen
 Sě vñiřĩ
 Sě vñinã
 Sě vñinimũ
 Sě vñiniřĩ
 Sě vñinã

Sě hiũ ou sě escu vinit, etc. ²⁴

vinère

vinindu ou vininda-lũ

vinit, féminin vinitã,
 pluriel viniřĩ, féminin vinite

CONJUGAISON DU VERBE *vrére*, 1° vouloir, 2° aimer, *voire* vouloir.

Dialecte macédonien.

Dialecte danubien.

Traduction française.

I N D I C A T I F

Présent.

	<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i>	
<i>Ieŭ</i> ou <i>mine</i>	<i>voïŭ</i>	<i>vrëŭ</i>	Je veux, -- j'aime
<i>Tine</i>	<i>vrëŭ</i>	<i>vrëŭ</i>	Tu veux, -- tu aimes
<i>Iel</i> ou <i>iea</i>	<i>va</i>	<i>vré</i>	Il veut, -- il aime
<i>Noï</i>	<i>vremŭ</i>	<i>vremŭ</i>	Nous voulons, -- nous aimons
<i>Voï</i>	<i>vrëŭ</i>	<i>vrëŭ</i>	Vous voulez, -- vous aimez
<i>Iellŭ</i> ou <i>ielle</i>	<i>vré</i>	<i>vrëŭ</i>	Ils veulent, -- ils aiment

Imparfait.

	<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i>	
<i>Vream</i>	<i>Voiam</i>	<i>vream</i>	Je voulais, -- j'aimais
<i>Vreai</i>	<i>Voiaŭ</i>	<i>vreaŭ</i>	Tu voulais, -- tu aimais
<i>Vrea</i>	<i>Voia</i>	<i>vrea</i>	Il voulait, -- il aimait
<i>Vreamŭ</i>	<i>Voiamŭ</i>	<i>vreamŭ</i>	Nous voulions, -- nous aimions
<i>Vreafŭ</i>	<i>Voiaŭ</i>	<i>vreaŭ</i>	Vous vouliez, -- vous aimiez
<i>Vrea</i>	<i>Voiaŭ</i>	<i>vreaŭ</i>	Ils voulaient, -- ils aimaient

Passé défini.

I-e forme.

II-e forme.

Vrui
Vrușe
Vru
Vrumă
Vrută
Vruă

voii
voiši
voi
voirămă
voirăi
voiră

vrui
vrui
vru
vrurămă
vrurăi
vrură

ou vrusei
ou vruseși
ou vruse
ou vruserămă
ou vruserăi
ou vruseră

Je voulus, — j'aimai
Tu voulus, — tu aimas
Il voulut, — il aima
Nous voulûmes, — nous aimâmes
Vous voulûtes, — vous aimâtes
Ils voulurent, — ils aimèrent

Passé indéfini. ²¹

I-e forme.

Am voit ou am vrut, etc.

Am vrută, etc.

II-e forme. ²

Voit-am ou vrut-am, etc.

J'ai voulu, etc. — j'ai aimé

Passé antérieur. ³

Avui vrută, etc.

J'eus voulu, — j'eus aimé, etc.

Plus-que-parfait.

Avceam vrută ⁴

Voissem, etc. ²⁶

J'avais voulu, — j'avais aimé

F u t u r. ⁵*I-e forme.*O sě voï *ou* o sě vréũ, etc.*II-e forme.* ⁷oï voï *ou* oï vré, *ou* voïũ voï, etc.*III-e forme.*

voï-voïũ, etc.

F u t u r a n t é r i e u r. ¹⁸oï fi voit *ou* oï fi vrut, etc.
ou voïũ fi voit, etc.**C O N D I T I O N N E L****Présent.***I-e forme.*așũ voï *ou* așũ vré*II-e forme.* ⁸voir-așũ *ou* vrér-așũ*Va sě voïũ, etc.* ⁶

Je voudrai, etc. — j'aimerai

J'aurai voulu, etc., —
J'aurai aimé, etc.*Vrea sě voïũ, etc.*

Je voudrais, etc., J'aimerais, etc.

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

Cară sê voăă, etc., ou fureșă cō voăă, etc.
ou *S'êste cō voăă, etc.*

II-e forme.⁹

Sê vrérem ou s'vréreșă, etc.

III-e forme.¹⁰

Sê hăbă sê voăă, etc.

I-e forme.

Dacă aștă voi ou dacă aștă vré,
ou d'aștă voi,
ou d'aștă vré, etc.

II-e forme.

Sê fiă sê voăă, ou sê fiă sê vré,
etc.

Si je voulais, etc.,—si j'aimais, etc.

Conditionnel passé. ¹¹

I-e forme.

Vrea sê vream, etc. eră sê voăă, etc.

I-e forme.

aștă fi voit ou aștă fi vrut, etc.

II-e forme.¹²

ieră sê voăă ou ieră sê vré,
etc.

Je voudrais, — j'aimerais, etc.

Conditionnel passé précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

Cara se vream, etc., ou fureşă cǎ vream,
ou s'este cǎ vream, ou se hibă se vream,
 etc.

II-e forme.

Să aveam vrută ou Cara se aveam vrută,
 etc.

*III-e forme.*¹⁰

Să eră se vǎi, ou Cara se eră se vǎi
ou fureşă cǎ eră se vǎi, etc.
ou se eră s'vrérem, etc.

Vré ou se vrǎi

Las' se va

Vreţi ou se vreţi

Las' se va

Daca aşi fi voit, etc.
ou d'aşi fi voit, etc.
ou daca aşi fi vrut, etc.
ou d'aşi fi vrut

Si j'avais voulu, — si j'avais aimé

I M P É R A T I F ¹³

Voiesce ou se vreş

Voiescă ou se voiescă

Voîşi ou se vreşi

Voiescă ou se voiescă

Veuille, — aime

Qu'il veuille, — qu'il aime

Veuillez, — aimez

Qu'ils veuillent, — qu'ils aiment

SUBJONCTIF

Présent. ²³

I-e forme.

Sě voïŭ ou sě voïescŭ
 Sě veï ou sě voïescï
 Sě va ou sě voïescă
 Sě voimŭ
 Sě voïŭ
 Sě va ou sě voïescă

II-e forme.

Sě vrėŭ
 Sě vrėï
 Sě vrė
 Sě vřemŭ
 Sě vrėŭ
 Sě vrė

Que je veuille, — que j'aime
 Que tu veuilles, — que tu aimes
 Qu'il veuille, — qu'il aime
 Que nous voulions, — que nous aimions
 Que vous vouliez, — que vous aimiez
 Qu'ils veuillent, — qu'ils aiment

Sě voïŭ
 Sě vrėï
 Sě va
 Sě vřemŭ
 Sě vrėŭ
 Sě vrė

P a s s é.

I-e forme.

Sě fiŭ voit ou sě fiŭ vřut

II-e forme. ¹⁴

Sě fi vřut, etc.

Que j'aie voulu, — que j'aie aimé

Sě am vřutŭ, etc. ²⁴

I N F I N I T I F ¹⁵

Vrere

Voire ou voi; vřere ou vrė

Vouloir, — aimer

PARTICIPE

Présent.

Vrandu ou *vrandu-lă* | Voindū ou vrëndū | Voulant, — aimant

Vrut, féminin *vrută* | Voit ou vrut, féminin voită ou vrută | voulu, voulue, voulus, voulues; —
 pluriel *vrută*, féminin *vrute* | pluriel voită ou vrută, féminin voite ou vrute | aimé, aimée, aimés, aimées.

Remarques. En dialecte danubien, ce verbe a deux formes : 1° *vroire* (qui a dû probablement être d'abord *volaire*); 2° *vrére* (qui a dû probablement être *volère* puis *rorére*). Dans les livres on emploie plutôt la forme *vroire*, dans le langage parlé plutôt la forme *vrére*.

En dialecte macédonien, ce verbe signifie 1° «vouloir», 2° «aimer.» En danubien ce verbe signifie seulement «vouloir.» On a pu remarquer que dans les deux dialectes, ce verbe sert d'auxiliaire.

Ainsi, dans le dialecte macédonien, le futur, le présent du Conditionnel et le passé de ce mode sont formés grâce au verbe **vrére**; dans le dialecte danubien, les deux futurs sont également formés grâce au verbe *vroire*. Dans la forme du futur *o se jur*, l'*o* semble avoir été *na*, puis *ua*, puis *uă*; et en roumain, *uă* prononcé rapidement devient *o*.

CONJUGAISON DU VERBE *face*, *facere*, «faire.»

Dialecte macédonien.

Dialecte danubien.

Traduction française.

I N D I C A T I F

Présent.

Ieù ou *mine* *fac*
Tine *façi*
Iel ou *iea* *façe*
Noï *façemü* ou *façimü*
Voï *façeți* ou *façiti*
Iellï ou *ielle* *facü*

Ieù (eù) *fac*¹
 Tu *façi*
Iel ou *iea* (e) ou (ea) *face*
 Noï *façemü*
 Voï *façeți*
Ieï ou *ielle* (eï) ou (elle) *facü*

Je fais
 Tu fais
 Il fait
 Nous faisons
 Vous faites
 Ils font

Fäceam, etc.

Fäceam, etc.

Je faisais, etc.

Imparfait.

Passé défini.

Fäcïu
Fäçeși
Fäçe
Fäçimü
Fäçitü
Fäçirä

Fäcï
Fäcïși
Fäcï
Fäçurämü
Fäçuräți
Fäçurä

Je fis
 Tu fis
 Il fit
 Nous fîmes
 Vous fîtes
 Ils firent

Passé indéfini. ²¹*I-e forme.**Am făcută, etc.**Am făcut, etc.**II-e forme.* ²*făcut-am, etc.**J'ai fait, etc.***Passé antérieur.** ³*Aveam făcută, etc.**J'eus fait, etc.***Plus-que-parfait.***Aveam făcută, etc.* ⁴*Făcusesem, etc.* ²⁶*J'avais fait, etc.***F u t u r.** ⁵*I-e forme.* ⁷*Va să fac, etc.* ⁶*O să fac, etc. Oî face ou voiŭ face,
etc.**Je ferai, etc.**II-e forme.**III-e forme.**Face-voiŭ, etc.***Futur antérieur.** ¹⁸*Oî fi făcut ou voiŭ fi făcut, etc.**J'aurai fait, etc.*

CONDITIONNEL

Présent.

I-e forme. Aștă face, etc. *II-e forme.*⁹ Facer-aștă, etc.

Je ferais, etc.

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle « si. »

I-e forme. Dacă aștă face ou d'aștă face, etc.

Si je faisais, etc.

II-e forme.

Să fiă să fac, etc.

Conditionnel passé.¹¹

I-e forme. Aștă fi făcut, etc. *II-e forme.*¹² fieră să fac, etc.

Je ferais, etc.

Vrea să fac, etc.

I-e forme.

Cară să fac, etc. ou făreși cō fac,
ou s'este cō fac, etc.

*II-e forme.*⁹

Să făcerem ou s'făcēreși, etc.

*III-e forme.*¹⁰

Să hăbă să fac, etc.

I-e forme. *II-e forme.*

Vrea să făceram, etc. *eră să fac,* etc.

Conditionnel passé précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

Cara să făceam, ou fureși cō făceam,
ou s'este cō făceam,
ou să hibă să făceam, etc.

II-e forme.

Să aveam făcută, etc.
ou Cara să aveam făcută, etc.

III-e forme.¹⁰

Să eră să fac, ou cara să eră să fac,
ou fureși cō eră să fac, etc.
ou să eră să făcerem, etc.

Daca așŭ fi făcut, etc.
ou d'așŭ fi făcut, etc.

Si j'avais fait, etc.

I M P É R A T I F.¹³

Fă ou să faci
las' să faciă
Faceți ou să faceți
las' să faciă

Fă ou să faci
Faciă ou să faciă
Faceți ou să faceți
Faciă ou să faciă

Fais
Qu'il fasse
Faites
Qu'ils fassent.

SUBJONCTIF

Présent. ²³

Să fac	Que je fasse
Să faci	Que tu fasses
Să facă	Qu'il fasse
Să facemū	Que nous fassions
Să faceți	Que vous fassiez
Să facă	Qu'ils fassent

P a s s é.

Să fiū făcut ou să fi făcut, etc. ¹⁴	Que j'aie fait, etc.
---	----------------------

I N F I N I T I F ¹⁵

Făcere	Faire
--------	-------

P A R T I C I P E

Présent.

Făcendū	Faisant
---------	---------

P a s s é.

Facut, <i>fémmin</i> făcută pluriel făcuți, <i>fémmin</i> făcute	Fait, <i>fémmin</i> faite pluriel faits, <i>fémmin</i> faites.
---	---

Să fac
Să faci
Să facă
Să facemū ou să făcemū
Să faceți ou să faceți
Să facă

Să am *saptă*, etc.

Făcere

Făcendū ou făcendū-*lui*

Sapte, *fémmin* *saptă*
pluriel *sapți*, *fémmin* *sapte*

CONJUGAISON DU VERBE *stringere*, «serrer, étréindre.»

Ce verbe a, dans le dialecte macédonien, deux acceptions : 1° «étréindre, serrer, presser»; 2° «astreindre, contraindre, forcer, réunir.» Dans la première acception, il a, pour l'infinitif, le passé défini et le participe passé, une autre forme que lorsqu'il est employé dans la seconde acception. Il y a donc une double conjugaison; l'une pour la première acception : *stringere*, l'autre pour la seconde acception : *stringére*. Commençons par la première. (Nous marquerons d'un astérisque les formes qui sont communes aux deux conjugaisons).—En danubien, *stringere* a une seule forme, et cela signifie «serrer, étréindre, réunir.» *Strîntorare* signifie «contraindre, astreindre, forcer.»

I N D I C A T I F

Présent.

* <i>Ieñ</i> ou <i>mine</i>	<i>stringu</i>	J'étreins
* <i>Tine</i>	<i>stringi</i>	Tu étréins
* <i>Iel</i> ou <i>ica</i>	<i>stringe</i>	Il étréint
<i>Noï</i>	<i>stringemü</i>	Nous étréignons
<i>Voï</i>	<i>stringeñi</i>	Vous étréignez
* <i>Ielñ</i> ou <i>ielle</i>	<i>stringü</i>	Ils étréignent

Imparfait.

* <i>Stringam</i> , etc.	Stringam, etc.	J'étreignais
--------------------------	----------------	--------------

Passé défini.

<i>Strîmşău</i>	Strînsăi	J'étreignis
<i>Strîmsăşi</i>	Strînsăşi	Tu étreignis
<i>Strîmse</i>	Strînse	Il étreignit
<i>Strîmseună</i>	Strînsărămă <i>et</i> strînsărămă	Nous étreignimes
<i>Strîmsetă</i>	Strînsărăi <i>et</i> strînsărăi	Vous étreignites
<i>Strîmseră</i>	Strînseră	Ils étreignirent

Passé indéfini. ²¹

<i>Am strîmătă, etc.</i>	Am strînsă, etc.	J'ai étreint, etc.
--------------------------	------------------	--------------------

Passé antérieur. ³

<i>Avăi strîmătă, etc.</i>		J'eus étreint, etc.
----------------------------	--	---------------------

Plus-que-parfait. ²⁶

<i>Avăam strîmătă, etc.</i> ⁴	Strînsesem, etc.	J'avais étreint, etc.
--	------------------	-----------------------

F u t u r.⁵*I-e forme.*⁷

O să stringă, etc.

*II-e forme.*oî stringe *ou* voî stringe, etc.*III-e forme.*

stringe-voîu, etc.

J'étreindrai, etc.

Futur antérieur.¹⁸Oî fi strînsû *ou* voîu fi strînsû, etc.

J'aurai étreint, etc.

CONDITIONNEL**Présent.***I-e forme.*

Aşîu stringe, etc. stringer-aşîu, etc.

*II-e forme.*⁸

J'étreindrais, etc.

* *Va* să stringu, etc.⁶* *Vrea* să stringu, etc.

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

<p><i>I-e forme.</i></p> <p>* <i>Cara să stringu</i> ou <i>fureșă cō stringu</i>, etc. ou <i>s'este cō stringu</i>, etc.</p>	<p><i>I-e forme.</i></p> <p>Daca așŭ stringe, etc., ou d'așŭ stringe, etc.</p>	<p>Si j'étreignais, etc.</p>
<p><i>II-e forme.⁹</i></p> <p>* <i>Să stringerem</i>, etc.</p>	<p><i>II-e forme.</i></p> <p>Să fiă să stringŭ, etc.</p>	
<p><i>III-e forme.¹⁰</i></p> <p>* <i>Să hăbă să stringu</i>, etc.</p>		

Conditionnel passé. ¹¹

<p><i>I-e forme.</i></p> <p>* <i>Vrea să stringeam</i>, etc.</p>	<p><i>I-e forme.</i></p> <p>Așŭ fi stringŭ, etc.</p>	<p>J'aurais étreint, etc.</p>
<p><i>II-e forme.</i></p> <p>* <i>Erà să stringu</i>, etc.</p>	<p><i>II-e forme.¹²</i></p> <p>Ieră să stringŭ, etc.</p>	

I M P É R A T I F ¹³

- * *Stringe* ou *sě stringi*
- * *Las' sě stringă*
- * *Stringeți* ou *sě stringeți*
- * *Las' sě stringă*

Stringe ou *sě stringi*
Stringă ou *sě stringă*
Stringeți ou *sě stringeți*
Stringă ou *sě stringă*

Étreins
 Qu'il étreigne
 Étreignez
 Qu'ils étreignent

S U B J O N C T I F

Présent. ²³

- * *Sě stringu*
- * *Sě stringi*
- * *Sě stringă*
- * *Sě stringemă*
- * *Sě stringeți*
- * *Sě stringă*

Sě stringu
Sě stringi
Sě stringă
Sě stringemă
Sě stringeți
Sě stringă

Que j'étreigne
 Que tu étreignes
 Qu'il étreigne
 Que nous étreignons
 Que vous étreigniez
 Qu'ils étreignent

P a s s é.

Sě am stringă, etc.

Sě fiu stringă ou *sě fi stringă*, etc. ¹⁴

Que j'aie étreint, etc.

I N F I N I T I F ¹⁵*Stringere*

Stringere

Étreindre

P A R T I C I P E

Présent.

* *Stringēdu* ou *stringēda-lui*

Stringēdū

Étreignant

P a s s é.

Strimtu, féminin *strimtä*,
pluriel *strimți*, féminin *strimte*Strinsū, féminin *strinsă*,
pluriel *strinși*, féminin *strinse*étreint, féminin *étreinte*,
pluriel *étreints*, féminin *étreintes*.

SECONDE ACCEPTION DU VERBE *stringere*.

I N D I C A T I F

Présent.

* <i>Je</i> ou <i>mine</i>	<i>stringu</i>	Je contrains
* <i>Tine</i>	<i>stringi</i>	Tu contrains
* <i>Iel</i> ou <i>iea</i>	<i>stringe</i>	Il contraint
Noï	<i>stringemă</i>	Nous contrainons
Voï	<i>stringeți</i>	Vous contraignez
* <i>Iell</i> ou <i>ielle</i>	<i>stringu</i>	Ils contraignent

Imparfait.

Je contraignais, etc.

Strîmtoam, etc.

Passé défini.

<i>Strășiu</i>	Strîmtoară	Je contraignis
<i>Strășeș</i>	Strîmtoarăși	Tu contraignis
<i>Strășe</i>	Strîmtoară	Il contraignit
<i>Strășimă</i>	Strîmtoarăăm	Nous contraignîmes
<i>Strășită</i>	Strîmtoarăăți	Vous contraignîtes
<i>Strășiră</i>	Strîmtoarăă	Ils contraignirent

Passé indéfini. ²¹

Am strîmtoressă, etc.	Am strîmtoorat, etc.
Am strîmtoressă, etc.	J'ai conrain, etc.
Am strîmtoressă, etc.	J'eus conrain, etc.
Am strîmtoressă, etc.	J'avais conrain, etc.

Passé antérieur. ³

Plus-que-parfait.

Strîmtooram, etc. ²⁶

F u t u r. ⁵

I-e forme. ⁷

O sê strîmtoressă, etc.

II-e forme.

Oî strîmtoressă ou voî strîmtoressă, etc.

III-e forme.

Strîmtoressă-voî, etc.

Futur antérieur. ¹⁸

Oî fi strîmtoorat ou voî fi strîmtoorat, etc.	J'aurai conrain, etc.
---	-----------------------

* *Va sê stringu*, etc. ⁶

CONDITIONNEL

Présent.

I-e forme.

Așû strîmtoară
 Aî strîmtoară
 Ar strîmtoară
 Amû strîmtoară
 Aî strîmtoară
 Arû strîmtoară

*II-e forme.*⁸

strîmtoară-așû
 strîmtoară-aî
 strîmtoară-ar
 strîmtoară-amû
 strîmtoară-aî
 strîmtoară-arû

Je contraindrais
 Tu contraindrais
 Il contraindrait
 Nous contraindrions
 Vous contraindriez
 Ils contraindraient

- * *Vrea să stringă*
- * *Vrea să stringă*
- * *Vrea să stringă*
- * *Vrea să stringemă*
- * *Vrea să stringeți*
- * *Vrea să stringă*

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

- * *Cara să stringu* ou *fureșă cõ stringu*,
 ou *s'este cõ stringu*, etc.

*II-e forme.*⁹

- * *Să stringem*, etc.

*III-e forme.*¹⁰

- * *Să hăbă să stringu*, etc.

I-e forme.

Daca așû strîmtoară, etc.
 ou d'așû strîmtoară, etc.

Si je contrainrais, etc.

II-e forme.

Să fiă să strîmtoaređû, etc.

Conditionnel passé ¹¹*I-e forme.** *Vrea să stringeam, etc.**II-e forme.** *Era să stringu, etc.**I-e forme.*

Așii fi strimtorat, etc.

II-e forme. ¹²

Ieră să strimtoareșu, etc.

J'aurais contraint, etc.

I M P É R A T I F ¹³* *Stringe ou să stringi** *Las' să stringă** *Stringeți ou să stringeți** *Las' să stringă*Strimtoareșă *ou* să strimtoareși
Strimtoarede *ou* să strimtoarede
Strimtoareși *ou* să strimtoareși
Strimtoarede *ou* să strimtoarede

Contrains

Qu'il contraigne

Contraignez

Qu'ils contraignent

S U B J O N C T I F

Présent. ²³* *Să stringu** *Să stringi** *Să stringă** *Să stringemă** *Să stringeți** *Să stringă*

Să strimtoareșu

Să strimtoareși

Să strimtoarede

Să strimtoarămă

Să strimtoareși

Să strimtoarede

Que je contraigne

Que tu contraignes

Qu'il contraigne

Que nous contraignons

Que vous contraigniez

Qu'ils contraignent

Să am strésă, etc.

P a s s é.¹⁴

Să fiu strimtorat *ou* să fi strimtorat¹⁴

Que j'ai contraint, etc.

I N F I N I T I F¹⁵

Stringère

Strimtorare

Contraindre

P A R T I C I P E

Présent.

* *Stringându* *ou* *stringându-lui*

Strimtorându

Contrainnant

Stressu, *fémînin stréssă*
pluriei streşî, *fémînin stréssé*

Strimtorat, *fémînin* strimtorată
plur. strimtorată, *fémînin*. strimtorate

Contraint, *fémînin* contrainte
plur. contraints, *fém.* contraintes.

R E M A R Q U E S.

1. — Dans le dialecte danubien, le pronom personnel est *eū*, je; *tu*, toi; *el*, il; *ea*, elle; *noi*, nous; *voi*, vous; *eī*, ils; *elle*, elles. C'est ainsi que ces pronoms s'écrivent généralement; mais on prononce *ieū*, *iel*, *iea*, *ieī*, *ielle*, et non pas *eū*, *el*, *ea*, *eī*, *elle*. Nous les avons présentés tels qu'ils sont écrits, et aussi tels qu'ils sont prononcés.

2. — En dialecte macédonien, le passé indéfini avec l'auxiliaire mis après le participe passé ne s'emploie que dans la poésie populaire. (Voir plus bas).

Si ce temps de verbe est accompagné du pronom personnel, ce dernier se met, en dialecte macédonien comme en dialecte danubien, entre le participe passé et l'auxiliaire. Ainsi, on dit : **viđută-me aī** ou **viđut-me aī**, *vēđutu-m'aī*, tu m'as vu; — **dată-'tī am**, *datu-'tī am*, je t'ai donné; — **dată-'lī am**, *datu-'i am*, je lui ai donné.

Il est à remarquer qu'en dialecte macédonien le participe passé est au féminin (**am giurată**, j'ai juré, **aī dīsă**, tu as dit; — **aveți avđită**, vous avez oui), quel que soit le genre, et que lorsque l'auxiliaire est placé après le participe passé, l'*ă* qui termine ce participe peut disparaître.

Nous trouvons dans trois vieilles chansons, recueillies à Crușova, les vers suivants :

1° **Dată-'lī am ună flurie**

Açillieī mică dudie.

Dată-'lī am au lieu de *'lī am dată*.

«Je lui ai donné (*littéralement* : donnée lui ai-[je]...) un ducat (monnaie d'or) à cette petite mariée.»

2° **Urită 'mī s'are bana mea**

Au lieu de *īmī s'are urită*. «La vie m'est devenue ennuyeuse (*littér.* : abhorrée me s'a ma vie).»

3° **Isusit'-uă am fōră voi**

au lieu de *uă am isusită*, «Je l'ai fiancée sans vous (*littér.* fiancée l'ai-[je]...)»

En dialecte danubien, le passé indéfini avec le participe passé mis avant le verbe auxiliaire s'emploie surtout dans les livres, et non seulement lorsque la phrase est interrogative, mais aussi dans le récit; c'est pourquoi nous n'avons pas traduit en français *fast-am, avut-ai, jurat-a* par «ai-je été, as-tu eu, a-t-il juré,» formes employées en français surtout interrogativement.

En roumain, dans le langage parlé on emploie cette forme lorsqu'on veut mettre plus d'énergie dans le discours. Ex. *Prinsu-te am!* «Je t'ai pris, je t'ai attrapé!»

3.— Le passé antérieur s'emploie, en dialecte macédonien, comme en français. Ex. **După i avui măcată mă spuse c eră carne di amilă.** «Après que j'[en] eus mangé il me dit que c'était de la viande de chameau.»

Le dialecte danubien n'a pas de passé antérieur.

4.— En dialecte macédonien, le plus-que-parfait est formé, comme en français, du participe passé du verbe que l'on conjugue précédé de l'imparfait de l'indicatif du verbe auxiliaire avoir. Ex. **aveam giurată,** «j'avais juré»; mais le plus-que-parfait d'un petit nombre de verbes (**ginrare,** jurer; — **durmire,** dormir; — **vinire,** venir; — **murire,** mourir; — **fugire,** fuir; — **crăscere,** croître; — **inșire,** sortir; — **măcare,** manger; — **aremănere,** rester; — **discălicare,** descendre de cheval,) peut se former et avec l'imparfait de l'indicatif du verbe «avoir,» et avec celui du verbe «être.» Dans le premier cas, le participe passé du verbe que l'on conjugue est mis au féminin (**giurată, durmită, viđută, đisă,** etc.) pour les deux nombres et les deux genres; tandis que si l'on a recours au verbe auxiliaire «être» pour former le plus-que-parfait, on doit accorder le participe passé suivant le genre et le nombre. Ex. **eram giurat,** au féminin **eram giurată,** j'avais juré; — **erați giurați,** au féminin **erați giurate,** vous aviez juré; — **eră vinit,** il était venu; — **eră vinită,** elle était venue; — **iellı eră viniți,** ils étaient venus; — **ielle eră vinite,** elles étaient venues; — **eramă fugiți,** au féminin **eramă fugite,** nous avions fui; etc.

5.— En dialecte danubien, il y a une forme de futur composée du présent de l'indicatif du verbe «avoir» et du subjonctif présent du verbe que l'on conjugue. Ex. *Am s fiu,* je serai; — *am s đic,* je dirai; — *ai s faci,* tu feras; — *are s bea,* il boira, etc.

Ai s faci signifie aussi «tu as à faire.» On voit donc que la

même locution, *am sê fac*, signifie, suivant le cas, «j'ai à faire, (je suis tenu de faire, je dois faire),» et «je ferai.»

Dans le dialecte méridional de la Sardaigne, on trouve le futur formé de l'indicatif présent du verbe «avoir» et de l'infinitif; ainsi, *ho a fare, ho a venire, ho a sapere*, qui signifient littéralement «j'ai à faire, j'ai à venir, j'ai à savoir» ont le sens de «je ferai, je viendrai. je saurai.»

6.— La forme du futur qui, en dialecte danubien, se forme avec l'infinitif, *oï vedé* ou *voïu vedé*, «je verrai,» n'existe pas en macédonien.

7.— Les formes du futur : a) *oï fi*, je serai; *oï jurà*, je jurerai; b) *o sê fiü*, *o sê jur*, et la forme du futur antérieur *oï fi fostü*, j'aurai été; *oï fi jurat*, j'aurai juré, sont usitées dans le langage parlé en Vallachie et dans quelques régions de la Moldavie. La forme du futur *voïü fi*, je serai; *voïü jurà*, je jurerai; et celle du futur antérieur *voïü fi fostü*, j'aurai été, et *voïü fi jurat*, j'aurai juré, sont usitées dans le langage écrit.

La troisième forme du futur danubien *fi-voïü*, *jurà-voïü*, *vedé-voïü* est également usitée seulement dans les livres; cette forme est employée non seulement interrogativement, comme en français, mais aussi dans le récit.

Comme on le voit, dans le langage parlé du Danube, le futur a trois formes : a) *oï fi*, je serai; — *oï mânca*, je mangerai; — *oï jurà*, je jurerai; b) *o sê fiü*, *o sê mânâncü*, *o sê jur*; c) *am sê jur*; — *am sê béü*, je boirai; — *am sê joc*, je danserai.

Les deux premières formes, les plus usitées, ne sont pas employées indistinctement. On fait usage de la forme *o sê jur*, *o sê béü*, lorsque le verbe n'est pas précédé des conjonctions et des adverbes *cândü*. quand; *daca*, si; *orï-unde*, n'importe où; *după ce*, après quoi; *cum*, dès que. Ex. : *nicî nu o sê dormü*, je ne dormirai même pas; — *bine o sê mânâncü*, je mangerai bien; — *așiü o sê auđi*, [c'est] ainsi [que] tu entendras; — *pentru cö o sê remăř*, parce que tu resteras; — *rar o sê me vedü*, il me verra rarement; — *multü o sê asudämü*, nous transpirerons beaucoup, (ou «nous travaillerons beaucoup»); — *destul o sê ședü*, il restera (ou «il restera assis») assez [longtemps]; — *o sê viiü mâine*, il viendra demain; etc.

Et l'on fait usage de la forme *oï fi*, *oï mânca*. *oï vedé*, lorsque le verbe est précédé des conjonctions et des adverbes *cândü*, quand; *daca*, si; *orï-unde*, n'importe où; *după ce*, après que; *cum*, dès que;

(*cum*, comment, n'entre pas dans cette catégorie, car on dit *cum o sê staiŭ?* «comment vais-je rester?») Ex. : *Cândŭ ori mâncă carne de porcŭ*, quand je mangerai de la viande de porc; — *daca ẽri mâncă legume*, si tu mangeras des légumes; — *ori unde omŭ vedẽ*, n'importe où nous verrons; — *după ce ẽri ajunge*, après que vous serez arrivés (*littér.* après que vous arriverez); — *cum o audŭ*, dès qu'il entendra.

Pour traduire la phrase «J'irai chez lui, et si je le trouve à la maison, je lui dirai...» on dirait dans le langage parlé : *O sê me duc la dînsul, și daca l'oi află a casă, am s'ri dîc...* Dans le langage écrit, on dirait : *me voiŭ duce la dînsul, și daca 'l voiŭ află a casă, ũ voiŭ dîc...*; c'est-à-dire que dans le langage écrit on répèterait trois fois de suite *voiŭ... voiŭ... voiŭ*, parce qu'on emploierait trois fois de suite la même forme du futur; tandis que dans le langage parlé en Vallachie, on emploie, en pareil cas, trois formes du futur, et on évite la répétition du *voiŭ* ou de l'*oi*.

Dans les livres ecclésiastiques, on trouve encore une forme du futur, rarement usitée, il est vrai. C'est la forme *va sê viiă*, il viendra; *va sê fiă*, il sera, correspondant à la forme du langage parlé *o sê viiă*, *o sê fiă*.

Ainsi, dans le *Credo*, pour dire «*sedet ad dextram Patris, et iterum venturus est*,» on a traduit : «*sède de a drepta tată-lui, și ierăși va sê viiă*, c'est-à-dire : «il se tient à la droite du Père, et il viendra derechef.» Dans ce passage, «il viendra» a été rendu par *va sê viiă*, ce qui est exprimé communément dans le langage parlé par *o sê viiă*, et dans le langage écrit par *va veni*, et en dialecte macédonien par *va sê vhină*.

A la fin du *Credo*, on a mis *va sê fiă* pour «il sera,» ce qui est exprimé communément dans le langage parlé par *o sê fiă*, et dans le langage écrit par *va fi*: en dialecte macédonien *va sê hibă*.

Dans les livres ecclésiastiques, on trouve fréquemment des formes qui aujourd'hui ne sont usitées que dans le dialecte macédonien.

Quelques personnes disent à la deuxième personne au singulier de la deuxième forme du futur, *oi veni*, *oi jură*, *te oi duce*, au lieu de *ẽri veni*, *ẽri jură*, *te ẽri duce* ou *te'ri duce*, etc.

8.— La forme du conditionnel présent qui dans le dialecte danubien se fait en plaçant d'abord l'infinitif et puis le verbe auxiliaire, *fir-așŭ*, *veder-ar*; forme qui est usitée dans les malédictions, les

imprécations, etc., et que l'on pourrait traduire par «puissé-je être, puisse-t-il voir,» n'existe pas dans le dialecte macédonien.

Ainsi, on dit en danubien : *fir-ar al dracu-luï*, qu'il soit au diable; — *mâncar-ar foc*, puisse-t-il manger du feu; — *dormir-ăi mǎrtă*, puisses-tu dormir morte; — *scôte-șî'ar ochi*, puisse-t-il s'arracher (s'ôter) les yeux; — *crepar-ar fierea 'n iel*, puisse son fiel crever en lui, c'est-à-dire «que sa vésicule du fiel crève, qu'il meure subitement;» etc.

En macédonien on dit *sě mâcă foc* (ou *s'mâcă*), puisse-t-il manger du feu; — *sě hibă a dracu-luï*, qu'il soit au diable; — *sě dǎrmă mǎrtă* (ou *s'dǎrmă*), puisse-t-elle dormir morte; — etc.

9.— Dans le dialecte macédonien, la deuxième forme du conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle *sě* (ou *s'*), en français «si,» est formée de l'infinitif, auquel on ajoute pour la première et la seconde personne au singulier, *m, șî*, et au pluriel *mă, țî* à la fin.

Pour les verbes en *are* et en *ere*, l'infinitif reste tel qu'il est, et il reçoit les finales que nous venons d'indiquer. Ainsi, infinitif *dare*, donner; *videre*, voir, conditionnel *sě darem* ou *s'dare*, *sě videre* ou *s'videre*. On dit aussi, à la première personne *s'videreși*, et à la seconde personne *s'videreî*. On voit que *sě darem*, *sě videre* correspondent au latin *dare*, *viderem*.

Pour les verbes en *ire*, l'*i* qui précède *re* final, est changé en *é*, ou encore, après l'*i* on intercale un *é*.

Infinitif

Conditionnel

fugire, fuir	s'fugérem, si je fuyais
gulire, vider	s'gulérem, si je vidais
hivrire, avoir la fièvre	s'hivrérem, si j'avais la fièvre
lungire, allonger	s'lungérem, si j'allongeais
lipsire, falloir, faillir	s'lipsérem, s'il fallait
lângeđire, être malade, languir	s'lângeđérem, si je languissais
minduire, penser	s'minduérem, si je pensais
ascuchire, cracher	s'ascuchiérem, si je crachais
durmire, dormir	s'durmîérem, si je dormais
orghire, devenir aveugle	s'orghîérem, si je devenais aveugle

Insire ou *eșire*, sortir, a pour conditionnel *s'insire* ou *s'eșire*.

L'*e* de la conjonction conditionnelle *sě*, s'élide, comme on le voit, devant les voyelles comme devant les consonnes. *S'me ellimareși*, si

tu m'appelais; — **s'te stringérem**, si je te serrais; — **s'lu vidérem**, si je le voyais; — **s'uă vrérem**, si je l'aimais (le pronom à la troisième personne au féminin), ou si je la voulais; — **s'ně făcere**, s'il nous faisait; — **s'vê dareși**, si je vous donnais; — **s'le vréreți**, si vous les aimiez ou si vous les vouliez (le pronom «les» à la troisième personne au féminin), etc.

Devant les pronoms personnels **'mî**, **'ți**, **'lî** (datifs des pronoms personnels **ieñ**, moi, **tine**, toi, **iel**, **iea**, lui, elle) dont la voyelle initiale est déjà éliée (car ces pronoms sont **îmî**, **îți**, **îlî**, au datif), **l'ë** peut ne pas s'éliider; ainsi, on dit : **s'ëmî dare** ou **s'mî dare**, s'il me donnait; — **s'ëți spunérem** ou **s'tî spunérem**, si je te montrais, si je t'exposais à toi; **s'ëllî dîcérem** ou **s'llî dîcérem**, si je lui disais; etc.

10.— En dialecte macédonien, la troisième forme du conditionnel présent et la troisième forme du passé du conditionnel précédés de la conjonction conditionnelle «si,» sont plutôt des locutions; pourtant ces formes tiennent lieu de temps de verbes, et nous avons dû les inscrire dans le tableau des temps des verbes.

Voici un exemple de l'emploi de l'une des troisièmes formes du passé du conditionnel précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

Së erà s'agiungérem signifie «si j'avais joint»;

Së erà ou **s'erà s'uă agiungérem**, si je l'avais jointe, si j'avais pu l'atteindre.

Dans *Ascăparea ali Dince*, vers 74, on lit :

S'erà s'uă agiungérem, cap-lu vrea së 'llî tălliam !.

Si je l'avais atteinte (attrapée), je lui aurais coupé la tête !.

11.— En dialecte danubien, langage parlé, l'imparfait de l'indicatif s'emploie quelquefois avec le sens du passé du conditionnel. Ainsi, la période «Pourquoi es-tu encore venu chez moi? Je t'aurais apporté moi-même le livre,» peut se traduire : *de ce ai mă venit ier la mine? Ți așii fi addus eă cartea*; mais souvent on dit : *'Ți aduceam eă cartea*; littéralement : «je t'apportais moi-même le livre»; et dans ce cas, l'imparfait de l'indicatif *aduceam* a absolument le même sens que le passé du conditionnel *așii fi addus*.

Voici un autre exemple : «Si je l'avais vu ivre je ne l'aurais pas laissé venir,» peut se traduire par : *Daca l'așii fi veđut beat nu l'așii fi lăssat së viiă*; mais on peut mettre l'imparfait de l'indicatif *vedeam*, *lăssam*, avec le même sens que le passé du conditionnel *așii fi veđut*, *așii fi lăssat*, et dire par conséquent : *De'l vedeam*

beat nu'l lăssam sě viiă; littéralement : «si je le voyais ivre je ne le laissais pas qu'il vienne.»

On a vu que dans le dialecte macédonien, le passé du conditionnel est formé de l'imparfait de l'indicatif précédé de *vrea sě*. Ainsi, *vrea s'adduceam*, j'aurais apporté; — *vrea sě videam*, j'aurais vu; — *vrea s'alăssam*, j'aurais laissé.

Ne dirait-on pas que le dialecte danubien a eu aussi autrefois cette forme du passé du conditionnel composé de l'imparfait de l'indicatif?...

Le *vrea sě* aura disparu avec le temps, et il n'en sera resté que l'imparfait de l'indicatif avec le sens du conditionnel passé.

12.— En dialecte danubien, la deuxième forme du passé du conditionnel a 1° le sens propre à ce temps, c'est-à-dire que *ierà sě jure* signifie «il aurait juré;» 2° le sens rendu en français par «il allait jurer;» ainsi, *ierà sě viiă si frate meŭ* signifie «mon frère allait venir aussi.» Et dans d'autres phrases, *ierà sě viiă frate meŭ...* signifie «mon frère serait venu...»

13.— Dans le dialecte danubien, lorsqu'on veut mettre la seconde personne au singulier de l'impératif précédée de l'adverbe *nu* «ne», on emploie comme impératif l'infinitif tronqué (dépourvu de la finale *re*). En italien, on met aussi en pareil cas l'infinitif.

Dans le dialecte macédonien, on ne fait pas usage de l'infinitif; on met simplement l'adverbe *nu* devant la seconde personne de l'impératif, comme cela a lieu en français. Exemples :

Français	Macédonien	Danubien	Italien
Jure	giură	jură	giura
Ne jure pas	nu giură	nu jură	non giurare
Dors	dormi	dormi	dormi
Ne dors pas	nu dormi	nu dormi	non dormire
Vois	veđi	veđi	vedi
Ne vois pas	nu veđi	nu vedé	non vedere
Dis	đi	đi	di
Ne dis pas	nu đi	nu đice	non dire
Fais	fă	fă	fa
Ne fais pas	nu fă	nu face	non fare
Viens	vhinu	vino	vieni
Ne viens pas	nu vhinu	nu veni	non venire

14.— En dialecte danubien, dans le langage parlé, on n'emploie jamais la forme du passé du subjonctif *sě fiū avut*, que j'aie eu; *sě fiū avut*, *sě fiă avut*, *sě fimū avut*, etc.; *sě fiū veđut*, que j'aie vu, etc. On emploie la forme *sě fi avut*, *sě fi veđut*, *sě fi venit*, etc., pour les trois personnes et pour les deux nombres. Quelquefois même on dit *s'o fi avut*, *s'o fi veđut*, *s'o fi venit*, etc. au lieu de *sě fi avut*, *sě fi veđut*, *sě fi venit*, etc.

Dans le langage écrit, on emploie les deux formes, c'est-à-dire : 1° *sě fiū jurat*, 2° *sě fi jurat* pour les trois personnes et les deux nombres.

« *Sě fiă ospĕtat și ĩmbĕtat pe cerșitorĩ...* Qu'il ait régalé et enivré les mendiants; — *sě fiă chiămat pre Romăni...* qu'il ait appelé les Roumains; — *sě'i fiă săgetat prin ostașĩ seĩ...* qu'il les ait fait frapper de flèches par ses soldats. » (*Șincai, Chronique des Roumains*. T. II. p. 42.)

15.— Dans le dialecte danubien, l'infinitif a deux formes; l'une terminée en *re* et l'autre sans *re*. Ainsi, *fire* et *fi*, être; *avere* et *avé*, avoir; — *jurare* et *jurà*, jurer; — *vedere* et *vedé*, voir; — *dormire* et *dormi*, dormir; *đicere* et *đice*, dire, etc. Dans le dialecte actuel du Latium (*vernacolo romanesco*) et dans d'autres dialectes italiens, l'infinitif perd également la finale *re*, et l'on a *vedè*, *sentì*, *cantà*, au lieu de *vedere*, *sentire*, *cantare*.

On a vu que dans les temps des verbes qui sont composés d'un auxiliaire et de l'infinitif, on trouve tantôt une forme de l'infinitif, tantôt l'autre, et que c'est la forme tronquée qui est employée le plus souvent. Futur : *oĩ jurà*, conditionnel présent, deuxième forme : *jurar-așĩ*, etc. (Voir plus loin, les verbes réfléchis.)

Les infinitifs sont, en roumain, très-fréquemment pris comme substantifs; en pareil cas, le substantif est féminin, et non pas masculin comme en français et en italien.

A la fin de l'infinitif, forme complète terminée en *re*, pris comme substantif, on ajoute l'article féminin *a*. Ex. : *măncarea*, le manger *cu venirea mea*, avec mon arrivée, à l'occasion de mon arrivée (*littér.* avec mon venir).

L'infinitif de la forme tronquée (sans la finale *re*), est précédé, dans certains cas, de l'article féminin *a*. Exemples : 1° *pentru a vedé*, pour voir; — 2° *pentru a puté đice* (l'infinitif *puté* et précédé de l'article), pour pouvoir dire; — 3° *a cumpĕrà un cal nu e lucru greũ*, acheter un cheval n'est pas chose difficile (Voir *Cipariu, Gra-*

matica limbeî române, partea II, p. 239. Voir aussi *L'article dans la langue roumaine*, que nous avons publié dans la *Revue des Langues Romanes* en 1884).

Cet infinitif, lorsqu'il est précédé ou suivi d'un auxiliaire, ou précédé du verbe *putere* «pouvoir» ne prend pas l'article *a*.

Exemples : 4° *nu potîi venî* «je ne puis pas venir»; — 5° *aşîi puté venî* «je pourrais venir»; — 6° *pentru a puté dice* (l'infinitif *dice* n'est pas précédé de l'article) «pour pouvoir dire.»

Lorsque l'infinitif tronqué est précédé du verbe *incepere* «commencer», il est précédé d'un *a*, mais alors cet *a* n'est plus l'article féminin, c'est la préposition *a*. Exemples : 7° *am început a mânca*, j'ai commencé à manger; — *ai început a albî*, tu as commencé à blanchir; — *a început a l batte*, il a commencé à le battre.

On voit que dans ces trois derniers exemples, on met la préposition *a* devant l'infinitif, même en français; en italien également : *cominciò a piangere*, il commença à pleurer.

Dans la langue parlée, l'usage de l'infinitif tronqué et précédé de la préposition *a* est très-rare en dehors des cas où l'infinitif vient après le verbe *incepere* «commencer.»

Aujourd'hui que l'influence des langues étrangères se fait sentir, on commence à construire aussi en roumain des phrases où après les verbes *dorire*, désirer; *rugare*, prier; *invitare*, inviter; *ordonare*, ordonner, etc., on met un infinitif tronqué précédé de la préposition *a*.

Ainsi, au lieu de dire, comme la nature de la langue l'exige, et comme tout le monde le fait en parlant : *dorescî sî sciî*, je désire savoir (*littér.* je désire que je sache); — *vî rog sî ncepeţi*, je vous prie de commencer (*littér.* je vous prie que vous commenciez); — *vî invit sî urmaţi*, je vous invite à suivre (*littér.* je vous invite que vous suiviez); — *îţi ordon sî faci*, je t'ordonne de faire; — *nu voîi sî sciî*, je ne veux pas savoir, etc., on dit quelquefois : *dorescî a sci*, *vî rog a începe*, *vî invit a urmà*, *îţi ordon a face*, *nu voîi a sci*. Mais cette construction n'est pas encore suffisamment naturalisée; elle semble encore étrangère.

16. — *Sân* est mis devant les consonnes, *sânt* devant les voyelles; 's, plus rarement employé en Vallachie, se met après les voyelles.

Dans les livres on met *eşti*, tu es; *este* ou *e*, il est; *eram*, *eraî*, *erà*, etc., j'étais, tu étais, il était, etc.; mais on prononce *ieşti*, *ieste*.

ie, ieram, ieraï, ierà, etc. Nous avons écrit comme on prononce dans toute la Vallachie.

17.— Dans le dialecte danubien, on a vu qu'il y a deux formes du passé défini du verbe «être.» L'une, *fui, fuși, fu*, etc., et l'autre *fusei, fuseși*, etc. C'est cette dernière forme que l'on emploie dans le langage parlé.

18.— En dialecte danubien, le futur du verbe «être» a aussi le sens de «c'est peut-être,» comme en italien. *O fi Ion*, c'est peut-être Jean (*littér.* sera Jean), en italien : *sarà Giovanni*.

Le futur antérieur a aussi le sens de «c'était peut-être.» *O fi fostu Ion*, c'était peut-être Jean (*littér.* aura été Jean).

Le futur antérieur des autres verbes a également le sens de «...peut-être...» Ex. : *O fi mâncat vărđă acră* «il a peut-être mangé de la choucroûte.»

Nous rappelons que même en français le futur antérieur «il aura mangé de la choucroûte» a le sens de «il a peut-être mangé...» *Oru fi vęđut un lup* «ils ont peut-être vu un loup.»

En danubien également, on emploie une locution composée du futur du verbe «être» suivi d'un participe présent, et ayant le sens de «peut-être...» Exemples : *ęi fi vręndu sę te culęi*, tu veux peut-être te coucher (*littér.* tu seras voulant que tu te couches); — *o fi arându astęđi*, il laboure peut-être aujourd'hui (*littér.* il sera labourant aujourd'hui).

Et avec le ton de l'interrogation, cette locution a le sens de «qu'est-ce qu'il pourrait bien?...» Ainsi, *ce o fi făcęndu acum?...* signifie : «qu'est-ce qu'il pourrait bien faire maintenant?» (*Littér.* que serat-il faisant maintenant?...). — *Ce o fi đicęndu de mine?...* «Qu'est-ce qu'il pourrait bien dire de moi?» (*littér.* que sera-t-il disant de moi?...)

19.— En dialecte macédonien, on a une locution qui tient lieu de conditionnel passé : *vrea sę eră sę hібă* (*littér.* il voulait si était que soit) «il eût été.»

Voici des exemples d'emplois du conditionnel et des locutions qui en tiennent lieu :

Macédonien	Danubien	Français
<p>Çi ghine vrea sê hibă cara sê vhină (ou sê vhinére) și Costu tea sê mâcă :stăđi cu noi !</p>	<p><i>Ce bine ar fi dacă ar veni și Costea sê mănânce astăđi cu noi !</i></p>	<p>Comme [ce] serait bien si Coste venait aussi diner aujourd'hui avec nous !</p>
<p>Çi ghine vrea sê eră sê hibă (ou vrea sê eră ou eră sê hibă) cara sê eră vinit și Costu aieri tea sê mâcă cu noi !</p>	<p><i>Ce bine ar fi fostü (ou, dans le langage parlé, ce bine eră) sê fi venit (ou dacă ar fi venit) și Costea ieri sê mănânce cu noi !</i></p>	<p>Comme c'eût été bien si Coste était venu aussi diner hier avec nous !</p>

20.— En dialecte macédonien, nous écrivons la première personne au pluriel du passé défini avec double *m*, **giurămmü, durmimmü**, pour qu'on ne confonde pas ce temps avec le présent de l'indicatif **giurămü, durmimü**. D'ailleurs, on s'aperçoit que dans la prononciation, la lettre *m* de la dernière syllabe est plus fortement prononcée dans le passé défini que dans l'indicatif présent. Nous ne mettons pas double *m*, si le passé défini ne ressemble pas à l'indicatif présent. (Voir le passé défini des verbes «faire, donner,» etc.)

21.— En dialecte danubien, langage parlé, on emploie une forme du passé indéfini composée du passé indéfini du verbe «être» et du participe présent du verbe que l'on conjugue. Ex. : *Iel a fostü đicëndü*, il a dit (*littér.* il a été disant); — *a fostü sâpândü din dosu casi*, il a pioché derrière la maison (*littér.* il a été piochant...)

Cette forme indique une action passée bien plus reculée que la forme habituelle du passé indéfini. Ainsi, *iel a fostü đicëndü* indique une action bien plus éloignée dans le passé que *iel a đis*. On emploie *iel a đis* même si la personne dont on parle a dit quelque chose ce matin; tandis qu'on emploie *iel a fostü đicëndü* s'il s'agit d'un fait qui s'est passé une semaine ou plusieurs mois avant.

22.— Lorsque, dans le dialecte macédonien, le futur est accompagné d'un pronom personnel, la particule *sê* peut disparaître. Ainsi, **va sê đică**, il dira; — **va sê'mi đică** ou **va 'mi đică**, «il me dira»; tandis qu'en danubien, *sê* ne peut pas disparaître dans cette forme du futur, et l'on dit : *o sê đică*, «il dira»; — *o sê'mi đică*, «il me dira.»

Nous rappelons que dans la deuxième forme du futur du dialecte danubien, dans la forme composée de l'auxiliaire «vouloir» et de l'infinitif du verbe que l'on conjugue, la particule *sě* n'existe pas. On dit : *va đice* ou *o đice*, «il dira»; — *îmĭ va đice* ou *'mĭ o đice*, «il me dira.»

23.— La troisième personne au singulier et au pluriel du présent du subjonctif des verbes en *ire*, *ĕre* et *erĕ* se termine en *ă* dans les deux dialectes roumains (en *a*, *ano* en italien; en *at* et *ant* en latin). Pour les verbes en *are*, cela se termine en *e* dans le dialecte danubien (en *e* ou en *i*, *ino* en italien; en *et*, *ent* en latin); mais en dialecte macédonien, cela se termine encore en *ă*.

Toutefois les verbes du dialecte danubien *sufferire* souffrir, *accoperire* couvrir, *descoperire* découvrir, dont la troisième personne du subjonctif présent et de l'impératif a l'accent tonique sur l'antépénultième, ont la troisième personne de ces temps terminée en *e* et non pas en *ă*, bien que ce soit là des verbes terminés en *ire*. Exemples : *sufferire*, *sě suffere*, qu'il souffre; *accoperire*, *sě accopere*, qu'il couvre; *descoperire*, *sě descopere*, qu'il découvre.

En dialecte danubien, langage parlé, le présent du subjonctif est aussi employé à la place du conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si,» (expression rendue en français par l'imparfait de l'indicatif précédé de la conjonction «si.») Ex. : *Sě am eũ patru caĩ la căruța mea, așũ ajunge a casă pină diseră*, si j'avais (*littér.* que j'aie moi) quatre chevaux [attelés] à ma voiture, j'arriverais à la maison d'ici à ce soir (*littér.* jusqu'à ce soir).

De même, le passé du subjonctif est employé à la place du conditionnel passé précédé de la conjonction «si,» (expression rendue en français par le plus-que-parfait de l'indicatif précédé de la conjonction «si.») Ex. : *Sě fi avut eũ patru caĩ la căruța mea, ajungeam d'aseră*, si j'avais eu (*littér.* que j'aie eu moi) quatre chevaux [attelés] à ma voiture, je serais arrivé (*littér.* j'arrivais) hier soir.

On a remarqué que pour rendre l'expression «je serais arrivé,» nous avons mis *ajungeam*, c'est-à-dire l'imparfait de l'indicatif, et non pas *așũ fi ajunsũ*, c'est-à-dire le passé du conditionnel. Comme on l'a vu à la note 12, l'imparfait de l'indicatif est employé, dans le langage parlé, avec le sens du passé du conditionnel.

24.— Dans le dialecte macédonien, le passé du subjonctif est formé du participe passé du verbe que l'on conjugue précédé du présent

du subjonctif du verbe «avoir.» Ex. : *Së am đisă, së ai đisă*, que j'aie dit, que tu aies dit.

Le passé du subjonctif d'un petit nombre de verbes (les mêmes que ceux dont le plus-que-parfait de l'indicatif se forme avec l'imparfait de l'indicatif du verbe «être,» (voir la note 4) est formé du participe passé du verbe que l'on conjugue précédé du présent du subjonctif du verbe «être.»

Lorsque le passé du subjonctif est formé à l'aide du verbe «avoir,» le participe passé est mis au féminin, quel que soit le genre et le nombre; tandis que si ce temps est formé à l'aide du verbe «être,» le participe passé est accordé suivant le genre et le nombre. Ainsi, on dit : *së am đisă, së ai đisă, së aibă đisă, së avemă đisă*, que j'ai dit, que tu aies dit, qu'il ait dit, que nous ayons dit, etc. *Së escu giurat*, au féminin *së escu giurată*, que j'aie juré; *së hii giurat*, féminin *së hii giurată*, que tu aies juré; *së hibă giurat*, féminin *së hibă giurată*, qu'il ou qu'elle ait juré; *së himă giurați*, féminin *së himă giurate*, que nous ayons juré; etc.

25.— L'infinitif des verbes de la troisième conjugaison, qui dans le dialecte danubien a l'accent tonique sur l'antépénultième, comme en latin et en italien, (Ex. : *đicere*, dire; *đucere*, mener; *crêscere*, croître; *stringere*, serrer; *alêgere*, choisir, élire; *plângere*, pleurer, plaindre; etc.) — a deux formes dans le dialecte macédonien; d'abord une forme comme dans le dialecte danubien, puis une seconde, forme plus usitée, dans laquelle l'accent tonique est passé sur la pénultième.

Ainsi l'on a : *đicere* et *đicére*, dire; — *đucere* et *đuçére*, mener; — *crêscire* et *criscére*, croître; — *stringere*, serrer, étreindre, et *stringére*, contraindre; — *alêgere* et *aligére*, élire; — *plângere* et *plângére*, plaindre, pleurer, etc.

26.— En dialecte danubien, il y a aussi une forme du plus-que-parfait composé du passé indéfini du verbe «être» et du participe passé du verbe que l'on conjugue. *A fostă đis*, il avait dit; *a fostă remas*, il était resté; *am fostă venit*, j'étais venu.

Cette forme, usitée surtout en Transylvanie, dans le langage parlé comme dans le langage écrit, est plus rarement employée que la forme habituelle de ce temps de verbe.

Căt ai început a domni Vladislav V, in dată ai prinsă pre Dan, pre carele l'ai fostă orbit Huniadi, cum s'ai đis mai nainte. «Dès

que Vladislav V a commencé à régner, il a de suite fait arrêter (*littér.* il a de suite pris) Dan, auquel Huniade avait fait crever les yeux, comme je l'ai déjà dit (*littér.* que Huniade l'avait aveuglé, comme s'est dit plus avant). *Șincai*, Chronique des Roumains, t. II, p. 157.

Șincai, comme beaucoup de Transylvains, met *aũ đis*, il a dit; *aũ orbit*, il a aveuglé; *aũ fostũ*, il a été; au lieu de *a đis*, *a orbit*; *a fostũ*. En Vallachie, le singulier est *a đis*, *a orbit*, *a fostũ*, et c'est seulement au pluriel qu'on met *aũ đis*, *aũ orbit*, *aũ fostũ*.

27. — *Dedessem* est plus régulier et plus élégant que *dădussem*. Dans le langage parlé on emploie les deux formes; toutefois, les étrangers roumanisés de langue disent, en Vallachie, plutôt *dădussem* que *dedessem*; les Roumains des campagnes disent plutôt *dedessem*.

Dassem est plus rarement employé, et l'on ne l'entend presque que dans les villes.

On peut en dire autant du passé défini du verbe *dare*; c'est-à-dire que les Roumains des campagnes disent *dedei*, *dedeși*, *dette*, etc., tandis que les habitants des villes, et surtout les étrangers roumanisés de langue (Bulgares, Grecs, Albanais, etc.) disent plus souvent *dădui*, *dăduși*, *dădũ*, etc. que *dedei*, *dedeși* etc.

VERBES EN *escu*.

On sait qu'en italien, quelques verbes se terminent à l'indicatif présent en *isco*, comme *compatisco*, *riverisco*, *rifferisco*, etc. On trouve cette forme même en latin : *floresco*, je fleuris; *horresco*, j'ai horreur.

En roumain, beaucoup de verbes en *ire* se terminent en *escu* (*escu* en macédonien, *escü* en danubien), au présent de l'indicatif, au présent du subjonctif, au futur et à l'impératif, pour les deux dialectes, et au présent du conditionnel aussi pour le dialecte macédonien.

Pour ce qui est du futur, dans le dialecte danubien, il n'y a que la première forme de ce temps qui se termine en *escü*.

La première et la deuxième personne au pluriel n'ont jamais de terminaison en *escu*.

E x e m p l e s.

En dialecte danubien on a le mot *vorba* (latin *verbum*) qui signifie « parole, mot, » puis un verbe qui en dérive, *vorbire*, « parler; » verbe auquel correspond en dialecte macédonien *vûrghire* ou *vûr-vhire*, qui signifie : 1° parler beaucoup, jacasser, babiller; 2° faire des reproches, gronder, bougonner.

Nous allons donner les temps de ces verbes qui sont en *escu*.

Indicatif présent.

Vorbescũ
 Vorbescĩ
 Vorbesce
 Vorbimũ
 Vorbijĩ
 Vorbescũ

Vãrvhiescu
Vãrvhiesci
Vãrvhiesce
Vãrvhimũ
Vãrvhiĩ
Vãrvhiescu

Subjonctif présent.

Sẽ vorbescũ
 Sẽ vorbescĩ
 Sẽ vorbescã
 Sẽ vorbimũ
 Sẽ vorbijĩ
 Sẽ vorbescã

Sẽ vãrvhiescu
Sẽ vãrvhiesci
Sẽ vãrvhiescã
Sẽ vãrvhimũ
Sẽ vãrvhiĩ
Sẽ vãrvhiescã

F u t u r.

O sẽ vorbescũ
 O sẽ vorbescĩ
 O sẽ vorbescã
 O sẽ vorbimũ
 O sẽ vorbijĩ
 O sẽ vorbescã

Va sã vãrvhiescũ
Va sã vãrvhiesci
Va sã vãrvhiescã
Va sã vãrvhimũ
Va sã vãrvhiĩ
Va sã vãrvhiescã

Je parle
 Tu parles
 Il parle
 Nous parlons
 Vous parlez
 Ils parlent

Que je parle
 Que tu parles
 Qu'il parle
 Que nous parlions
 Que vous parliez
 Qu'ils parlent

Je parlerai
 Tu parleras
 Il parlera
 Nous parlerons
 Vous parlerez
 Ils parleront

Impératif.

Vârvhîé ou sê vârvhîesci
 Las' sê vârvhîescâ
 Vârvhîți ou sê vârvhîți
 Las' sê vârvhîescâ

Vorbescé ou sê vorbescî
 Vorbescâ ou sê vorbescâ
 Vorbiți ou sê vorbiți
 Vorbescâ ou sê vorbescâ

Parle
 Qu'il parle
 Parlez
 Qu'ils parlent

Conditionnel présent.

Vrea sê vârvhîescu
 Vrea sê vârvhîesci
 Vrea sê vârvhîescâ
 Vrea sê vârvhîemâ
 Vrea sê vârvhîți
 Vrea sê vârvhîescâ

Aștî vorbi
 Ai vorbi
 Ar vorbi
 Amû vorbi
 Afi vorbi
 Arû vorbi

Je parlerais
 Tu parlerais
 Il parlerait
 Nous parlerions
 Vous parleriez
 Ils parleraient.

V E R B E S E N e d ũ .

Quelques verbes en *are* se terminent en *edũ* au présent de l'indicatif, au présent du subjonctif, au futur et à l'impératif, pour les deux dialectes; et au présent du conditionnel aussi, pour le dialecte macédonien. Pour ce qui est du futur, dans le dialecte danubien, il n'y a que la première forme de ce temps qui se termine en *edũ*.

La première et la deuxième personne au pluriel n'ont jamais de terminaison en *edũ*.

On voit que la terminaison en *edũ* existe dans les mêmes circonstances où quelques verbes en *ire* ont la terminaison en *escu*.

Ces verbes en *edũ* rappellent la terminaison *itari* en latin, *izzare* en italien, et *iser* en français (démonétiser, italianiser, franciser, etc.).

On sait que le *d* se prononce en dialecte danubien comme *z*, et en dialecte macédonien comme *dz*.

Nous allons donner comme exemple le verbe *depãrtare*, éloigner. *Departe* signifie «loin.»

Dialecte macédonien.

Depãrteđũ ou *dipãrteđũ*
Depãrteđĩ ou *dipãrteđĩ*
Depãrtéžũ etc.
Depãrtãmũ
Depãrtařĩ
Depãrtéđã

Sẽ depãrteđũ ou *s' dipãrteđũ*
Sẽ depãrteđĩ ou *s' dipãrteđĩ*
Sẽ depãrtéđã etc.
Sẽ depãrtãmũ
Sẽ depãrtařĩ
Sẽ depãrtéđã

Dialecte danubien.

Indicatif présent.

Depãrteđũ
 Depãrteđĩ
 Depãrtéđã
 Depãrtãmũ
 Depãrtařĩ
 Depãrtéđã

Subjonctif présent.

Sẽ depãrteđũ
 Sẽ depãrteđĩ
 Sẽ depãrteđe
 Sẽ depãrtãmũ
 Sẽ depãrtařĩ
 Sẽ depãrteđe

Traduction française.

J'éloigne
 Tu éloignes
 Il éloigne
 Nous éloignons
 Vous éloignez
 Ils éloignent

Que j'éloigne
 Que tu éloignes
 Qu'il éloigne
 Que nous éloignons
 Que vous éloignez
 Qu'ils éloignent

F u t u r.

Va s *s* *de* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u* *o* *u* *v* *a* *s* *'* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u* *ă*
Va s *s* *de* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*
Va s *s* *de* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*
Va s *s* *de* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *m* *ă*
Va s *s* *de* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*
Va s *s* *de* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*

O s *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*
O s *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*
O s *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*
O s *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *m* *ă*
O s *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*
O s *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*

J' *é* *l* *o* *i* *g* *n* *e* *r* *a* *i*
T *u* *é* *l* *o* *i* *g* *n* *e* *r* *a* *s*
I *l* *é* *l* *o* *i* *g* *n* *e* *r* *a*
N *o* *u* *é* *l* *o* *i* *g* *n* *e* *r* *o* *n* *s*
V *o* *u* *é* *l* *o* *i* *g* *n* *e* *r* *e* *z*
I *l* *s* *é* *l* *o* *i* *g* *n* *e* *r* *o* *n* *t*

I m p *é* r *a* t *i* f.

De *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u* *o* *s* *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*
L *a* *s* *'* *s* *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*
De *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u* *o* *s* *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*
L *a* *s* *'* *s* *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*

De *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u* *o* *s* *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*
De *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u* *o* *s* *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*
De *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u* *o* *s* *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*
De *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u* *o* *s* *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*

É *l* *o* *i* *g* *n* *e*
Q *u'* *i* *l* *é* *l* *o* *i* *g* *n* *e*
É *l* *o* *i* *g* *n* *e* *z*
Q *u'* *i* *l* *s* *é* *l* *o* *i* *g* *n* *e* *r* *o* *n* *t*

C o n d i t i o n n e l p *r* *e* s e n t.

V *r* *e* *a* *s* *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u* *o* *u* *v* *r* *e* *a* *s* *'* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*
V *r* *e* *a* *s* *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*
V *r* *e* *a* *s* *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*
V *r* *e* *a* *s* *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *m* *ă*
V *r* *e* *a* *s* *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*
V *r* *e* *a* *s* *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă* *q* *u*

A *ș* *u* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă*
A *i* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă*
A *r* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă*
A *m* *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă*
A *ș* *i* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă*
A *r* *ă* *d* *e* *p* *ă* *r* *ă* *t* *ă*

J' *é* *l* *o* *i* *g* *n* *e* *r* *a* *i*
T *u* *é* *l* *o* *i* *g* *n* *e* *r* *a* *i*
I *l* *é* *l* *o* *i* *g* *n* *e* *r* *a* *i* *t*
N *o* *u* *é* *l* *o* *i* *g* *n* *e* *r* *o* *n* *e* *r* *o* *n* *s*
V *o* *u* *é* *l* *o* *i* *g* *n* *e* *r* *e* *z*
I *l* *s* *é* *l* *o* *i* *g* *n* *e* *r* *a* *i* *e* *n* *t*

VERBES PASSIFS.

Les verbes passifs sont formés, dans les deux dialectes roumains, de l'auxiliaire «être» et du participe passé du verbe actif que l'on veut conjuguer passivement. Ce participe s'accorde en genre et en nombre avec le sujet du verbe. En un mot, cela se fait comme en français. Exemples :

<i>hiu clliămat</i>	sîn chiămat	je suis appelé
<i>esti vidută</i>	iești vėdută	tu es vue
<i>iel ieste băttut</i>	iel ieste băttut	il est battu
<i>iea eră alăvdată</i>	iea ieră lăvdată	elle était louée
<i>noi va sē himū spilați</i>	Noi o sē fimū spēlați	Nous serons lavés
<i>voi vrea sē hiți vidute</i>	Voï ați fi vėdute	Vous seriez vues
etc.	etc.	etc.

VERBES PRONOMINAUX AU RÉFLÉCHIS.

Les verbes réfléchis directs sont formés des verbes actifs précédés des pronoms personnels *me, te, se, ne, ve, se* (*mě, te, sě, ne, vě, sě*, pour le dialecte danubien, et *me, te, sě, ně, vě, sě*, pour le macédonien), qui est l'accusatif des pronoms *ieŭ, tu, iel* ou *iea, noi, voi, ieĩ* ou *ielle*, pour le dialecte danubien, et *ieŭ* ou *mine, tine, iel* ou *iea, noi, voi, iellĩ* ou *ielle*, pour le dialecte macédonien, «je ou moi, tu, lui ou elle, nous, vous, ils ou elles.»

La troisième personne du pronom *se* prononce *sě* (et non pas *se*) dans les deux dialectes; mais pour qu'il n'y ait pas de confusion entre le pronom personnel *sě* et la particule *sě* qui sert à former le subjonctif et l'une des formes du futur, et même le conditionnel dans le dialecte macédonien, nous ferons cette seule dérogation à la règle que nous nous sommes imposée d'écrire les mots comme ils se prononcent, et nous écrirons *sě* la particule, et *se* (avec *e*, et non pas avec *ě* comme cela se prononce), le pronom personnel de la troisième personne, singulier et pluriel.

Les verbes réfléchis indirects sont formés des verbes actifs précédés des pronoms *imĩ, iŕĩ, iŕĩ, ne, vě, iŕĩ*, pour le dialecte danubien, et *imĩ, iŕĩ, iŕĩ, ně, vě, iŕĩ*, pour le dialecte macédonien, qui est le datif des pronoms personnel *ieŭ, tu*, etc. (voir plus haut.)

E X E M P L E S.

Verbes réfléchis directs.

Dialecte macédonien.	Dialecte danubien.	Français.
<i>Ieū me đuc</i>	Ieū (eū) mē duc	Je m'en vais
<i>Tine te đucŕi</i>	Tu te đucŕi	Tu t'en vas
<i>Iel ou ica se duce</i>	Iel ou ica (el ou ea) se duce	Il ou elle s'en va
<i>Noŕ nē dućimŕi</i>	Noŕ ne đucemŕi	Nous nous en allons
<i>Voŕ vē đucŕi</i>	Voŕ vē đucŕi	Vous vous en allez
<i>Iellŕ ou ielle se dući</i>	Iellŕ ou ielle (eŕ ou elle) se ducŕi	Ils ou elles s'en vont
<i>Ieū me dućeam</i>	Ieū mē đuceam	Je m'en allais
<i>Ieū va s' me duc.</i>	Ieū o sē mē duc	Je m'en irai
<i>Ieū me řac</i>	Ieū mē řac	Je me fais
<i>Tine te řaćeai</i>	Tu te řaćeai	Tu te faisais
<i>Iel se řeće (ou s'řeće)</i>	Iel se řacŕi	Il se fit
<i>Tine te ai culcatŕi</i>	Tu te ai culcat	Tu t'es couché
<i>Iea va sē se culcŕi</i>	Iea o sē se culce	Elle se couchera

Verbes réfléchis indirects.

Leŭ îmi daŭ
 Tu îŷi daŷ
 Iel îŷi dă
 Noi ne dămŭ
 Voi vĕ daŷi
 Ieŷi îŷi daŭ
 Ieŷi îmi făcuŷ
 Iel îŷi diŷse
 Tu îŷi făcuŷseŷi
 etc.

Leŭ îmi dăŭ
 Tine îŷi dăŷ
 Iel îŷi dă
 Noi ne dămŭ
 Voi vĕ daŷi
 Ieŷi îŷi dă
 Măne îmi făcuŷ
 Iel îŷi diŷse
 Tine 'ŷi aveai făptă
 etc.

Je me donne (à moi)
 Tu te donnes (à toi)
 Il se donne (à lui)
 Nous nous donnons (à nous)
 Vous vous donnez (à vous)
 Ils se donnent (à eux)
 Je me fis (à moi)
 Il se dit (à lui)
 Tu t'étais fait (à toi)
 etc.

Dans les verbes réfléchis, le pronom se met habituellement avant le verbe, comme en français.

En dialecte danubien, le pronom se met après le verbe,

1° Dans le conditionnel présent, lorsqu'on veut lancer une imprecation. Il convient de remarquer que la première forme du présent du conditionnel (dial. danubien), est formée avec l'infinitif tronqué (sans la finale *re*), et que la deuxième forme de ce temps est formée avec l'infinitif complet, auquel il manque seulement la voyelle finale *e*. Ex. Première forme : *așîū vedé*, «je verrais ;» deuxième forme : *vedér-așîū*, «puissé-je voir.» Lorsque le verbe est réfléchi, la deuxième forme aussi est composée de l'infinitif tronqué. Ex. : *vedér-așîū*, «puissé-je voir;» *vedé-m'așîū*, «puissé-je me voir;» — *duce-te-ai mortû!* «puisse-tu t'en aller mort!» — *mâncă-și-armuci*, puisse-t-il manger sa morve, (*littér.* puisse-t-il se manger la morve).

2° Dans le passé indéfini de l'indicatif, quand on veut mettre de l'énergie dans l'expression. *Dusu-m'am*, je suis allé, je me suis en allé; *suitu-m'am*, je suis monté, je me suis élevé; — *făcutu-s'a*, il s'est fait.

3° Dans l'impératif. *Du-te*, va-t'en; — *ducă-se*, qu'il s'en aille; — *duceți-vă*, allez vous en; — *facă-se lumină*, que la lumière se fasse; — *închină-te*, incline-toi, penche-toi.

4° Dans le futur, troisième forme, mais seulement dans les livres. *Duce-mă-voïū*, je m'en irai; — *închină-mă-voïū*, je m'inclinerai; — *rugă-te-vei*, tu prieras.

En dialecte macédonien, on met le pronom après le verbe :

1° Dans l'impératif. *Du-te*, va-t-en, etc.

2° Dans le passé défini, et seulement dans les chansons.

Dușîū-me, dușîū-me la sor ma' mare,

danubien : *Me dussei, me dussei la sor[mea] a maï mare,*

«Je suis allé, je suis allé chez ma soeur aînée»

(*Littér.* chez la soeur la plus grande.)

Dușîū-me, dușîū-me pin' la pörtă.

Danubien : *Me dussei, me dussei pin' la pörtă.*

«Je suis allé, je suis allé, jusqu'à la porte.»

REMARQUES RELATIVES A L'EMPLOI DES TEMPS DES VERBES.

Dans le dialecte macédonien, on emploie plus souvent le passé défini que le passé indéfini, même lorsqu'en français on doit mettre le passé indéfini, c'est-à-dire lorsque le verbe désigne un temps passé qui n'est pas entièrement écoulé. Ainsi, on dit *astăđi viđnŭ favrul*, «aujourd'hui je vis le forgeron» On dit rarement *astăđi am viđută favrul*, «aujourd'hui j'ai vu le forgeron.»

En dialecte danubien, on emploie aussi très souvent le passé défini dans les mêmes circonstances. Ainsi, on dit : *Annul trecut am vëđut un lup*, l'année dernière j'ai vu un loup; — *Vëđuŭ adinëora un lup*, j'ai vu (*littér.* je vis) tout-à-l'heure un loup; — *imŭ spuse acuma unchiu meŭ cõ a sëră a arsŭ casa măcellaru-luŭ*, mon oncle vient de me dire que la maison du boucher a brûlé hier soir, (*littér.* mon oncle m'exposa maintenant qu'hier soir la maison du boucher a brûlé); — *urte, acũ plecõ*, il vient de s'en aller maintenant, (*littér.* voilà, maintenant il partit).

Dans les villages, on emploie le passé défini plus souvent que dans les villes.

GLOSAR

A

- A prep.** — se dusseră *a* casă 9. adduce *a* minte 3. s'e s' ducă *a* urare, *a* prim-nare 110.
- a art.** — *cu pron. possess.*: vrut-lu *a* mieu 34, 155. mîntea *a* mea 3. oclli-lor *a* tîi 7. *a* lui 10, 1, 2, 3, 6. trup-lu *a* lui 16. scamnul *a* llicî 6. mîntea *a* lui 10. urma *a* llicî 2, 3. callea *a* lor 65. oi-le *a* lui 49. *a* lor ôră 137.
- cu genet.*: gura *a* lamûi-llicî 13, 1, 10. de năntea *a* oclli-lor *a* tîi 7, 10. mâni-le *a* mumă-sai 13. asunarea *a* palmi-lor 13. amirôniă *a* ñini-lorû 20. dor-lu *a* fêti-llicî 16. cântic-lu *a* unei nivestă 124. cântic *a* unei létă 100. — *cfr. al.*
- cu dativ*: dederă *a* tată-sui 13. de-de...*a* mamă-sai 13. ñisse *a* mullicîri-sai 14, 16. illi ñisse *a* amirôu-lui 39. ñimandô *a* ñini-lor 20. *a* mumă-mêi s'lli uă ñați 154. ieră *a* ñini-lor lî inși sufflet-lu 49.
- cu num. ord.*: *a* dauc ôră 14. *a* dauc ñi 18.
- acăchisire vb.** — *a* pricepe, comprendre: atumcea *acăchisi* 32.
- acățare vb.** — *a* prinde, attraper: se *acăță* 2, 65. piturniellie s'*acățămû* 109. illi *acățô* somnul 5, se *acățô* adilliat-lu 34. il *acățô* ñi guse 80. ci-l avea *acățatâ* 3.
- acel, acea, pl. acelli, acelle** pron.: *acel* câmpu 3. pi scamnul *acel* 6. ôme-ñi-lli *acelli* cama alepti-lli 16. *acel-*

- lor* ci lî lli ai dată 97. cërba *acea* avea 2, 6, 10. mesea *acilliei* pădu-re 53, 57. *acelle* ci va sê vedî 12. tu ună din *acelle* ñille 16, 19. dată-lli am... *acilliei* mîcă dudie 309.
- aclo adv.** — acolo, lă. 19, 65.
- acloce adv.** — ațace — acloce, încoce — în-colo, de ci — de lă. 2. tot *acloce* 53, d'*acloce* 17.
- acumpărare vb.** — acheter: s'mî *acumpăr* pôme 132.
- Adam n. pr.** — hî-lli al Adam 11.
- adăpare vb.** — abreuver: *adap*, *adachi* 83. *adapse*. — v. *adăvgare*.
- adărare vb.** — *a* dura, *a* găti, *a* drege: construi, préparer: ca s'*adară* mă-ta lai-le culpâne 124. ci sê facă și ci s'*adară* 17, 13, 113. ci sê *adărămû* 77. casă sê nê *adărămû* 115, 101. ielli putea ñi le *adără* 211, 212, 215, 218. *adărâi* aistă pălate 8. ci *adărô*? 27. uă avea *adărâtă* 22.
- adăstare vb.** — *a* așteptă, attendre: s'*adaști* mamo, 140. tea sê *adastă* cërba 4. ñiua tôtă t'*adăstam* 122. *adăstă* cu ne-arăvdare 58.
- adăvgare, adăvgere vb.** — *a* adauge, a-jouter, augmenter: suschirâi-le illi se *adârgea* 55, 57. ñina... și *adap-se* grai-lu d'a daña ôră 24, 69, 76.
- adducere vb.** — *a* aduce, apporter: *addusse* ună carte 8. de l' *addussetû* ațace 17. *adduce* *a* mînte (rappeler, penser) 3, 14.

- adilliat** sm. — réoufflare, respiration. 34, 68, 75.
- adillios** adj. — duios, passioné: *adilliosă* bôce 49. *adilliose* sémne de vrére 6. — adv.: muntrea *adillios* 6, 7.
- adunare** vb. — rassembler, réunir, rencontrer: a frange *s'adunăm* 100. eu își picurări se *adună* 56; 18, 87, 109. *adună* câtă ôste 'și avea 19. își *adună* mintea 'n cap 19.
- adurnire** vb. — endormir: eu nîurisma a lor il *adurnia* om-lu 57.
- aest** pron. dem. — acest, celui-ci. 72. pîntea *aestă* 213. mâni-le *aestor*... (dine 61. *aestă* *bră* (cette fois) 23.
- afendia'ti, afindillia'i** sf. — dómnia-ta, ta seigneurie. 25, 26.
- afłare** vb. — trouver: nu 'i *afli* arihatea 52. sê tuă *afli* 21. cî se *afli* 35. sê me *afli* 67, 11. cãra nu t' *afliam* 122. me *afli* 7. *s'afli* 10. *afliam* 77. se *afli* 9, 99. *afli-tu* nat 36. cërba *afli*ndu-se tu strimtură 3.
- afirire** vb. — a feri, éviter: di uruteți sê nê *afirimă* 116.
- aför** adv. — alară, hors: ni-inșit 'il *aför* pi use 128.
- afrange** sf. plur. — fragi, fraises. 57, 100, 102.
- afrat** sm. — venin, poison. 29.
- agimitu** adj. — inéperimenté. 130.
- agim** adj. — flãmând, a jeüne. 21, 23. *agime* 87.
- agiungere** vb. — arriver, parvenir. 62, 64. *agimșit*, *aggiunse*, *agimse* 28, 11, 19, 38, 75, 219. *agimșiră* daue dine 25. *agiungenda-tui* 1, 314.
- agiutare** vb. — a ajută, aider. 17, 22, 38, 115.
- agintor** sm. — secours. 22, 74.
- agresire** vb. — a uită, oublier: parinți-lli *mî lli* *agresii* 154. nu me *agresii* 11. își *agresii* 21. le *agresii* 76.
- agudire** vb. — a lovi, frapper. 2, 21, 73, 151.
- ah!** interj. 25, 67, 117.
- ahărzit, ahărsit** adj. — folositor, stimat; utile, apprécié: tunusirea di de-pre-apoia nu ieste *ahărzită* 29, 4. veră dulce și *ahărzită* 136.
- ahăt, ahătă** adj., adv. — atât; tant, tellement: *ahăt* mușată 1, 13. *ahătă* mușată 15. *ahăt* se aspărie 5. *ahătă*... vrére 11. *ahâte* addilliose sémne 6, 23. *ahăt* cât se părea cõ 6.
- ahorvha** adv. deosebit, séparément. 85.
- ahtare** adj. — atare, tel. 5, 6. ună *ahtare* bană 31, 46. *ahtări* graire 109.
- ahundos** adj. — ahtine, profond: *ahundôsă* suschirare 50.
- ahurhire** vb. — a începe, commencer: *ahurhia* sê battă cu fluiéra 42. *ahurli* 3, 8, 21. și *ahurhă* di lucră 215.
- ai** 2 prs. sg. pres. de *avere*. — v. pag. 227—235.
- aieri** adv. — ieri, hier. 7. di *aieri* ună și astăzi daue 80, 319.
- aistu, aistă** pron. dem. — acest această, ce celle: *aistu* loc 3, 13. *aistă* carte 9, 69. balta *aistă* 3, 15. mă-sa *aistui* Perpilița 69, 4. *aiste* graie. 9, 7. vedenda-lui *aistă* 2.
- ai, ali** art. possess. genot. și dat.: sbõrã-le *ai* Perpilița 62. hi-lli *ai* Adam 11. luarea *ali* Frosă 73. lai-l' *ali* laie 127. *ali* daue și 'al tata, 130. ascăparea *ali* Dince 314. — cfr. *a*.
- alanu** adj. — alt, autre: nevédnti un eu *alanu* 12, 20. spusiră un *alanu* tôte 93. doi-lli un *alanu* s'nê ascultăm 115. graie-le unu și *alan-tui* 30. toți *alanți* plecără 4 tu *alană* cerdache 6, 41, 60, 88. tôte *alante* le le spusé 18.
- alässare** vb. — laisser: își *alässă* cămeși-le 72. sê me *alăși* 32. mă *alässă-ti*-me 47. cõ *mî* *alässăși* ôstea 22. nu avemă *alässată* loc 47.
- alăvdare** vb. — a laudă, louer. 334.
- alăxire** vb. — a schimba, changer: sê și *alăxescă* ideca 10. di *mî* ti *alăre* 113.
- albu** adj. — blane: nu disse niçi *albu* niçi lai 14. *alba* față 118. ti *alba* ti măritarea a ta 119.
- alégere** vb. — choisir, distinguer: nu

putea... se uă *alégă* 58. (i) ul are *aléptă* 114. *alepti* 16, 18. *alégere* 321. *ali*. — v. *al*.

alibia, adv. — adevărat; réelment, véritablement: di de-*alibia* cō eră 5, 9.

alihios adj. — adevărat; réel, véritable; nu va se hibă *čerbă* d'*alihiosă* 3.

alinare vb. — a urea, sui; monter: se me *alin* pi scammul 9. se *alinō* tu cerdache 6. *alinându-se* pi scammul amirărescu 34.

allăgare vb. — a alerga, courir: tot-ună *allagă* după nössă 2, 89. mi sculai *sē allag* 62; 8; 65. *allagai* lōtă lu-mea 7, 107. *allagō* in sus 2, 36. avemū *allagată* munți 47. își uă *dēdiră* cu de *allagă* 90. illi inși *sufflet*-lu di *allagare* 65, 56.

allintré adv. — altminterlea, autrement. 11.

aliurea adv. — aiurea, ailleurs. 47, 57.

altu adj. — autre; și *alfi* trei soți 1. și *alte* câte 24. *altu* ahăt 45.

alutare vb. — a luptă, lutter: cu mulți *gioini* imi m'*alutam* 208, 209.

am vb. de *avere* — v. pag. 227 + 235.

amar adj. — amer. 53, 143.

amare sf. — mare, mer. 96.

amindo-i num. — tous les deux. 23, 143.

avintrei num. — tous les trois. 76, 78, 211, 214.

amirō, amirōu-lu sm. — împărat, empereur. 1, 3, 17; 6, 11. *disse* a *amirōu-lui* 9.

amirōniă sf. — împărătesă, impératrice. 1, 10. *ginuelliul* a *amirōni-liei* 11.

amirărescu adj. — împărătescu, impérial. 6, 9, 11.

amirăria, amirărilie sf. — împărăție, empire. 10, 16, 79.

amiruzire vb. — a miroși, sentir: *çi imi amiruzisce* 75. *lō amiruzi* adilliat xen 68. *frange-le* mult *amiruzescu* 102.

amo adv. — acum, à présent. 68, 70.

ampăturare vb. — a alergă, courir: *ampăturō* in ghios 2.

amputire vb. — a puți, puer: trup-lu tot *lli ampute* 128.

amură sf. — mură, mûre: s'adunăm *cōpte amure* 100. *muri-te* 102.

an, *ani*, sm. — an, année: *an* cu *ani* 38. *trei ani* 10. *șes-sprē-dece* d'*ani* 6.

anaeră sf. — voie, putere; permission, pouvoir: nu avea *anaeră* se bagă *măna* 64, 73.

analtu adj. — înalt, haut: cu *analfi* *dafni* 57.

anamesa, *anamisa* adv. — în mijloc, au milieu: *çi era anamesa* d'acele *cămpu* 3. se *sculō* di *anamisa* di soți 39.

anamesa di voi 142. — cfr. *mesē*.

anealicăre vb. — a încăleca, a cuprinde; chevaucher, prendre: lu *anealicō* ună *merache* 10.

anda adv. — când, quand: de-*anda* te *luai* 21, 52.

andamasure vb. — a întâlni, rencontrer: *ma tora* *çi uă andamasi* 4, 7, 19.

anghel sm. — înger, ange. 22.

anudăre vb. — a se înneacă (de plâns), étouffer (de pleur): illi se *anudō* 23.

triciu *anudarea* di plângu 23.

anumeră adv. — cu spatele, sur les épaules: *incărcați* di'n-*anumeră* 35.

anvelire vb. — a înveli, couvrir: în vchie s'uă *anvelifi* 217.

anverliga prep. — împrejur, autour: pi d'*anverliga* 1, 60. pi de *anverliga* a lui 43. d'*anverliga* mea *muntream* 122.

anverligăre vb. — a încunjură, entourer: uă *anverligăre* toți 2. *vulogă* *anverligată* di *trandafili* 53.

apă sf. — apă, eau: ună *apă* limbită 53, 103. *aveglitoră* a *apă-liei* vchie și a *apă-liei* mōrtă 88. se *aveglie* *api-le* 88.

apândisire vb. — a responde, répondre: *Perpillița* *apândisi* 42, 69. *l'amirōu-lu* *apândisiră* 213.

apândipsit adj.: vedere ni-*apândipsită* (neasteplată, inattendue) 5.

apărvhisit adj. — părăsit, désert: loc *apărvhisit* 3. *pisiciréuă* *apărvhisită* 67.

apelpisire vb. — a desperă, désespérer:

că se nu me *apelpisescu* 32. me
alași tu *apelpisie* 32.
apirire vb.—a se face ȋiuă: ma' aravdă
pină s'*apiră* 118. *apirea*, întunecă....
29. *apirinda-lui* ghine 9. *apirindu-uă*
Dumniȋeu diminȋta 75. apofăsiși sȋ
apiri 8. sȋ *apiri* și sȋ 'ntunȋriȋi 140.
apitrusit adj.—doborit, accablȋ: fură
apitrusiȋi de ȋstea 19.
aplicare — v. *aplicare*.
apofăsiire vb.—a se hotări, se dȋcider:
cȋ *apofăsiși* 8. sȋ *apofăsiră* 4.
apoia adv.—apoi, puis: și *apoia* sȋ se
hiumusȋscă 28. și d'*apoia* illi lu dȋde
13. tunusirea de mai de-pre-*apoia*
4. di-pre-*apoia* 7.
aplicăre vb.—a plecă, baisser: se *ap-*
pliocȋ ningă un arbure 52. oclli 'n
pade 'lli *aplicași* 121, 64.
apprindere vb.—allumer: sȋ *apprindă*
un foc 15 după ȋi se *apprise* foc-lu
15. 8. hicate-le mȋi le *apprinsȋși* 120.
appruchiăre vb.—a apropi, approcher:
sȋ veȋi cȋ *appruchiemă* 86. cȋndu se
appruchiȋ 57, 64, 3, 117. ia *appru-*
chiȋ-te 7. și *appruchiindu-se* de pă-
late 5.
appunere vb.—a plecă, pencher: frȋn-
ȋi-le se *apponea* 43. nihiam sȋ ve
apunȋți 153. cu *appusă* bȋȋce illi
ȋiseră 26.
apucăre vb.—saisir: frica ȋi l'avea *apu-*
cată 3. mumă ne-*apucată* 22.
arăchire, arănchire vb.—a lua, a răpi;
ravir: ȋi uă are *arăchită* 82, 100.
s'arănchiȋscă nat-lu 13. uă *arănchȋ*
'n braȋă 90.
araȋe adj.—rece, froid: apă *araȋe* 57.
aradă sf.—rind, ordre: sȋ'ȋi bagȋ lu-
cră-le pi *aradă* 17.
arădăpsire vb.—a rȋndui, ajuster: chie-
ȋiri-le le *arădăpsea* 215.
arănchire — v. *arăchire*.
araȋa — v. *arȋȋ*.
arăvdăre vb.—a răbdă; supporter, tol-
lȋrer: cum avȋi și *aravȋi* 23. nu
putȋ *s'aravdă* 21. cum pȋte d'*a-*
ravdă 127. aȋteptaȋ și *arăvdăi* 106.

aiste ni-*arăvdare* uruteȋi 21. chiruȋi
arăvdarea 23. aȋteptară cu ni-*ară-*
vdare 3, 24
arbure sf.—arbore. 43, 52, 88. *arburȋ*
-li 49, 52. frȋnȋi-le *arburȋ-lor* 43.
are sm.—arc: trapsiră *arcurȋ-le* 62.
ardere vb.—brȋler: uă *arse* mă-sa 15, 24.
are vb. ind. pres. 3 pers. sing. (v. *avȋre*
pg. 227—235.) că nu *are* ni gione-
ni ȋi-va 91. bana 'mȋ *s'are* urită 95.
cȋ l'*are* măcată lamȋia 26. mama
ș' tafa mȋ *are* mȋrtă 96. iel *are*
mȋrtă 96.
arȋmănȋre vb.—a rȋmănȋ, rester: vrea
sȋ *arȋmănă* la iellȋ 42. ȋi-le *arȋ-*
mănce ni-păscute 44. *arȋmasse* ca
mut 6. ȋina *arȋmase* sarȋnă 13.
și *arȋmasiră* tăcuȋi 20. *arȋmăne* cu
sănȋtate 29. pină *ar'masiȋ* 209.
arȋmăsetură sf.—remăȋite, reste. 19.
arȋsărire vb.—a sări, sauter: sȋ nu
avea *arȋsărită* 'na-parte di hȋnda-
che 65.
arȋsbănare sf.—inveselire, rejouis-
sance. 44.
arȋspăndire vb.—a împraȋȋia, disperser:
alăssaȋi ȋstea *arȋspăndită* 23.
arȋsunăre vb.—a rȋsună, retentir: pă-
durea *arȋsună* 49.
arȋȋ, *arȋȋă*, *arȋȋă* adj.—rȋȋ; mal, mau-
vais: i bun i *arȋȋ* 12. doȋ oclli *arȋȋ*
13. masturȋ multȋ *arȋȋ* 212. și 'n
arȋȋa 'mȋ mi muntrȋce 112, 121.
i bune i *arȋlle* 12. de *arȋȋ* multȋ
ȋi 'lli vhinea 15. se tragȋ multe
arȋlle 54, 76.
arȋdere vb.—a ride, a înȋșela; rire,
tromper: sȋ pot sȋ te *arȋd* 8. sȋ
nu se *arȋdă* sȋ le dea 74. nu *s'a-*
rȋse sȋ le dea 79. care uă *arȋse*
69. sȋ 'mȋ *arȋdă*... sȋȋ-lli 41. *s'a-*
rȋse nȋssa și s' dusse 103. sȋ se
căpȋȋscă d'*arȋdere* 21.
arȋhate sf.—liniȋte, repos: nu 'ȋi afli
arȋhate 52.
arȋniellie sf.—rinichiȋ, rognon. 105.
arȋsire vb.—a mulȋumi, a plăcȋ; conten-
ter, plaire: piturniclie me *arȋsirecu-*

102. aistu lucru nu me *ariséscé*
 3. *arisită* avră 57.
ariu sm. — riū, riviére: un *ariū* min-
 tit 89, 91, 95. s'trécă *ariul* 95.
ariuri 86.
ar'maștă—v. *arémânére*.
armătusire vb.—a îmbrăca, a găti; ha-
 biller, parer: s'n'armătusimă 101.
 te adară și 'mî ti *armătusé* 113, 219.
arnire vb.—a mătură, balayer: cându
 bag s'arnescu 131, 150.
arnisire vb.—a se lepădă, renier: ieū
 patridha 'mî *arnisii* 154.
aroș adj.—roșu, rouge: față *aroșie* 97.
 nisce *aroșe* afrange 57.
arpită sf.—aripă, aille: cal cu *arpite* 74,
 78, 79.
arūcāre, aruncāre vb.—a aruncă, jeter:
 sē uă *aruci* 22. sē'lli *aruci* în pade
 86. cō s'*arucă* tu baltă 4. și me
arūcāi tu baltă 7, 8. se *arūcō* tu
 ună ghiole 3, 13, 15, 85. iel 'și
arucō ună muntrită 6, 120. 'illî
aruncarā ună pulbire 64. mōșa
arūcāndu'și mare vrere 36. *arun-
 cānda-lăi* vrere pi ună fētă 120.
arucutire vb.—a rostogoli, rouler: tu
 'himellū uă *arucutirā* 222.
aruginos adj.—ruginit, rouillé: lungă
 și *aruginōsă* bană 31.
Arumân n. pr.—Român, Roumain. 111.
arupere vb.—a rupe, a smulge; arrach-
 er: și *arupe* lē câte trei perī 85.
arușinare vb.—a se rușină, avoir honte:
 de'mî m'arușinēdă, lé! 131. și 'mî
 te *arușinași* 121. s'arușunō 39. *aru-
 șināndu*-se di iel' 60.
arūșine, arușine sf.—rușine, honte.:
arūșine ne-*arūșine* 60. ne băgași
 tu mare *arușine* 47, 125. di *arușine*
 cî 'llî eră 69.
arușinos adj.—rușinos, honteux: ti
arușinosi-le lucre a talle 125.
asburāre vb.—a sburā, voler: ieū va
 sē *asbor* 86. cându *asburā* vēr'nu
 pulliū 66. *asburō* cu tot domnu-su
 86. băl-lu sburitor și *asburător* 92.
ascăpare vb.—a scăpă, sauver: sē vhiu

sē te *ascap* 17; 60, 81, 88. m'as-
 căpași ditu mână-le ațellor 80. cō
ascăpāmmu ghine 92. *ascăparea* ali
 Dince 314.
ascăldāre vb.—a scăldă, baigner: sē me
ascaldî tu balta 81. care vrea sē
 se *ascaldă* 53, 54, 58.
ascuehire vb.—a scuipă, cracher: tot
ascuehie ș'muciuolése 128, 313.
ascultāre vb.—ăcouter: nu vrea sē as-
 cultă 36. un alantu s' nē *ascultāmū*
 115, 153; 10, 49, 119. sē me *ascul-
 tareși* mine 54.
ascumtā adv.—pe ascuns, en cachette:
 illî fēce noimă *ascumtā* de trei-le
 ține 59. lucre pi *ascumtā* fapte 126.
ascūndere vb.—cacher: sē 'și *ascundă*
 frica 3, 7, 60, 72. cupațe-le iu s'*as-
 cundea* 66. ici n'*ascumse* Dumnițcū
 7. șidea Perpilița *ascumtu* 60.
asgunire vb.—a gonî, chasser: sē 'și
asgunescă căni'lli 64, 28. tinere,
asgunē 'ți căni'lli 46.
asime sm.—argint, argent: calagros
 d'*asime* grōs 109.
aspargere vb.—a strică, gāter: cā 'mî
 'aspargi mușutetă! 118. inima
 lor 'lē s'*aspārgea* 144. cu tot 'ci
 multu... m'*asparșu* 106. și'lli *as-
 parse* virghirēitatea 69.
aspāriare vb.—a speria, effrayer: sē nu
 te *aspari* 17, 86; 6; 91. atât se
 cama *aspārie* 5. și *aspārendu*-se iși
 țisse 67. de cāt eră *aspāriat* protă
 5. cō era ti *aspāriare* 5.
asparismă sf.—spaimă, frayeur. 3, 5, 66.
astăđi adv.—aujourd'hui: *astăđi* cu
 mâne 14. aierî ună și *astăđi* dauē
 80. de *astăđi* și inelō 23. țiuă di
astăđi 47; 112, 123.
astălliare vb.—a tăia, couper: ună valle
 care lē *astăllia* calcea 35.
astarā adv.—astă sēră, ce soir: vhiū
astarā după cînă 152.
aste pron.—acestea, cela: și *aste* cându
 'llî le țigeam 119. — cfr. *aest*.
astes adj.—stins, éteint: imî băgaî
 foc ne-*astes* tu inima 61.

- asudat** adj.—en sueur : multu *asudate* di giucarea 50.
- asunare** vb. — a suna, sonner : *asunò* palmi-le cât putu 13, 17. *asunarea* a palmi-lor 13.
- asupra** prep.—sur, contre : se aũă sculatã de *asupra* a amirãri-lliei 16.
- asvarna** adv.—tiriş : şi vë trag *asvarna* ca căţelle 84.
- asvingere** vb.—a lupta, a învinge ; lutter, vaincre : cu gioñi-lli cându ti *asvingeai* 126. ma di nẽssã *asvintu* fu 209.
- aşedãre** vb.—asseoir : pi un pom sã *Vaşedãfi* 153.
- aşi, aşiçe** adv. — aşa, ainsi : dimi-le 'lli sburã *aşi* 64, 83. a daña di *aşi* şi a treia di iera *aşi* 42. şi *aşiçe* vrũ se uã acaţã vhie 2, 4, 27.
- aşidutã** adj.—aşezatã, située : vulogã *aşidutã* tu un loc surin 57.
- aşteptãre** vb. — attendre. 96. *aşteptã* cu ni-arãvdare 3, 13. tãtã diũa *aşteptarã* 3, 4, 42. mõsa lamñie *aştiptãnda-lui* 91 ; 96. aurindu-llĩ-se de *aşteptare* 58.
- aşternut** sm.—pat, lit. 122, 151.
- aştergere** vb. — a şterge, essuyer : işi *aşterse* læcerẽmi-le 8.
- atih** adj. — nefericit, infortuné : a mĩa órfãn-lu şi *atih-lu* 54.
- atuncea** adv.—atunci, alors. 12, 15, 25, 32, 46.
- aũă** vb. (v. *avere* pg. 227—235) : cã nu *aũă* amirò 17. te *aũă* climatã 62, 39.
- aũă** sf.—strugure, raisin : di *aua* vhin-lu çi s' făcea 143.
- aũă, aũăçe** adv.—aci, încóce ; ici, de ci. 65, 210. dede de *aũăçe* 2, 7, 13. de'l addussetũ *aũăçe* 17. sã 'ũi spun de *aũăçe* 'nainte 27, 41.
- aumbrã** sf. — umbrã, ombre. 81. — cfr. *umbrã*.
- aurire** vb.— a se uri, s'ennuyer : pin' d'avhnos ti s'*aurisce* 128. pinã sã 'mĩ s'*aurasca* (*auriscã*) 139. *aurindu-lu* se de aşteptãre 58.
- aurire** vb.—a îmbetrãni, vieillir : şi noi va s'*aurimũ* 116.
- auşũ** sm. — bẽtrãn, vieillard. 35, 36, 37.
- avãire** vb. — a auđi ; ouir, entendre : cum *avãdi* şi aravãdi 23, 36, 37 ; 117 ; 90 ; 47. s'ẽl' *avãdi* 43. niçi bõgea s'*avãdi* 3, 14 ; 12 ; 4, 90. nu mãi avemũ *avãditũ* 47.
- aveam** v. *avere*, pag. 227—235.
- avere** vb.—avoir—v. pag. 227—235.
- avere** sf. — richesse : ni-suturat di *avere* 27.
- avegliãre** vb.—a pãzi ; garder, surveiller : sã *avegliãre* api-le 88 ; 82, 90 ; 44, 66, 52, 63. funda-lui *avegliãtorã* 88. ti *avegliãrea* a oi-lor 44.
- avhãchipsire** vb.—a fermecã, charmer : nẽ se *avhãchipsirã* urecli-le 48.
- avhiesit** adj.—silit, forcé : escu *avhiesitã* 29. erã *avhiesiti* 35.
- avhnos** sm.—desgust, dẽgoût. 128.
- avhoñia** adv.—de curẽnd, depuis peu : de *avhoñia* mãrtatã 124.
- avhru** adj. — sãlbatec, feroce : price *avhru* 66, 4.
- avhunanghea, avhunanghia, avũhunanghia** prep.—in dreptu, en face : şidea tu fridã *avhunanghea* de nẽssã 15 ; 44, 62 ; 8, 82. viđũ cõ *d'avhunanghia* a lui erã unã cẽrbã 1. ieu *d'avũhunanghia* ti muntream 121.
- avinãre** vb. — a vinã, chasser : tea sã 'lli *avinã* 28. çi me *avinaşi* 7 ; 65 ; 105. 'allãga *avinat* di cãñi 65. dor ti duçere *avinare* 1.
- avrã** sf. — vintuleţ, petit vent : unci arisitã *avrã* 57.
- avuĩ, avundu** — vb. — v. *avere* pag. 227—235.

B.

Ba part. neg.—ba, non. 133.

băgare vb.—a pune, mettre: să (ți) *bagi* lucră-le pi aradă 17. să uă *bagi* încăllar 88. nu avea anacră să *bagă* mâna pi năssu 64. cō nu 'lî se *bagă* mâna 37. *bagă* (ți) căciula pi un ocliu 92. ne *băgași* tu mare arușine 47. își *băgō* tōtă virtutea 2, 86. tōte sbōră-le... își le *băgō* tu minte 86, 106. illi *băgō* numa 37. își *băgō* oî-le di'nainte 43, 91. *băgō* bōcea 64. *băgară* să facă numta 12, 131. *băgară* naturi-le ningă mumă-lă. 26. *băgat* pi marginea a valle-liei 35. scūndiliū *s'băgāmū* 100, 111; 151. pi somnu 'l *băgō* 219.

bai-lu, *balliū*, *balliū* adj.—breaz (cfr. pg. 74 nota): cal-lu *balliū* 74. vrut-lu a mîciū *balliū* 83. *bai-lu* cal 74, 78, 79. *bai-lu* a mîciū 83.

balcone sm.—balcon: pi *balcone* să înșimū 101.

baltă sf.—baltă, lac; mare, lac. 3, 53.

balțote sf. (plur.) nume de plantă: paparōne pavots. 57.

bană sf.—vieță, vie: ună *bană* mușată 12, 31, 66. *bană* nu'și uă vrea 15.

bănare vb.—a trăi, vivre: nu sciū ca-cum va s'*băneqū* 113, 93. pină s'*bănămū* și pină s'himū 116, 12. cum *bănă* și cum tricea 35; 31, 93.

barbă sf.—barbe: cu *barbe-le* 'ncărșiliate 50.

bărbat sm.—homme, mari: va să ti llicū tine ti *bărbat* 9, 127. *bărbat*-su 15. dișse a *bărbă*-suū 23.

bărbătefă sf.—bărbăte, courage. 5.

bărnute sm.—tabac. 128.

bărfiri sf. plur.—stânci, rochers. 66.

bășare vb.—a sărută, baiser: il *bășe* eu dor mare 13, 26, 80. tu frumte se *bășară* 99.

bătie sm.—bătălie, guerre. 19. ti partea a *bătieu-lu* 18.

băttere vb.—a bate, battre: să se *battă*

cu oștea a la 16. *băttea* cu fluiera (jouait de la flûte) 48. *băttea* să se ascundă 60. *băttere*a [cu fluiera] și făcea iel 43, 45

bére vb.—boir: zairea ti măcare și ti *bére* 19, 31. *bé* tutume, *bé* bărnute 128. canda *biū* tatulat-lu 103. gustară ș' *biură* di iel 143.

bibă sf.—rață, canard. 128.

bichirăfă sf.—célibat. 150.

biléuă sf.—belea, embarras: *biléu*a imi ogrădisiū 117.

birungică sf.—borangic, toile fine: cămășe subțire de *birungică* 45.

bitisire vb.—a isprăvi, finir: s' vrei lucru s' *bitisesci* 216. cât *bitisi* dina aiste sbōră 8, 33. mica ni-*bitisită* ghine Frosa din sburire 62.

biutură (cfr. *bére*) sf.—beutură, boisson. 19.

bizilieă sf.—brățară, bracelet. 2.

blăstem sm.—malédiction: voiū s' lă daū *blăstem-lu* 130.

blăstemare vb.—maudir: xeni-le le *blăstemară* 99. fătă *blăstemată* 125; 61. veduși *blăstemati-le* de dîne 52, 67.

bōce sf.—voce, glas; voix, son: eu appușă *bōce* 26. niçi *bōcea* a llicī 3, 64, 48.

boggiōnie sf. pl.—nuntașe, invitées: eramū *boggiōnie* la 'nă numtă 48.

braç sm.—braț, bras: luō fēta 'n *braçă*. 15.

brân sm.—brâu, ceinture: scōșe fluiera din *brân* 44.

bré! interj. adressée à un homme. 95.

brumă sf.—la gelée blanche. 142.

bucată sf.—morceau: să 'l facă *bucăți* de *bucăți* 65.

buelliță sf.—fedeleș, barillet. 43.

buță sf.—buză, lèvres: *buță-le* imi se 'nvință 121.

buluchi sm.—stol, bande: trei *buluchi* de orii 87.

bumbuniq̄are sf. — tunet, tonnerre. 90.
bun adj. — bun, bon : *buna* dómne a mîieû
 85. sê 'lîi ôră *buna* venire 18. o
 dăstulisită cu tôte *bune-le* 6. eu
 de tôte *buni-le* 38.
bună-ôră adv. — par exemple : piscirăcūă
 mare ca *bună-ôră* aesta 72.

Ca adv. — ca, cași; comme : mări *ca* ôuă
 2, 53. *luca ca* sôre-le 5, 22
 arêmase *ca* mut 6. se fêciră oelli *ca*
 păstrămo 16. ti ficesi *ca* ipohon-
 dru 53. nu suntu *ca* de-alihia 9.
ca sê: *ca* sê pot sê te arid 8. pistip-
 seam *ca* sê se alle 11. fu *ca* sê
 și chiêrdă mintea 5.

doi aîni *ca* tora (acum doi aîni,
 il y a deux ans) 17, 22.

alPerpillita *ca* nu 'lîi vhinea ghine
 39. loc-lu funda-luî *ca* na-nă-parte
 58. fêtă *ca* de vêr-nă 16 d'aîni 6.

ca cum: așice *ca cum* ti spusiu 17.
 22, 58, 7. nu sciû *ca-cum* va s' bă-
 neq̄ă 113.

ca ci: pira acea *ca ci* luvhurie
 era? 25.

ca-caj di caî te are 133.

căchiusire vb. — a supêra, fâcher : ica...
 mî *căchiusêce* 110.

căciula sf. — bonnet. 92.

cădere vb. — tomber : *cădû* murgîși-lu
 3. cum *căduși* tu grip-lu a vreri-
 -llicî tine ti mine, așice am *cădată*
 și mine ti tine 7, 61. sê și *cadă*
 pi minte 55.

cae pron. (cfr. *caie*, *care*) — cine, qui :
 sê 'îi spun *cae* escu și ci escu 7.
cae de *cae* sê 'lîi da 37. *cae* mî ti
 bătû? 135. *cai* lai om, *caî* lai pu-
 llû? 75. *ca-vaî* di *caî* te are 133.

căfase sf. — colivie, cage. 101.

căftare vb. — v. *căftare*.

căhtire vb. — a se moleși, s'affaisser :
 giăcuî pin' me *căhtîi* 123.

bunetă sf. — bine; bonté, douceur : cu
bunetă și cu pălăcârie 78. umă
bunetă sê mîi faci 80.

buric sm. — nombril: di la cap pină la
buric 50.

C.

căidisire vb. — a îndrăsnî, oser : cum *căi-*
disiși sê me alași 32.

caie pron. (cfr. *cae*, *care*) — care, qui :
caie de *caie* de ôspîți-lîi 18.

caini-va pron. — cineva, quelqu'un : fără
 sê seibă *caini-va* 10.

cal sm. — cheval : bai-lu *cal* 74, 79.
 spune mî... *callu* a mîieû 82. și
 'nealicô *cal-lu* 21. era *calli* cu
 patru ciciore 50.

calagros sm. — icosar, écu. 109, 110.

călcăre vb. — a căleă; mettre le pied,
 fouler : sê 'îi *calcă* cicior-lu tu pădu-
 rea 55. pi frumte me *căleashi* 207.
 le *călcără* cu ciciori-le 19. sê și
calcă graî-lu 14, 16, 23. și 'lîi *calcô*
 virghirătatea 69.

călišioră sf. — cărare, sentier. 66.

calle sf. — drum, chemin : 1, 132;
 35, 87, 103. di 'nă *calle* (îndată,
 de suite) 50.

călletorîi sm. — voyageur. 141.

calotîh adj. — fericé, heureux : *calotîhă*
 de mă-ta 47. *calotîhî* vê munți
 mărăți 142.

cama adv., conj. — încă, encore : pină
 ieste *cama* în vhie 3. s'aravdă *cama*
 21. *ca* sê *cama* giucămû 49, 34.
 se *cama* appruchiê 59. ahăt se
cama aspărie și se *cama* înfricuse 5.

comparat. : ômenî-lîi acellî *cama*
 aleptî-lîi 16. *cama* marea minduire
 le ieste 17. sor-mea așea *cama*
 marea 25; 59, 63, 68, 69, 73.

cameră sf. — sală, salle du palais. 21.

cămêse sf. — chemise. 45, 72, 151.

câmpu sm. — champ, plaine. 3. luô pa-dea a *câmpu-lui* 2; 47, 86.

ean **çi-va** — nimic, rien. 20.

canai adv. — încaî, au moins. 67.

cauda adv. — ca-și-cum, comme : invhisô cõ *cauda* vinne 'nã moșe 52.

cându adv. — când; quand, lorsque. 5, 13.

câne sm. — chien : patru *câni* 43, 19, 52.

canonã sf. — pedepsã, punition. 33.

cântare vb. — chanter : pitu hõrã il *cântõ* 119.

cântic sm. — chanson. 95, 100, 119, 120, 124.

cap pl. *capete, capiti, capit-le* sm. — tête, chef, fin : *capit-le* s' nẽ chiptinãmũ 101. mîntea din *cap* 8. toî... ple-carã *capete-le* 4. ómiñi cu *capiti-le* gõlle 50. mã-mar-lu *cap* a ósti-lici 27. tu *cap-lu* a vérãllici 11.

cãpãire vb. — a leșinã, s'évanouir ; sã se *cãpãiescã* d'aridere 21. órfãñi *cãpã*. *îti* 35. *cãpãit* di innãturã 52.

cara conj. — dacã, si : *cara* ómeñi-lli a lui vrea 30. *cara* nẽ se avhãchipsirã urecchi-le 48. tine *cara* nu t'ã-flam 122. *cara* sã te aflu virtos 9, 12, 16, 55. *cara* da de 'și vline vara 136.

carafle sf. pl. — nume de florî : garõfe, œuilletts. 57.

care pron. (cfr. *cae, caie*) — care, qui : hillũ di amirõ *care* avea 1. fem. *careã* 25. *care* ești tine ? 61.

cãrlãre vb. — a mișcã, bouger : sã nu *cãrlãdã* hici 72.

carne sf. — viande. 310.

carte sf. — scrisõre, lettre. 8, 9, 153

cãrtire vb. — a hațjocori, se moquer : illi se pãrũ cõ uã *cãrtescu* 110.

cãrvãllie sf. — pâne, miches : cu *cãrvãllie-le* 'n cap 131.

casã sf. — maison : ti duçi la *casã* ta' 112. se dusserã a *casã* 9.

cãscatã adj. fem. — béante : cu gura *cãscatã* 13, 59.

cãsmete sf. — noroc, fortune : sã caftã

cãsmeteã 42. va-hi ași 'mĩ erã *cãsmeteã* 148.

cãștigã sf. — grije, souci : sã nu'ți hibã *cãștigã* di çi-va 83.

cãs ilea adv. — într'adins, exprès. 135.

cãsturã sf. — custurã, couteau : unã chipitã di *cãsturã* 84.

cata prep. — dupã ; selon, après : *cata* nomurì-le çi avemũ 23, 54. *cata* sãmni-le 59.

cãtãndisire vb. — a îngriji, soigner : singur me *cãtãndisescu* 150. dupã çi il *cãtãndisirã* nat-lu 13. *cãtãndisi* sã 'lli ñicã 30.

cãțel sm. — petit chien. 13.

cãțeuã sf. — chienne : ve trag asvarna ca *cãțelle* 84.

cãt adj. — tant : și tóte *cãte* alante 68. ñisseși... și alte *cãte* 24.

adv. — tant que, dès que : asunõ palmi-le *cãt* putũ 25. *cãt* avdirã aeste sbõrã 90. ahãt mușatã *cãt*... nu se spune 1.

cu numër. : tu patur-le ciciõre... *cãti* unã bizilicã 2. *cãti* un satir 50. *cãte* daũẽ ori 85. *cãte* trei perĩ de la *cathe* unã 85. illi acãțõ somnul un *cãti* un 5.

cathe adj. — fie-care, chaque : *cathe* ñiũã 85, 54, 84. *cathe* graiũ 18. *cathe* órã și *cathe* minutã 30. *cathe* un pi unã parte 1. se 'mparți la *cathe* un dupã cum façe 23. de la *cathe* unã 85. *catheși* unã ñinã 50.

cãtichia sf. — locuințã, habitation. 68.

cãtivhursire vb. — calomnier : di soçi-lli toî *cãtivhursit* 144.

cãtrane sm. — catran, goudron : fëtã *cãtrane* 125, 126.

cãvtãre, cãftãre vb. — a cãutã, a cere : chercher, demander : ómeñi-lli... *cãvtã* ti amirõũ-lu 11. nu alãssõ loc ni-*cãvtat* și ni-allãgat, *cãvtãndu* dupã ielle 51. se dusse sã *cãvtã* și nica tu așel loc 51 ; 70. se duçe sã *caftã* cãsmeteã 42. loc ni-*cãvtat* 51, 79. içi sã *cafti* va sã 'ți dãmũ 46, 117.

și *caftă* pâne 131. șapte ańi *chiró*
*căftă*mă 213, 214.

cer sm.—cer, ciel : ca steli-le din *cer*,
cându *cer-lu* ieste gătit 14, 21, 40,
52, 103.

cerbă sf.—cerbăică, ciută : biche. 1, 2.
cu lapte de *cerbe* 83.

cerbu sm.—cerf : corne di *cerbu* 64.

cerdache sf.—étage : se alinó tu alantă
cerdache 6.

cerere vb.—a cerși, mendier : ieu va sê
cer 36.

chefe sf.—gust, plaisir : ți se fêce *che-*
fea 22.

cheră sf.—car, charette : și pi *cheră* lli
'nărcară 99.

chielle sf.—piele, peau. 16, 54.

chieptu sm.—piept, poitrine : cu mări-
le pi *chieptu* 78. *chieptul* al Perpilița
62. cu *chiepturi-le* peróse 50.

chierere, chiérdere vb.—a pierde, a peri;
perdre, disparaitre : își *chirú* tã-
barea 132. va sê 'ți *chieri* cap-lu
89. fără sê *chiéră* chiró 58, 90.
sê 'și *chiéră* mntea 59, 23. sê 'și
chiéră mntea 5, 76. și *chirú* de
'năntea a ocelli-lor a tēi 7. și
chirú pit miori 86; 147. le și *chirdu*
de frică 87. se află *chirut* di tu mesea
a palati-lliei 10, 52, 67. cã *chirut-lu*
amiró 18 cõ doi-lli himú *chirufi* 62.

chiétră sf.—piétră, pierre. 63, 84
chiețiri-le le arădăpsea 215.

chihăle sm.—mař-mare, chef. 42.

chindisit adj.—brodé; distincele *chindisită*
108. ași fu și *chindisită* a trei-lor
mire ursită 148.

chiptinäre vb.—peigner : se ló, se *chip-*
tinó 41. capit-le s'ně *chiptinămă* 101.

chiró sm.—timp, temps : iu eră ahăt
chiró 18, 58, 90, 213. tu *chiról-lu*
a însurari-lliei 21. cõ *chiról-lu*
s'approchia 215.

chipită sf.—vurf, pointe : cu ună *chipită*
di căstură 84.

chiragi sm.—cărăuș, roulier. 95.

chisă sf.—iad, enfer : și se părea ca
ieste *chisa* 67.

chiurare sf.—fluerare, piaulement. 49.

çi pron.—ce, ce que : *çi* 'și eră *çi* nu 'și
eră 1. *çi* sê védă? 5, 6. *çi* ai pățită?
96. cu tu *çi* ómeń-lli a luí ill
dicea 10. fõră a vinași . cõ *çi* se
fêce 10. se ciudisea *çi* se facă și *çi*
s'adară 13. după *çi* 13, 80.

care, qui : ațel *çi* lli u frică 4. *çi*
eră ca anghel din *cer* 22. luvhurii
çi nu se spunú 6. ațelle *çi* pățiră
20. de ciudia *çi* lli vhinea 5, 6.
scamnul ațel *çi* dișsimú 6. tu óra
çi ómeń-lli... cãvtă 11. ca pom-lu
çi illi merănghisêce frunđa 11. *cerba*
d'aieri *çi* me avinași 7, 20, 22. un
ficioi *çi* doi ocelli arēi sē nu 'l védă
13, 22. cathe graiú *çi* scutea din
gură 18. ahâte... uruteți *çi* fêce aistă
mulliére 23. di óra *çi* uă luaí 23, 80.
doi-sprē-țē d'ańi *çi* ma' mli lu aș-
teptu 96.

pentru ce? pour quoi?: *çi* hiți
ahăt lipișiți? 80.

că, que: bunătă imi ficeși *çi* m'as-
cãpași 80. ma tora *çi* uă andămusii
și *çi* uă viđiú 4.

exclam.: mor! *çi* loc-lu se se deș-
clidă 22.

çi-va adv.—cum-va : sē nu *çi-va* de iesse
cerba 4.

çi-va pron.—alt-ceva, autre chose : nu
vedură niči *cerbă* ni *çi-va* 5. cãt
de *çi-va* altu nu illi eră dor 10.
se fêce cõ nu viđiú *çi-va* 14. *çi-va*
altu sē nu facă 56.

cibucă sf.—ciubuc, pipe : cu *cibuca* 'n
gură 128.

cielor sm.—picior, pied, jambe : sã 'ți
caleă *cielor-lu* 55. patur-le *cielőre* 2,
49, 50. cãleară cu *cielőri-le* 19, 128.

ciłastisire sf.—stăruință, effort. 2.

cińtă adj.—incunjurată, entourée. 57.

cină sf.—cină, souper. 35.

cińci-spē-dece num.—cinci- spre-dece
quinze. 15.

ćini-va pron.—cineva, quelqu'un. 66.

cinușă sf.—cenușe, cendre. 128.

cirėpu sm.—cuptor, four. 131.

- ciucuire** vb. — a ciocni, heurter : di multe mi *ciucutii* 146.
- ciudie** sf. — mirare, étonnement 9, 45; 5, 6.
- ciudisire** vb. — a mirá, étonner : ami-rüt-lu... se *ciudisea* 8, 13, 55.
- ciomag** sm. — ciomag, bâton 43. luö... *ciomaga* 56.
- climäre** vb. — a chemá, appeller : me *cliamä*... ñini-le 9, 85; 2, 15. pri-ciuri-le aćelle le *climä* satiri 50. cö... te aüá *climatä* muşata 62. Costantin işi lu *climä* 217.
- cö** conj. — că, pentrucă; que, parceque : viđu *cö*... erä unä őrerbä 1, 8, 15. sě seii *cö* tora 28, 29, 37. nići *cö* va sě se facä 43. frica... ći l'avea acăţatä *cö* întunicarä 3. şi *cö* 'mî ieste... mîlä di tine, viñfü 95. *cö* bana 'mî s'are uritä! 95, 113.
- cö-ce* — pentru că, pentru ce? par-eeque, pourquoi? : marea haraüä nu ţinü *cö ce* ñina... ći fěce 15. *cö-ce?* ñisse Perpillaşa 48, 73.
- cödä** sf. — queue : de *cödä* a bai-luä 84.
- cohia, cohiü** sm. şi sf. — colţ, coin : sehipse tr'un *cohiü* 75. se smulse ditu *cohia* ći era hiptu 76.
- colăchie** sf. — linguşire, flatterie : sě 'lli facä... multe *colăchii* 74.
- cómä** sf. — eriniere. 86.
- copan** sm. — copil, enfant. 35, 36.
- copt** adj. — mür : s'adunämü *copte* amure 100.
- corbu** — sm., adj. — corb, corbeau; nenorocit, malheureux : ñini-le cu ñi-ñi-lli creparä... ca *corghi-lli* şi ca *corbi-le* 93. ficior-lu aćel *corbul* 70, 72.
- cornu** sm. — corn, corne : graie-le nići tu *cornu* nu'şi le băgä 30. illi crescurä *corne* di őrbu 64.
- Costu** n. pr. masc. 319.
- cof** : ma tóte furä *din-cof* (d'a surda inu-tile) 41.
- cötră** prep. — pentru, cătră, spre; pour, envers, vers : embistimen *cötră* mine 9, 11. sě se ducä *cötră* la baltă 58.
- ereht** adj. — fraged, tendre : ći *erehtä* ca faća a ta 135.
- crepäre, cripare** vb. — a crepă, a muri : crever, mourir : sě vedä ñini-le şi sě le *crepă* 77. şi tu loc-lu aćel *creparä* 99, 109. 'mî uä *erechi* inima mea 113.
- erescere** vb. — a cresce, croitre : tea sě uä (fitica) *erescä* 25, 36. Perpillaşa *eriseca* 37, 38. illi *erescurä* corne 64, 80.
- crimmä** sf. — mulţime, foule : s'adunarä 'nä *crimmä* di pulli 45.
- Cruşova** — ville en Macédoine. 95.
- cu** prep. — avec : cät *cu* spunerea nu se spune 1. închisrä *cu* scopö sě acăţä 2. *cu* numa al Dumniđeü 85. amiröt-lu *cu* ñina 1. *cu tötä* Frosa auä himü 85. *cu tot ći* 2, 10, 16. *cu chie* (iute, vite) 222.
- euenlit** adj. — cocoloşit, pelotonné. 127.
- enfurire** vb. — a spureä, foirer : ca biba ći s'*enfurisece* 128.
- euñ** pron. relat. (gen. dat. sg.) : il între-barä *a euñ* ficior ieste? 42. şi a *cui-ne-ra* nu spuse 103.
- euñbar** sm. — cuib, nid : di 'şi indregü a lor *cuibare* 136.
- eulac** sm. — colac, galette. 131.
- eulcäre** vb. — a culcă, coucher : se *culcö* şi 'şi durmü 67.
- eulęce** sf. plur. — flori ţiţa-oi, (fleurs) des coucous (*primula officinalis*) 57.
- culpane** sf. plur. — scutece, layette. 124.
- cum** adv. — comme, comment : *cum* căđuşi... aşiće am căđutä 7. te voiü ca *cum* me vreñ 7.
- cumañtä** sf. — merinde, provision : zairea (*cumañtä*) ti măcare 19. purtä ñisa *cumañtä* 19.
- cundilliü** sm. — condeitü, plume : nići *cundir-lu* póte sě le serie 56.
- cunoscere** vb. — connaître : nu me *cunosci*? 7. ghine *cunosceti* 11.
- cupacüi** sm. — stejar, chêne : pitu *cupaće-le* iu s'ascundea 66, 52.
- cupie** sf. — turmă, troupeau : turmă (*cupie*) di oi 43.

curare vb. — a eurge, couler : illi *curà* sângi 6.

curat adj. — pure : apă araçe, *curată* și limbită 57.

curdeună sf. — panglică, ruban : se frângea ca *curdelle* 45.

curmare vb. a osteni, fatiguer : și 'mîi mi *curmam* trup-lu tot 106, 107, 209, 215. după multă *curmare* și allăgare 56. *curmat*... di innătură 52, 5, 50. — cfr. *discurmăre*.

eurundu adv. — curënd, tôt. 4.

euseru sm. — nuntaș, invitè (à la noce). 104, 113. nê dispărîmî... di toți *euseri-lli* 48.

eusiță sf. — costiță, tresse. 112, 84.

cutremburare vb. — a tremură, trembler : arburi-lli se *cutrembură* 49.

cûfut sm. — cuțit, couteau. 54.

D.

Dadă sf. — mamă, mère : înîi muri *dada* 9. ali *dade* (*dat.*) ș'al tata 130. *dado*, nu luaî sarea 133, 127.

dafin sm. — dafin, laurier : *dafiîni* 53, 54, 81.

dare vb. — a dà, donner (v. pag. 276 — 280) : dissesî cõ *dedu* ficior-lu 24. *dède* sbor 12, 8, 2. *déderă* și luaară 18. își uă *dèdiră* cu de allagă 91, 63. luça di țî *didea* tr'ocli 85. çî le *didea* de mânâ a lor 27. cându *da* di uă videam 105. gionî-le çî 'mîi țî *dèdea* 114. a mumă-mei s'lli uă *didefi* 154.

dav', *daîcè*, *daîcè-le*, *dan'le* — v. doi.

de, di, d' prep. — de, dela, din : *de* Dumniçëu sê uă afli! 21. trapse mânâ și *di* amirâillie și *di* tôte 10, 96. marginea *de* baltă 4. anamesa *d'* așel câmpu 3. d'anvêliga *de* nêssă și de scamnul a liei 6. ca hilliă *di* Arumân çî escu 111.

bizilicâ *di* mălamă 2. baer *de* mărgăritari 2. hilliû *di* amirô 1. ouă *de* pârumbu 2. munte-le *de* marmare 53. pădurea *de* dafîni 53. ca grundă *de* zahare și ca *di* nucă sambure 27. mușcătură *de* pâne.

muntrită *di* vrere 6. grai-lu *de* timie 21.

soçi... *d'* a lui 1. doî-sprè-șeçe *de*

aîni 31, 6, 15. *daîcè-sprè-șeçe de* fete 6, 31.

se află *de* tôte pome-le 53. tôte turlii-le *di* poîni 53. se află și *di* piloîni-lu așel maî amar-lu 53.

avea *de* gușe un baer 2. sê ședă pi *di* margine 4. *de* 'na-numerea 18, 35.

apropchiindu-se *de* pălate 5, 7. *dède de* auaçe, *dède de* acloçe 2. pi *de* ună parte 1, 6. cõ *d'avhî-nanghia* a lui eră 1, 121. cântic-lu a puncti-lliei *de* Narta 211.

înși *di* minte 69. toți *de* tôte părți-le 2. *di* minută in minută 55. *de* dor-lu... ti scoșit 21. *di* ici bune și mușuteți sîntu pi lume 53.

sê fugimû *de* ningă baltă 3. *de* ginuelli in sus 2.

frică *de* fandasmate și *de* priciuri 4, 6. sê și chiêrdă mintea *de* ciudia 5, 68. nu pot sê țî le spun tora *de* dauê furmîi 55.

curmați *de* tótă diîa 5. sê se căpêiescã *d'*aridêre 21. *de* ciudia çî 'lli vhinca arêmase ca mut 6. nu se pistipsi *de* aastă vedere 31.

anvêligatâ *di* trandafilli, *di* dafîni etc. 53. arăchitâ *de* un gione 100.

se sculô *de* diminêță 1, 5, 31. tunusirea *de* maî *de*-pre-apoia 4. fêtă ca *de* vèr-nă 16 d'aîni 6. çërba *d'*aieri

7. *de a claua* 6. *di cathe* diuă (chaque jour) 85.

să judeci *d'acelle* și va să vezi 12.

că *mî* ieste... *mîlă di* tine 55. la-lu *di* cerbu 68.

acea și lă didea *de* mână a lor 27.

să se 'nfarmăcă toți *pin de* un 28. să nu și-va *de* iesse cërba 4.

se duse *di* se 'nellise 15, 16. viniu *di* ti me 'nvhisai 55. cădū sfulgul *di* lagudi 21. iellî putea *di* le adă-ră 211.

de umisit și era 31. *di* multu masturî și era 211.

ma' multu lipsit *de* tôte dille-le 53. ma' înainte *de* tôte 55.

și *di* de-alihia cō eră ti aspăriare 5. se sculară *d'acia* 9.

de-adun — împreună, ensemble: să bânămū tot *de-adun* 12, 25, 33.

d'alihios adj. — adevărat, véritable: nu va să hibă cərbă *d'alihiosă* 3. și *di de-alihia* cō eră ti aspăriare 5, 9.

de-anda adv. — de când, depuis que: *de-anda* te luai și pină astădî 21, 52, 220.

d'apoia adv. — apoi, puis: și *d'apoia* illî lu dēde 13. cântic *di* după 'ncurunare 115.

de-asupra prep. — asupra, contre se aūă sculată *de asupra* a amirări-llî a ta 16.

de aūăce adv. — încōce, de ci: dēde *de aūăce* 2.

de ca, di ca: cara să nu faci *de ca cum* iți dișiū 12. fēcîră *de ca cum* lē dimăndō 17. ma era *di ca* de-alihia 32. se ascăldō *di* ca cum illî avea dîsă mōșă 58. ași *di ca-cum* dîcî 69, 76.

de cât: *de cât* eră aspăriat prota, ahăt se cama aspăriē 5. *di cât* se ciudisea 45. *de cât* iei n'ascumse Dumniđeū nu lipsēse s'ascudemū și noi 7, 3, 12, 14. nu se vedea altu *di cât* cer-lu 52, 55.

denăintea, denîntea, dēnăinte: cu mână-le *dēnăinte* 6. chiru' *dēnăin-*

tea a oelli-lor a tēi 7, 10, 22, 87, 73, 84.

dî'ncăllar: să nu te surpă *dî'ncăllar* vimturî-le 86.

de iu: de unde, d'ou: *de iu* eră tu pâlăte 9. și *de iu* eră om, illî crescură corne 64.

de ningă — de lângă: să fugimū *de ningă* balta aistă 3.

di-ōră: xēne-le suntu *di-ōră* 145.

di pri: scōteți vē uă *di pri* minte 80. me arūcaî maî *di-pre-apoia* tu baltă 7. tunusirea de maî *de-pre-apoia* 4, 28.

di sum — de sub, de dessous: apa ațea se vōme *di sum* munte-le 53.

di tot-ună: intrānda-luî... ca *di tot-ună* 68. avde ună bōce *de* «bună diminēța» 31.

de! exclam. — eh! 76.

depărtare — v. *dipărtare*.

depărtos adj. — departat, éloigné: loc *depărtos* 3.

deșclidere vb. — a deschide, ouvrir: doi-lli ugiac să *deșclidemū* 115. nu 'și *deșclise* gura 16. porți-le eră *deșclise* 5, 21.

despânticāre vb. — a spintecă, fendre: inima 'mî *despânticași* 121.

despărțit adj. — séparé: să bânămū *despărțiti* 12.

di prep. — v. *de*.

di-alihia — v. *de-alihia*.

dimăndare vb. — a porunci, ordonner: *dimăndă* lē a trei-lor dîne 83. le *dimăndō* să aprindă un foc 15, 20, 70. tôte *dimăndări-le*... le stirxi 12.

dimicāre vb. — a fărîmă, morceler: inima 'llî se *dimicā* 217, 11.

diminēța sf. — matin. 1. *di diminēța* pină sēra 100, 122. ca luțēir-lu *dimnēța* 108, 105, 216.

d'impre-ună, dipre-ună adv. — ensemble: tot cu tine *d'impre-ună* 123. toți *dî-pre-ună* 2, 99, 212.

din prep. — de (lat. *ex*): se dipuse *din* pădure 2. duțēți lli *din* partea a mea 20. stēli-le *din* cer 14. miutea *din* cap 8. cântice *din* Crușova 95, 119

- môsa *din* vhis 59. una *din* trei-le era môsa 68. *din-cot* (în zadar, inutile) 41, 147.
- dîn-anumerea** adv. — la spinare, sur les épaules. 35.
- Dince** n. pr. fem. — 314.
- dinclo** adv. — dincolo, audele. 89.
- din-cot* — v. *din, cot*.
- dininte** adv. — dinainte, devant: va să îli sta cu mâni-le *dininte* 73.
- dinte** sm. — dent. 34.
- dipărtare, depărtare** vb. — a se depărta. s'êloigner: luară calcea și *dipărtară* 103, 327 328
- dipirare** vb. — a sfășia, déchirer: cărni-le își le *dipiră* 222.*
- dîpre-ună* — v. *d'impre-ună*.
- dipunăre** vb. — a se cobori, descendre: appruchemu să *dipunim* pi loc 86, 87. se *dipuse* din pădure 2.
- discăciat** adj. — pieptenat, peigné: cu perciuri-le *discăciate* 50.
- discălicare** vb. — a descăleca, descendre de cheval: tr'ora să *discălică* 88, 92. *discălicară* di pi satiră 63.
- discumpărare** vb. — a rescumpără, racheter: toate le *discumpără* 107.
- discurmăre** vb. — a odihni, reposer: lipsește să me *discurmu* 83, 92 89, 42, 216. — cfr. *curmăre*.
- disfaçere** vb. — a desface, a deschide; défaire, ouvrir: să și *disfaçă* gura 14.
- disfășare** vb. — a desfășă, démaillotter: și *disfășenda-tui* veșu cō nat-lu eră ficior maseur 36.
- disi, diss** conj. — dacă, si: să *mî* spunî... *disi* tine *mî* ești. mamă 40. *dissi* 42. *disi* cō va s' me cunnosci 97.
- disicăre** vb. — a rupe, briser: își *disică* gărgălani-le 49.
- dislegăre** vb. — a deslegă, détacher: să uă *dislegi* di iu ieste ligată di arbure 88.
- dismîerdăre, dismîrdăre** vb. — caresser: ieŭ mîcăza uă *dismîerdam* 118. ta-tă-su... il *dismîerdă* 13. illi *dismîrdă* 26. *mî* escu fătă *dismîrdată* 102.
- dis-nou** adv. — din nou, de nouveau: să llicî fluiêra *dis-nou* 49.
- dispărțire** vb. — a despărți, séparer: va să me *dispartu* de tine 9, 1. aclo fu *dispărțire* a lor 65.
- displetit** adj. — despletit, dénatté: cu perî-lli *displetiti* 82.
- dispulliare** vb. — a despoia, dépouiller: să nê *dispulliamă* 76. *din*-le... *dispullindu-se*... intrară tu baltă 58, 143.
- dissă** pron. fem. — dinsa, elle: pină la *dissă* 81, 117. se dusse la *disse* 64.
- dissi* conj. — v. *disi*.
- dișteptare** vb. — a deșteptă, réveiller: *dișteptă-te* mușata mea 112; 5, 67. ună *dișteptare* dit sommul ci dorîm 54.
- distimele** sf. — ștergar, serviette: *distimele* chindisită 103.
- dit, dîtu** prep. — din, dela; de: să iessă cêrba *dit* baltă 3. *dit* ieta de aŭaçe 52, 67. să fugim... *dîtu* aistu loc 3, 4, 6, 7. s'aflo chirut *di tu* mēsea a palati-llicî 10.
- do**: cō ici — *do* ci va să veđi. 11.
- doi, dauē** numer. — doi, douc; deux: de *doi* aŭn 18. în *dauē* gracre 7, 36. cō *doi-lli* himu chiruț 62, 93, 115. cu *dauē-le* mâni 13, 68, 93. imî putredî *dau-le* hicate 152. a *dauē* di 18 a *dau* ora 63. toți *doi-sprē-dēci-lli* de alepți 18. *doi-sprē-çi* d'aŭn 96.
- domnu** sm. — domn, stăpân; seigneur, maitre: hilliŭ di *domnu* 42. cu tot *domnu-su* 86. oî-le a *domnu-su* 56. *çi* ursesci *dōmne?* 73. oh *Domne* și *Dunnidē-le* 23.
- dōmnă** sf. — dame, reine: 20, 25, 220.
- domnire** vb. — regner: *domni* și pōte cō nică *dōmnēce* 34.
- dor** sm. — dor; désir, affection: avea mare *dor* ti duçere avinare 1, 30. uă muntrea... eu mare *dor* 6, 13. fătă, mi băgași tu *dor* 120, 123. cō ieŭ mi luō *dor-lu* a tēu 134, 142.
- drac** sm. — diable: un *drac* din valle nê ascultō 119. dă *mî* un pârō, *dracu* 132. nu vline niçi *drac-lu* 67, 79.

drăcurie sf. — drăcie, diablerie : *drăcurii-le* a ȕini-lor 64, 38.

dućere vb. — a duce, a merge; passer (le temps). 17, 55. se *duse* di se 'n-ellise 15. se *dusseră* a casa 9. se *dussiră* l'avinare 1. dor ti *dućere* avinare 1. illi se *dućea* cāte Ńepte (Ńi erā fōrte frica, eūt un terrible peur) 75. *dućirea* l'avinare 10.

dućirea — v. *dućere*.

dućhire vb. — a pricepe; comprendre, observer : se nu uā *dućhiescā* pārinȕi-lli 69, 73, 58, 60, 8. *dućhindu-se* cō nu e ghine 64. Ńi ieste mīcā, nu s'*dućhiesce* 109, 220. mā-ta te *dućhī* 121, 130. di patridhā n'am *dućhitā* 147. tōte *dućhiri-le* ominesci iŃi le avea 65.

dudie sf. — mirēsā, mariće. 309.

Đeće numer. — dix. 15.

đi. — v. *điud*.

đićere vb. — a đice, a spune; dir : se Ńi *đic* aiste graie 8. *đi-nē* ći se Ńacimū 77. cum iŃi *điŃiū* 12. ći 'lli *đise* amirōŃia 12. *đisse*, *đissimū* 6 *đissimū* 14, *đissemū* 19; 9, 40, 118. purta *đisa* cumaŃiā 19. — v. pag. 268 — 275.

efharistisire vb. — a mulȕumi, contenter : ći-va nu' *efharistisea* altu 10

ehtrese adj. — duŃmānese, ennemi : uruteŃi-le *ehtresci* 17.

ehtru, sm., adj. — duŃman, ennemi. 28. cō *ehtru* trecū 19. *ehȕri-lli* 17. cu *ehȕiri-lli* a tēi 27. ōstea a *ehȕiri-lor* 28. pi chieptu *ehtra* (mōrtea) mī s'alinō 209.

embistimen adj. — credincios, fidele : *embistimen* cōtrā mine 9. *embistimeŃi-*

dogurit adj. — dogorit, desséchē : *mas-tea... doguritā* de pira a vrere-llie 11.

duh sm. — resuflare, haleine : *duh-lu...* 'lli ampute 128.

dulćeme sf. — dulćetā, douceur : *dulćemea* ći inŃea 43. de tōte *dulćemi-le* 53.

Dumniđeū — Dieu. 7, 15, 35. tine *Dumniđe-le* se 'mparȕi 23.

duŃiaie sf. — lume, monde. 96.

dupā prep. — aprēs, selon : allagō... *dupā* nessā 2. se điŃeptarā *dupā* multā... ōrā 5. *dupā* mintea a ta 24. *dupā* cum faće 23.

durmire vb. — a dormi, a adormi; dormir, s'endormir : aclo iu *durmīa* umisit 52, 8. Ńi Ńi *durmīrā* 5, 52, 67. — v. pag. 252 — 259.

durut adj. — dorit, désirē : *durut* Ńi vrut-lu a mīeū bārbat 23.

D.

đin sm. — đin; génie, fé. 48, 82. *đi-ni-lli* 73.

đinā sf. — fée: *đina* amirōŃiā a *đini-lor* 1, 17, 18. ōstea mea de *đine* 17, 73.

điudā đi, sf. — jour, journée : 18, 3, 1, 15, 37. *điud* eu *đille* 38, 15.

E.

-li gioŃi 10. — efr. *imbistimen*,

epidis conj. — fiindcā, puisque. 17.

erā — impf. de *hire*. — v. pag. 236 — 243.

ervhu sm. — pizmā, envie : di *ervhu* mare 38.

escu — pres. de *hire*. — v. pag. 236 — 243.

eŃire vb. — sortir. 313.

etia sf. — pricina, cause : ne-Ńiindu *etia* a plāngu-lu' 3. cō *itia* a versari-llie 27.

F.

- față** sf. — față, obraz; visage: illi aruncară pulbire tu *față* 64, 97. cu *și față* să ne duțem 48. illi luțesce *fața* 108, 216. *față-le* s'ne le spil-lăm 101.
- face** vb. — faire. — v. pag. 293 — 297.
- fag** sm. — hêtre: toți *fagi-lli* 52.
- fândăxit** adj. — fantaisiste: ideea ațea *fândăxita* 10, 30.
- fândasmă** sf. — nălucă, fantôme: 3, 6. pl. *fândăsmate* 4.
- fapt**, *faptă* partic. (v. *face* pag. 293 — 297) făcut, fait: luere pi ascumtă *fapte* 126. *și avea faptă* 14.
- fărină** sf. — făină, farine. 35.
- fărmac** sm. — otravă, poison. 27. cu *făr-mac-lu* tru hicate 148.
- favru** sm. — fierar, forgeron. 336.
- fecior** sm. — garçon. 13. cō *fecior-lu* se dēde 13, 18.
- feciorame** sf. — feciorime. 117.
- fegiră*, *feciu*, *fēce*. v. *face* pag. 293 — 297.
- ferire** vb. — a feri, garder: nu 'mîi țî *ferēai* 126.
- fetă** sf. — fată, fille. 6, 14, 15, 100, 102, 125. tōte *fēti-le* 118. *fetică* 15, 18. *ficeși*: v. *face* pag. 293 — 297.
- fliciorac** sm. — flăcău, garçon. 48, 150.
- filipsire** vb. — a ospăta, traiter: *și il fili-psiră* cu de tōte buni-le 42.
- flidă** sf. — ferăstră, fenêtre. 15.
- firminat** adj. — frământat, pétrî. 18. *fitică* — v. *fetă*.
- flueră** sf. — fluier, flûte. 43.
- flurie** sf. — galbin, ducat. 309.
- foc** sm. — feu. 8, 15.
- fôme** sf. — faim. 42.

- fōră** prep. — fără, sans: *fōră* frică. 5. *fōră* de om, *fōră* de pulltū 9. *fōră* să scibă 10.
- frângere** vb. — a strică, rompre: sē nu le *frângă* hătărea 46. se *frângea* ca curdelle (= se mlădiă, ondulaient) 45. de giucare *și de frângere* 49.
- frate** sm. — frère: avđiți, ah, *frați* 117, 123, 211.
- fricăre** vb. — froter: sē 'și *frică* oclliul 18, 46, 80. *și oclli fricându* 132.
- frică** sf. — peur, frayeur. 3, 5, 101.
- fricos** adj. — effrayant: lamăia mare *și fricosă* 13, 90. di măi *fricosă* price 54.
- Frosa** n. pr. — 48, 60.
- frumte** sf. — frunte, front. 99.
- frunđă** sf. — frunđă, feuille: *frunđi-le* arburi-lor 43, 11, 60. ditu *frunđă-le* a inimă-llieî 40, 52.
- fu* vb. perf. — v. *hire* pag. 236-243.
- fugire** vb. — fuir, s'écloigner. 3, 10, 41. cându *fugi* ditu patriđha 7, 97, 41.
- fumellie** pl. *fumelli* sf. — familiă, famille. 136, 144. dor cōtră *fumellia* ți 22. s'llie a lor *fumelli* 214. *fumei-le* vremū s' n'adduțemū 214.
- funda-lui* vb. — v. *hire* pag. 236 — 243.
- funtână** sf. — fontaine. 44.
- fur** sm. — hoț, brigand: di *furi-lli* greți sūnt vėtēmați 143.
- furare** vb. — voler: se *fură* de acasă 70.
- furmie** sf. — pricină; motif, cause: nu pot sē țî le spun tora de daű *fur-mi* 55, 38.
- fuză*: vb. — v. *hire* pag. 236 — 243.

G.

- gallie** sf. — grijă, souci. 17.
- galbin** adj. — jaune. 98.
- gălit** adj. — senin, serin. 14.

- gămilă** sf. — cămilă, chameau. 310.
- gardu** sm. — palissade. 87.
- gărgălan** sm. — gătlej, gosier: iși di-

sică *gărgălani-le* de piridare 49, 210.
gédit sm. — déget, doigt: trei-le giuca pi *gédite* 45.
gémín adj. — gemen, jumeau: *gémíu* și amindoi-lli frați 143. mică *gémínă* 118.
génă sf. — poiană, clairière. 86. luő *géné-le* și păduri-le 75. lilice a *géné-lor* 44. pitu *genuri* agiuună 23, 47.
ghiöle sf. — baltă, mare. 3.
ghine adv., sm. — eră ma' *ghine* 4. 9, 15, 23. sburimü ti *ghine* 46.
ghinéřă sf. — bine, bien: ti *ghinéřa* a ta 85.
ghios adv. — jos, bas: ampăturö în *ghios* 2, 5, 50.
ghiuvăřire vb. — a ceti, lire: amiröńia... *ghiuvăřinda-lui* cartea 8.
giăcere vb. — a zăcé, gésir: di *giăcui* pin' me căhtii 123. multu *giăcută* 98.
gilit sm. — săgétă, flèche. 54. *giliti-le* cădură 62.
ginuclliu sm. — genunchiü, genou: *ginuclliu* 11. de *ginuclli* în sus 2, 79.
gione adj., sm. — june, flăcăü; jeune, jeune homme: *gione* chiragi 95. se féce *gione* 38. fétă arăchită de un *gione* 100, 6, 9, 46, 49. cu *gion-le* uă 'neurunară 104, 96, 114, 137. di partea a *gione-lui* 130, 48, 49, 96, 7.
giucăre vb. — a jucă, danser: 46, 49, 45. sf. 49.
giudicăre vb. — a judecă, juger. 12, 21.
giunatic sm. — junie, putere; jeunesse, vigueur. 38, 208.
giurare vb. — v. pag. 244 — 251.
giurat sm. — jurămint, serment. 193, 214.
glărire vb. — a cădé în prostie, devenir imbécil: cö amiröü-lü *glări* 30.

gliem sm. — ghiem, peloton. 75.
gol, gölă adj. — gol, singur; nu, seul: ține *gölle* guliřane 58, 92. cu capiti-le *gölle* 50. un *gol* tu șapte fete 140. tu câte ună cămeșe *gölă* 45. ahăt *gölă* pot s'e'ți țic 55.
grăiü sm. — vorbă, cuvint; mot, parole: nu vrea s'e ascultă niçi un *grăiü* 36, 18, 114. s'e'mi da'i *grăi-lu* de timie 11, 14. *graie-le* de timie 14, 4. s'e'ți țic aiste *graie* 8. s'e'ți țic în dau'e *graere* 7. ahtări *graie* nu cunnösee 109.
grec sm. — Grec: di furı-lli *greçi* sunt vėtămați 143.
greü adj. — lourd, difficile: câte lucre *grülle* eră 211. cădö tu ună pădure *grëüă* (désä, épaisse) 52.
grire vb. — a grăi, parler: déde, féce, *gri*, plămse 41. nu potü s'e'mi *grescu* 114.
grip sm. — cursă, filet: căduși tu *grip-lu* a vreri-lliei 7.
gröpă sf. — fosse. 99, 86.
gros adj. — gros: calagros d'asime-*gros* 109.
grundă sf. — grunj, morceau: *grundă* de zahare 27.
gulire vb. — a goli, vider. 313.
guliřan adj. — gol, nu: ține *gölle guliřane* 58, 60.
gură sf. — bouche, gueule: cu *gura* căscată 13, 76, 102, 114, 128.
gușe sf. — găt, cou: avea de *gușe* un baer 2, 32, 80, 109.
gustăre vb. — goûter: di vhin-l' ațel *gustarä* 143.
guvă sf. — gaură, trou: *guve-le* a fluiără-lliei 43.

H.

Hăbare sf. — scire, cunoscință; nouvelle, connaissance: niçi *hăbare* nu-și avea 45. agjiumsë *hăbarea* 19. aiste... *hăbări* 21. nu deida'i *hăbare* 124, 141.

hai, haide interj. — allons. 76, 90.
hăire sf. — folos, utilité: fără de *hăire* 24.
hală sf. — stare rea, mauvais état:

tu ahtare *hală* 74. își plângea *hala* și avea 30.

hândache sf. — șanț, fossé: 65, 89, 91, 92.

hărăcop adj. — vesel, gai. 52.

haraună sf. — bucurie, joie: cu *haraună* mare 12, 14, 25.

hărguire vb. — a cheltui, dépenser: amirălia *s'hărguiescă* 213.

hărios adj. — bucuros, vesel; rejoy, gai. 77. diună albă și *hăriosa* 28.

hare sf. — dar; don, qualité: te aișsași... de tote *hări-le* și avea 52.

hărisire vb. — a înveseli, a se bucura; égayer, se réjouir: îmi *hăriseai* toți pu-lli 52. mîca tea se uă *hărisescu* 110, 124. se nă *hărisimă* 34, 152, 14, 76. ni casă am *hărisită* 147. Domnul a mîieș, *hărisé-te* 88.

Hară n. pr. — Charon. 142. *Har-lu* 145.

hătăre sf. — plăcere, favor; plaisir, agrément: ea se nu lă frângă *hătărea* 46.

hibă vb. — v. *hire* pag. 236—243. va se *hibă* 3. fôră se lli *hibă* mîlă 13.

hicate sf. — ficat, măruntae; foie, viscères, entrailles: cō *hicate-le* mî se di mîcă 11, 120, 217, 148. îmi putredîi da-*le hicate* 152. tu *hicat* tihta mîbăgai 122.

hici adv. — de loc, point: se nu cărlédă *hici* 72.

hiere sf. — fiere, fiel: apă limbită

ca *hierea* 53. mîi a-ă cripată *hierea* 150.

hiévră sf. — friguri, fièvre: ca di *hiévră* mîi trimburam 125. patru-dêci de *hiévră* l acăță 66.

higere vb. — a înfige, a vîri; ficher: se *hipse* tr'un cohîu 75. ditu cohia și eră *hiptu* 76.

hilli sm. — fiu, fils: *hilli* di amiră 1. sêși lu facă ti *hilliu* 36, 63. *hi-lu* a mîieș 40. *hi-lli* al Adam 11.

hilliă sf. — fată, fille. 70, 111. multe *hillie*, *hillie-le* 88.

himă, hiți vb. — v. *hire* pag. 236—243. pină s'bănămă și pină *s'himă*! 116.

hire vb. — v. pag. 236—243.

hiumusire vb. — a se repeși, s'élancer: se se *hiumusescă* pisti óstea 28, 80; 65, 87, 222.

hivire vb. — avoir la fièvre. 313.

hoi interj. — he!, ho!: *hoi*, lele, lele 125.

hóră sf. — sat, village: 41, 99, 104, 119, 140, 149.

hrănire vb. — nourrir: se se *hrănescă* óstea 22, 37, 123.

hunipsire vb. — a mistui, a suferi; digérer, supporter: cum lă *hunipse-sci* 23.

husmichiar sm. — servitor, domestique. 146.

I.

I conj. — ori, sau; ou: după multă *i* puțină *óra* 5. *i* bun *i* arău 11, 12, 15, 42, 207.

ia interj. — ia, iacă; eh! voilà: *ia* ap-*pruhite* 7, 47, 97. *ia* cō ună altă dînă lli addusse 8, 71.

ianură sf. — crâng, breuil. 44.

iaran sm. — țitor, amant. 69.

iarda: pu-lli toți *iarda* își disică gărgă-lani-le 49.

iasimi sm. — iasomie, jasmin. 53, 57.

içi pron. — cea ce, ori ce; ce que, quoi que: *içi* n'ascumse Dumniđeș 7, 10.

cō *içi* se védă 12, 46, 53, 84. cō *içi-do* și va se vedî 11.

idee sf. — gând, idée. 30. și țî dîcea *ideea* 27, 10.

ie verb. — v. *hire* pag. 236—243.

iea pron. fem. — elle. — v. *iel*.

iecă interj. — iacă, voilà. 31.

iel, **iea** pron. — el; il, lui. 2, 6, 42. pl. *ielli* 20, 42. *iea* 117, *ielle* 88.

iéra conj. — iară, dar; de nouveau, mais: amirônia.. *iéra* lă dîsse 20. *iéra* ómeñi-lli se dusseră la amiróu-lu 20, 38, 142.

ierbă sf. — herbe: şidură tru *ierghi* sum aumbră 81, 92, 52.

iernă sf. — hiver. 35.

ieşire vb. — a ieşi, sortir: sê nu ci-va de *iesse* çerba 4. sê *iesă* çerba 3. *iescu*, *ieste*. — v. *hire*. pag. 236 — 243.

ietă sf. — vieţă, virstă, véc, lume; vie, âge, siècle, monde: se *adîgea* ieta a om-luî 57, 146, 148. chirut dit *ieta* de añaçe 52, 67. vhin dit *ieta* alantă 88. arburî marî di *ieta* a *ietă-lliei* 82.

ietim adj. — gata, prêt. 85.

ieŭ pron. pers. — eŭ, mine; je, moi: 7, 8, 86. par' cõ ningă *ieŭ* te aveam 122. cõ *ieŭ* mi luõ dor-lu a tẽŭ 134.

imnăre vb. — a umblă, marcher: aclo iŭ 'şî *imnă* lipisiŭ 19, 212. *imnă*, *imnă* totă dîŭa 41, 67. *imnănda-lui* ca chirut 52, 87. *imnăre* sf. 67. *imnătură*: marche 52, 56.

in. — v. *în*.

inate sf. — necaz, peine: pri *inatea*-ŭi. 135.

inel sm. — anneau: 'mî cădŭ 'nel-tu 221, 222.

inimă sf. — coeur. 5, 21. tu *inima* a mea 60, 114. ş' *inimi-le* nê le cunnóse 103.

inşire vb. — a eşi, sortir: nu *inşea* ditu nẽsă 30, 43. şî *inşî* tu ubor 15. lă *inşî* sufflet-lu 49, 65. şî *inşindu* ditu baltă 77. *inşinda-lui* 58. *ni-inşit* 'n afór di uşe 128.

intrăre vb. — a intră, entrer: va s' *intru* tu pecat 103. *intrõ* 'năuntru 58, 5. létă 'ntraşi tu laie 96; 34, 58, 104, 73. căñi-lli ună *intrare* tu vulógă 65.

ipohondriŭ, ipohondru adj. — hypochondriaque. 53, 30.

isihŭ adj. — liniştit, tranquille. 47.

istoria sf. — histoire. 40, 41.

isusire vb. — a fidenŭ, fiancer: după çî se *isusi* 105. létă *isusitã* 95. *isusit*-uă am fõră voî 309.

itia v. — *etia*.

iu adv. — unde, où: aclo *iu* 'şî *imnă* 19, 31, 34, 41, 51, 80. na *iu* vîneră 75. şî *iu* se dusse 10, 18, 42. de *iu* eră tu pãlate 9.

I.

il, 'l pron. dem. masc. acus. sg. — il, le: tatã-su *il* luõ 13, 80. şî 'l luatŭ... de 'l addussetu 17, 25.

illî, 'llî pron. dem. dat. sg. masc. şî fem. — îi, lui: *illi* fu mîlă 2, 5, 6, 10, 13, 108. çî 'lli vhinea 6, 8, 9, 13, 80.

illî, 'llî pron. dem. masc. acus. pl. — îi, les: *illi* acăŭ somnul 5. — v. *lli*, 'lli.

imbar, inbar sm. — noroc; bonne chance, bonheur: *imbar* s'ăi 20. *inbar* s'aveŭi 89. callea vë 'mbar 20. callea 'nbar 89.

imbăretă sf. — noroc, chance: cu 'm-băretă çî lueraŭi 219.

imbistimeŭi — v. *embistimen*.

imî pron. 1 pers. dat. sg. — imî, me. 7. *impade* — v. *pade*.

impărŭire vb. — a despărŭi, separer: ne *impărŭimmŭ* 48.

implêtire vb. — a impletî, entrelacer: se 'mplêtiră un tru alantu 87. s'ti 'mplêtescă mumă ta 112.

implin, implîn adj. — plin, plein: lună 'mplină 61. luna 'nplină 14. cu oelli 'nplînî 15. eră 'nplin di şerchî 86.

impogru adj. — serman, pauvre: *impogru* di Perpiliŭa 65. aestu 'mpogru di çerbu 68.

improstu adj. — în picioare, debout: ni 'npade ni 'nprostu 52. dîna nivestă se sculõ *impróstă* 29, 98; 6.

imprustăre vb. — a redica, soulever: teasta s'uă 'mprustămŭ 220. oi-le se 'mprustară 49. pi cicióre ni-'mprustat 217, 223.

- in** prep. — în; dans, en: ajiungenda-lui *in* pădure 1. să allag di munte 'n munte 62. il băgö 'n pölă 36. *in vhié*, 'n *chie* (iute, vite) 217. după çi tricură 'n daűe ðille 80. *in ghi-os* 2.
- inaföra** adv. — afära, dehors: 'naföra de păñirea 18.
- inainte** prep., adv. — înainte, avant; de aűaçe 'nainte 41.
- ina-numerea** adv. — pe umeri, sur les épaules. 18, 35.
- inapoi** adv. — en arrière: și 'napoi să nu muntresci 89.
- inăuntru** adv. — en dedans: aclo 'năuntru 53, 5, 57, 72, 75. partea di 'năuntru 57.
- imbar*—v. *imbar*.
- incăcäre** vb. — a certä, fair des reproches: mamö, 'ncaci me 139.
- incălcäre** vb. — chausser: işi *incălcö* țăruih-le 41.
- incăllar** adv. — călare, à cheval: ðine 'ncăllar pi satiri-lli 62, 86. să uă bagî *incăllar* 88.
- incălicäre** vb. — monter à cheval: să 'ncaligi și tine 88. *incălică*-me tora 83, 21, 50, 80, 90.
- incăpére** vb. — contenir: il *incăpea* să trecă 66. nu 'l *incăpea* chielea 50.
- incărcäre** vb. — charger: pi cheră lli 'ncărcară 99. să pörtă lémne 'ncărcași 35.
- incărșilliat** adj. — creț, frisé: cu barbe-le 'ncărșilliate 50.
- in cât** adv. — que, tant que: se tuchi *in cât* arēmase sadé össi-le 16.
- inçernere** vb. — a cerne, bluter: să 'nçernu 131.
- inchedicäre** sf. — piedecă, empêchement: fiçeși mare 'nchedicare 47.
- inchişire** vb. — a plecä, partir: să *inchişimü* 85. cu tine să 'nchişescu 102, 2, 5, 19, 56, 77, 97, 109, 144.
- inchişmusire** vb. — a pismui, envier: toți soçi-lli il *inchişmusea* 38.
- inciornicäre** vb. — a întunecă, obscurcir: ocli mi se 'nciornică 121.
- inellidere, inellidére** vb. — a închide, enfermer: se 'nellise tu ună odă 15.
- inclinare** vb. — a închina, incliner: nu'lli me 'nclinai 209; 8, 73.
- inellinăciune** sf. — compliment: multe 'nellinăciuni 20.
- inclö** adv. — încolo, dincolo; au-delä: de astăçi și *inclö* 23. 'mî am gion-le 'nclo de mare 96.
- incurunäre** vb. — a cunună; couronner (se marier): işi se 'ncurunö 93. cu gion-le uă 'ncurunără 104. cântic di după 'ncurunare 115. nica ni-'ncurunași 14.
- indessat** adj. — des, épais: după 'ndes-sati-le frünđe 60. ună 'ndesată umbră 57, 92.
- indisire** vb. — a păñi, patir: va să 'ndisescu 102, 114, 117.
- indrégere** vb. — a găti, préparer: 'și *indregü* a lor cuibare 136. loc-lu a punti-lliei 'ndrigea 215. *indrégi-te* 81. Perpillața se 'ndrêpe 85.
- indreptu** prep. — spre, sur: vhinü *indreptu* iel 62. *indreptü* pi mine 'lli arucași 120.
- indreptu** adj. — drept, juste: abäte ne-'ndrêpte uruteși 23. să mî spuñi *indreptu* 40, 102.
- indreptate** sf. — dreptate; droit, raison: cu 'ndreptate te aűă climată 62. va să ai *indreptatea* tea să 'ntreghi 12, 23.
- indrigea* — v. *indregere*.
- infärmăcare** vb. — a otrăvi, empoisonner: erä să se 'nfarmăcă toți 21. se sculară 'nfarmăcate 78.
- infärmăcos** adj. — otrăvitor, empoisonnant: avçi aiste 'nfarmăcöse hăbări 21.
- infaşäre** vb. — a înfaşä, a nasce: em-maillotter, enfanter: ne-avända-lui tu çi sël *infaşe* 70. niçi cö naturi *infäşeu* 114. un copan *infaşat* 35. ðiűa çi vrea să 'nfaşe 69.
- infricuşäre** vb. — a înfrică, effrayer. 5, 6.
- infumelliäre** vb. — a avé copii; consti-

familie : și cu năssă 'nfumellia' 154.
îngălđire vb. — a încălđi, chauffer: tea
 sē se 'ngălđască 35. inima nu îmi
 se 'ngălđi 7.

îngănare vb. — a chema, appeller: băgō
 bōcea și 'ngănō cāni-lli 64.

îngătan sm. — grije, soin : cu mare 'ngă-
 tan 66. 'îngătan s'nē le avemū 101.

înglićare vb. — a îngheța, glacer : cu
 sângi-le 'nglićat 66.

înglimă sf. — glumă, plaisanterie. 101.

îngllinire vb. — a glumi, plaisanter : cō
 'și 'ngllinescu cu Perpillața 73, 110,
 152. cu 'ngllinēre illi điceam 118.

îngrupăre vb. — a îngropă, enterrer:
 cândū mine s'me 'ngrupați 123.
 s'mi 'ngrupă tr'a lor mărmintī 149;
 210. mortu ni-'ngrupat 33, 97.

îngusă sf. — durere, angosse: di mare
 'ngusă ći va s'ai 140.

iniiri — v. *nivire*.

înpade — v. *pade*.

împlin — v. *implin*.

îșerpicăre vb. — cândū il.. vėđură,
 se 'șerpicăre (se'nreutățiră ca șer-
 piū, devinrent furieuses comme des
 vipères) 77.

însurăre vb. — a se însură, se marier:
 ficiorac đin ći se 'insoră 48, 137.
 amintreī-lli eră 'nsurați 211. tu
 chirol-lu a 'insurari-lliei 21, 16. voi
 feciorame ne-'nsurați 117.

în sus — v. *sus*.

întepăre vb. — piquer : 'întepă-le 84.

între prep. — la, ă : cândū mīergu 'ntre
 apă 131.

întreg adj. — entier : aīl 'întregi 31.

întrebăre vb. — a întrebă, demander:
 tea sē 'ntreghī ći ie 12. nići sē
 'ntrebă 12; 18, 54, 104.

întunicos, întunericos adj. — obscur:
 piscireūă... 'ntunicosă 67. vulōgă
 'ntunericosă 9, 75.

întunicăre, întunericăre vb. — a innoptă:
 sē apiri și sē 'ntunerići 140. apirea,
 'întunica 29. cō 'întunicară tu un
 loc depărtos 3. 'întunico, căđū mur-
 giși-lu 3, 41.

înturcescu adj. — turcesce, ture. 110.

învėrtire vb. — a înfășură, envelopper:
 iel sta 'nvėrtit tu tămbare 129.

învėstere vb. — a îmbrăcă, habiller:
 sē și 'învėscă trei-le cămeși 72, 77.
 avunda-luī trei-le cămeși 'învėcute
 73. tu lăi strañie 'înviscută 98; 63.

învetānda-luī — v. *învățare*.

în-chie — v. *chie*.

învlisăre vb. — a visă, a se arătă in
 vis; rêver, apparaitre en rêve:
 sē lli me 'nvlisėđū 70, 9, 55. nōp-
 tea te 'nvlisam 122. 'învlisō cō
 canda vinne 'nă mōșe 52. sē tragă
 mână de_ăcea 'nvlisare 10.

învinițare vb. — a invineți, bleuir: bu-
 đă-le 'mī se 'nvinițā 121.

învirinat adj. — inveninat, necăjit; en-
 venimé, attristé. 39, 40, 64.

învirtusare vb. — a învırtoșă, fortifier:
 illi se 'nvirtusėđū chiellea 54.

înviscură, inviscută — v. *învėstere*.

învităre vb. — a invetă, a află; ap-
 prendre: mīcu ș' mare lu 'nvitō
 (cāntic) 119, 46. 'învitāi cō vićini-lli
 a tēi... 16, 82, 37, 38.

își, 'și pron. 3-a pers. dat. sg. — își,
 se: și 'și luō vizir-lu 1. 'și aveă
 2. ći 'și eră ći nu'și eră 1, 3, 35,
 6. care ma 'și veđū barbat-su
 21, 76. 'și se fėce om 76. 'și eră
 trei masturi 211.

J.

Jéle sf. — tristesse: fōră jéle și fōră
 mīlă 15, 19, 137.

jilire vb. — a jeli; plaindre, pleurer:
 tea s'me jilesce 152, 213, 216. sus-

chir, ohtedū și mi jilesce 113. nu
 'mī te jilē 118. luși.. jilit și mē-
 rānghisit 11, 19, 53.

L.

- L** — v. *il*.
- la, l'** prep. — à, chez : se duce *la* avinare 4, 28. se dussiră *l'* avinare 1. inclinându-se *la* năssă 8, 11. se mērgimū... *la* stanea 100, 109.
- lă, laū* — v. *lăre*.
- lacrēmă** sf. — lacrēmă, larme. 6, 8.
- lăcrēmăre** vb. — a lăcrēmă, verser des larmes : ieū imī plāngu *șlăcrēmă* 113. mare suschirare și *lăcrēmăre* 29.
- lafe** sf. — vorbă, conversation : se ducea *la* viçinătate *pi lafe* 38.
- lăhtar** sm. — bătae de inimă, émotion : s'nu cripămū... *di lăhtar-lu* și nē avemū 109, 66.
- lăhtărsire** vb. — a trășări, tressaillir : s'ti *lăhtărsesci* cându sē veđi 130.
- lai(ū)** adj. — negru, nefericit ; noir, malheureux : aua *laie* 'și uă făcea 143. tu *lăi* strañie înviscută 98. făcă aroșie și ocli *lai* 97. nu'lli đisse. niçi albu niçi *lai* 14. fētă 'ntrași tu *laie* 96. me alăssași vhiū și *lai* 33, 66, 75. ca s'adară mă-ta *lai-le* culpane 124. ma' *laiū* bărbat 127. sufflă *laia* nare 128. ba, *lai* tihie *laie*, *lai* 133. cu lăcrēmī *lai* plāngea 215.
- lăire** vb. — a blestemă, maudir : cō țī 'l *lăescu* 111.
- lamñie** sf. — sgriptorōică, ogresse. 13, 16. gura a *lamñi-lliei* 13. nepóte a *lamne-lliei* 88.
- lână** sf. — laine. 35, 38.
- lāngeđire** vb. — languir. 313.
- lapte** sm. — lait. 100, 102. illī adducea *lapti-le* 85.
- lăre** vb. — a spălă, laver : se *lă* 'n cap 82, 216. cămeși-le 'mī le *laū* 151. se *lă*, se chiptinō 41. se *lară*, se spillară 81.
- lăvășire** vb. — a murđări, souiller : tótă casa *lăvășesce* 128.
- lăvdat** adj. — lăudat, vestit ; renomé : era trei masturi *lăvđai* 211.
- lăvos** adj. — murdar, malpropre. 127.
- le** art. fem. plur. — đini-*le* 9, părți-*le* 11, 12, 13, 17, 25. daű-*le* 26. *lai-le* 161.
- lě** pron. possess. plur. — amirōñia-*lě* 17, 25, 26. mumă-*lě* 26.
- lě** pron. 3 pers. dat. plur. — le, leur : ciudie și *lě* vhinea, *lě* se părea 9, 17, 35. cum *lě* dimandō 97, 84. Dumniđeū *lě* uă scia 35.
- le** pron. 3 pers. fem. acc. plur. — nu *le* pistipsești 25. du-te *di lě* le caftă 97.
- lě** interj. — he! o ; ô. 112, 113, 118, 124, 125, 130, 131.
- leg* — v. *ligăre*.
- lemnū** sm. — bois : sē pörtă *lemne* 35.
- lemnusit** adj. — înlemnit, lignifié : arămasiră *lemnusite* de ciudie 45.
- lele!** interj. — aoleū, holă-lă. 67, 125.
- lěne** sf. paresse. 128.
- ligăre** vb. — a legă, lier : vē *leg* cusite-le 84. uă *ligō* *di* arbori-lli 82. ieste *legatū* 88. *ligătura* și aveă 14.
- lihónă** sf. — leuză, accouchée. 124, 125.
- lilice** sf. plur. — flóre, fleur. 44, 57.
- limbă** sf. — langue, nationalité. 153, 154.
- limbit** adj. — limpede, limpide : apă *limbită* 53, 57.
- linivos** adj. — leneș, paresseux. 127.
- lipe** sf. — tristesse. 15, 51.
- lipisit** adj. — triste. 11, 53. *lipisiți* și jiliți 19, 78.
- lipsire** vb. — a trebui, a lipsi ; falloir, manquer : *lipsesce* sē nē sculāmū 3, 7, 9, 11, 12, 72. va sē nē *lipsesce* multu 85. đini-le... *lipsca* 51, 213, 218, 313.
- lișurétă** sf. — ușurință, facilité. 71.
- livadi** sf. — prairie. 47.
- livendu** adj. — élégant. 208.
- lli** pron. relat. masc. acc. plur. — îi, les : *lli* aflară 99.
- l'li** pron. relat. dat. sg. — îi, lui :

açel ce-*lli* u frică 4. ciudia çî '*lli*
vhinea 5, 12, 49. vrea sê '*lli* turbă
mintea 13, 97. nivêsta '*lli* 12. —
v. *illi*.

-lli art. masc. plur. — i, les : soçi-*lli* 3,
9, 49, 99.

lliçă sf. — iță, lice. 38, 35, 70.

llie. — v. *luare*.

lliei pron. relat. fem. genet. sg. —
ei, à elle : urma a *lliei* 2.

-lliei art. fem. genet. dat. sg. — mar-
ginea a valle-*lliei* 35.

lliertăre vb. — a iertă, pardonner : un
alantu se *lliertară* 99.

lă. — v. *lăre*.

loc sm — loc, pămînt, țeră; endroit,
terre, contrée : aistu *loc* apărvihit
3, 86. pi aiste *locuri* 7, 66, 89. *loc-*
lu ș' çer-lu nê muntrêce 103, 210,
40, 84, 86, 22, 35. pină la *loc-lu* a
lor 28.

lu pron. relat. masc. acus. sg. — le :
de óra aça *lu* ancalicó 10. illi *lu*
dêde nat-lu 13, 97. ține'ți *lu* ti tine
s' *lu* aî 110.

-lu art. masc. sg. — amiróu-*lu*. 10, 219.

-lui art. masc. genet. dat. sg. — çisse
a amiróu-*lui* 9.

lui pron. relat. genet. dat. sg. — soçi-
-lli a *lui* 9.

luare vb. — a luă, prendre : *llie* cățel-
-lu aistu 13, 37. va sê 'ți *llie* și a-
mirăria 16, 27, 47. ti *luare* va sê
uă *luămă* 83, 17. drac-lu vê *llie*
79. s' nu *llie* hăbare 125. își *luă*
vizir-lu 1, 13, 46. *luară* callea 103.
dêderă și *luară* mulțe turlii de sbó-
ră 18. il avea *luată* fómea 42. va
sê ti *llieă* tine ti bărbat 9, 21, 23,

24, 113, 122. doi-lli nê *luămm'* 115.
cu bun mîcăzauă *luai* 117. cându
luasi de suschirasî 121. tr'óră *luă*
și 'și asguni paturî-lli căni 46.

luçire vb. — a străluci, resplendir : pă-
late... çî *luçea* ca sóre-le 5, 31, 58.
illi *luçesce* faça 108. *luçindu'*lli mu-
șutêța ca luna 61. illi mîçsureçă
luçirea 59.

luçéfer sm. — étoile : *luçea* ca *luçé-*
fer-lu 31, 61. ca *luçéfir-le* diminé-
ța 108.

lucrăre vb. — travailler. 115, 129. bi-
ziliçă... *lucrată* sirmatiró 2.

lucru sm. — chose. 12, 125. iêste
lucur-lu așice 17. aeste *lucre* çî țî
spun 25, 211. sê 'ți bagî tóte *lu-*
cră-le pi aradă 17, 30. tóte *lucrí-le*
a lumi-lliei 10.

lumache sf. — ramură, branche. 43,
45, 216.

lumăchios adj. — ramuros, branchu. 57.

lumbrisie vb. — a străluci, resplendir :
lumbrisea ea luna 31, 108. iți vêçui
lumbrisita maste 62. primăvêră
lumbrisită 136.

lume sf. — monde : allăgai tótă *lumea*
7. lucrí-le a lumi-lliei 10. pi *lume*
ieú cându 'mî eram 203.

lumese adj. — mondain : lucră-le *lumesci*
30, 44.

lumínos adj. — lumineux : pălate *luñi-*
nósă 5, 9, 58.

lună sf. — lune. 61, 14, 31, 212.

lúndură sf. — rîndunea, hirondelle :
lúnduri-le și pellicañi-lli 139.

lungire vb. — allonger. 313.

luvhurie sf. — vedenie, lucru; appa-
rition, chose. 56, 25, 37, 58.

M.

M'. — v. *me*.

ma conj. — dar, îndatăce, mereu; mais.
dês que. 2, 73, 78; 23; 32; 69,
çisă cò *ma* sê 'lli calcă cieiur-lu 56,
89, 21. tu aça hórá *ma'* intrară

104. çiuă ș' nópte *ma'* și plâncea
117, 127, 143, 215, 216.—cfr. *mași*.

ma'. — v. *mai*.

ma-có conj. — dacă, fiindcă; si, puis-
que : ma *ma-có* chiruși arăvdarea

- și *ma-că* își călcași grai-lu 23, 32, 39, 83.
- mă-ta, mă-sa* — v. *mamă*.
- măcare** vb. — a mânca, manger: tea s'el *măcă* 15, 19, 66. ficior-lu ți 'llî avea *măcată* lamînia 16. ți *măcare* și ti bére 19.
- macarî** conj. — măcar, au moins: sê nê videmû iéra *macarî* și după... aîni 32, 123, 144.
- măhălă** sm. — mahală, suburbie; quartier: și *măhălăți-llî* s' ciudisescu 138.
- maî, ma'** adv. — maî, plus: *maî* curundu 4, 7, *mai* nainte 14. *ma'* ghine 4, 14, 32. *mă'* mîca țină 49, 71, 69, 54, 127. *maî-mar-lu* cap 27. *măi-mar-lu* 216.
- nicî-o-dată, deloc; jamais, nullement: amirôu-lu *ma'* nu putû s'aravdă cama 21, 41. *mă'* nu 'llî arise gura 69, 79, 92. ți *ma'* 'îi lu așteptu 96.
- maie** sf. — babă, bunică; grande mère. 54.
- mălamă** sf. — aur, or. 2.
- mamă** sf. — mère. 9, 96. mâni-le a *mumă-sai* 13. *mămo* 113, 139. *mă-ta* 47, 114, 124. *mă-sa* 14, 15. déde nat-lu a *mă-sai* 13.
- mână** sf. — main: sê tragă *mână* de ațea 'nvhisare 10, 30. dauč-le *măni* 13, 6.
- mândipsire** vb. — a fermecă, ensorce-ler. 48.
- mâne** adv. — demain. 14.
- mănușe** sf. — tórtă, boucle. 109.
- mărat** adj. — sêrman, pauvre: iel *mărat-lu* 16, 31. ah! voi *mărafi* 219. *mărafi-llî* di nêși 98, 99. *mărata* di môșe 80, 124.
- măreat** sm. — iaurt, lait caillé. 100.
- mare** adj. — grand: *mare* dor 1. *mare* urutătă 4. de *mare* de mîie 30. mărgăritari *mări* 2.
- mărgăritar** sm. — perle: baiere di *mărgăritari* 57, 2.
- margine** sf. — margine, sfrîșit; bord, fin: pi *marginea* a valle-llieî 35.
- sê nu vêd *marginea* aistuî lucru 4. tu *margine* 8.
- mărginit** — v. *nî-mărginit*
- mărime** sf. — grandeur: di *mărimea* placă-llieî 207.
- mărit** adj. — mărit, grand: *mărite* a-mirô 3. *mărită...* amiróniă 26.
- măritu** sm. — măritiș, mariage. 130.
- măritare** vb. — a mărită, marier: ca s' ti *mărit* 112. de avhoînia *măritată* 124. albă'ți *măritarea* a ta 119.
- mărmare** sf. — marmură, marbre. 53, 75. marmară 75.
- mărmint** sm. — mormint, tombeau: doi laî *mărmînți* 142, 143, 149.
- mărtirisire** vb. — a mărturisi, confesser: *mărtirisescu* și eû 62.
- măscărliche** sf. — rușine, honte. 125.
- maseur** adj. — băiat, masculin: nat-lu eră ficior *maseur* 36.
- mași** adv. — numaî, seulement. 45. cfr. *ma*.
- măsin** sm. — măslin, olivier: di *măsiî* 53.
- maste** sf. — față, visage: te videam cu *mastea* mărânghisită 41, 123, 135. musutéta a *măsti-llieî* a lui 45.
- mastur** sm. — meșter, maître: trei *masturi* lăvdați 211, 219.
- măsturie** sf. — meștesug, metier: pi *măsturie* multu 'nvețați 211.
- matea** adv. — îndesert, en vain. 2, 10.
- me** pron. 1 pers. acc. sg. — nu *me* cunnosci? 7, 32. — cfr. *mî*.
- mea, melle* — v. *mîieû*.
- megilise** sf. — sfat, conseil: s'adunô *megilisea* 18. alepți a *megilisi-llieî* amirărescă 18.
- melle* — v. *mîieû*.
- merache** sf. — dorință, désir: allăgaî cu mare *merache* 8, 10, 30.
- merânghisire** vb. — a se vesteji, se faner: *merânghisit* ca pom-lu ți illî *merânghisisce* frunța 11. *mastea* *merânghisită* 11.
- mêrgere** vb. — aller: s' *mêrgimû* tu munte 100. cându *mîiergu* 'ntre apă 131. iu *mîiergeți* 154.

mes sm. — lună, mois: *mes* cu *meși* 38, 37. șesce *meși* di dille 51, 7, 14.
mésecre vb. — a dăru, donner: de 'mî țî uă *mésece* 109. tea sê uă *mescu* 110. sê'lli facă turlî di *mésece* a nat-lu 37.

mese sf. — mijloc, milieu. prin *mesea* a păduri-lliei 1, 10, 22, 53.
 - cfr. *anamesa*.

mî pron. 1 pers. acc. sg. — me: ved cō *mî* muntresci 7, 6, 95.—v. *me*.

minăre vb. — a mișca, remuer: i se *mină* vèr'nă frunđă 66.

minduire vb. — a gândi, penser: nu te *minduesci* nihiamă? 36, 83; 13, 27, 59, 208, 213. ti tine m'am *minduită* 108.

minduire sf. — gândire, préoccupation: mintea ș'*minduirea* mea 122. ș' di *ni-minduire* 132. lu ancălicō ună merache și ună *minduire* 10, 17, 31.

mine pron. 1 pers. nom. și acc. sg. — eū, me, mine; je, me, moi: ap-prōchii-te di *mine* 7, 9. cum că-đuși tu grip-lu a vreri-lliei tine ti *mine* așice am căđută *mine* ti tine 7, 24. cândū *mine* s'me 'ngrupați 123. *mine* escu đină 7, 28, 79, 89, 127.

minte sf. — esprit, intelligence: *min-tea* mea mîi đice 3, 5, 14, 41. niçi frică illî tricū tu *minte* 5. sê'și lliē *mintea* de la fugă 41. nu putea sê'și cadă pi *minte* 55, 60, 80 nu'și adduce a *minte* 3, 14.

mintit adj. — turburat, bouillonnant: ariū *mintit* 89, 91.

minut adj. — mērunt, menu: cō e mîc (nat-lu)... multu *minut* 223.

minută sf. — moment: di *minută* in *minută* 55, 23, 121.

miră sf. — ursitoare, Parque: mōșa *miră* 68, 69. *mira* ața mîlgiucana 69. *mira* a ômeņi-lor 54. trei-le *mirē* 68. *miri-le* 68. cătichia a *mirē-lor* 68.

misticăre vb. — a mesteca, mélanger:

misticō lōtă măcare... cu fărmaç 27. sângi-le 'mî lu *misticai* 154. toți (soçi-lli) tru lume s'*misticară* 147.

mistirvhiū sm. — mystère. 27. spu-seși ahăte *mistirchiuri* 54, 74.

mistirvhipsire sf. — încredere, confidence. 44.

misurare vb. — a mesura, a numera; mesurer; compter: și s'*misuri* aņi-lli 139. *misurat* — v. *ni-misurat*.

mizia adv. — cu greū, difficilement: cu *mizia* dēde di piscirētia 75, 66, 57.

moi! interj. — mēi, hé: *moi!* țer-lu sē te giudică 21, 22, 95, 105, 106, 114, 151

mor! interj. — fă, holă. 21, 22.

mor, mōră, mortu — v. *murire*.

mōșă sf., adj. — babă, bătrână; vi-eille: eră ună *mōșă* și un aușū 35, 40. *mōșa* cu aușū-lu 35, 36, 37, 38, 40, 41, 55, 68. cap-lu a *mōși-lliei* 37, 39, 80. đisse cama *mōșa* miră 68, 73.

'mpogru — v. *împogru*.

mucuilire vb. — a spurcă, salir: tot ascuchie ș'*mucuilēsece* 128.

mulipsire vb. — a molipsi, contaminer: par'cō escu *mulipsitu* 151.

mulliere sf. — muier, femme: çî fēce aistă *mulliere* cu mine 23. cō-tră *mullieri-le* a lor 11. *mullieri-le* 38.

mullierescu adj. — muieresc, féminin: bōce *mullierescă* 67.

multu adj. — beaucoup: după *multă* i puçină ôră 5. ôste *multă* 19.

mulțeme sf. — mulțime, grand nombre: *mulțemea* di pulli 45.

mumă (cfr. *mamă*) sf. — mère, 22, 80, 112, 118, 124. *muma* a păduri-lor 54. a *mumă*-mēi s'lli o dideți 154. *mumăni* 38, 143. nē spunū *mu, măni-le* 39.

munte sm. — montagne. 100. *mun-te-le* de marmare 53. avemū allă-gată *munți* 47.

muntire vb. — a privi, regarder: çî

mi *muntresci* 6. uă *muntrea* adillios 6, 5, 3, 1, 102, 110.
muntrită sf. privire, regard: arucô uă *muntrită* di vrere 6.
murgiși sm. — amurg, murgit; chute du jour: pină sêra tu *murgiși* 19, 3.
mură sf. — mure: *muri-le* 'n gură s'tu-chiescu 102.
murire vb. — mourir: va sê *môră* 72. *îmî muri* dada 9. astăđi mine *mor* 123. i *mortu* ni-'ngrupat 33, 68, 73.
mușat adj. — frumos, beau: *mușat-lu*

a *miei* 11. cêrbă ahăt *mușată* 1, 12. cu *mușata* a loc-luî 35. tineri și *mușafi* 7.

mușătură sf. — buchée: *mușătură* de pâne 31.
mustafă sf. — moustache. 208.
mut adj. — muet: arêmasse ca *mut* 6.
mutăre vb. — remuer: nu se *mută* de aclo 82, 60. nu'și *mută* oclli ditu baltă 4.
muțare vb. — a suge, suțoter: *muță* ca *miac-lu* 128.

M̃.

Mi, 'mî, *mîa* (cfr. *îmî*) pron. 1 pers. dat. sg. — mi, me: aistă carte *mî* spune 9, 27, 54. *mî* am 96. s'*mî* le dai 97. spune *mî* 96. și ma' *mî* lu așteptu 96. cō *mî* ieste 55, 96. și *mî* spuseși. a *mîa* ôr-fân-lu 54. iel a *mîa* 'mî disse 133. đî 'mî și a *mîa* 135.
mîiac sm. — copil, enfant: ca *mîiac-lu* și suge fiță 128.
mîie adj. — mic; petit, jeune: fêtă de vriste *mîcă* 108, 118. *mîica* mea 113. đina ața ma' *mîca* 48, 69.
mîicăză adj. — mititică, petite. 117, 118.
mîicuređare vb. — a micșoră, diminuer: illi *mîicuređă* luțirea 59.
mîieđă-nôpte sf. — minuit. 4, 31, 67.
mîiel sm. — miel, agneau: ieste ca *mîiel* sugar 26. laî *mîellu* a *mîiei* 134, 135.
mîiercuri sf. — mercuri, mercredi: *mîiercuri* de numtă 117. mâne ieste *mîiercurea* 118.
mîiergere vb. — a merge, aller: sê

mîiergimă 78, 79, 131. iu *mîiergeți* 154.

mîiei, *mea* (cfr. *mîiă*) adj. poss. — al miei, mien: vrut-lu a *mîiei* 9, 23, 24, 25, 29. patridha a *mea* 7, 9. sor-*mea* 25. sclavelle a *melle* 8.
mîilă sf. — pitié: illi fu *mîilă* 2, 13, 22, 55.

mîilăos adj. — milos, compatissant: ti *ne-mîilăosă* inimă 21, 14, 83.

mîilgiuean adj. — mijlociū, intermédiaire: sor-*mea* ața *mîilgiueana* 25, 69, 48. la 'ntrebarea a *mîilgiueană-lliei* miră 69.

mîirare vb. — a privi, regarder: di multă *mîirare* 132. *mîiranda-luî* pi mușata bôce 44.

mîirgeți — v. *mîiergere*.

mîiū adj. poss. (cfr. *mîicū*) — miei, mon: bărbat-*mîiū* 17.

mîiurismă sf. — miros, odeur: *mîiurismă* de ehtru 28, 76, 57. de tôte *mîiurismate-le* 53.

mîinrismos adj. — mirositor, odoriferant: arbori *mîiurismoși* 53.

N.

N' — v. *nu*.

'n- — v. *în*.

na interj., prep. — iacă, la, de; voilă,

de: *na* iu vinneră și dini-le 75
79. funda-luî *na-nă*-parte 58.

'nă, 'na — v. *ună, una*.

'*naförä* — v. *în aförä*.

năiate adv. — avant : n'am sciuță ma'
năiate 67, 14. — v. *înainte*.

nalle — v. *noă*.

nămătitire vb. — a fermecă, ensorce-
ler : per-lu aistu *nămătitis-lu* de
ține 83.

Nănta n. pr. de ville. 214.

na-numerea — v. *ina-numerea*.

'*năörä* — v. *unăörä*.

nayu conj. — nu cum-va? 20, 208
nota.

nare sf. — narine. 128.

Narta n. pr. de ville. 211, 212

nat sm. — copil, nouveau-né : luândă-
-luî *nat-lu* în pôlă 13. își luô *na-
turi-le* de mână 29, 26, 144.

naüä — v. *noă*.

nauë — v. *noi*.

'*năuntru* — v. *înăuntru*.

'*nellise* — v. *înclidere*.

'*ndreptu* — v. *îndreptu*.

në — v. *noi*.

ne- negat. (cfr. *ni-*) — *ne-arăcdare* 58.

ne-apândipsit adj. — neașteptat, inat-
tendu : vedere *ne-apândipsită* 5.

necare vb. — a înneacă, noyer : apa
nôptea lë uă *necă* 215. s'trécă a-
riul și 'mî mi *necă* 95.

ne-milăos — v. *milăos*.

ne-'ndreptu — v. *îndreptu*.

ne-'nsurat — v. *însurat*.

nepôtă sf. — nièce : hîlie și *nepôte*
a lamne-lîieî 88, 89. *nepôti-le* 88,
89, 91.

ne-sciindu — v. *scire*.

nëssu, nëssă pron. — el, dînsu ; il, lui :
se bagă mână pi *nëssu* 64. mă-
rați-li di *nëși* 98, 99. allagă după
nëssă 2, 6, 8, 14, 15, 25, 30, 81, 98.
aflându-se föră *nësse* 50, 72, 43.

nëuă sf. — zăpadă, neige : bruma ș'
nëua pi voi sta 142.

ne-viduți — v. *vedere*.

'*ngllime* — v. *îngllime*.

ni conj. — nici, ni : nu vedură niçi
cërba *ni* çi-va 5. vedură cö *ni* pă-
late era, *nî* semnu de pălate avea

9, 43, 58. *ni* 'npade, *ni* 'nprostu.
ni çiiă *ni* nôpte 52.

ni- — v. *ne-*

ni-arăcdare — v. *arăcdare*.

nică, nica adv. — încă, encore : tricü
nică un an 14, 23, 55. să te ved
nica ună ôră 29, 33, 51, 92. avea
faptă cu nëssă *nica* ni-'ncurunați
14, 51, 62, 71, 92.

ni-cărtat — v. *cărtare*.

niçi, niçi conj. — nici, ni : și *niçi* cër-
ba se vidü, *niçi* bôcea... s'avdî 3,
5, 12. nu'llî çisse... *niçi* albu, *niçi*
lăî 14.

ni-inșit — v. *inșire*.

ni-mărginit adj. — infini. 51.

ni-misurat adj. — nenumărat, innom-
brable : ôste multă și *ni-misurată* 19.

ni-'ncurunați — v. *încurmare*.

ni-păpsit adv. — neincetat, sans cesse :
allăgö *ni-păpsit* după urma a lîieî 2.

ni-păscute — v. *pascere*.

ni-vidüt — v. *vedere*.

nihiam adv. — puțin, peu : se caftă *ni-
hiam* di pâne 42, 63. *nihiam* căți
nihiam se fêce tot cërbu 64. nu
te minducesi *nihiamă?* 36.

nîrire vb. — a mânîa, irriter : se *nîri*
mult 91. le se '*nîri* 79.

ningă prep. — lângă, près de : s'appru-
chiară *ningă* baltă 3, 95, 117. se
aflară pi *ningă* baltă 9, 127. par'cö
ningă ieu te aveam 122. va s' vë
çie *ninga* 'nă ôră 223.

nior sm — nor, nuage : chirü pit
niori 87. di açellî çi sorbu *niori-
lli* 50.

nipertică sf. — năpărcă, vipere : eră
'nplin di șerchî și de *nipertiçi* 86, 87.

niscănte adj. numer. fem. plur. — câte-
va, quelques : după *niscănte* çille
37, 57.

niscărsire vb. — a deretică, ranger
dans la maison : cändu *niscărsescu*
131.

nisce, nisei pron. — eră *nisce* lilice...
57, 35, avea... *nisci* sălçi și *nisci*
arburî 57.

ni-strigati-le — v. *strigàre*.

nivestă, n'véstă sf. — nevestă, épouse :
dîna *nivestă* arămase 13, 29, 69, 122,
124. cu *nivestă* 'lli 12, 117. s'e'l
pórtă *n'véstă* de gușe 109, 29, 47,
125.

nivole sf. — nevoie, difficulté : çî sê
facă tu tóte *nivolliuri-le* 74.

noi pron. 1 pers. plur. — nous. 7.

nê, nauê : póte sê *nê* facă... uru-
têță 4. batte-*nê*, gione, sê giucămă
46. lipsésece sê *nê* seulamă 3, 11,
47. urutêță *nê* fêçe Perpilița a
nauê 78.

noimă sf. — semn, signe : illi fêçe
noimă 59. făcênda-lui Frosa *noi-*
mate 60.

nom sm. — lege, loi : a nóstre *no-*
muri așice sînt 11. cata *nomuri-*
le çî avemă 23, 33.

nópte sf. — nuit : *nóptea* te 'nvhisam 122.

nor sf. — noră, bru. 217, 218.

nostim adj. — plăcut, agréable : *nostima*.
pălăcărie 49.

nostimadă sf. — plăcere, agrément 43.

nostru adj. poss. — nótre: că a *nóstre*
nomuri 11.

noș, nauș adj. — nouveau: *nivestă* aça
nauș 117, 124, 125. umplunda-lui
nauș-lli meșî 14. ș' llié *n'véste*
nalle 137.

'*npade* — v. *înpade, pade*.

'*nprostu* — v. *împrostu*.

'*ntribare* — v. *întribare*.

nu, n' neg. — non, ne : çî *nu* 'șî eră
1, 7. içi *n'ascumse* Dumniđeș 7.
nu-cô-șî casă s'hrănescă 128.

nuc sm. — noyer : tu umbrata unu
nuc 44, 45.

nucă sf. — noix : ca di *nucă* sumbure 27.

numă sf. — nume, nom : illi băgă *numa*
Perpilița 37, 61, 211.

numtă sf. — nuntă, noce: băgară sê facă
numta 12. mîiercuri de *numtă* 117, 45.

n'véstă — v. *nivestă*.

Ñ

Ñiati-le sf. — tinerețe, jeunesse. 210.

O

Oelliu sm. — ochiū, oeil : bagă'ți căciu-
la pi un *oelliu* 92, 18. nu 'șî mută
oelli 4.

odă sf. — odaie, chambre : se 'nellise tu
ună *odă* singur 16, 6. întrô tu *oda*
aça 6, 34.

ogiac sm. — camin, cheminee : tru *o-*
giac lémne ma 'ndéssă 127.

ogrădisire vb. — a găsi, trouver : biléua
imî *agrădisi* ! 117.

oh! interj. — *oh*, Dómne și Dumniđe-
-le mare ! 23.

ohtare vb. — a ohtă, gémir : *ohtedū* și
mi jilescu 113. cât *ohta*, cât sus-
chirăi 107. gura a lui de *ohtare* și
de suschirare nu 'lli păpsea 30.

50, 152.

óhte sf. plur. — déluri, monts. 23, 86,
oi sf. plur. — brebis : turmă di *oi* 43,
44, 49, 51, 142.

om sm. — homme : pină *om-lu* sê 'șî
frécă *oelliul* 18. çî *ómeni* ședū 'na-
untru 5. *ómeñi* 50. avđinda-lui
ómeñi-lli toți 18, 19.

ominescu adj. — humain : avundu'și
ominesci-le duchiri 67.

óra sf. — óră, timp : heure, temps : că
óra 'mî aflași 207, 106. de *óra* aça
lu ancalicô ună merache 10. di *óra*
çi uă luași 23. după multă i puçină
óra 5, 26, 153. cõ trêçe *óra* 76,
11. tu *óra* çî *ómeñi-lli*... căvtă 11.

tru oră, *tr'oră* (îndată, aussitôt) 13, 76, 119. *să aravdi și nică di acestă oră* 23. *înclinându-lui de a daia oră* 26. *de câte ori te videam* 11. *de multe ori vru* 14, 71, 76. *di-oră* (mereu, éternellement) 145.

oră — v. *urare*.

órfân (cfr. *urfănie*) adj. — orfan, sărac; orfelin, pauvre: *iéste un ficior órfân și cõ părinți n'are* 42. *órfăni*, *órfăni căpăiți* 35. a *mîia órfân-lu* și atih-lu 54.

orghire vb. — a orbi, devenir aveugle. 313.

orîi sf. plur. — paseri, oiseaux: *trei buluchî di orîi agiune* 87. *ieră orîi-le își se dusseră* 87.

os sm. — arămase sadé *óssi-le* și chiel-lea 16.

óspeți, óspite sm. sf. plur. — óspeți, prieteni; hotes, amis: *de óspeți-lli a lui* 18, 44. *trei-le óspite dîne* 54, 44.

óste sf. — armée: *trecu sinorî-le cu óste multă* 19, 16. *zaira a óste-lliei* 20.

oû sm. — ouef: *mări ca oûă de pá-rumbu* 2.

P.

Pade sf. (cfr. *inpade*)—câmpie, campagne: *'n pade le scote* !.. 126. *versându-lui în pade* 19, 39, 43, 121. *ni 'n-pade ni 'nprostu* 52. *își luô padea a câmpu-lui* 2.

pădure sf. — forêt. 1, 2, 35, 54. *nu aflô de cât păduri ponde* 51, 54, 65.

pălăcârie sf. — rugămintă, priere. 49, 78, 74, 79.

pălăcârsire vb. — a rugă, prier: *ti pălăcârsescu mărite amirô* 4, 47, 49, 69, 79.

pălate sf. — palat, palais: *ună pălate lămînósă* 5, 9, 17, 18. *di tu mesea a palati-lliei* 10, 21.

palmă sf. — paume de la main: *asunô palmi-le* 13, 50.

pânc sf. — pain. 31, 103. *il avigliia ca pânea* cu simită 44.

păpsire vb. — a înceta, cesser: *gura a lui de ohtare...* nu-lli *păpsea* 30. *allăgô ni-păpsit după urma a lliei* 2.

paradis sm. — raiu, paradis. 57.

paramamă sf. — crescătoare în loc de mamă, mère nourricière. 93.

paranumă sf. — poreclă, sobriquet. 39

părăchinisire vb. — a povățui, conseiller: și 'l *părăchinisea* tea să tragă... 10.

paravrére vb. — a pré-vrea, vouloir beaucoup. 42.

păréclie sf. — părechie, couple. 11.

părére vb. — paraitre: *lê se părea* cõ se 'nvhisédă 9, 67. *sê nu 'ți pară arêu* 39, 9. *par'* cõ ningă ieu te aveam 122, 123, 21, 43.

părigurisire vb. — a mângăia, consoler: *sê 'mîi părigurisescu inima* 15.

părinte sm. — parent: *la părinți* ună și totă 102. *sê nu uă duchiescă părinți-lli* 69, 116.

părmithû sm. — basm, conte. 34.

părô sm. — pară, liard. 132.

parte sf. — partie, côté: *cathe un pi de ună parte* 1. *pitu tôte părți-le* 11. *trecênda-lui 'na-parte* de ună valle 35. *di dîni-le deçe părți* ma' mușată 59.

părambu sm. — pigeon. 2.

părvhiță sf. — vizită la săptămână, visite des huit jours. 124.

pasă adj. fem. — totă, fie-care; chaque: *ahurhi sê battă cadî pasă* diua 44.

pascere vb. — a paște, paitre: *cându oi-le păseca* 43. *oi-le arêmănea ni-păscute* 44.

păstrămô sf.—pastramă, viande salée. 16

pată sf. — găscă, oie: *s'ascêlda* ea *pate-le* 58.

- păfire** vb. — a păși, patir: iecă și *păși* 31. arău-lu și *pășimmu* 77, 19. 'nar-loră di *pășirea* a ficior-lu 18.
- pățizare** vb. — a boteza, baptiser: își *pățizō* ficior-lu 37.
- patridhă** sf. — țară, patrie: fugii d tu *patridha* a mea 7, 146, 154.
- patru, patur** adj. num. — quatre: *patru* căni 43, 50. *paturi-lli* căni 44. tu *patur-le* ciciore 2. și a *patra* di 19. *patru-đeci* de hievri 66, 83.
- păzare** sf. — têrg, marché. 125, 132.
- pecat** sm. — péché, dommage: ah! și *pecat* mare cō n'am sciută 67, 96. va s'intru tu *pecat* 103.
- peitare** vb. — a se băgă la stăpân, entrer en service. 43.
- pellican** sm. — barză, cigogne: lundu-rile și *pellicañi-lli* 139.
- per** sm. — păr, poil: tot *per-lu* aistu 83, 209. cu *peri-lli* dispłetiți 82, 139.
- perce** sf. — plete, cheveux: cu *perciuri-le* discăciate 50.
- peros** adj. — velu: cu chiepturi-le *perose* 50.
- Perpillița** n. pr. — 35—93.
- pescu** sm. — pesce, poisson: caftă pâne și *pescu* 131.
- pi** prep. — pre, asupra, despre; sur: muntrînda-lu și *pi* mulliéri-sa și *pi* fitică 15. arucō una muntrită... *pi* feta și șidea *pi* scamnul așel 6. veđunda-lu... sémne di vrere *pi* anirōu-lu 6. sē me alin *pi* scam-nul 9, 49, 55. trecēnda-lu și *pi* aiste locuri 7, 56. *pi* aeste... și diși...? 23. se dispărțiră cathe un *pi* de ună parte 1. *pi* d'anverliga 1, 60. se affară *pi* ningă baltă 9. se apiri *pi* di marginea 8. *pi* măsurie multu 'nvețați 211.
- picurar** sm. — păstor, berger. 42, 43, 35, 42, 99, 135.
- pidimași** sm. — pedépsă, tourment: illi da turlii .. di *pidimași* 82.
- pidipsire** vb. — a pedepsi, tourmenter: mi *pidipsii* 146.
- piloñiu** sm. — pelin, absinthe. 18. di *piloñi-lu* așel măi amar-lu 53, 143.
- pină** prep. — jusque pendant que: *pină* așage 75, *pin'* așage 61. di dim-néta *pină* séra 100. sē nē sculăm *pină* ieste cama în yhie 3, 4, 8. *pină* durmiiăți voi 8, 18, 116. *pină* amo ghine eram șerbu 63. *pin'* tora 96. sē se 'nfirmăcă toți *pin* de un 28, *pină* de una 88. *pin'* și trup-lu 'mî se tuchi 123, 128.
- piră** sf. — flacăra, flamme: tu mesea a *piră-lliei* di foc 22, 25, 15. foc cu *pira* vinită 88, 91, 92. duguri-tă de *pira* vrere-lliei 11.
- pirdieă** sf. — potârniche, perdrix: *pir-dica* mea 112.
- piridăre** vb. — a ciripi, gazouiller: cu dor mare *piridă* 216. sf. 49.
- pirvhuri** sf. — boltă de viță, treille. 143
- piscirēă** sf. — peșteră, grotte. 67, 77.
- pisti** prep. — asupra, sur: sē se hiumusescă *pisti* oștea... 28. câte illi avea tricută *pisti* cap. 80.
- pistipsire** vb. — a crede, croire: nu *pistipsescu* tea sē pot 29, 25, 27, 208, 11. amirōu-lu nu se *pistipsi* de aștă vedere 31. *pistipsē-me*, vruta a mea 121, 11, 26.
- pisudarinescu** adj. — de la Pisudere, de Pisudere. 117.
- pitrecere** vb. — a trimete, envoyer: nu ești tine și me *pitricuși*...? 70. prânđul cu iea sē s' *pitrecă* 218. ia *pitrecēți* sēmî l'adducă 223.
- pit, pitu** prep. — pre, prin, printre; par, à travers: căvta... *pitu* tôte părți-le 11. aréspândită *pitu* ohte 23, 66, 119. *pitu* calle va sē aflămū 88. chirū *pit* niori 77. *pit'* nēsse 76.
- piturniclie** sf. — potârniche, perdrix. 100, 102, 105.
- piznire** vb. — a batjocori, se moquer: sē 'mî *piznescă* soçi-lli 41. avđea... *pizniri-le* șiși făcea toți 30.
- plângere** vb. — pleurer: ieū 'mî *plângu* 113. ahurhî sē *plângă* 8, 23; 30,

215. di *plânse* 16, 41, 95. *plân-gerea* a unei nivestă 130.

plângu sm. — plâns, pleur: anudarea di *plângu* 23, 148. cu *plângul* 30, 79. etia a *plângu-lui* 8.

plânire vb. — a înșelă, tromper: s'el *plânescă* 74, 78. nu sciū cum mi *plânii* 155. cum nē *plânimmă* pi sbor-lu a tēu...? 77.

platan sm. — paltin, platane: cu tufoși *platañi* 57.

plecàre vb. — baisser: *plecară* capite-le 4, 79.

plécicagiad sm. — horfaș, maraudeur: di *plécicagiadi* sânt dispulliați 143.

plóie sf. — pluie: lacrēmī-le ca *plóia* 23, 8.

pólă sf. — devant de robe. 13, 36.

politie sf. — oraș, ville: tru marginea a *politii-lliei* 70. xéne *politii* 146.

pom sm. — arbre fruitier: ca *pom-lu* 11. tóte turlii-le di *poñi* și arburi 53.

pómă sf. — fruit: tóte *póme-le* 53, 132.

pond adj. — pustiū, désert: nu allō de cât *păduri ponde* 51.

pore sm. — pourceau: niči *porci-lli* 19.

pórtă sf. — porte: tóte *porți-le* 5.

pórtă vb. — v. *purtare*.

pot, póte — v. *putére*.

pravdă sf. — fiéră, animal. 75.

preclimàre vb. — a porecli, surnomer: il *preclimără* Perpillită 38, 39.

pregiudicàre vb. — a judecă, prejurer: sē nu *pregiudică* niči sē ntrébă 12. ti *pregiudicarea*'ți va sē te tunuseci 24.

prep sm. — mândrețe, prestance: di *prep-lu...* či avea 38, 45.

prése — v. *prindére*.

pri prep. — pre, sur: imnānda-lui *pri* calle 87. aistu câmpu *pri* pade nu se tréce 86.

price sf. — dobitoc, animal: ună *price* ahāt mușată 2. frică... de *priceiri* avhre 4, 50.

pridàre vb. — a predă, remettre: și *pridānda-lui* oī-le a domnu-sui 56.

prifaçere vb. — a preface; feindre, changer: sē te *prifaçi* cō n'avdiși 12, 63. me *prifeciū* cērbă 8. *prifaptu* ca mortu 68. či va sē'ți hibă *prifaçirea* aestă 70.

primăveră sf. — printemps. 26.

primnàre vb. — promener: inși tu ubor sē se *primnă* 15, 100, 216.

prin prep. — par, à travers: calle *prin* mesea a *păduri-lliei* 1.

prindére vb. — a cuprinde, prendre: il *prése* ună ohtare 50.

pripsit adj. — arătos, de belle apparence. 42.

proco; sit adj. — bien doué. 13.

prota adv. — întâi, avant. 5.

proximit sm. — peșitor, intermédiaire de mariage. 130.

puçin adj. — peu: multă i *puçină* óră 5. *puçină* 79.

pu — v. *pulliū*.

pulbire sf. — poudre. 64.

pulliū sm. — puiū, păsere; poulet, oiseau. 9, 66, *pui-lu* a mīeū 135. toți *pui-lli* 43, 52.

pumén sm. — pomană, aumône. 57.

pungă sf. — bourse: scóte'ți *punga* de 'mīi și uă mésee 109.

punte sf. — pont: cântic-lu a *punti-lliei* de Narta 211, 214.

purtàre vb. — a duce, porter: sē *pórtă* lémne 35. ómeñi-lli či *purtă* dișa cumaniă 19.

pușelliă sf. — ciumă, peste: de *pușelliă* aguditū 151.

pusie sf. — strimțore, défilé: tu *pusia* açellor bārțiri 66. multe *pusii* 66.

putană sf. — ah! hiliū di *putană*. 63.

putére vb. — pouvoir: niči eū va sē *pot* tea sē ved tine niči tine va sē *poți* sē vedī mine 33. cara sē *pótă* 16. alluntré nu *puteam* sē fac 11, 66. *póte* cō și noi va s'aușimū! 116. vizir-lu ne *putēnda-lui* 3.

putóre sf. — puanteur. 123.

putrēdire vb. — pourrir: până sē 'mī *putrēdēscu* 141.

R.

Răspândire vb. — a rătaei, errer: di eu mic me *răspândii* 146. pi tu xéne *răspândit* 144.

S.

S' — v. *se, sê*.

-*sa* — v. *su*.

sadè adv. — numai, seulement: arê-mase *sadè* ôssi-le 16.

salce sf. — saule: balta... avea... nisci *sâlci* 57.

sânt adj. — sânt, saint: Dómne *sânte* 149.

sâmbătă sf. — samedî 58.

sănătate sf. — santé 29.

sănêtos adj. — sănêt:s, tare; sain durable: ascăpammu... *sănêtoși* 92. ahâta *sănêtôsă*... vrére 11.

sângi sm. — sânge, sang: illi cură *sângi* 6. cu *sângi-le* 'ngllicat 66, 154.

săpăre vb. — creuser: thimelli-le le *săpă* 215. grópă mare lè *săpară* 99.

sărçină adj. fem. — grea, enceinte: đina... arê-mase *sărçină* 13, 69, 144

sare sf. — sel: giurat mare... pri *sare* 103, 132.

satir sm. — centaure: încălicându'și câti un *satir* 50. le ellima *satiri* 50, 65. *satiri-lli* trapsiră arcuři-le 62.

săturare vb. — a sătură, rassasier: sê me *satur* di somnu 67, 66. atum-gea me *saturăi* 106.

sbor sm. — cuvînt, parole: dède *sbor* timisit 12. cu *sbor-lu* a ma' mică-lliei 76. cât bitisi đina aiste *sbóră* 8, 18, 36.

sburire vb. — a vorbi, parler: nu puti sê 'îi cama' *sburêscu* 34, 46, 18. lumea *sburêscu* 125. đini-le 'lli *sbură* ași 64, 119. 'și avea *sburită* 27. băi-lu *sburitor* și asburător 92. bitisi amirôu-lu de *sburire* 33, 62.

scamnu sm. — scaun, trône: un *scamnu* amirărescu 6. pi *scamnu*l așel șidea 6, 9, 21, 34.

scăpîtare vb. — a se depărtă, disparaître: đini-le... încălicară pi satiri și *scăpîtară* 65. ți uă așă *scăpîtată* đini-lli 73.

schin sm. — spin, épine: pădure cu *schini* 89, 91, 92.

sciire vb. — a sci, savoir: cō nu *sciū* 113, 9. fōră sê *scibă* caini-va 10, 52, 60, 125. nu *sciam* ți sê fac 8, 34, 13. n'am *sciută* ma' năainte 67. amirôu-lu *ne-sciindu* etia 8. ôstea *ne-sciinda-lui* aistă 28, 64.

sclav sm., **sciavă** sf. — rob, róbă; esclave: noi himū ómeñi *sclachi* a tēi! 212, 213. ellimō đeșce *sclare* a lliēi 15, 8.

scólă — v. *sculare*.

scopò sm. — gând, but. 2.

scótere vb. — a scóte; tirer, sortir, ôter: drac-lu... 'n pade le *scóte* 126. cathe graiū ți *scutea* din gură 18. di dor-lu a ficior-lui... ti *scopiū* 27. ți 'mī lu *scóse* tihia 'n calle 37. paranamă ți'lli *scóseră* ficiorī-lli 39.

scriare vb. — a scrie, écrire: ună carte pin' sê *scriū* 153. tine illi aī *scriatū* tu partea a lui 69, 148.

scriitură sf. — scrisóre, écriture: după *scriitura* ți eră 113.

scrum sm. — cendre. 22.

sculăre vb. — a sculă, a rădică; lever: *scól*, fêtă, s'mérgimū 100. se *sculō* de diminêță 1, 5, 15, 21, 9, 122. cântic nē *sculō* 119. amirôu-lu... *sculō* oelli 31, 45, 120. per-lu din

cap îmi se *sculă* 209. viçini-lli...
se aũă *sculată* 16.
scumpu adj. — cher: ti *scumpul* hillũ
a tũũ 140.
scũndilie sf. — prindătore, pięge: multe
scũndilii s'băgămũ 100.
se, s' pron. pers. ac. sg. et plur. —
se: *se* sculõ... și *se* dussiră 1, 39,
41, 51. *se* dispărțira 1, 3. nu *se*
spune 1. și *se* părea 29, 67. și și
se cindisea 55. și *s'aviglia* 66.
niçi bõcea.. *s'avdi* 3. apărẽndu-
-se 67.
sẽ, s' conj. — sã, dacã; que, si: aș-
teptã... *sẽ* iessã cërba 3. *sẽ* și as-
cundã frica 3. lipsesce *sẽ* ne scu-
lãmũ... tea *sẽ* lugimũ 3, 7, 4. ma
sẽ scũ cõ cum cãduși 7. cõ cara
sẽ nu faci 12. *s'* trecã ariul 95,
100. ma *s'* vrõi lucru *s'* bitisesci
216. și *sẽ* nu avea arësãritã... erã
sẽ l' acajã 65.
sẽaldisire vb. — a neliniști, tourmen-
ter: nu'ĩ te *sẽaldisẽ* 118.
sẽhariellie sf. — scire îmbucurătore,
nouvelle rejouissante. 125.
sẽlighire vb. — a lãsa, laisser: *sẽlighi*
oi-le sã pascã 44.
semnu sm. — signe: *semnul* a mușutẽ-
țã-llieĩ 22. adilliose *sẽmne* de vrere
6. cata *sẽmni-le* 59.
sẽrã st. — soir: di dim'nẽța pinã *sẽra*
100, 124.
sẽrmãniță sf. — copiliță, petite fille. 124.
seũ sm. — suif: ĩĩ tuchii *seũ-lu* di pi
ariniellie 105.
sfulgu sm. — fulger, foudre: cãdu *sful-*
gul 21, 90.
sghillire vb. — a țipã, crier: plãngu-
la-le și *sghillescu* 138, 41. vinne
cu *sghillerea* 132.
siftẽr sm. — privighitõre, rossignol: ah
siftẽr-lu a pãduri-lor 61.
sgrumãre vb. — a sugrumã, etrangler:
me strĩmse pinã me *s'grumõ* 210.
simitã sf. — pãnea cu *simitã*. 44.
sĩmțire vb. — sentir, éprouver: *sĩmțea*
haraũã 43. se *sĩmțirã* țini-le 50.

sĩngur adj. — seul. 16.
sĩngurẽtã sf. — sĩngurãtate, solitude. 150.
sĩngurãtate sf. — solitude. 151.
sĩnur sm. — hotar, frontiẽre: tricũ *sĩ-*
nori-le cu õste 19.
sĩptẽmãnã sf. — semaine. 12. — cfr. *sĩtẽ-*
mãnã..
sĩrmatirõ adv. — en filigrane. 2.
sĩstrisire vb. — a țeselã, étriller: sã și
sĩstrisescã cal-lu 84, 83.
sĩfaxire vb. — examiner: gioni-le sã l'
sĩtaxescã 98.
slãghire vb. — a slãbi, maigrir: de se
slãghi 16.
smulgẽre vb. — a smulge, arracher: se
mulse ditu colhia 76.
soçã sf. — soție, compagne: am *soçẽ-le*
cu mine 55, 119, 125, 131.
soçũ sm. — tovarãș, compagnon: *soçũ-*
lu ațel 39. cllimõ *soçũ-lli* a lui 2,
38, 39; 1, 117.
soia sf. — nẽm, famille: tõtã *soia* ta
118, 125.
somnu sm. — sommeil. 66, 67, 101. illi
acãțõ *somnul* 5.
sor sf. — sorã, soeur: *sor* ma' mare
70, 71, 76. *soro* mĩlgiucanã 70. *sor-*
mea 25.
sorbire vb. — a sorbi, humer: ațelli
çi *sorbu* niori-lli 50.
sõre sm. — soieil. 40. lușca ca *sõre-*
-le 5.
sõrte sf. — pãnteecele manei, placen-
ta. 148.
sofi — v. *soçũ*.
spillãre vb. — a spẽlã, laver: fațã-le
s' nẽ le *spillãmũ* 101, 81. di ĩĩ și
spẽllã fața ta 112, 53.
spitrundere vb. — a pãtrunde, traver-
ser: nu põte sã uã *spitrundã* ni gi-
lit 54, 62.
spriğunrãre vb. — a jurã, conjurer: te
spregiur pi loc 40. cũ giurat nẽ *spri-*
giurõ 220. nu putea di *spriğiura-*
rea çi ĩĩ fẽce 40.
spunere vb. — a spune, a arẽtã; dir,
montrer: cu *spunerea* nu se *spune*
1, 9, 7, 58, 208. cum și *spușũ* 17,

- 34, 55, 93. *tôte... le spusë* 18. *ilî spusiră* *tôte* 90. și 'lîi avea *spusă* 68. arămâne *ni-spus* 27.
- stane** sf. — stână, bergerie. 42. la *stanea* cu oî-le 100, 42.
- stăre** vb. — a sta, rester: nu pot să *staă* 41.
- sténă** sf. — étoile: ca *stéli-le* din cer 14.
- stēmână** sf. — săptămână, semaine: *stēmână* cu *stēmâni* 38, 36, 106, 123, 124, 125.
- stepsu** sm. — greșală, faute. 48. cō *stepsul* și *fișeși* 33.
- sti** prep. — pre, sur: cu Frosa *sti* iel 90.
- stifusire** vb. — a peri, disparaître: me *stifusii* de 'năntea ta 34, 33, 29.
- stîrxire** vb. — a primi, a mistui; accepter, digérer: muntresci și *stîrxesci* 23. le *stîrxî* cu harauă mare 12, 14.
- stismusire** vb. — a înconjură, entourer: cu chietri uă *stismusiră* 222.
- străbăttere** vb. — a străbate, pénétrer: iu *străbăttea* ună .. avră 57, 92. gardu *ni-străbătut* 87.
- strañie** sm. plur. — haine, vêtements. 98.
- stri** prep. — din, de: fă *stri* calle 109.
- stricurare** vb. — filtrer: să *stricură* .. trăpuliçe tu baltă 57.
- strigare** vb. — crier: să 'lîi *strigă* a muliéri-sai *ni-strigati-le* 14. cu bōçe mare *strigară* 98, 212.
- strimtură** sf. — strimțore, étroit. 3.
- stringere, stringere.** — v. pag. 298—308.
- stufos** adj. — toufu. 58. arburî... *stufosi* 57.
- stulisit** adj. — împodobit, orné: odă... *stulisită* cu *tôte* bune-le 6.
- su, -sa** pron., poses. encl. — -so, -sa; son: tată-*su* il luă 13, 15, 21. dē-deră a tată-*sui* 13, 17, 92, 23. muliéri-*sa* arēmase 14, 15. mă-*ni-le* a *mumă-sai*. dēde a *mă-sai* 13, 14, 16.
- subțirac** adj. — subțire, mince: cu *subțiraçi* iasimii 57.
- sufflare** vb. — souffler: 'și *sufflă* laia nare 128. *sufflarea* a vintu-luî 66.
- sufflet** sm. — âme: pumēn ti *sufflit* 97. *sufflet-lu* 'mîl ul ai tuchită 108. un *sufflit* s'avemă 115. lē inși *sufflet-lu* de giucare 49, 65.
- sugar** adj. — sugaciū, qui tēte: mîiel *sugar* 26.
- sugere** vb. — tēter: ca mîiac-lu și *suge* țită 128.
- sum** prep. — sub, sous: șidea *sum* vēr-nu arburē 43, 53, 58, 63, 81, 82, 210. par'cō di *sum*-loc inși 123.
- sumbure** sm. — simbure, chair (de la noix): ca di nucă *sumbure* 27.
- sumsoră** adv. — subsuoră, sous l'aiselle: luāndu-'l mōșa *sumsoră* 70. *sāntu*. — v. *hîre* pag. 236—243.
- surată** sf. — surată; amie comme une soeur. 82.
- surin** adj. — cu sōre, ensoleillé: loc *surin* 57.
- surpare** vb. — renverser: dimāndași.. să *surpă* 22, 86.
- surpari-le** a muntelui. — ripi-le, les flancs escarpés. 57.
- sus** adv. — sus: de genuelli in *sus* 2, 5. allōgō in *sus* 2, 56.
- suschir** sm. — suspin, soupir: se sculō cu *suschir* mare 21, 51.
- suschirare** vb. — a suspinā, soupirer: *suschir*, ohtedū și mi jilescu 113, 105, 118, 121, 217. ohtari și *suschirari* 51.
- suschiros** adj. — soupirant: cu vrere *suschirosă* 32.
- suturare** vb. — a sătură, rassasier: nu te *suturași* di aiste 22, 219. *ni-suturat* ti avere 27.
- svercă** sf. — spinare, dos: vetea pi *svercă* țî ai luată 96.

S.

ș' — v. *și*.

șellimurâre vb. — a plânge, pleurnicher :
iel *șellimurâdă* 131. vinne *șellimurându* 132.

șed, ședă — v. *șidere*.

șérpe sm. — serpent : erâ 'nplin di
șerchi 86, 92. toți *șerchi-lli* 87.

șésse adj. num. — six : suntu *șésse* meși
7, 51. *șés-spre-déce* d'añi 6, 38.

și conj. — et : se sculô... *și* își luô vizir-lu *și* alți trei... *și* se dussiră 1, 5. amirôu-lu *și* soçi-lli 3. ma *și* alluntre nu puteam să fac 11. ca cum *și* 'l luatû d'acloge 17. mama *și* tata 96, 98, 191.

și — v. *își*.

șidere vb. — a ședé ; rester assis, habiter : pi scamnul așel *șidea* ună fătă 6, 15, 4. *și ședenda-lui* sum umbră 92. *șidû* di 'lli spuse istoria 40, 42. *și 'mî ședî* fătă 95. *și ômeñi ședû* 'năuntru 5. tótă véra *ședû* pi la voî picurări 142.

șilliă sf. — fulg, brin de duvet. 49.

șoganá sf. — cârpă, loque. 70.

șuçire vb. — a suci, tourner : disi mus-tața nu *șuceam* 208. se *șuçi* și illi disse 23. *și* nu 'lli se *șuçă* cap-lu 37. sê 'lli *șuçă* mîntea 41.

șupêrâre vb. — a batjocori, se moquer : nu ve *șupêrafi* cu mine 47. *șupêrâri-le...* *și* 'și făcea toți 30.

T.

Tăcére vb. — se taire : plecără capete-le *și tăcură* 4. arêmasiră *tăcuși* 20.

tăgăriceă sf. — traistă, sacoche. 43, 56.

taha conj. — ôre cum, soit-disant : *taha* tea sê 'mî agiuși 22. *taha* nu eram *și* mine gione... ca tine? 208.

Tai-Thodor — Săn-Tóder, St. Théodore. 121.

taifă sf. — ceată, suite : își luô tótă *taifa* 'lli 90.

tăléire vb. — a strică, abîmer : sê *tă-léiescă* tótă zairea 22, 19, 20. itia... *tăléiri-lliei* 27.

tălliare vb. — a tăia, couper : cap-lu vrea sê 'lli *tălliam* 314.

tâmbare sf. — gheă, manteau : sta 'nvértit tu *tâmbare!* 129. își chirû *tâmbarea* 132, 133.

tărgăriceă—v. *tăgăriceă*.

tată sm. — père : mama *și* tata 96. lu dederă a *tată-sui* 13.

tatulat sm. — farmec, charme : canda biû *tatulat-lu!* 103.

taxe sf. — datină, habitude : cum lè erâ *taxea* de tot-ună 26.

tăxire vb. — a făgădui, promettre : illi *tăxiră* multă tutipotă 27.

te pron. 2 pers. ac. sg. — te : tora cõ *te* voî 7. vorû sê *te* battă 17, 33. *te* andămusî *tine* 7. cum *te* a-flași...? 61.

tea conj. — ca, pour que : sê tragă cu areu *tea* sê uă agudescă 2, 3, 5, 7, 8, 10, 12, 16, 24.

tes—v. *tindere*.

thar sm. — courage : luânda-lui *thar* cu iel 42.

thărăsire vb. — a cuteza, oser : nu pot s' *thărăsescu* 102.

thimellîu sm. — temelie, fondations : tu *thimellîu* uă arucutiră 222. *thimelli-le* le săpă 215.

Thodor n. pr. — Tóder, Théodore. 120.

ti prep. — de, pentru ; à, de, pour : dor *ti* ducére avinare 1, 27. zairea *ti* măcare *și* *ti* bére 19. *ti* așea *ti* pălăcârsescu 4, 54, 64. era *ti* aspêriarea *și* *ti* infricușare 5. căduși tu grip-lu a vrére-lliei *tine* *ti* mine, așice... mine *ti* *tine* 7, 16, 71. *ti*

liiū tine *ti* bărbat 9. căvță *ti* a-mirōū-lu 11. sē sburēsă *ti* partea a băticu-luī 18, 61, 81. sum loc *ti* ietă me băgō 210. a lor ōră lē s'ap-prochie *ti* 'nchisire *ti tu* xēne 137.

ti — v. *tu*.

tigană sf. — prăjitură, patisserie : *ti* aș-tēptă... cu *tigăni* 118.

tihie sf. — ursită, sort: *tihie* laic 133. sē 'mī *ti* ducă la *tihia* ta 113. nat-lu aistu și 'mī lu scōse *tihia* 'n calle 37.

tihisire vb. — a se intimplă, arriver: nu sciū cō și va s' *tihisescu* 114. *tihisi* sē trecă pi aloc 45.

tihță sf. — oftică, phthisie: tu hieat *tihța* 'mī băgăi 122.

timie sf. — omenie, honneur: grai-lu de *timie* 11, 14. făcēndu'li *timie* ca muma 80, 115.

timisire vb. — a cinsti, honorer: pă-rinti-lli nōi s' *timisimū* 116, 42. sbor *timisit* ! 2.

tindere vb. — a întinde, étendre: se *tinse* sum un arbure 58, 68. allară lai-lu di çerbu *tes* și prifaptu ca mortu 68.

tine — v. *tu*.

tiner adj. — jeune.: amirō *tiner* 1. gione *tinerē*! 6, 9. *tiner-lu* amirō 18. çî-oñi *tineri* 7. tofi *tineri-lli* frați 123. *tineră* dōmnă 20. ðine *tinere* 17. *tineri-le* ðine 17.

tineretă sf. — jeunesse. 29, 134.

tiran sm. — greutate, difficulté: bănă cu *tiran* mare 35.

tora adv. — acum, maintenant: ma *tora* çî uă andămusi 4, 7, 11, 28, 68, 70. doī aņi ca *tora* (il y a deux ans) 22. sē seī cō *tora ti tora* (en ce moment) 18.

tot, tut adj. — tout: iși băgō *tōtă* vir-tutea 2, 3, 4, 5, 27. închisiră *tofi* dipre-ună 2. 4. di tru xēne ieta *tută* 146. soçi-lli *tofi* lucrēdă 129. de *tōte* părți-le 2, 10, 11, 12, 65. aūă sē vhină... cu *tōtă* Frasa 54, 92. agiūmsiră cu *tot* cal 79, 86.

escu fētă... la părinți ună și *tōtă* 102. cu *tot* çî nu eră trop 2. cu *tut* çî 10, 65. iel *tot* allăgō 2. sē bănămū *tot* de-adun 12. adapse *tot* ma' marea ðină 76. amirōū-lu *tot-ună* allagă 2, 3, 12, 59, 140. sē se scaldă *in tot-una* 76.

trăgere vb. — a trage, a suferi; tirer, endurer: vē *trag* asvarna 84. sē *tragă* arcu 2, *trapsiră* arcuři-le 62. *trăpseși* mână di duņiaie 96, 10, 30, 54. d'avinat mână nu *trapsu* 106. sē *trag* açelle çî am *traptă* 32. ai sē pați și sē *tragi* multe arēlle 54. va sē *tragimū ni-trapti-le* 78, 79, 71. ahtare... bană çî *trapse* amirōū-lu 31. câte arēlle avea *traptă* 76. Perpilița... *trapse* ...ohtări 51. sē se *tragă* și sē se mută 60. și 'ncălicându'și bai-lu *trapse* 86.

trandafil sm. — trandafir, rosier: vu-lōgă anverligată di *trandafilli* 53, 57.

trăpuliță sf. — riuleț, ruisseau: se stricură niscănte *trăpulițe* 57.

trap sm. — riuleț, ruisseau: trecură... *trapuri* 86.

treçere vb. — a trece, a trăi; passer, vivre: aistu câmpu... nu se *treçe* 86, 95, 89, 19, 7, 35. câte le aveă *tricută* pisti cap 93. *tricură* trei aņi 10. niçi frică illi *tricu* tu miinte 5. amirōū-lu *treçea* ună bană 12, 38, 35. bănară și *tricură* 93. căntic a unū gione *tricut* 108. gione çî nu'și *triçea* cu mă-sa 139.

trei adj. num. — trois: alți *trei* soçi 1, 10. *trei* ðine 45. *trei-lli* aņi 10. *trei-le* (ðine) 45. 62, 214. dimândă lē a *trei-lor* ðine 84. a *trei* ði 19, 41.

trimburare vb. — a tremura, trembler: ca di hiēvră 'mī *trimburam* 121. cum *trēmbur* 224. ieră Frasa, *trimburanda-lu*... ðisse 61.

triși adv. — tocma, justement. 70, 207.

trop sm. — chip; manière, façon: nu eră *trop* ca sē uă acață 2, 10, 32. cu vēr'nu *trop* nu vrea 36, 41.

tru prep. — in, dans: *tru* ogiac lémne ma 'ndéssă 127. se muntriră...
tru ocelli 20. inșiră... di *tr'* apă 60, 80. di *tru* xene, pi *tru* xéne 146.
tru órá (indată, tout-à-coup) 13, 36.
tr' órá 46, 65.

trup sm. — corps: pi *trup-lu* a lui 16, 73, 128. doi-lli *trup* și un sufflit s'avemă 115.

tu, **tine** pron. pers. — cum căduși tu grip-lu a vreri-lliei *tine* ti mine, așice am cădută mine ti *tine* 7, 23, 24. me dispartu de *tine* 9. sê ti lliêu *tine* ti bărbat 9. care ești *tine*? 61, 71, 89. ti ața *ti* pâlă-cărsescu 4, 25, 81. *ti* minduia, *ti* scoși 27, 95. și *ți* am dîsă 24, 96, 114. sê *ți* dic 7.

tu prep. — la, în, pe; â, dans, sur: *tu* mesea a câmpu-lui 2, 3, 6, 9, 11.
tu patur-le cicióre 2. illi tricü *tu* minte 5, 17, 31. *tu* loc sê se 'n-fricuşeqă 6. se dède *tu* gura a lamî-lliei 13, 22. *tu* cap-lu a véră-lliei 11, 22. *tu* margine (in urmă, à la fin) 8, 31, 64. *tu* órá și óme-ñi-lli... căvtă 11, 17.

Țarră sf. — pays. 136.

țărui sf. — opincă, sandale: își încălgo *țărui-le* 41.

ți — v. *tu*.

U — este, est: ațel și 'lli *u* frică 4, 101, 113. iel 'lli *u* léne 128. multu mî *u* fôme 132, 151. cõ nu 'lli *u* óra 55.
uă pron. — o, la: tea sê *uă* agudescă 2, 15, 82. Dumniđcũ le *uă* seia 35, 80, 91.

ubor sm. — curte, cour: inși *tu ubor* 15, 80, 82; 216.

ugiac sm. — coș, cheminée. 115.

tuchire vb. — a topi, fondre: mî *tuchî* seũ-lu di pi arinielle 105. muri-le 'n gură s'*tuchi*escu 102. sufflet-lu 'mî ul ai *tuchî*ă 108. illi se *tuchia* sănătatea 63.

tufos adj. — touffu: cu *tufosi* platañi 57.

tul adj. — zăpăcit, ébahi: sê minduia ca *tul* 59.

tunosire vb. — a se căi, se repentir: sê te *tunusesci* multu 24, se multu *tunusi* 28, 145. *tunosirea* di de-pre-apoia 28, 4, 153. tôte *tunusiruri-le* după faptă... 24.

turbare vb. — a turba, a turburâ; en-rager, troubler: vrea sê 'lli *turbă* mintea 13, 8. vinturi-le *turbate* 86.

turlie sf. — fel, sorte: sê 'lli da *turlii* di *turlii* di luvhuri 37, 7, 18, 36, 44.

turmă sf. — troupeau: ună *turmă* (cupie) di oi 43, 142.

turnare vb. — a întorce, retourner: ieũ... *turnai* țini-le 61. se *turnă* la pâlăte 21. își se *turnară* 'napoi 19.

tul, tută — v. *tot*.

tutipotă sf. — bogătie, richesse. 27.

tutume sm. — tutun, tabac. 128.

T.

ținere vb. — a ține; durer, conserver: ună 'ntregă siptemână *țină* haraũa 12. tîmia s' nê uă *ținemă* 115.

țifă sf. — sein. 128.

U.

ul pron. — il, le: trup-lu tot mî *ul* vêtămam 106, 108, 110, 114.

umbră sf. — ombre: șeqenda-lui sũm *umbră* 93, 57. nisce *umbre* 'ndesate 92. — cfr. *aumbră*.

umbrată sf. ombre: *tu umbrate* a unũi nũc 44.

umbros adj. — ombreux; lilice... a... *umbrase-lor* păduri 44.

umerea, di'n-anumerea. — v. *anumerea*.

unĭisit adj. — umit,  bahi. 31, 46, 52.

umplere vb. — remplit: *umplunda-lui* nau -lli me i 14, 85.

un, **un ** adj. num. — un, une: er  *un* amir  1, 6, 35, 91. *un * 'ntr g  siptem n   in  12, 120. lu  *un * calle 1, 3, 5, 6, 12, 30, 35, 64, 91. *un * di   se sculă 1. c ntic a *unei* f t  ar chit  de *un* gione 100, 124, 130. c ntic-lu a *unui* gione 105, 108, 120, 127. disp rtim  *un* de alantu 34, 87. cathe *un* pi de *un * parte 1. graie-le a *unui*  i alantu  30. la părinti *un *  i t t  102. să le al ss m  di 'n  p rte 34, 3, 65. in inda-lui... 'na-parte di ari  92, 65, 91. 'n  di   120. m  am   'n  j le cama mare 96. illi ac   somnul *un* c ti *un* 5. se necar  pin  de *un * 92.

v r-'nu, *v r-'n *: nu er  *v r-'nu* om 5, 10, 36. să hib  *v r-'n * fandasmă 3. ca de *v r-'n *  s-spre-dege d'a i 6, 15. *v r-'n *  r  (jamais) 12. a *v r-'nui* nu 'lli pare ghine 137.

Har-lu ieste 'n   r  145. nica 'n  r  51, 52, ma *tot-un * să te prefa i 12.

un  (indată, aussit t): *un *  i s'ap-

pruchi  ningă disse 64. *un * intrare tu vul g  65, 75, 87.

unzire vb. — a se obi nui: f  gione de cum *unz sce* (selon l'usage) 109.

urare vb. — a ura, souhaiter: s  'lli  r  buna venire 18, 119. s  s' duc  a *urare* 110.

urf nie sf. — s r cie, pauvreté: di marea *urf nie*  i avea 35, 37.—cfr. *orf n*.

urire vb. — a uri, ha r: bana 'm  s'are *urit * 95. 'm  s'ar' *urut * 150.

urmă sf. — trace: all g ... dup  *urma* a lli  2.

ursire vb. — a porunci, ordonner:  i *ursesci* d mn  25, 72, 73. Dumnid   i *ursi* 218. *urs * s  fugim  4.

ursită sf. — ursită, porunc ; destinée, ordre:  i fu... a trei-lor mire *ursită* 148. dup  *ursită* a ta 26, 84.

urucin  sf. — urare, bénédiction: lu- nda-lui *urucina* a m  i-llie  41.

urut adj. — urit, laid: lucru *urut* nu fac 12. graie *urute* 16.

urutate, **urut t ** sf. — reutate, m chan-cet . 27. di *urute i* s  n  afirim  116, 21, 22. mare *urut t * 4. t te *urute i-le* ehtresci 17.

usc re vb. — s cher: oelli-lli a lu  de l cr m  nu 'lli se *uscă* 29.

u e sf. — u  , porte: 'n af r di *u e* 128.

V.

Va, **va-hi** — v. *vr re*.

valle sf. — vallée: pi marginea a *valle-llie * 35, 119. trecură mun i... *v l-lliri* 86.

v n t adj. — in esert, vain: t t  cilăstisirea illi fu *v net * 2, 10.

v n tate sf. — de ert, vain. 147.

vatră sf. — foyer. 127.

ve in — v. *vi in*.

vecliu adj. — vechi , vieil: lli e de l n  *veclie* 35. dau  lli e de l n  *vecli* 38.

v r  sf. — vară,  t : tu cap-lu a *v r -llie * 11. t t  *v r * 35.

v r-'nu, *v r-'n * — v. *un*.

vers re vb. — a vers , jeter   terre: tea s  *vers * t t  zairea 20, 22.

vers nda-lui in pade 19.  i v  *vers r *...  ini-le 20. itia a *vers r -llie * 27.

vete sf. — i i vinne pi *vete* 55. i i lu  *vetea* ghine 32. *vetea* pi sver   i ai luat  96.

vătămare vb. — a v t m , a omori;  reinter, tuer: trup-lu tot m  il

cetëmam 106. sê nu' *cetëmă* çini-va 66. ieû escu *cetëmat* 83. di furî-lli greçi sînt *cetëmaçi* 143.

vhin sm. — vin: din *chin-l'* ațel gustarâ 143.

vhinire vb. (cfr pag. 281—285) — a veni, venir: nu *chine* niçi drac-lu 67, 54, 17, 58. de ciudia çî 'lli *chinea* 5, 6, 9, 16. pf. *viñiû* sê 'ți spun 53, *viñiû* 55, *vinne* de se slăghi 16, 13, 52; tru ôrâ *vinnerd* datûe çine 17, 58.

vhinghiți adj. num. — doue-șeci, vîngt. 85.

vhis sm. — vis, rêve: cõ nu e în *chis* 46. cu *chis-lu* çî veđû 55.

vhixire vb. — a cântări, peser: pi ună zivhâ 'și se *vhixea* 145.

viçin adj. — vecin, voisin: învetânda-lui *viçin-lli* și *viçin-le* 37, 38, 16. ditu *veçine* sõce-le 119, 125.

viçinătate sf.—vecinatate, voisinage. 38.

videlâ sf. — vedere, vue: la *videla* a bârbâ-suî 31.

videre vb. (cfr. pag. 260—267)—a vedé, voir: *red* cõ me muntresei 7, 4, 21. çî sê *vedd*? 5, 6, 13, 31. *vedui* 11, 12, 5, 13, 21, 31. *viđû* 1, 3, 5, 6. *veđurâ* 5, 9. te *videam* 11. *viđunda-lui* 2, *veđunda-lui* 6, 24, *veđunda-lui* 8, *veđendu-te* 53. *ni-veđutâ* 8, 9, *ne-veđuți* 12. *vedere* 5, 8, 31.

vimtu sm. — vînt, vent: sufflarea a *vintu-lui* 66. *vinturite* turbate 86.

vinire — cfr. *vhinire*.

vinit adj. — vinet, bleu: foc cu pira *vinitâ* 89, 91, 92.

virdeța sf. — verdetă, verdure: șiđurâ sum arburî tu *virdeți* 63.

virghirătate sf. — virginité. 69.

virtos adj. — tare, ferme: ahâta *virtosâ* vrere 11. sê te afiu *virtos* embis-temen 9. *virtos* ghine cunnosecu 54, 81.

virtute sf. — putere; force, vigueur: bågõ tõtâ *virtutea* 2, 38, 86.

vizir sm.—ministre: işi luõ *vizir-lu* 1, 3, 5, 16.

voi pron. 2 pers. plur. — vous: pînâ durmîiați *voi* 8.

voiu — v. vrere.

vómere vb. — a vërsa, vomir: apa a-țea se *vóme* 53.

vrere vb. (cfr. pag. 286—292) — a voi, a iubi; vouloir, aimer: de multe orî *vrû* sê 'și disfacâ gura 14, 2. *va* nu *va*, nu uâ 'ntribarâ 104. amirõu-lu, *vrû* nu *vrû*, se fețe 14: decât *vorû* nu *vorû* 73, 74. ațelli çî *vorû* sê 'ți llic 27. cu *vrere* fõrâ *vrere* 29. *vorû* sê 'lli đicâ 73. *va* sê veđi 11, 12, 20, 24, 3, 9. ielle... *va* sê se ducâ 74. *va-hi* nica bânêqâ 93. *vrea* sê 'lli turbâ mintea 13.

te *voiu* ca cum me *vrei* 7; bana nu 'și uâ *vrea* 15. nu țî 'l *voiu* 111. doi-lli s'nê *vremû* 115, *vrut-lu* a mîeû 9, 11, 23, 29, 121, 123. muntritâ di *vrere* 6, 7, 11, 22.

vrîste sf. — vrîstă, âge: fêtâ de *vrîste* mîcâ 108.

vulâ sf. — sigil, cachet. 111.

vulogâ sf. — livede, pré. 9, 53, 134.

vulogî 86; a *vuloge-lor* 44.

vulusire vb. — a sigilâ, cacheter: illi bag *vula* di 'l *vulusescu* 111.

vurelacu sm. — viroloc. 150.

vûrvhire vb. — a ocâri, gronder: *vûrvhié* me, mamõ 139, 324, 325.

X.

Xen adj. — străin, étranger: adilliat *xen* 68.

xene sf. — străinătate, étranger: tu

xene cându 'mî fugii 97, 137, 145.

xeni-le le blêstemarâ 99.

xenit sm. — émigrant: *xeniți-lli* intrâ tu mirache 137, 136.

Z.

Zahare sf. — zahar, sucre: ea grunda
de *zahare* 27.

zairè sf. — merinde, provision. 28. *za-
irea* fi măcare 19, 20, 27.

zăreulă sf. — glugă, capuchon. 129.

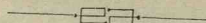
zăvon sm. — vël, voile 104.

zémă sf. — jus. 18.

zivhă sf. — cumpănă, balance. 145.

ERRATA

<u>Pag.</u>	<u>rîndul</u>	<u>în loc de</u>	<u>citesce</u>
3	6	s'avdi	s'avdi
4	13	mîedă-nópte	mîedă-nópte
6	11	că	cõ
7	5	oppróchii-te	appróchii-te
»	12	muşaŭ	muşaŭ
12	5	atuncea	atuncea
13	8	s'arâchiéscă	s'arâchiéscă
15	1	sě'mî	sě'mî
16	10	bărbat-siŭ	bărbat-suŭ
17	3	spusîŭ	spuşîŭ
35	7	tri	ti
40	12	şidù	şidù
54	12	mi	mî
56	5	allărgare	allăgare
57	3	erâ	erâ
»	12	trăpulice	trăpulice
62	3	lumbrisisita	lumbrisisita
64	7	s'appuchiè	s'appruchiè
69	13	să	sě
70	4	órfana	órfăna
85	5	iilî	illî
98	10	'L'î	'Llî
310	19	ginrare	giurare
340 col. 2	4	arbure sf.	arbure sm.
343 » 1	7	ocliu	ocliu

CUPRINSUL

	<u>Pagina</u>
Prefață	I
I. Amiröu-lu cu ñina amiröñiã a ñini-lor	1
II. Picurar-lu Perpilița cu mușata a loc-luï	35
Cântiçe din Crușova.	
I. Cântic a unei fétã isusitã ç'iși plãmse gioni-le doi-sprê- deçe d'añi	95
II. Cântic a unei fétã arãchitã de un gione	100
III. Cântic-lu a unuï gione dupã çi se isusi	105
IV. Cântic a unuï gione tricut çi vrê sê lliê 'nã fétã di vrîste micã	108
V. Cântic de ñiua çi se mãritã fétã	112
VI. Cântic di dupã 'ncurunare	115
VII. Cântic pisuderinescu de mîiercuri de numtã, cãndu nivêsta aça nauã se duçe la mã-sa	117
VIII. Cântic-lu a unuï gione, aruncãnda-luï vrêre pi unã fétã, ñiua de Tai-Thodor	120
IX. Cântic-lu a unei nivêstã nauã di 'nã stêmãnã, și lihónã.	124
X. Cântic-lu a unuï bãrbat linivos și lãvos	127
XI. Plãngêrea a unei nivêstã di partea a gione-luï cõ 'lî erã mic	130
XII. Fétã cu miellu	134
XIII. Cântic-lu a xeniți-lor	136
XIV. Cântic-lu a unuï gione çi nu'și triçeã cu mã-sa	139
XV. Dor-lu a xéne-lor	142
XVI. Dor-lu a patridhã-llieï	146
XVII. Cântic-lu a ficiorae-luï	150
XVIII. Tunusirea a unuï gione care se 'nsurã tu xéne cu nivêstã de altã limbã	153

	Pagina
XIX. Xenit-lu i 'lli se marito vruta	158
XX. Cântic-lu a unei mulliere linivs i somnurs	160
XXI. Vrrea a unui gione tiner ctr dmna sa	165
XXII. Cântic-lu a mbitare-lliei	168
XXIII. Cântic-lu a unui cărvănar arumn vtmat di fur grei.	173
XXIV. Cântic-lu al Ali-Pas di Ianina	178
XXV. Pucllia	184
XXVI. Cântic-lu a Birină-lliei	193
XXVII. Cântic-lu a cucuvu-lliei	196
XXVIII. Lngrea i mrtea a unui gione tru xne	200
XXIX. Dor-lu a mortu-li tiner	205
XXX. Cntic-lu a punti-lliei de Narta	211

Paradigme de conjugarea verbelor : avre, hire, giurre, dur-
mire, vidre, iere, dare, vinire, vrre, fcere, stringere,
stringre, i a verbelor n -e

— <i>avre</i> — avoir	225
— <i>hire</i> , fire — tre	236
— <i>giurre</i> , jurare — jurer	244
— <i>durmire</i> , dormire — dormir	252
— <i>vidre</i> , vedere — voir	260
— <i>iere</i> , icere — dire	268
— <i>dre</i> — donner	276
— <i>vinire</i> , venire — venir	281
— <i>vrre</i> , voire — vouloir, aimer	286
— <i>fcere</i> , facere — faire	293
— <i>stringere</i> — treindre	298
— <i>stringre</i>	304
<i>Remarques</i>	309
Verbes en -escu	323
Verbes en -e	326
Verbes passifs	329
Les temps primitifs et les temps dérivés	334
Remarques relatives a l'emploi des temps des verbes	336
Glosar	337
<i>Errata</i>	377

